SC.SUP.I.PI.H.

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
43
8 A
25
FONDO EBORENSE

IO. GOTTL.

HEINECCII IC.

FVNDAMENTA

STILI CVLTIORIS.

FVNDAMENTA
STILI CVLTIORIS
IN VSVM AVDITORII
ADORNAVIT,
ET
SYLLOGEN EXEMPLORVM
ADIECIT

IO. GOTTL. HEINECCIVS
IC. ET ANTECESSOR.

Editio Veneta, prioribus emendatior.

VENETIIS, MDCCXLIII.
Ex Typographia Balleoniana.
Superiorum Permiſſu, ac Privilegiis.

AVDITORIBVS SVIS PEREXIMIIS S. P. D. IO. GOTTL. HEINECCIVS.

QVae adhuc calamo veſtrum haud pauci exceperunt, *cultioris ſtili fundamenta* ea iam typis exſcripta vobis offero, auditores, ſed ſecundis perpolita curis, variiſque hinc inde animaduerſionibus locupletata. Multae ſunt, quae mihi id conſilium extorſerunt, rationes, quas a nobis non ignorari, mea haud parum intereſſe arbitror. Quum inuictiſſimus, atque ampliſſimae gloriae princeps FRIDERICVS, rex Boruſſiae, publicum docendi munus in illuſtri hac academia mihi decreuiſſet, eo potiſſimum conſi-

lio id ſe facere profeſſus eſt rex ſapientiſſimus, vt iis, qui ſe politioribus litteris conſecraſſent, viam, qua ad pulcherrimam iſtam laudatiſſimamque doctrinam poſſent peruenire, commonſtrarem. Quam bene de ſtudioſa iuuentute merendi occaſionem tametſi mihi tunc, neſcio, quae, praeriperet inuidia: tamen, ex quo potentiſſimus rex, FRIDERICVS GVILIELMVS, publice docendi prouinciam mihi impoſuit, dandam mihi operam, exiſtimaui, ne nullum ex illa inuictiſſimi principis voluntate fructum caperetis. Quare non temere vllum praeterire paſſus ſum annum, quin terſae ac cultioris Latinitatis praecepta ſelectioribus ingeniis traderem, eaque non ſolum explicarem adcurate, verum etiam exemplis luculentiſſimis illuſtrarem. Quo in opere inſtitutoque pulcherrimo, ſextum

iam annum, magna animi contentione verſantem, tanto alacriorem me reddidit fructus, quem veſtrū haud pauci ſe hinc cepiſſe, profeſſi ſunt, vberrimus. Plures enim, qui, me duce ac comite, in adſequenda elegantiorum litterarum ſcientia operam & induſtriam ſuam collocarunt, iam in aliis erudiendis inſtituendiſque ad humanitatem, cum plauſu, verſantur. Alii ad eamdem laudem, pleno, vt ita dicam, gradu, contendunt. Enimuero, toties id ſaxum voluenti, duae potiſſimum ſuperandae mihi fuerunt difficultates. Primum enim, quum deeſſent, quibus cum fructu vti poſſem, praecepta, ipſe ego hunc mihi laborem impoſui, vt de concinnandis elegantioris Latinitatis elementis cum cura cogitarem. Deinde, quum ea nobis calamo eſſent excipienda; id & operoſius,

& cum magno temporis diſpendio coniunctum eſſe, deprehendi. Quare, ut, & hac in re, ſtudiis veſtris conſulerem, praelo haec committere decreui, ſed multis locupletata animaduerſionibus, ac ita vbique adornata, vt & intelligi facilius, &, diuturna exercitatione, in ſuccum & ſanguinem conuerti poſſent. Facile intelligitis, auditores, hoc, quidquid eſt, laboris me, non gloriae cuiuſdam captandae, ſed veſtrae vtilitatis cauſſa, ſuſcepiſſe. Neque enim vllum mihi erit tam moleſtum onus, quod non, veſtri cauſſa, promto atque alacri animo ſim ſubiturus. Veſtrum erit, fauere hiſce conatibus meis, atque ita rationes veſtras componere, vt & meae mihi, & vobis operae veſtrae, ratio conſtet. Valete. In academia Fridericiana, menſe Sept. cIↃIↃccxviii.

PRAE-

PRAEFATIO NOVA.

PRaeloqui aliquid iuſſi in viris illuſtris IO. GOTTL. HEINECCII *ſtili cultioris fundamenta*, alios, alienis ſcriptis operam hanc nauantes; iam non cenſuimus imitandos. Si enim eorum exempla eſſent ſequenda: nobis aut de viri illuſtris ingenio, &, quam doctrina illi conciliauit, fama, aut de reliquis, quae exegit, ingenii monumentis, aut denique de ipſo hoc vtiliſſimo ac praeſtantiſſimo opere dicendum, nihilque, quod ad horum omnium praeſtantiam intelligendam faceret, eſſet praetermittendum. Sed quum libri huius intra tam paucorum annorum decurſum repetitae editiones, & ephemerides, quae in variis Europae prouinciis prodeunt, & interpretationes ac enarrationes eius a viris doctis publice inſtitutae ſatis iam docuerint, & adhuc docere queant vnumquemque, viris harum rerum intelligentibus hoc inſtitutum non plane diſplicuiſſe; actum agere, & prologis ſcribendis

opera abuti nolumus. Attamen quia ſuperflua, vt vulgo aiunt, non nocent; vel vnicum teſtimonium adſcribere iuuabit viri harum rerum peritiſſimi, & nouae regiae academiae Goettingenſis, immo totius Germaniae inſignis ornamenti, IO. MATTHIAE GESNERI *), qui, vbi conſilium cepit, Goettingenſes etiam Muſas HEINECCIO noſtro conciliandi: *explicabimus*, inquit, *illuſtr.* HEINECCII *fundamenta ſtili cultioris, libellum ita ſtudioſe arreptum, tritumque iuuenum ad haec ſacra contendentium manibus, vt claſſicam prope auctoritatem conſequutus eſſe non immerito videatur, libellum tanto maioris faciendum, quod earum rerum praeceptiones luculentas oppido continet, quibus ſubnixus magnus illius auctor ad id faſtigium peruenit, in quo cum venerabunda quadam admiratione illum conſtitutum videmus*. Plura doctorum hominum, quibus aut ipſam illuſtris auctoris doctrinam, aut opus hoc ornarunt, elogia adducere quidem poſſemus, niſi verendum nobis eſſet, oc-

cini

* *Prolaſione : de interrogandi in ſtudiis literarum ratione atque vtilitate , Goettingae* cIɔ Iɔ CCXXXIII. publici iuris facta, pag. 7.

cini illud nobis iure optimo poſſe: ſtulte, quis vituperauit vmquam, aut in dubium vocauit? Ne ergo diutius tua humanitate, beneuole lector, abuti velle videamur, & vt tempori ac chartae parcamus, id vnicum nobis negotii relictum eſſe intelligimus, vt primum quid in hac noua editione praeſtitum ſit, enarremus, dein ea, quae addendorum nomine veniunt, breuiter tecum, quantum fieri poterit, ſingula tamen ordine iuſto communicemus.

Ad primum ergo quod attinet, quum bibliopola CASPAR FRITSCHIVS, vir integerrimus, & iuuandis litteris natus, fruſtra ab harum litterarum cupidis libelli huius venuſtiſſimi exempla in bibliopoliis quaeri & deſiderari animaduertiſſet; nihil fecit reliqui, vt nouam, eamque auctiorem atque emendatiorem publico redderet editionem. Adiit ergo per litteras ipſum celeberrimum auctorem, ab eoque petiit enixe, vt ea, quae addenda vel emendanda cenſeret, pro ſua humanitate ſecum communicaret. Sed quum res noſtras aliter vulgo, quam optamus, cadere videamus: factum eſt, vt operam hanc praeter exſpectationem deprecaretur

celeberrimus auctor, eamque huius conſilii cauſſam interſereret, quod fide orphanotropheo Halenſi de noua elementorum iuris Germanici editione augenda facta, tempus omne, quod ipſi ab innumeris publicis priuatiſque occupationibus reliquum eſt, labore hoc ſuſcepto conſumeretur. Aliam ergo quercum excutiendam putauit bibliopola, de iuuandis litteris quam maxime ſollicitus. Nam, ne quid in ſe deſiderari pateretur, dedit operam, vt copia ipſi eorum, quae quis ex illuſtris auctoris ore accepta libello adſcripſiſſet, fieret: quumque reſciuiſſet, poſſidere nos aliquod exemplum, preces, vt id ſecum communicaremus, admouit. Cui ad iuuandum publicum bonum comparato conſilio moram inicere religioni nobis duximus, veriti, ne in bonas litteras peccare videremur, ſi hanc eas adiuuandi occaſionem, quae vltro ſeſe non iterum oblatura eſſet, praetermitteremus. Miſimus ergo ad bibliopolam, quas margini libri noſtri habebamus adſcriptas, obſeruationes. Eas vbique ſuis locis inferendas curauimus, niſi vbi obſeruatio talis videretur, vt, reliquis inſerta, ſenſum plane turbaret, quam ideo

ſeor-

ſeorſum ponere multo conſultius duximus.

Deuenimus iam ad alterum, cuius ſpem fecimus, huius praefationis membrum: quod quum addenda quaedam ac monenda contineat; ante omnia rogandus es, beneuole lector, ne nos eo audaciae proceſſuros credas, vt huic purpurae noſtras lacinias adſuere conemur. Et ſane ſi celeberrimo auctori integrum fuiſſet, praeſtantiſſimum hunc ingenii ſui foetum perpolire magis, ac quaedam eo animo adiicere, vt publicam aliquando lucem adſpicerent, multo omnia iam adparerent elegantiora, quum ita natura comparatum ſit, vt plurimum in rebus ſuis dominus videat. Sed iacta iam alea, pauca tecum veluti per lancem ſaturam communicabimus.

Sic quum *pag.* 8. §. 3. *num.* 2. celeberrimus auctor improbandam eorum ſcribendi rationem cenſet, qui archaiſmos ſtudioſe conſectentur, & quaedam exempla ibi addncit, qnod monitum dein infra *pag.* 69. §. 16. *n.* * repetit; tu adſcribere poteris, plurimorum archaiſmorum catalogum dediſſe IO. NICOL. FVNCCIVM in *tractatu de origine*

gine & pueritia linguae Latinae *), in quo & ſigillatim de XII. tabulis & columna roſtrata Duillii prolixe egit. Sed nollemus viro clariſſimo, quod hic obiter monemus, excidiſſent ea, quae *pag.* 344. profert.

Pag. 18. *ſeqq.* §. 11. *not.* * multa recenſet celeberrimus auctor vocabula, quae perperam vulgo ſcribi ſoleant. Plura addi ex commentariis doctorum virorum ad veteres auctores potuiſſent, niſi obſequendum fuiſſet bibliopolae, & diſpiciendum, ne libellus nimium excreſceret. Quem laborem ideo propriae cuiuſque induſtriae relinquere cogimur.

Si de iis, quae *pag.* 27. §. 15. *n.* 6. praecipiuntur, plura legere cupis, confer ea, quae *V. Cl.* IO. MATTHIAS GESNERVS *de vſu coniunctionis* quod *pro accuſatiuo cum infinitiuo* diſſeruit **) vbi ſimul VERBVRGII inſanam in Ciceronem criſin notat.

Pag. 65. §. 13. *not.* *. Addenda illuſtris

*) Cuius editio ſecunda auctior longe & emendatior prodiit *Marburgi Cattorum* cIↃ IↃCCXXXV. 4.

**) Inſerta eſt haec *diſſertatio* BASILII FABRI *theſauro eruditionis ſcholaſticae*, *Tom. II. pag.* 425. edit. quae nouiſſime *Lipſiae* prodiit cIↃ IↃ CCXXXV. fol.

ſtris auctoris *praefatio*, *opuſculis iuris hiſtoricis* praemiſſa, vbi fuſius vocabula a POMPONIO vſurpata, ab aliis damnata, defendit.

Pag. 108. §. 37. *not.* *. Conferendus academiae Vitembergenſis ornamenti, IC. GVILIELM. BERGERI *de naturali pulchritudine orationis ad excelſam Longini diſciplinam illuſtri continentique C. Iulii Caeſaris exemplo exacta liber commentarius, cui chreſtomathia Longiniana acceſſit* *). De LONGINO exquiſitiſſima legere cupienti commendamus eiuſdem BERGERI *diſſertationem nonam* **).

Pag. 206. §. 13. *not.* *. Hanc celeberrimi auctoris noſtri ſententiam erroris poſtulare non veretur *V. Cl.* CHRIST. HENRIC. TROTZIVS ***). Sed vellemus nos potius haec aliorum contemtori, ſui

*) Prodiit *Lipſiae* CIↃIↃCCXX, 4. cui celeberrimus auctor *panegyricum S. C. M. Carolinae deuotum* adiecit.

**) Exſtat in la. clariſſimi BERGERI *diſſertationibus academicis varii argumenti ex auctoritate publica ſcriptis*, quae coniunctim prodierunt *Vitemb.* & *Lipſiae* CIↃIↃCCXVII. 4.

***) Tractat. iur. *de memoria propagata, ſeu de ſtudio veterum, memoriam ſui propagandi*, *pag.* 234. *ſequ.* Prodiit *Traiecti ad Rhenum* CIↃIↃCCXXXIIII. 8.

ſui admiratori numquam excidiſſent. Cuiuis enim perlectis a TROTZIO in contrarium prolatis facili conſtare poterit negotio, quam mala fide cum noſtro auctore fuerit actum. Primum enim eas propoſitiones noſtro adfingit, de quibus ne littera quidem in libello exſtat; dein pro ſynonymis ab auctore noſtro ea habita eſſe, turpiter iactat, quae tamen noſter maxima cura a ſe inuicem diſtinxit. Tacemus TROTZIVM genium linguae cum eo, quod commoditati potius lectori inſeruit, confudiſſe; ea, quae noſter prudentiae cauſſa fieri poſſe adſeruerat, Germanico, non Latino, more fieri, pronunciare, quaſi vero id vmquam in mentem celeberrimo auctori noſtro venerit. Sed bonum factum! Argumenta enim a TROTZIO adlata Heineccianas propoſitiones non deſtruunt, ſed confirmant; quid quod ipſe paucis interiectis eaſdem, quas HEINECCIVS poſuerat, propoſitiones pro veris agnoſcere non dubitat. An non vero perinde eſt, ac ſi ſibi inuicem oppoſitas propoſitiones, quarum vna poſita altera tollatur, ſimul ſtare poſſe credas, id eſt, principium, vt vocant, primum neges. Merito ergo ei reſponſionis loco opponimus decantatum

tum illud dicterium: contra principia prima negantem non eſſe diſputandum.

Part. II. cap. 2. commendandae *V. Cl.* IO. MATTHIAE GESNERI *primae lineae artis oratoriae*, quae ptodierunt *Gottingae* cIↄ Iↄccxxxv. 8.

Pag. 276. §. 3. *not.**. Nouiſſima ac emendatiſſima editio eſt, quam *tum aliunde, tum ex obſeruationibus V. Cl.* CHRISTIANI GOTTLIEB SCHVVARZII *emendatam* edidit laudatiſſimus GESNERVS, *Gottingae* cIↄ Iↄ ccxxxv. 8.

Part. II. cap. 4. Commendanda IOSEPHI AVRELII DE IANVARIO *res publica ICtorum*, cuius editio ſecunda prodiit *Lipſiae* cIↄ Iↄ ccxxxIII. 8.

Ne longiores ſimus, omiſſis inſcriptionibus ſtatim ad caput *de auctorum lectione* prouehimur, & quidem eo maiori cum voluptate, quod ipſa illa exempla, quorum ſcribendi rationem imitari conemur, nobis ante oculos ponantur. Deprehendes hic, ſi non vbique optimas, at recentiſſimas tamen ſplendidiſſimaſque editiones eſſe adſcriptas, quod quidem nobis negotii bibliopola dedit, quum illuſtris auctor nihil hic adnotaſſet. Pauca tamen, quae tua, lector beneuole, ſcire intereſt, & hic monebimus. Animus qui-

dem

dem erat nobis, primum ea, quae iure ad optimam editionem requiri poſſent, prolixius enarrare, vt eo facilius de editionibus iudicium ferri poſſit: Sed quum celeberrimo auctori ea poſt auctorum veterum editiones & hiſtoriam reiicere placuerit, heic omittimus; & ad auctores noſtros reuertimur, vbi primus de quo quid dicamus, TERENTIVS ſeſe offert. Huius auctoris nouiſſimas ac ſplendidiſſimas quidem editiones VVeſterhouianas adſcripſimus; ſed quod ſplendidum, non tamen emendatum ſtatim ſatis eſt. Quumque maxime interſit, veteris auctoris verba, non autem inepti critici aut correctoris, legiſſe; id vero non aliunde, quam ex codicibus MSSC. & vetuſtiſſimis editionibus dignoſci queat: facile conſtare poterit, quid de iſtis ſit ſentiendum, qui codicum veterum non adeo habendam eſſe rationem cenſent.

Proximus eſto M. T. CICERO, cuius pleraque opera pro inſtituti ratione recenſet illuſtris auctor, quorum nos itidem editiones praeſtantiſſimas adſcripſimus. Omnium operum CICERONIS coniunctim editorum editionem IACOBI GRONOVII tantum commendauimus; Verburgiana autem ea de cauſſa

omit-

omittenda viſa eſt, quod ſeſe viris harum rerum intelligentibus adhuc minime probarit. Eruditi ſane Lipſienſes palam profitentur, *egregium Ciceronis commaculatorem* eſſe VERBVRGIVM: nec melius ſentit vir doctiſſimus IO. DAVISIVS in *praefatione ad Cicer. de finib.* Plura de hac editione dabit eruditorum princeps, PETRVS BVRMANNVS, *in ſapientia hyperboreali, pag.* 53.*ſeqq.* Maiorem ſane gratiam ab omnibus initurum ſperamus *V. Cl.* IO. AVGVST. ERNESTVM, qui CICERONIS *opera omnia ex recenſione* IAC. GRONOVII, *adiecta varietate lectionis Graeuianae, Dauiſianae, Pearcianae & Cockmanianae Lipſiae* quatuor voluminibus in forma, vt vocant, octaua daturum, promiſit.

Pag. 276. addere licebit, nouam ac praeſtantiſſimam LIVII editionem *cum integris virorum doctorum commentariis* parare celeberrimum ARNOLDVM DRACKENBORCHIVM, itemque ad

Pag. 277. nouam Plinianarum epiſtolarum cum adnotationibus ſuis inſtructam *V. Cl.* IO. MATTH. GESNERVM. Porro ad

Pag. 279. nouam LACTANTII editionem moliri HEVMANNVM & BVNEMANNVM.

Ad

Ad *pag.* 280. QVINCTILIANVM breui *cum lectionis varietate* laudati GESNERI in forma octaua proditurum, in qua concinnanda vtinam in conſilium adhiberet codicem MSC. quadringentorum annorum, quem poſſidet Lipſiae ſuae decus, *V. Cl.* IOANNES ERHARDVS KAPPIVS.

Ad *pag.* 286. PETRONII editionem, cui infartum fragmentum Albae Graecae repertum, dediſſe FRIDERICVM MENZE, Poeſ. Prof. Lipſ. BVRMANNI editionem, ſecundis perpolitam curis nos prope diem expectare, & ad

Pag. 289. nouam MACROBII editionem daturum nobis *V. Cl.* ABR. GRONOVIVM integris commentariis aliorum adiectis.

Pag. 291. *not.* ***. laudauimus inter minores VIRGILII editiones, *Burmannianam*. Tu adde, publici iuris eam factam eſſe *Vltraiecti* cIↄIↄccxiiii. 12. *ex emendationibus* NICOLAI HEINSII. Sed & nouam, & commentariis virorum doctorum integris ornatam editionem praeſtantiſſimus BVRMANNVS promiſit, quam auide exſpectamus.

Eodem loco binas HORATII editiones Burmannianas commendauimus, quarum prior prodiit *Traiecti Batauorum* cIↄIↄcLxxxxviiii. 12. cui adie-

ctae

ctae IANI RVTGERSII *lectiones Venuſinae*; altera ad editionem & emendationes Bentleianas expreſſa prodiit cIↄ Iↄ ccxiii. *eod. loc. in* 12.

Pag. 294. commendat auctor optimas cuiuſque auctoris editiones. Iam quaeritur, quae editiones ita ſint comparatae, vt optimae iure dici queant, aut quo modo inſtituendae ſint rationes, vt & iis, quos raro dea Pecunia benignis oculis reſpexit, vſui eſſe poſſint, & eruditiſſimis inſeruire. Et ſane nobis perſuaſum eſt, nullos melius mereri poſſe de re publica litteraria, quam qui omiſſis commentariis nihil praeter variantes lectiones adiiciant, quod inſtitutum feliciſſime in IVSTINO tenuit celeberrimus ac praeſtantiſſimus BVRMANNVS, cuius praefatio huic auctori praemiſſa legi meretur vel ideo, quod vtilitatem ex tali editione capiendam maximam ob oculos poſuerit. Virorum doctorum commentarios autem ſeorſum excudi ego quidem ſuaſerim, ne neceſſe habeamus, plures nobis editiones comparare, quum editiones cum commentariis variorum editae ita oneratae iis ſint, vt non facile ab ambulantibus & iter facientibus circumferri poſſint. Tales

vero

vero editiones ab illis demum exſpectes, qui codices MSC. diligenter, & adhibita in conſilium iudicandi facultate conferunt, non qui indulgent ingenio ſolum, vbique vrunt & ſecant, omniaque etiam integra & ſana ſollicitant, multoque minus, qui emendationibus ſuis ad ſtabiliendas nouas ſententias vtuntur, eaſque acriter tuentur, cuius modi exemplum ſuggerit celeb. FABRICIVS *Biblioth. med. & infim. Latinit. volum. IIII. pag. 693.*

Pag. 294. Ad hanc §. 10. *& ſeq.* illuſtrandas plurimum faciunt ea, quae laudatus GESNERVS in diſſertatione *) de lectione auctorum ſtataria & curſoria monuit.

Pag. 329. §. 2. illuſtris auctor quam maxime commendat e Latinis vertere multa Germanice, & vice verſa: quod caue adeo facile eſſe putes, ſi genium vtriusque linguae pure exprimere velis. Quam facile hic labantur plerique, exemplo demonſtrabunt *die Beytraege zur critiſchen Hiſtorie der Deutſchen Sprache, Part. XIII. pag.* 28. *ſequ.*

Ceterum iam nihil monendum reſtat,

*) Praemiſſa eſt editioni LIVII, quae prodiit *Lipſiae* cIↄ Iↄ ccxxxv. 8.

ſtat, niſi quod in fine ſylloges exemplorum adiecimus illuſtris auctoris epiſtolam gratulatoriam ad perilluſtrem DE PLESSE, id quod eo conſilio a nobis factum, ne neceſſe haberemus numerum exemplorum turbare. Indices locupletiſſimos ſe daturum promiſit bibliopola honeſtiſſimus, itemque exactiſſimam diligentiam operarum, quod quum aliquandò aliter euenerit, operam dedimus, ne tibi hoc fraudi ſit, indicem eorum, quae morari te poſſent, ſubiunximus. Tu, lector beneuole, vtere libello, & bibliopolae, qui nullis ſumtibus pepercit, vt ornatior ac adcuratior prodiret, maximas gratias habe. Vale.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di reviſione, ed approvazione del Padre Fra Paolo Tommaſo Manuelli Inquiſitore nel Libro intitolato: *Fundamenta Stili Cultioris ad uſum Auditorii &c. Joannis Gottl. Heineccii, &c.* non eſſervi cos' alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimenti per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo Licenza che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl' ordini in materia di ſtampe, e preſentando le ſolite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 18. Settembre 1742.

(Alviſe Mocenigo 2.° Rif.
(Zuanne Querini Proc. Rif.
(

Agoſtino Bianchi Segr.

Adi 24. Settembre 1742.

Regiſtrato nel Magiſtrato Eccellentiſſimo degli Eſecutori contro la Beſtemmia.

Alviſe Legrenzi Segr.

FUN-

FUNDAMENTA CVLTIORIS LATINITATIS.

PROOEMIUM.

I.

DUO potiſſimum in Latinae orationis cultu cauenda ſunt elegantiorum litterarum ſtudioſis. *Alterum*, ne auribus ſint tam agreſtibus atque impolitis, vt omnem orationis nitorem atque elegantiam, tamquam rem inanem ac ſuperuacuam, omnino negligendam eſſe exiſtiment *). *Alterum*, ne per omnem vitam id vnice agant, vt quaſi calamiſtris intorqueant orationem, eique colores adſcititios, tamquam fucum, inducant **). Duo extrema in Latinitate cauenda.

*) Talis fuit veterum ſcholaſticorum & gloſſatorum barbaries, qui ſe eruditos non putabant, niſi omnem orationis cultum eieraſſent. Contra eos elegans exſtat oratio M. ANTONII MAIORAGII, quae inter eius orationes eſt XII.

**) Talis fuit ſophiſtarum veterum elo-

quentia, de qua erudita exſtat diſſertatio GE. NICOL. KRIEGKII, edita *Ienæ* CIƆIƆCCVII. Stilus purus & concinnus præclarum eſt eruditionis omnis ornamentum, non ipſa tamen eruditio, quae non in verbis, ſed rebus earumque cauſſis pernoſcendis poſita eſt. Cauendum itaque ab illo faſtu & ſupercilio quorumdam grammaticorum, qui ſe ſolos ſapere, ceteros volitare veluti vmbras exiſtimant, lepida oratione, quae *pro ſtudiis humanitatis* inſcribitur, exagitati a V. C. ALBERTO SCHULTENS, *Franequ.* CIƆIƆCCXX.

II.

Iuius cantonis ratc.

Quemadmodum enim ſententiae, quamuis eruditiſſimae, quodammodo vileſcunt, ſi genus orationis ſit ſpinoſum, exile, ieiunum, languidum, eneruatum, incultum: ita nimiae illae orationis veneres omnem ſententiarum vim ac grauitatem infringunt, ac prorſus effeminant *).

*) Quantum ergo intereſt inter feminæ ſordes, meretricium ſucum, & cultum matronalem: tantum oratio barbara, ſophiſtica, & caſta inter ſe diſtant. Vid. M. ANT. MAIORAGII *laudata oratio*, *p.* 227. Praeclara ſunt, quae hanc in iem ſcripſit QVINCTILIANVS *Inſtit. orat. lib. V. cap.* 12. vbi de nimiis illis orationis veneribus; &, vti eleganter SYNESIVS vocat, *ἀεὶ τῶν λόγων, διατιθέντων ἐν ἡδονῇ τὰ μειράκια*, ita judicat: *quapropter eloquentiam licet hanc, (vt ſentio enim, dicam,) libidinoſam reſupina voluptate auditoria probent, nullam eſſe exiſtimabo, quae ne minimum quidem in ſe indicium maſculi & incorrupti, ne dicam grauis & ſancti viri oſtendet.*

III.

III.

Recte proinde ac praeclare decorum Latinae orationis habitum nobis ob oculos poſuit ille elegantiarum pariter ac nequitiarum arbiter, PETRONIVS*): *Grandis*, inquit, *&, vt ita dicam, pudica oratio non eſt maculoſa, nec turgida, ſed naturali quadam pulcritudine exſurgit.* Stilusquiſnam vere elegans?

*) *in Satyr. cap.* 2.

IIII.

Quamuis vero ad adſequendam pudicae illius ac caſtae orationis facultatem permultum faciat ingenij vbertas aſſiduaque exercitatio: ratio tamen procul dubio fugit eos, qui eloquentiae laudem omnem in quodam ingenii atque exercitationis genere vnice eſſe ponendam, neque eam arte vlla obtineri poſſe, arbitrantur*). An poſſit doceri?

*) Fuit in hac ſententia Q. TVLLIVS CICERO, Marci frater, vt patet ex hujus *de Orat. lib. I.* a quo tamen ipſe frater hac in re merito ſuam ſejungit ſententiam.

V.

Omnis vera pulcritudo in iuſta partium proportione, aptoque earumdem nexu ac diſpoſitione ſita eſt. Haec omnia autem quum regulis quibuſdam certis atque indubiis deſcribi poſſint: conſequens ſane eſt, vt & eloquentia arte conſtet, certaque adeo poſſint oſtendi cultioris Latinitatis fundamenta*). Id quod demõſtratur.

*) Sic quum abſoluta aedificiorum pulcritudo, quam vocant architecti, quae per ſe & neceſſario omnibus, etiam architecturae ignaris, placeat, in tribus potiſſimum conſiſtat, teſte

VITRVVIO *lib. I. cap.* 2. in *ſymmetria*, ſeu conueniente partium conſenſu, *materiae excellentia*, & in ἀκρίβεια ſeu *exacta membrorum ſingulorum elaboratione*, nulla autem res accuratioribus regulis conſtet, quam εὐρυθμία, vtpote in quibus magna geometriae pars verſatur, & reliquae pulchritudinis partes: nemo dubitat, quin architectura poſſit doceri.

VI.

Accedere tamen oportet ingenium & exercitatio.

Attamen ſimul exiguntur ingenium felix *), & exercitatio in legendo ſcribendoque diuturna**), quibuſcum ſi coniungas praecepta adcurata, tum vere locum habent illa CICERONIS ***): *Quum ad naturam eximiam atque illuſtrem acceſſerit ratio quaedam conformatioque doctrinae; tum illud neſcio quid praeclarum ac ſingulare ſolet exiſtere.*

*) Ad eloquentiae ſtudia qui apti aut inepti ſint, cum cura inquirit MELCH. IVNIVS *Method. eloq. III. IIII. p.* 9. *ſ.*

**) Hinc CICERO *de Orat. I.* 33. STILVM *optimum & præſtantiſſimum dicendi effectorem & magiſtrum vocat.*

***) CICERO *pro Archia cap.* 8.

VII.

Quotuplicia ſint ſtili elegantioris fundamenta?

Cogitanti autem de genuinis elegantioris ſtili fundamentis, ad duo potiſſimum mihi videtur reſpiciendum. Illa enim demum elegans viroque eloquente digna videtur oratio, quae & verbis ſelectis ac bene compoſitis, & ſententiis praeclaris conſtat. Verba enim, quantumvis nitida, niſi grauis ſubſit ſententia, vanam potius loquentiam,

tiam, quam maſculam eloquentiam arguunt *).

*) Bene CRASSUS apud CICERONEM *de Orat. l.* 12. *Quid eſt enim tam furioſum, quam verborum vel optimorum atque ornatiſſimorum ſonitus inanis, nulla ſubjecta ſententia nec ſcientia*. Hinc QVINCTILIANVS in *prooemio Inſtit. orat.* totus in eo eſt, vt oſtendat, *fuiſſe haec olim quemadmodum juncta natura, ſic officio quoque copulata, vt iidem* SAPIENTES *atque* ELOQVENTES *haberentur. Scidiſſe deinde ſe ſtudium, atque inertia factum eſſe, vt artes eſſe plures viderentur: nam vt primum lingua eſſe cœperit in quæſtu, inſtitutumque eloquentiae bonis male vti, curam morum eos, qui diſerti habiti ſint, reliquiſſe, eam vero deſtitutam infirmioribus ingeniis veluti praedae fuiſſe*. Ex hoc artium diſcidio quid naſci oportuerit, nemo non videt. Philoſophia enim eloquentiae nudata ornamentis, in ſiccum & ſpinoſum diſſerendi genus; eloquentia, philoſophiae ſubductis praeſidiis, in inanem & enervem verboſitatem abiit. Sic demum *ſemel corruptae eloquentiae regula ſtetit, & obtinuit*, vti conqueritur PETRONIVS *in Satyrico cap.* 2.

VIII.

Iuſtam verborum compoſitionem *Grammatica* docet; ſententias neceſſarias ſuppeditat *Philoſophia*: eaſdem denique apte diſponit atque exornat *Rhetorica*. Vnde trium generum ſeſe nobis offerunt elegantioris ſtili fundamenta, GRAMMATICA, RHETORICA, PHILOSOPHICA. Et in his omnibus prima pars hujus opuſculi verſabitur. Pars hujus opuſculi prima.

VIIII.

Item ſecunda.

Quum vero varia ſint ſcriptionum genera, aliuſque in *epiſtolis*, alius in *orationibus*, alius in *dialogis* & *ſatiris*, alius denique in aliis ſcribendi generibus exigatur orationis habitus: de ſingulis iſtis ſcriptionum generibus parte ſecunda praecipiemus.

X.

Nec non tertia.

Denique quum ſupra etiam exercitationem in adipiſcenda elegantioris ſtili facultate vtramque paginam facere oſtenderimus: poſtrema hujus opuſculi parte de optimorum auctorum lectione atque imitatione, variiſque ſtili exercitationibus nonnulla haud proletaria monebimus.

Digitized by Google

PARS PRIMA.

DE GENERALIORIBVS TERSAE LATINITATIS FVNDAMENTIS.

CAPVT PRIMVM.

De Fundamentis Stili Grammaticis.

I.

QUamquam non temere quiſquam ſtudia tam cruda in academiam proferre debeat, vt ne prima quidem illa linguae Latinae elementa animo imbiberit, adeoque jure quodam noſtro ab eiuſmodi rerum tractatione abſtinere poſſe videamur: attamen, quum multa in vulgaribus grammaticorum libellis negligi, multa etiam perperam doceri ſoleant; pauca quaedam, & quae prae ceteris neceſſaria videbuntur, obſeruabimus. Neque enim negligenda ſunt minora, ſine quibus maiora conſtare haud poſſunt.

Quaenam hic intelligantur fundamenta grammatica?

II.

In orthographia quaenam cauenda.

Prima grammatices pars ORTHOGRAPHIA eſt; de qua poſt ALDVM MANVTIVM, DAVSQVEIVM, CELLARIVM, SCHVRZFLEISCHIVM nonnulla praecipiemus, quae praecipue obſeruanda exiſtimamus iis, qui ſunt elegantiae ſtudioſiores. Quemadmodum enim & hic adfectatio fugienda eſt: ita nec omnia ſibi permittunt adcuratiores*).

*) Recte enim obſeruatum eſt a QVINCTILIANO *Inſtit. orator. I, 5. alios barbariſmos ſcribendo fieri, alios loquendo: quia, quod male ſcribitur, male etiam dici neceſſe ſit.*

III.

In vitio ponitur ortographia adfectata.

Adfectationis notam vix effugiunt, qui ſingulare ſibi fingunt ſcribendi genus, quod vel non eſt publici ſaporis, vel aliis harum lautitiarum parum gnaris crucem figit*).

*) Non probandi itaque,

I. qui in ſcribendo omnem euphoniam negligunt, ſcribentes, v. c. CONLEGA pro *collega*, CONRVIT pro *corruit*.

II. qui archaiſmos ſtudioſe conſectantur, veluti HEIC pro *hic*, SEINE pro *ſine*, PLOSTRVM pro *plauſtrum*, (SVET. *l. VIII. c.22.*) COTTIDIE pro *quotidie*. Etiamſi enim haec & ſimilia in vetuſtis monimentis legamus: non tamen hodie Euandri matri ſcribimus, ſed noſtrae aetatis hominibus. Et ſi ſaeculum noſtrum non fert Plautina: AVLA pro *olla*, VOLGO pro *vulgo*, vel Lucretianum: TERRAI pro *terrae*, & ſimilia: cur illis non minus obſoletis delectemur? Sane & *ortographia conſuetudini ſeruit, ideoque ſaepe mutata eſt*, ait QVINCTILIANVS *Inſtit. orat. l.I. c.7.* Nec ferendi

III. qui ipſi ſibi analogiam fingentes, ad eam receptam ubique ſcribendi rationem refingunt, & hinc ſcribere malunt SCRIBSI, quam *ſcripſi*, LABSVS, quam *lapſus*. Multa enim, quae analogia admittit, plane repudiat uſus, quem penes non modo loquendi, ſed & ſcribendi arbitrium eſt. Quis ferret ſcribentem LEGTVM pro *lectum*? & tamen illud a LEGO eſt. Haud minor eorum quoque κακοζηλία eſt.

IIII. qui vetera ſigna reiiciunt, nouaque ſuo fingunt arbitrio. Sic multi Græca vocabula ſine accentibus & ſpiritibus ſcribunt, in Latinis contra recipientes lineolas quaſdam accentus, circumflexos, v. c. απογραφη, επιςημη, *longè*, *penitùs*, *Muſa*, *veſtrum*. At accentus tamen & ſpiritus Graecorum iam a multis ſaeculis recepti, ſuiſque incluſi ſunt regulis; qui Latinis vocabulis adpingi ſolent, ludi magiſtrorum debentur induſtriae, nec vllam iuſtam habent rationem.

IIII.

Omnia ſibi permittere videntur, qui nullam plane vel linguae ipſius *), vel antiquorum monimentorum **), in ſcribendo habendam eſſe rationem exiſtimant. Nec laudanda tamen nimia negligentia.

*) Peccant itaque, qui etymologiae nullam habent rationem. CONVICIVM ſcribunt adcuratiores, non *conuitium*, eſt enim quaſi *conuocium*, *l.* 15. §. 4. *D. de injuriis & famoſis libellis*. Probant hanc VLPIANI etymologiam FESTVS, & apud eumdem NONIVS, quamuis hic in libello de proprietate ſermonis *conuicium* dictum velit, quaſi *e vicis iocum*: LAVRENTIVS VALLA autem a *con* & *vitium*, vel a *con* & *vita*. Vetus gloſſa conuicium καταβόησις. Erudite VLPIANI ἔτυμον defendit MENAGIVS *Amoenit.*

nit. iur. ciu. cap. 39. *p.* 273. *ſequ.* HERES magis placet eruditis: quam *haeres*, eſt enim ab *herus*. Ita & CVIACIVS *Obſervat. V*, 10. MENAGIVS vero *p.* 327. id vocabulum deducere mauult a Graecis χῆρος, χῆρα, χῆραξ, χῆρυξ, *heres*. Vtrumuis eligas, ſcribendum erit HERES, non *haeres*. Addantur tamen, quae de his ſimilibus etymologiis, in iure noſtro traditis, diſputant AEGIDIVS MENAGIVS in *Amoen. iur. ciu. cap.* 39. & V. C. CAROLVS ANDREAS DVKERVS in *Opuſculis de Latinitate veterum ICtorum*. Talia qui negligunt, ſatis oſtendunt, parum ſibi curae eſſe ſcribendi ἀκρίβειαν.

**) Diſtinguenda tamen cum cura ſunt monimenta vetera. Adcuratiſſimam plerumque ſcribendi rationem ſequuntur numi, ut recte docuit EZECH. SPANHEMIVS *de uſu & praeſtantia numiſmatum, diſſ. II. p.* 82. Aſt in marmoribus ſaepe aberrant indocti lapicidae, atque opifices ſemigraeculi. Quis enim ſcriberet SCAENA, pro *ſcena*, TEMPTARE, pro *tentare*, EPISTVLA, pro *epiſtola*? Et tamen haec paſſim leguntur in lapidibus. Deinde in marmoribus vetuſtiſſimis multa exſtant, quae paſſim emoliuit elegantior aetas. Vnde fruſtra eſſet, qui ex columna illa roſtrata DVILLII ortographiae petere exemplum ſuſtineret. Sane iam ſua aetate in multis mutatam eſſe veterem ſcribendi pronunciandique rationem, exemplis quibuſdam demonſtrant CICERO in *Orat.* 48. & QVINCTILIANVS in *Inſtit. orat. lib. I. cap.* 7. *lib. VIIII. cap. vlt.* Ex quibus omnibus ſane colligimus, e monimentis antiquis numos praeferendos eſſe lapidibus: ex his vero eos, qui aurea aetate poſiti ſunt, antiquiſſimis & recentioribus; publico autem clarorum virorum nomine ſcriptos priuatis, & a vulgo poſitis, eſſe ante habendos. Idem etiam dicendum de ortographia, quae in codicibus

MSCC.

MSCC. obſervatur. Sunt ex his quidam antiqui, quidam ſaeculo nono recentiores. Illi partim emendati, partim inemendati. Vnde ſaepe ſub calcem legas: *contuli*, *emendaui*, *recognoui*. Vide FONTANINI *Vindic. diplom. cap.* 3. §. 7. Horum & ex antiquis pauciores ſunt. Nam plerique ſcripti a librariis indoctis, qui bibliopolis operas locauerant, & de quorum oſcitatione conqueruntur STRABO *lib. XIII. p.* 419. & GELLIVS *Noct. Attic. lib. VIII. cap.* 20. Poſt ſaeculum VIIII. immo & antea, monachi hunc deſcribendi laborem occuparunt. Quare pauciores tantum illi veteres, a viris doctis recogniti atque emendati in formandis ortographiae regulis aliquam utilitatem praeſtant. Vitioſiſſima ſcribendi ratio obſeruatur in monimentis Chriſtianorum, a quorum imitatione omnino abſtinendum.

V.

Obſeruandae ergo quaedam regulae, tum de *litteris*, earumque *mutatione*, tum de *abbreviatione* & *diuiſione* vocum, tum de ipſis *vocabulis* quibuſdam, quae perperam vulgo ſcribuntur. Regulae ortographicae quotuplices.

VI.

Ad litteras maiuſculas quod attinet, in iis ſcribendis eo tutius veterum ſequimur ſcribendi rationem*), quo certius conſtat, antiquos vix aliis, quam characteribus maiuſculis**) eſſe vſos. Quid obſeruãdum in litteris maiuſculis.

*) Ex veterum itaque monimentorum contemplatione haec fere colliguntur regulae:

I. *Cavendae ſunt formae litterarum, quarum nullum in antiquitate exſtat exemplum.* Tales ſunt litterae J vel *J* pro I, U pro V, Æ pro AE. U enim littera ex Gothico charactere eſt, ut patet ex MABILLONIO *de re diplomatica* I, 11, 4. p. 47.

p. 47. Reliquas formas typothetae inuenerunt. AE vel OE quamuis in numis quibuſdam contrahantur ob ſpatii anguſtiam, in iisdem tamen numis etiam AD. AL. ANT. AR. VAL. aliaque in unum contrahuntur, quae tamen nemo temere imitaturus eſt. Vid. CELLARII *Orthogr. Lat. p.* 18. 19.

II. *In litteris maiuſculis una littera altera maior haud eſto*. Sine exemplo ergo ſcribitur AVCTOR, IOANNES: multoque magis ridiculum eſt, ſi omnia vocabula a litteris maioribus auſpicemur, e. g. DE DONATIONIBVS INTER VIRVM ET VXOREM, Id quod nonnullos diligenter obſeruare video. Aſt ſolebant tamen veteres duplex I plerumque contrahere in I maximum, & hinc ſcribere DEICITO, SVLPICI. Quin & I quantitate longum reliquis characteribus grandius pingi conſueuiſſe nouimus. Hinc illa CAPTIVI pro CAPTIVI, LVDIS, pro LVDIS & ſimilia. Prius quum aetate Auguſtae paene perpetuum fuiſſe doceat HENR. NORISIVS *Cenotaph. Piſ. p.* 473. ſine adfectatione & nobis aliquando imitari licebit.

III. *Maiuſculae litterae minoribus non ſunt miſcendae, niſi initio vel orationis, vel periodi, vel nominis proprii*. Vnde falluntur, qui omnia ſubſtantiua litteris maiuſculis diſtinguenda putant, ſcribentes v. c. *Tollebat Plumas Aura volitantes. Pinnaſque per Maria Spuma torquebat*. Nec adeo neceſſarium eſt, ut tituli honoris ſcribantur litteris maiuſculis, veluti *Rex, Princeps, Dominus*. Quamquam enim nonnihil dandum ſit opinioni ſaeculi, elegantius tamen ſcribes REX, PRINCEPS, DOMINVS. Quod & tunc obſeruandum, ſi compellandi ſint viri illuſtres; tunc enim elegantius ſcribes, TE, TVI, VIR ILLVSTRIS, quam mixto ſcripturae genere, *Te, Tui, Vir, Illuſtris*. CELLARII *Ortogr. p.* 76. *ſeq.*

Adſe-

Adſectationem tamen & hoc redolet, ſi in adiectivis gentium nomina deſignantibus a litteris maiuſculis abſtineas, ſcribaſque *germanus*, *graecus*, *francicus*, pro *Germanus*, *Graecus*, *Francicus*. Sunt enim & haec nomina propria.

**) Attamen non ſemper maiuſculis vel vncialibus litteris vſi ſunt Romani, ſed minutis etiam nonnumquam, forma tamen a reliquis parum diſtantibus. Saeculo ſane quarto minores litterae adparent in marmore Romano, quod exhibet MABILLONIVS in *Supplement. libri de Re Diplomat.* p. 114. & RELANDVS in *Faſtis Conſularibus* p. 342.

ANIMAE INNOCENTI.
GAVDENTIAE.
QVAE VIXIT AN. V. M. VII. D. XXI.
IN PACE.

Mercurius pater filiae d. IV. id. Nouembris
Vrſo & Polemio Coſſ.

Vides hic exemplum minuſcularum litterarum iam ſaeculo quarto adhibitarum. Vrſi enim ac Polemii conſulatus incidit in annum Chriſti CCCXXXVIII.

VII.

In minuſculis litteris, quae in vncialium locum celerioris ſcripturae cauſſa ſuccenturiatae ſunt, pauciores obſeruandae ſunt regulae*), quas itidem veluti per laneem ſaturam exhibebimus. Quid in minuſculis?

*) Tales ſunt, quae ſequuntur.

I. *Cauendae & hic formae litterarum a typothetis ſine neceſſitate inuentae*, qualis eſt j pro i.

Scri-

Scribendum ergo *iuuo*, non *juvo*, *adiicere* non *adjicere*. Formam enim illam j ignorant monimenta vetera; eamque ſolis debemus typographis.

II. *In diphthongis ae vel oe ordinarie ſeparatim ponuntur vocales, rarius contrahuntur.* Antiquiſſimi codices non minus ac diplomata vetuſta ſaepius praeferunt *ae*, quam *æ*, ceu obſeruarunt HERMAN. CONRINGIVS in *Cenſura diplom. Lindau. p.* 316. & MABILLONIVS *de re diplomat. II*, 1, 11. *p.* 58.

III. *Littera v ab initio*, u *in medio & fine litterarum rectiſſime adhibetur.* Scribendum ergo *vt*, pro ut, *iuuo*, pro iuvo, *vua*, pro uva. Veteribus enim non alia nota erat figura litterae illius, quam *v*. Quoties autem illa in medio vocabulo occurrebat, eam lineola iungebant litterae ſequenti, & inde nata figura *u*. Sane hanc ſcribendi rationem primos illos elegantioris litteraturae vindices adcurate ſeruaſſe, & nouum admodum eſſe illud *u*. vocalis, & *v*. conſonantis diſcrimen, editiones auctorum vetuſtiores ſatis euincunt. Multo recentior quoque forma *u*. qua hodie multos ſine diſcrimine vti animaduertimus, ſiue illa littera vocalis ſit, ſive conſona, ſiue initio vocis, ſiue in eiuſdem medio occurrat, e.g. *unde*, *ualde*, *uulnus*. Suum cuique pulcrum. Sed talia fere exemplo carent, & *κακοζηλίαι* redolet adfectatum iſtud nouitatis ſtudium.

VIII.

Quid in utriſque communiter? Sunt & regulae communes litteris maiuſculis & minuſculis, quarum tres hic potiſſimum dabimus, prae reliquis accurate obſeruandas*).

*) Priores regulae ad litteras Graecas; vltima ad

ad litteras in compoſitione vel mutandas vel retinendas pertinent.

I. *Litterae* Z. Θ. K. Y. Φ. X. *Graecorum propriae, adeoque non niſi in vocabulis origine Graecis adhibendae ſunt*. Male ergo ſcribitur AVTHOR, LETHVM, THVSCIA, ANTHONIVS, KALVMNIA, SYDVS, TYRO, HYEMS, STYLVS, LACRHYMA, SEPVLCHRVM, CHARVS, pro *auctor*, *letum*, *Tuſcia*, *Antonius*, *calumnia*, *ſidus*, *tiro*, *hiems*, *ſtilus*, *lacryma*, *ſepulcrum*, *carus*. Conf. CICERO in *Orat. cap.* 48. Ob ἀφωνίαν tamen *ch.* admittunt *pulcher*, *inchoa*, quae & CICERO probat *loc. cit.*

II. *Adſpiratio poſt R nuſquam locum habet, niſi in vocabulis origine Graecis*. Hinc recte dicitur RHODVS, RHETOR, PYRRHVS, ſed male *Rhaetia*, pro RAETIA, *Rhemi*, pro REMI. Conſtanter tamen etiam numi & lapides habent RHENVS & RHODANVS.

III. *Vbicumque non repugnat euphonia, in compoſitione retinenda conſonans ultima praepoſitionis: alias conſona vel praepoſitionis, vel ipſius vocis mutatur*. Hinc recte dicitur ADGREDIOR, ADSIGNO, EXPIRO, EXSILIVM *): quum contra κακοζηλίαν redoleant illa: *adcipio*, *conlega*, *adgnoſco*, *obgannio*, & quae ſunt huius generis alia.

*) Non placet haec forma MAFFEO, qui in erudita *praefatione*, HILARII *operibus* Veronae CIↃIↃCCXXX. recuſis *praemiſſa*, *pag.* 5. orthographiam antiquam commendans, addit: *Nolim tamen urgeatur haec regula undequaque, ita, vt etiam* EXSILIVM *ſcribere teneamur, quamuis quibuſdam e veteribus grammaticis edicentibus*. Enimuero quum & veteres grammatici edicant, & in monimentis optimis ita ſcribatur vocabulum, & eius etymologia ab *ex* & *ſolum* hanc formam ferat, & vix ferendus videatur, qui ſcribendum exi-

exiſtimet EXENATOR pro EXSENATOR; non video, cur in exſilium agi oporteat EXSILIVM ſcribendumque ſit EXILIVM.

VIIII.

Quid in abbreviatione vocum? A vocibus abbreviandis maxime in minuſcula ſcriptura, quantum fieri poteſt, abſtinent eruditi*), qui & operam dare ſolent, ne male vox quaedam dividatur**).

*) Veteres Romani in uncialibus literis multa abbreviare ſolebant. Nam VT VALERII PROBI, MAGNONIS, aliorumque libellos de Notis praetermittamus, notum eſt, IANI GRVTERI & THOMAE REINESII *Inſcriptionibus* ſubiectum eſſe indicem litterarum ſingularium, quae integras voces deſignant, qualem etiam ex lapidibus SERTORIVS VRSATVS; ex numis confecit HVBERTVS GOLZIVS. Sic ſcribere ſolebant PR. pro *Praetor*, S. P. Q. R. pro *ſenatus populuſque Romanus*, LUB. pro *lubens*. Aſt in ſcriptura minuſcula recte & ordine facies, ſi omnia ſine abbreviatione exſcripſeris. Neque tamen reiiciendae ſunt abbreviationes praenominum Romanorum, quae & veteres vix umquam, niſi vel una littera, vel binis, vel pluribus ſcribere ſolebant. Sic una littera exprimuntur praenomina: A. id eſt *Aulus*, C. id eſt *Cajus*, D. id eſt *Decimus*, L. id eſt *Lucius*, M. id eſt *Marcus*, M' id eſt *Manius*; duabus: C N. id eſt *Cnaeus*, S P. id eſt *Spurius*, cet. tribus: SEX. id eſt *Sextus*, cet. Sed accuratiorem horum praenominum indicem dedit, quotquot litteris exprimi conſueverint, oſtendit CAROLVS SIGONIVS ſingulari *de nominibus propriis Romanorum* libello, qui ſubjunctus eſt commentario ipſius in faſtos Romanos.

**) Locum hic habet regula, quam probavit etiam QVINCTILIANUS *Inſtitut. Oratoriar. lib. I, cap. 7. ita dividendae ſunt voces, quemadmo-*

admodum id patitur earum origo & compoſitio. Alias enim in ſimplicibus & primitivis vulgaris ſyllabarum ratio obtinet. Sic recte dividitur ARV-SPEX, dicitur enim a *ſpectando*; ABS-TEMIUS, eſt enim a *temeto*. Ita & AB-IGO, SUS-CIPIO, ET-IAM, NEG-OTIVM, POT-EST. Hinc facile patet, PROD-IT eſſe a *prodeo*, PROD-IT a *prodo*.

X.

Vocabula integra parum emendate a multis ſcribuntur, maxime nomina propria, quae, ſi antiqua ſunt, merito ad vetuſta monimenta, tamquam ad Lydium lapidem, exigenda ſunt *). Nomina propria multa vulgo perperam ſcribi ſolita.

*) Falſo ergo vulgo ſcribitur *Aemylius*, pro AEMILIVS, *Aenobarbus*, pro AHENOBARBVS, *Brunduſium*, pro BRUNDISIVM, *Carthaginenſis*, pro CARTHAGINIENSIS, *Adrianus*, pro HADRIANVS, *Annibal*, pro HANNIBAL, *Mæcenas* vel *Mecenas*, pro MAECENAS, *Mauritius*, pro MAVRICIVS, *Heliogabalus*, pro ELAGABALVS, *Nicanor*, pro NICATOR, *Paulus*, pro PAVLLVS, *Schævola*, pro SCÆVOLA, *Ptolomæus*, pro PTOLEMÆVS, de quo vide ſis ea, quæ monuit HENRICVS STEPHANVS *de abuſu Græcæ linguæ p.* 97. editionis, quam mox nitidiorem, & obſervationibus doctiſſimis IO. HENR. KROMAYERI, viri in his litteris eximii, & cujus præmaturum diſceſſum merito luget res publica litteraria, auctam, daturum ſperamus clariſſimum FRIDERICVM GVILIELMVM ROLOFFIVM, tanti magiſtri veſtigia pleno gradu prementem. Plura nomina propria ex numis & marmoribus integritati ſuae reſtituit EZECHIEL SPANHEMIUS *de Vſu & Præſtant. Numiſm. diſſert. II. p.* 83. *ſeq.*

XI.

Denique nec omittenda alia quaedam vocabu- Nec non alia vocabula.

cabula, quae perperam a pleriſque ſcribuntur, quorum breuem indicem e prolixiore CELLARII dabimus*), ne in his nimis videamur critico indulgere ſupercilio.

*) In recenſendis vocabulis perperam plerumque ſcriptis tota pars poſterior orthographiæ CELLARII occupatur. Potiora tantum hic notaſſe ſufficiet.

ALVCINARI ſcribendum eſt, non *hallucinari*. Eſt enim idem, ac *a luce aberrare*. Videatur FESTVS POMPEIVS voce *alucinatio*, & GELLIVS *Noct. Attic. lib. XVI. c.* 12. Dubiae originis hoc verbum eſt, quod alii ab *hallus* vel *hallux*, GELLIVS ab ἀλύειν, alii, aliunde arceſſunt. Sunt, qui diſtinguenda putent *hallucinor* & *alucinor*: ſunt, quibus haec συνώνυμα videntur. Mihi ſe probant illa ISAACI VOSSII *ad Catullum p.* 90. *Dicuntur* allucitae *vel* allucitae *a priuatina particula* a *vel* ab *&* luceo, *vnde &* alucinari *vel* allucinari *quaſi* ablucinari *quidam dici exiſtimant. Pari ratione aues nocturnas* alucos *veteres vocarunt*. PHILOXENI *Gloſſae*: νυκτικόραξ, alucus, bubo. *Sed &* SERVIVS *ad VIII. Eclogam*, vlulae aues ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, *id eſt, a fletu nominatae, quas vulgo alucos vocant. Sic lege, non* vlucos, *vt vulgo*.

ANCORA ſcribendum, non *anchora*. Eſt enim ea vox a Græca ἄγκυρα.

ARCESSO vetus & genuinum eſt, pro quo male vulgo ſcribitur *accerſo*. CELLARII *Orthogr. Lat. p.* 76. CORTIVS *ad* SALLVST. *p.* 250. 251.

AVCTOR ſemper olim ſcribebant veteres, & recte quidem, quia ab *augendo* dicitur. Vnde ſpuria ſunt illa *author* vel *autor*; quae recentioribus ſunt in deliciis, quamvis poſterius paullo ſit tolerabilius, & forma *artus* pro *arctus* defendi quodammodo poſſit. Vide HENR. NORISIVM in *Cenotaphia Piſana*.

CAE-

CAELEBS antiquum & genuinum eſt, pro quo male hodie ſcribunt *coelebs*. Attamen & hoc in marmore eſt apud GRVTER. *pag.* IↃLXXVI.

CAERIMONIA, non autem *ceremonia*, ſcribunt veteres. Neque aliam ſcribendi rationem fert vocis origo, tradita a VALERIO MAXIMO *Hiſtor. I, 1.*

CAMARA ſcribendum eſſe, non *camera*, docuit V. CL. PETRVS BVRMANNVS *ad* PETRON. *pag.* 112.

COMISSARI ſcribendum eſſe; non *commeſſari*, vel deriuatio docet. Eſt enim a Graeco *κῶμος*. Vide FESTVM voce *comiſſatio*.

FEMINA, pro quo vulgo *foemina* ſcribitur, ſed falſo. Eſt enim a femine dictum. Id vero ſine diphthongo ſcribi, ex FESTO diſcimus. In lapidibus ſane fere ſemper ſcribitur FEMINA. Vide GRVTERI *Inſcript. p.* CCCLVIIII. & CCCLXXX.

INCREBESCO veteres codices habent. Vnde perperam vulgo ſcribunt *increbreſco*. Accedit analogia. Quemadmodum enim a *ruber* fit RVBESCO, ab *acer* ACESCO, ita a *creber* CREBESCO. Exceptio tamen eſt in *niger*, a quo fit NIGRESCO.

IN DIES, IN PRIMIS, IN POSTERVM diviſim ſcribunt veteres. Perperam recentiores coniunctim *indies*, *inprimis*, *inpoſterum*. Multo minus ferenda illa *imprimis*, *impoſterum*. Vere enim haec ſunt duo vocabula.

LACRIMA fere ſemper praeferunt vetera monimenta. Y in hac voce non temere reperies. Non raro tamen veteres ſcribunt LACRVMA. Et ſane quum procul dubio haec vox a Graeco *δάκρυον* deſcendat, non multum referre videtur, vtram adhibeas litteram, modo conſtanter eamdem ſcribendi rationem teneas. Vide OBERTI GIFANII *Praefat. in* LVCRETIVM.

LA-

LAPICIDINA ſcribendum eſſe, non *lapidicinas* cum Etymologia docet apud VARRONEM *de lingua Latina VII*, 33. tum marmor apud GRVTERVM *pag.* IↃLXXXXIII, 8.

LITTERA cum duplici T ſemper habent libri veteres, & lapides apud ALDVM MANVTIVM *Orthogr. p.* 8. & SPONIVM *Miſcellan. Prud. Antiquit. p.* XXXVI.

LITVS contra ſimplici T ſemper exaratur in marmoribus & codicibus. CELLARII. *Orthogr. p.* 104.

MAENIANA, non *moeniana*. Vide ASCONIVM *ad* CICERONIS *Diuinationem, c.* 16.

OBSCENVS ſecunda vocali ſcribendum eſſe vel inde patet, quod a Graeco σκηνὴ deſcendit, VARRO *de lingua Latina VI*, 5. Vnde male vulgare *obſcoenus* per OE tuetur SCALIGER *de cauſſis Lat. linguae I*, 34.

PAENE per AE habent libri veteres & marmor apud GRVTERVM *p.* IↃCLV. Vnde recentiori ſcribarum conſuetudini debetur *pene*. Solebant enim hi medio aeuo diphthongum illam vel ſimplici E, vel certe E caudato (ę) exprimere. Videatur CONRINGIVS *Cenſur. Diplom. Lindau. p.* 316. MABILLONIVS *de Re Diplomat. II*, 1, 11. *p.* 58.

PATRICIVS cum C; non cum T, ſcribendum. Sane ita conſtanter legitur in marmoribus & Graecis ſcriptoribus, quibus ſemper placet forma πατρίκιος.

POSTVMVS frequenter legitur in numis & marmoribus; rariſſime *poſthumus*. Adſpirationem quoque ex hac voce excludi, iam dudum iuſſit EVTYCHES *Grammat. p.* 2311. & recte. Eſt enim ſuperlatiuus a comparatiuo *poſterior*. Quod adeo verum eſt: vt id negare non poſſint & ii, a quibus *poſthumus* a *poſt* & *humatus* eſſe dicitur. Diverſa enim eſſe vocabula exiſtimant *poſtumus*, quod idem ſit ac *poſtremus*, & *poſthu-*

mus,

mus, quod ſit μετὰ θάνατον πατρὸς γεννηθείς. Sed ne id quidem verum eſt. Mortuo enim parente natus ideo *poſtumus* dicitur, quia eius liberorum poſtremus eſt. Vidit hoc, qui antea in alia omnia iuerat, magnus CVIACIVS *Obſervat. III*, 4.

SAECVLVM cum diphthongo. Ita numi & lapides. Nec primae ſyllabae quantitas permittit, vt hoc nomen cum vulgo grammaticorum a *ſenex* vel *ſequi* deriuemus.

SEORSVM, non *ſeorſim*. Eſt enim a *ſe* & *vorſum*. CELLARII *Orthogr. p.* 146.

SOLLEMNIS; non *ſolennis* aut *ſolemnis*, eſt enim a *ſollo* & *omni*. Vide CORTIVM *ad* SALLVST. *p.* 151.

SOLLERS & SOLLICITVS duplex L poſtulant. Vtrumque enim eſt ab oſca voce *ſollo*. Vid. FESTVM in voce *ſolitaurilia*, & CORTIVM *ad* SALLVST. *p.* 163.

STRATEGEMA, non *ſtratagema*. HENR. STEPHANVS *de abuſu Graecae linguae p.* 96. *edit. Roloſſianae*.

TORVS ſine adſpiratione, non, vt vulgo malunt, *thorus* cum adſpiratione. Vide CELLARII *Orthogr. p.* 152.

TRICESIMVS & VICESIMVS. Ita veteres libri, non *vigeſimus* & *trigeſimus*, quae merito proſcribit DAVSQVEIVS. Sane vt a *viginti* & *triginta* dicitur *vicies*, *tricies*, *viceni*, *triceni*, ita & merito dixeris *triceſimus* & *viceſimus*.

XII.

Sed ſufficere haec arbitror de orthographia; ſimilia enim facile quiſque ſuo Marte obſeruabit. Ad ETYMOLOGIAM quod attinet, illud praecipue cauendum eſt, ne vel aliena, vel peregrina vocabulis tribuatur ſignificatio *). Id quod tamen in vul-

In etymologia alienae vocum ſignificationes cauendae.

vulgaribus dictionariis fit frequentius, quam quiſquam crediderit.

*) Plura eiuſmodi vocabula, quibus peregrina adfingitur notio, cum cura collegit CELLARIVS *in Antibarbaro III. p.* 155. Ea huc tranſcribere eſſet ſuperuacuum. Neque enim quiſquam nitidioris ſtili ſtudioſior carere praeclaro illo opuſculo poteſt. Addi tamen meretur FRANCISCI VAVASSORIS *de vi & uſu quorumdam verborm cum ſimplicium, tum coniunctorum*, tractatus, quem cum notis vna cum eiuſdem auctoris tractatu *de ludicra dictione* recudi curauit V. CL. IO. ERHARDVS KAPPIVS, *Lipſiae* cIↃ IↃ CCXXII. 8. Acutiſſimus quoque in genuina vocum ſignificatione eruenda, profligandiſque notionibus ſpuriis fuit vir incomparabilis IO. FRIDERICVS GRONOVIVS, & adhuc hodie eſt vir magnus, quem honoris cauſſa nomino, PETRVS BVRMANNVS, ex quorum notis & operibus ille CELLARII catalogus maxime poterit locupletari.

XIII.

Abſtinendum etiam a vocabulis, quibus analogia repugnat.

Deinde illud quoque haud ſuaſerim, vt vocabula, quae ab omni analogia abhorrent, admittantur*). Recte enim dictum eſt a IVLIO CAESARE: *tamquam ſcopulum, ſic fugias inauditum atque inſolens verbum.*

*) Multa eiuſmodi finxit barbara ſcholaſticorum & gloſſatorum turba, quae deinde a lexicorum ſcriptoribus veluti ciuitate donata ſunt, licet ab ipſa Latinae linguae indole plane abhorreant. Nos quaedam dumtaxat exempli loco recenſebimus. Sic

E CONTRA hodie vulgare eſt: (c. 2. §. 6.) non autem ſic olim loquebantur veteres. Neque

que analogia permittit, ut praepoſitio regat aduerbium. Allegant vulgo pro hoc vocabulo TACIT. *Annal. XII*, 47. ſed locum illum in mendo cubare, animaduertit IO. FR. GRONOVIVS. Veteres habent CONTRA, vel CONTRA EA, quod apud CORNELIVM NEPOTEM occurrit. Immo & E CONTRARIO occurrit apud TACIT. *Hiſt. I*, 27, & 88. *II*, 5. *III*, 54. Fieri poteſt, ut quum in codice aliquo legeretur per abbreviationem E CONTRA, pro E CONTRARIO, librarius indoctus id pro integro vocabulo acceperit.

EXTRINSECVS & INTRINSECVS adiectiva non minus, quam adverbia EXTRINSECE & INTRINSECE plane abſurda ſunt. Quis enim adverbium *ſecus*, vnde haec vocabula ſunt, in adiectivum transformet, aut aliud inde fingat adverbium *ſece*? Quare aduerbia ſunt *extrinſecus* & *intrinſecus*, adiectiva *exterior*, *interior*.

PIENTISSIMVS veteribus auctoribus ignotum, in ſolis occurrit lapidibus apud GRVTER. *Inſcript.* p. CCCCXVIII, 1. CCCCXXI, 4. CCCCLXVI, 5. CCCCLXV, 8. IↃCVI, 9. IↃCVIII, 10.

VXORATVS pro *marito* vulgus dicit, ſed contra analogiam.

Dubium eſt, an in hunc cenſum referenda ſit vox vel voces potius IN PRAESENTIARVM, de quibus dubitat CELLAR. *Antibarb. p.* 123. & *cur. poſter. p.* 178. defendente hujus vocis analogiam V. C. IAC. PERIZONIO ad SANCTII *Mineru. II. p.* 117. Id certum, inſolentis formae vocabulum veteribus non ignotum fuiſſe, adeoque auctoritate ſe tueri. At aliter ſentit SCIOPP. *iudic. de ſtilo hiſtor. p.* 99. vbi hanc loquutionem, tamquam lutulentam reiicit: quaſi ea non vſi eſſent ſcriptores optimi, CATO FANNIVS, NEPOS, TACITVS, & ex argentea aetate APVLEIVS & MINVCIVS FELIX. Vt analogiae non adverſari hanc formam, oſtendat SANCTIVS, *in* genitiuo

iun-

iunxiſſe veteres, exiſtimat PERIZONIVS vero potius per ellipſin vocis *tempore* exponit. Sed ſcire velim, quid ſit *tempus praeſentiarum*. Fateor, me nondum intelligere loquutionis iſtius analogiam.

XIIII.

Nec peccandum in flectendis vocabulis.

Parum quoque accurati ſunt, qui in declinatione nominum ac pronominum, verborumque coniugatione aberrant. Quum vero nemo ignoret declinationum & coniugationum paradigmata: licebit nobis quaedam tantum, quae vulgo negliguntur, obſervare*).

*) Obſeruationes aliae criticae ſunt, quae huc non pertinent; aliae vere grammaticae, minime negligendae in elegantiore latinitate. Tales ſunt, quae ſequuntur.

I. AMBO & DVO accuſatiuum pluralem maſculinum apud meliores auctores, non *ambos* & *duos*, ſed *ambo* & *duo* formant. CIC. *epiſt. ad diuerſ. VII*, 25. *Praeter* DVO NOS. *epiſt. VII*, 29. DVO *parietes dealbare*. *epiſt. ad Att. VII*, 29. *Vos* DVO *delegi*. *epiſt. V.* 8. *Quos quidem ego* AMBO *vnice diligo*. VIRGIL. *Georg. IIII*, 88.

Verum vbi ductores acie reuocaueris AMBO.

Et Aeneid. XI. v. 285.

Si DVO *praeterea tales Idaea tuliſſet*.

Conferri merentur IO. FR. GRONOV. *ad Liu. XXXV*, 21. & GRAEVIVS *ad Suet. Claud. XIIII.* Ita & alii aureae aetatis ſcriptores loquuntur, veluti SALLVST. *de bell. Iug. c.* 21. *qui* AMBO *reges adeant*. Et *c.* 28. filium, & cum eo DVO *familiares ad ſenatum legatos mittit*. *C.* 102. DVO *quam fidiſſimos ad eum mitteret*. VARRO *de re ruſt. lib. I. c.* 18. DVO *villicos*, & *l. III. c.* 1. DVO *libros*.

II. Quo-

II. Quoties poſt *ſi* vel *ne* ſequitur *quis* pro *aliquis*: toties ſeruanda eſt declinatio pronominis *aliquis*. CICERO *pro Archia cap. 1. Si qua exercitatio dicendi*: non *ſi quae exercitatio*.

III. Verbum REVERTOR apud meliores auctores, veluti CICERONEM, CAESAREM, LIVIVM, praeteritum actiue format, *reuertit*, *reuerterunt*, *reuertiſſe*. *Reverſus eſt* primi dixere ASCONIVS PEDIANVS, PHAEDRVS & VALERIVS MAXIMVS. Immo & TACIT. *Annal. XII*, 21. *non ſum dimiſſus ad te*, *ſed* REVERSVS. Vtraque forma verbi in uſu fuit, REVERTO & REVERTOR, vti *diuerto* & *diuertor*, *praeuerto* & *praeuertor*, quamuis forma neutra in praeteritis; deponens in praeſenti & temporibus inde formatis ſit frequentior. Optimum tamen eſt participium REVERSVS. Vide CELLAR. *Antibarb. p.* 151. *& cur. poſter. p.* 167.

XV.

Nec in Particularum uſu.

In particulis dici non poteſt, quanta ſita ſit linguae Latinae elegantia. Hic vero ad earum tantum ſignificationem & uſum reſpicimus *).

*) Praeclarus de *particulis Latinae linguae* exſtat libellus HOR. TVRSELLINI acceſſionibus haud contemnendis locupletatus a IAC. THOMASIO & a IO. CONR. SCHVVARZIO, *Lipſiae* CIↃ IↃ CCVIII & CIↃ IↃCCXVIII. 8. Nos denuo quaedam exempli cauſſa monebimus.

I. COMMVNITER non idem eſt, ac vulgo, (*gemeiniglich*) ſed *indiuiſim*, (*gemeinſchafftlich*) CICERO *pro S. Roſc. Amerin.* 37. *Iſte Roſcius omnia cum Chryſogono communiter poſſidet*.

II. HACTENVS & ADHVC ita differunt, ut illud de loco, hoc de tempore adhibeatur. CICERO *epiſt. ad Att. XIII*, 21. *Sed haec hactenus. Et ad diuerſ. V*, 10. *Caeſar adhuc de meis ſuppli-*

cationibus non refert. NEP. *Miltiad*. 5. *Qua pugna nihil adhuc nobilius*. *Hactenus* tamen pro *adhuc* eſt apud TACIT. *Agric*. 10. *Diſpecta eſt & Thule, quam hactenus nix & hiems abdebat*. CELLAR. *cur. poſt. p*. 407.

III. IVXTA non idem eſt ac *ſecundum*. Perperam itaque dicunt: *iuxta Homerum, iuxta diuinum oraculum*. Rectius dixeris, *iuxta* modo praepoſitionem, modo eſſe aduerbium, idemque notare, ac *prope, poſt, aequali modo*. Hinc dicitur: *ſepultus iuxta viam Appiam*. NEP. *Attic*. 22. *Aeſtum hiememque iuxta ferens*. POMPON. MELA I, 19. *Litteris Graecis & Latinis iuxta eruditus*. SALLVST. *Bell. Iugurt*. 95. Hinc dicitur etiam *iuxta ac, iuxta atque, iuxta cum*. Exempla collegit IAC. PERIZON. *ad* SANCT. *Mineru. I. p*. 102.

IIII. QVAMVIS non promiſcue vſurpandum pro *etſi, tametſi, licet*. Eſt enim contractum ex *quantumuis*, *) atque hinc iis demum locis recte ponitur, vbi ſolui in has voces poteſt. VIRGILIVS *Eclog. II. v*. 16.

> QVAMVIS *ille niger*, QVAMVIS *tu candidus eſſes*.

Id eſt, *quantumuis niger, quantumuis candidus*. SANCT. *Mineru. III. p*. 352.

*) Negat hoc v. c. PETR. BVRMANNVS *ad Phaed. l. I. fab. XVIII. p*. 60. Et ſane dicere iam malim, compoſitam eſſe particulam ex *quam* & *vis*: *quam* autem idem eſſe ac *quantum*, vt in illis: *quam eſſem occupatus; quam velit ſit potens: Hic, quam velit, Epicurus iocetur*.

V. QVANDOQVE non eſt *nonnunquam*, vt credere nos iubent vocabularia, ſed *quandocumque*. SANCT. *Mineru. III. p*. 359. IO. FR. GRONOV. *ad Liu. I*, 24. Add. BVRM. *ad Petron. p*. 638. & VAVASSOR *de vi & vſu quorumdam verb.* voce

quan-

quandoque, vbi eleganter docent, *quandoque* non modo idem eſſe, ac *quandocumque*, ſed & aliquando pro *quando*, *quoties*, *quotieſcumque*, *ſi quando*, *tunc quum* accipi: veluti in illo HORATII *de arte poet.*

• • • • *& idem*

Indignor, QVANDOQVE *bonus dormitat Homerus*.

id eſt, *ſi quando dormitat*.

VI. QVOD & VT quomodo differant, pauci norunt etiam qui in vſu harum particularum non aberrant. Reſpiciendum eſt ad comma antecedens, quod quoties ſequentis cauſſa eſt, vel eſſe ſaltim debebat, toties ponendum eſt VT. Sin minus: vel QVOD, vel *accuſatiuus cum infinitiuo*. Recte ergo dicitur apud PLINIVM *epiſt. I, 1. Frequenter hortatus es, vt epiſtolas, ſi quas paullo curatius ſcripſiſſem, colligerem*. Cauſſa enim, cur colligeret, debebat eſſe hortatio. Recte etiam dicitur: *tanta in me exſtant merita tua, vt ingrato mihi viuendum moriendumque videatur*. Cauſſa enim, cur ingrato moriendum ſit, eſt magnitudo meritorum. Contra ea dicendum: *ſpero, eum ſibi haud diſſimilem futurum*. Spes enim non eſt cauſſa, cur ille ſui ſimilis futurus ſit. Ex quibus ſane patet, quam falſo vulgo dicant: *ſequitur, quod.* Veteres enim ſemper hic vſurpare ſolent VT. Vide CICER. *Paradox. III. & de fato* 12.

XVI.

Nulla in re facilius labuntur tirones, quam in SYNTAXI. Quum vero noſtrum haud ſit, regulas, quae in libellis grammaticorum omnibus habentur, repetere: ſequemur & hic inſtitutum noſtrum, & de vitioſa ſyntaxi*) animaduerſiones quaſdam ſubiiciemus. Cauenda denique falſa ſyntaxis.

*) Tales ſunt, quae ſequuntur, obſeruationes:

I. EVADERE ante & poſt ſe habere nominatiuum, recte obſeruant grammatici. At multi tamen elegantius ſe dicere putant: *tu euades in virum doctum*. Notanda ergo regula: EVADERE *nominatiuum perſonae, & accuſatiuum rei cum praepoſitione* IN *poſtulat*, id eſt, ſi de perſona loquimur, nominatiuo opus eſt: ſi de re, accuſatiuo cum praepoſitione IN. LIVIVS I, 39. *Iuuenis euaſit indolis regiae*. CIC. *in Bruto* 35. *T. Albucius perfectus Epicureus euaſerat*. TERENT. *Adelph. III*, 4. *Haec licentia euadet in aliquod malum*. Nimirum EVADERE proprie notat terminum, ad quem quid pertingit, vti recte obſeruauit CORTIVS *ad Salluſt. de bello Iug. c.* 14. *p.* 472. & *c.* 52. *p.* 652. Vnde non modo cum praepoſitione IN, ſed & cum aduerbiis ad locum iungitur. SALLVST. *Iug. c.* 14. *Huccine, Micipſa pater, beneficia euaſere?* TERENT. *Andr. I*, 2. *v.* 4. *Heri ſemper lenitas, verebar, quorſum euaderet*. Vbi DONATVS: *ad quam partem erumperet. Et euadere eſt, per quamcumque difficultatem ad aliquid peruenire*.

II. Genitiuum adiiciunt verba aeſtimandi. Sed iis perperam vulgo accenſetur verbum CVRO. Nihili ergo eſt phraſis: *parui hoc curo*, pro qua veteres: *parum hoc curo*. CELLAR. *Antibarb. p.* 234.

III. Vbi datiuum alias poſtularet conſtructio, ibi ſaepe vſus exigit praepoſitionem cum accuſatiuo vel ablatiuo, & verſa vice. Hinc Latinis ignota eſt ſyntaxis *communicare cui*, pro qua dicendum: *communicare cum quo, vel inter quos*. CICERO *epiſt. ad diuerſ. I*, 7. & *pro P. Quinct. IIII.*

Nec Latinum eſt *conciliare cum aliquo*, pro quo veteres ſemper dicunt *conciliare alicui*.

CAES.

CAES. *de bello Gall. VI,* 7. Sic & *incumbere libris* perperam dicitur, pro ſtudere. Veteribus enim placebat ſyntaxis: *incumbere in ſtudia, in curam, in rempublicam, ad laudem, ad reipublicae ſalutem, ad bellum.* Exempla collegit CELLAR. *Antibarb. p.* 337.

IIII. VT, NE, QVO, QVIN, AN numquam recipiunt futurum ſubiunctiui, ſed exigunt coniugationem periphraſticam. Caue ergo dicas, *neſcio an veneris*, pro *neſcio an venturus ſis*.

V. Quoties IVBEO accuſatiuo perſonae iungitur, toties exigit infinitiuum actiuum; alias paſſiuus ponendus eſt. Sic recte dico: *librum adferri iuſſit, ſeruulum iuſſit librum adferre.* Neque tamen σολοικὰ, ſed rariora tantum ſunt *iubeo tibi, iubeo vt*, ceu exemplis compluribus demonſtrant IAC. PERIZON. ad SANCT. *Mineru. II, p.* 125. CELLAR. *Antibarb. p.* 238. & 256.

VI. Adiectiua cum infinitiuis non temere iungenda ſunt, quia hoc Graeciſmum redolet. Plerumque enim Latini vel gerundium, vel ſupinum, vel coniunctionem *vt* cum coniunctiuo prout res poſtulat, poſt adiectiua ſolent vſurpare. v. c. *cupidus diſcendi, facile ad intelligendum, vel intellectu, dignus, qui (vt) laudetur, mirabile viſu.*

VII. AN in dubitatiua ſententia repetere vix conſueuiſſe CICERONEM, iam obſeruauit CELLAR. in *Antibarb. p.* 228. Semper enim elegantiores, priore loco VTRVM vel encliticum NE; poſteriore demum AN ponunt. CVRT. III, 4. *Alexandro, vtrum perſeueraret, an abiret, ſatis incerto.* Quod ſi tria ſunt quaeſtionis membra, primum comma NE; poſteriora AN exigunt. CIC. *pro S. Roſc.* 41. *Quaero abs te, iine, qui poſtulabant, indigni erant, qui impetrarent? an iſte non commouebat, pro quo poſtulabant? an res ipſa tibi iniqua videbatur?*

VIII. In conſtructionibus cum praepoſitionibus danda eſt opera, vt ne ſine veterum exemplo loquamur. Sic non optime dicitur; *verſari circa aliquam rem;* melius *verſari in aliqua re.* Ita enim ſemper loquitur CICERO*). Prius tamen placuit SENECAE *ad Marc.* 29. & SVETON. *de Gramm.* 17. Male quoque dicitur: *ita comparatum eſt cum hac re:* melius CICERO *in Lael.* 28. *Ita ratio comparata eſt vitae naturaeque noſtrae*, TERENT. *Heaut. III*, 1. *Ita comparata natura omnium hominum*. Talis etiam eſt formula: *ita ſe res habet cum hoc*, de qua CELLAR. *in Antibarb. p.* 213.

*) Aliquando *verſari* idem eſt ac *circumagi, vexari, agi*. Et haec eſt elegans loquutio, quae & ipſa eamdem conſtructionem cum IN poſtulat. Ita SALLVST. *Iug. c.* 14. *Semperne in ſanguine, ferro, fuga verſabimur?* Ita & actiue *verſat nos cura*, & HORAT. *Lib. II. Epiſt. II. v.* 90.

Qui minus argutos verſat furor iſte poetas.

Conf. CORT. *ad Salluſt. p.* 473.

XVII.

Fundamenta ſyntaxeos ornatae.

Praecipue hic locum inuenit ſyntaxis ORNATA, quippe quam vulgo praetermittunt grammatici. Ea vero quum partim in poſitione, partim in additione, partim in abiectione, partim denique in commutatione vocum conſiſtat: de ſingulis non obiter agemus.

XVIII.

De vocum poſitione an quaedā exſtent certae regulae?

Ad poſitionem vocum quod attinet, quamquam is eſt linguae Latinae genius, vt in ea verborum ordo non tam arctis legibus adſtringatur, ac in aliis linguis: caue tamen exiſtimes, plane nullum in ea

eſſe

eſſe certum verborum ordinem *). Quare non perinde eſt, quo ordine colloces vocabula, ſed obſeruandae ſunt regulae quaedam, quae dici non poteſt, quantum elegantiae ſermoni Latino concilient**).

*) Mireris ergo, quo iure ſcribere potuerit IAC. LODOICVS STREBAEVS *de elect. & colloc. verb. I, 4. p. 18. In oratione nulla verbo propria ſedes eſt, nullus certus & immutabilis locus, nullus umquam fuit ſic deſtinatus ordo, vt eius mutatio deformis & inelegans eſſet.* Sane quantum ratio hunc virum doctum fugiat; vel inde patet, quod ordo verborum, in poetis facile tolerandus, in oratione ſoluta plane abſonus eſſet futurus. Ait HORATIVS *Carmin. Lib. IIII. od. XV. v. 1. 2.*

Phoebus volentem praelia me loqui
Victas & vrbes increpuit, lyra.

Iam ſi quis in proſa oratione, eodem ſeruato verborum ordine, diceret: *pater volentem ſeruos filium occidere, miſeras & ancillas, caſtigauit, gladio:* quis, quaeſo, ferret ita loquentem? Ex quo ſane clariſſime patet, in Latina quoque lingua eſſe aliquem verborum ordinem, certasque adeo regulas, quae niſi obſeruentur, confuſum ac hiulcum inde naſci oporteat orationis genus.

**) Vere ergo ordo & collocatio verborum in eloquentia omne fert punctum, adeo, vt quidquid orationi gratiae ineſt, pereat, ſi verborum turbes ordinem. Elegantiſſima ſunt illa CICERONIS *de orat. I, 1. Cogitanti mihi ſaepe numero, & memoria vetera repetenti, perbeati fuiſſe, Quincte frater, illi videri ſolent, qui in optima republica, quum & honoribus & rerum geſtarum gloria florerent, eum vitae curſum*

tenere potuerunt, vt vel in negotio ſine periculo, vel in otio cum dignitate eſſe poſſent. Iam verborum tantum collocationem muta, & periodum hunc in modum refinge: *Quincte frater, ſaepe numero mihi cogitanti, & repetenti memoria vetera, illi perbeati fuiſſe videri ſolent, qui quum & honoribus florerent, & rerum geſtarum gloria, eum potuerunt tenere curſum vitae, ut vel ſine periculo in negotio, vel cum dignitate eſſe poſſent in otio.* Tuam fidem, lector, an priſtinae elegantiae Ciceronianae vel vola vel veſtigium ſupereſt? Nonne coquum potius aliquem aut calonem, quam Ciceronem audire tibi videris? Et tamen verba omnia Ciceronis retenta; ſolumque immutatum eſſe ordinem & collocationem verborum animaduertis. Quae quum ita ſint, quantum hac in re poſitum ſit momenti, ſatis ſuperque intelliges.

XVIIII.

Quales ſint illae regulae? Operae pretium itaque fuerit, potiores, quae huc pertinent, regulas paullo accuratius exponere, idoneiſque illuſtrare exemplis*), vt quis ſit hac in re linguae Latinae genius, tanto facilius poſſit intelligi.

*) Multi iam inde a renatis litteris prodierunt libelli de elegantiis Latinae linguae, in quibus etiam de ordine & collocatione verborum praecipere ſolent auctores. Sed quum & hic multa parum adcurate, multa perperam dicantur: nos ea, quae certa ſunt, conſectabimur.

De tranſpoſitione regulae. I. *Vocatiuus non ſtatim ab initio, ſed plerumque*) *poſt aliquot verba, nonnunquam etiam in poſteriore periodi membro locum occupat.* NEPOS *in prooem.* 1. *Non dubito, fore pleroſque,* ATTICE, *qui hoc genus ſcripturae leue, ac non ſatis dignum ſummorum virorum perſonis iudicent.* CI-

CERO

CERO *in orat.* I. *Virum difficilius, aut maius eſſet negare tibi ſaepius idem roganti, an efficere id, quod rogares, diu multumque,* BRVTE, *dubitaui.* Vbi vocatiuus in poſtremum denique periodi membrum eleganter reiectus eſt.

*) Attamen, ſi adfectus exprimendus ſit, vocatiuus & primum ſtatim locum recte occupat, & nonnunquam bis vel ter repetitur. TERENT. *Andr. I, 5. v. 47. o Myſis, Myſis, etiam nunc mihi ſcripta ita dicta ſunt in animo Chryſidis de Glycerio.* Vbi DONATVS: *Primum vocandi, alterum increpandi eſt.* Ego vtrumque adfectus cuiuſdam eſſe exiſtimo, vti illud CICERONIS *ad Q. Fratrem: Mi frater, mi frater, mi frater.*

II. *Caſus obliqui, ſi id ſenſus orationis ferat, eleganter nominatiuo praemittuntur.* CIC. *orat.* 2. *Nec ſimulacro Iouis Olympii, aut Doryphori ſtatua deterriti, reliqui minus experti ſunt, quid efficere, aut quo progredi poſſent.* Si hic nominatiuum *reliqui deterriti* priore loco poſueris, omnis peribit periodi venuſtas.

III. *Propoſitiones, incidentes Logicis vocatae, eleganter adiectiuis & ſubſtantiuis, aut certe reliquae orationi interſeruntur.* CIC. *Catilin. III,* 1. *Profecto quoniam illum, qui hanc vrbem condidit Romulum, ad Deos immortales beneuolentia, fama extulimus.* Hic propoſitio, *qui hanc vrbem condidit*, incidens eſt. IDEM. *Catil. IV,* 10. *Anteponatur omnibus Pompeius, cuius res geſtae atque virtutes iiſdem, quibus ſolis curſus, regionibus ac terminis continentur.* Hic denuo incidens propoſitio, *quibus ſolis curſus*, non potuiſſet elegantiorem locum, quam inter adiectiuum & ſubſtantiuum occupare.

IIII. *Idem tenendum eſt de ea propoſitione, quae comparatiuos, aut verba* MALO & PRAESTAT, *ſequitur.* Haec enim eleganter comparatiuo; aut

aut certe verbo ſuo praemittitur. Sic eleganter CICERO pro *M. Marcello* 1. *Eſt vero fortunatus ille, cuius ex ſalute non minor paene ad omnes, quam ad illum ventura ſit, laetitia peruenerit* *). Muta quaeſo vocabulorum ordinem, & propoſitionem, *quam ad illum ventura ſit* poſtremo loco pone; denuo profecto videbis, totam orationem hiulcam fieri. Ita eleganter etiam dixeris *vir pace, quam bello, illuſtrior*; minus eleganter *vir illuſtrior pace, quam bello*.

*) Bis eo loquendi genere in vna eademque periodo vtitur QVINCTIL. *Inſtit. orat. l. V. c.* 13. *Tanto eſt accuſare, quam defendere, quanto facere, quam ſanare, vulnera, facilius*.

V. *Propoſitiones conditionales nonnumquam eleganter veluti per* παρένθεσιν *reliquae orationi inſeruntur*. CORN. NEP. *Ageſil.* 5. *Namque illa multitudine, ſi ſana mens eſſet, Graeciae ſupplicium Perſas dare potuiſſe*.

VI. Eiuſdem conditionis ſunt formulae: *mihi crede, pro eo, ac debui, pro tua ſapientia, qua es animi perſpicacia, qui eſt inſignis tuus in nos amor, vt tum erant tempora, cet.* Eae enim omnes quaſi per παρένθεσιν reliquae orationi inſeruntur, e. g. CIC. *epiſt. ad diuerſ. XII*, 1. *Finem nullum facio*, MIHI CREDE, *Caſſi, de te & Bruto noſtro, id eſt, de tota republica, cogitandi*. Ad eumdem SVLPITIVS *epiſt. IV*, 5. *Poſteaquam mihi renunciatum eſt de obitu Tulliae, filiae tuae, ſane quam*, PRO EO, AC DEBVI, *grauiter moleſteque tuli*. NEPOS *Attic.* 1. *Patre vſus eſt diligente, indulgente, &* VT TVM *erant tempora, diti*. Elegantes admodum ſunt hae ſimilesque parentheſes, & hinc veteribus familiariſſimae.

VII. *Coniugationum tempora ex participiis &*

verbo ſubſtantiuo compoſita perelegantet diuellun-tur, & quaedam inter vtraque inſeruntur. CIC. *epiſt. ad Q. Fratr. I, 1. Non dubitabam, quin hanc epiſtolam multi nuntii, famaque denique ipſa* ESSET *ſua celeritate* SVPERATVRA. Reſcribe ſuperatura eſſet, & multum peribit elegantiae: IDEM *de finib. II, 16. Nulla quaeſtio* DECRETA *a ſenatu* EST.

VIII. *Nec minor eſt orationis elegantia, ſi duo verba, quorum alterum ab altero regitur, eodem modo ſeiungantur.* CIC. *de fin. II, 16. Quae eſt iſta laus, quae* POSSIT *e macello* PETI? IDEM *de offic. II, 20. Sed quum in beneficiis col-locandis aut mores* SPECTARI, *aut fortuna* SO-LEAT.

VIIII. *Comparatiui & ſuperlatiui elegantiſſi-me periodum claudunt.* V. C. MANVT. *epiſt. I, 20. Solent eſſe, quae minus exſpectantur,* LAETIORA. CIC. *de nat. Deor. I, 20. Hunc Deum rite bea-tum dixerimus; veſtrum vero* LABORIOSIS-SIMVM.

X. *Eleganter quoque poſtremum in oratione lo-cum occupant caſus obliqui a voce* NEMO. PLIN. *epiſt. IV, 30. Ego videor habere multos amicos; ſed huius generis, cuius & tu quaeris, & res exigit, prope* NEMINEM.

XI. *Adiectiua ſubſtantiuis ſiue praeponas, ſiue poſtponas, perinde eſt.* Pronomina tamen poſſeſ-ſiua MEVS, TVVS, SVVS, NOSTER, VESTER, ſub-ſtantiuis ſuis ſaepiſſime poſtponuntur. Sin ad-datur praepoſitio cum ſuo caſu, perinde erit ſiue praeponas, ſiue poſtponas, dummodo prae-poſitionem cum caſu ſuo inſeras inter adiecti-uum & ſubſtantiuum. Sic ſemper dicunt Lati-ni: *Amici tui, rerum ſuarum, ſententiam meam.* Aſt promiſcue dicunt: *amor erga me tuus, tuo-rum erga me meritorum.* Vid. CIC. *epiſt. ad di-uerſ. I, 1.*

XII. *Plura vnius commatis pronomina ſcite coniunguntur.* v. c. *ſi* QVA TIBI NOSTRAE *cladis eſt memoria.*

XIII. *Inter adiectiuum & ſubſtantiuum aliquid interponere ſolere Latinos, iam pueris notum eſt.* Prouidendum tamen, ne interpoſitio iſta ſenſum turbet, aut adfectationis aliquid redoleat. Eleganter ait NEPOS *Alcib.* 9. *Quem quidem adeo ſua cepit humanitate.* At ſi dixeris: *adeo ſua quidem quem humanitate cepit*: nulla amplius erit orationis venuſtas.

XIV. Coniunctiones, SI, NISI, VT voci uni aut alteri eleganter poſtponuntur. CORN. NEP. *Milt.* 1. *Id ſi feciſſent.* Elegans in primis eſt NIHIL VT: *litterae tuae ita conſcriptae ſunt*, NIHIL VT *iis eſſe poſſit elegantius.* Immo generatim TVRSELIN. *de partic. Lat. orat.* c. 200. §. 4. p. 146. *edit. Rich. Ketelii*: VT *ſaepe elegantiae cauſſa ex primo loco recipit ſe in ſecundum, praeſertim ſi cum* VIX, NVLLVS, NEMO, TANTVM, *copuletur: vix vt, nullus vt, nemo vt, tantum vt. Exempla paſſim exſtant.* Idem obſeruat de coniunctione SI, quae pronominibus praecipue eleganter poſtponitur, c. 168. §. 4. p. 118.

XV. *Si aliena verba recenſentur, non vtendum eſt formulis*: ITA DIXIT, IN HAEC VERBA ERVPIT, *cet. ſed verbis* INQVIT, AIT, *quae ſemper poſt verba nonnulla ipſi inſeruntur orationi.* CORNEL. NEP. *Att.* 4. *Cui quum perſuadere tentaret: noli, oro te,* INQVIT *Pomponius, aduerſus eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* Et c. 21. *Hos vt veniſſe vidit, in cubitum nixus: Quantam,* INQVIT, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, quum vos teſtes habeam, nihil opus eſt pluribus verbis commemorare.*

Lo-

Locum id habet, ſi verba directe recenſeantur. Nam ſi oblique; omnia per accuſatiuos & infinitiuos proferuntur, ſine verbo *inquit*. TAC. *Annal. I, 4. Pars multo maxima imminentes dominos variis rumoribus differebant, trucem Agrippam, & ignominia accenſum, neque aetate, neque rerum experientia tantae moli parem. Tiberium Neronem maturae aetatis, ſpectatum bello, ſed vetere & inſita Claudiae genti ſuperbia; multaque indicia ſaeuitiae, quamquam premantur, erumpere.*

XVI. *In ordine & collocatione vocum quam maxime etiam cauenda* ὁμοιοτέλευτα, *ſeu ſimiliter cadentia, quae vix fert ſubtile Romanorum aurium iudicium.* Sic ſtatim aures offenderent haec: *non aliquo timore, ſed partim dolore.* Aſt elegantius CICERO *pro Marcello* 1. *Diuturni, inquit, ſilentii, quo eram his temporibus uſus; non timore aliquo, ſed partim dolore, partim verecundia finem hodiernus dies attulit.* Si ergo tranſponas quaedam vocabula, facile ὁμοιοτέλευτα cauebis. Sic κακοφωνία offendent, quae ſequuntur: *neque vero diſiunctiſſimas terras citius potuiſſe peragrari cuiuſquam* paſſibus, quam tuis curſibus. Elegantius CICERO *pro Marcell.* 2. *Nec vero diſiunctiſſimas terras citius cuiuſquam potuiſſe peragrari paſſibus, quam tuis non dicam curſibus, ſed victoriis illuſtratae ſunt.* Mireris ergo, eccleſiae patres, & maxime AVGVSTINVM, maximas in hiſce ὁμοιοτελεύτοις quaeſiuiſſe delicias.

XVII. Denique & id cauendum in ordine & collocatione verborum, *ne imprudenti tibi verſus loco proſae orationis naſcantur.* QVINCTIL. *Inſt. orat. Lib. VIIII. c. 4.* Sane nec ipſe CICERO ſibi ab hoc orationis naeuo ſatis cauere potuit. En enim hexametrum, qui illi in oratione *pro Archia* 1. obrepſit.

In

In quo me non inficior mediocriter eſſe
Verſatum.

Et *Libro III.* de oratore; vbi ipſe hoc vitium inceſſit, totum diſtichon imprudens inſeruit: *ac mihi quidem veteres illi maius quiddam animo*
Complexi, plus multo etiam vidiſſe, videntur,
Quam quantum noſtrorum ingeniorum acies.

XX.

Regulae de additione vocum.

Haec de poſitione atque ordine vocabulorum ſufficiant. Non minor in additione vocum quarumdam ſita eſt elegantia; de qua ipſa quoque paucas eaſque perſpicuas dabimus regulas *).

*) Regulae potiores hae fere ſunt.

I. *Initio periodi ſaepe ponitur* EGO, *quod alias omitti poſſet, & tunc ei additur* VERO. CIC. *epiſt. ad diuerſ. IIII,* 6. *Ego vero, Serui, vellem in meo grauiſſimo caſu adfuiſſes.* Immo generatim hoc indicium eſt reſponſionis, qua alterius dicta probamus. CICERO *l. VIIII. ad diuerſ. epiſt.* 5. *Mihi vero ad Nonas bene maturum videtur fore.* IDEM *l. XVI. epiſt.* 23. *Tu vero confice profeſſionem, ſi potes.* TER. *Eunuch. V,* 2. *v.* 45. *Ego vero maneo.* Vbi DONATVS: *modo* VERO *conſentientis eſt aduerbium.*

II. Quoties de nobis ipſis loquimur modeſtiae cauſſa addimus QVIDEM. PLAVT. *Epidic. I,* 2. *v.* 8.

Iam iſtoc probior es, meo quidem animo,
cum in amore temperes.

III. *Superlatiuis eleganter adduntur aduerbia* QVAM, LONGE, MVLTO, *v. c. longe audaciſſimus, multo iucundiſſima, quam occultiſſime traiecto amni.* LIV. *Hiſt.* XXI, 27.

IIII. *Eleganter quoque iiſdem ſuperlatiuis additur* QVISQVE, *v. c.* CIC. *pro Archia* II. *Trahimur*

mur omnes laudis ſtudio, & optimus quiſque maxime gloria ducitur.

V. *Comparatiuis quoque non ſine elegantia addes ablatiuos* IVSTO, SOLITO, DICTO, SPE, OPINIONE. v. c. *ad rem iuſto attentior, ſolito maior, dicto citius, ſpe melior.* Exempla plura collegit CORTIVS *ad Salluſt. p.* 785. Ipſe SALLVST. *Iug. c.* 85. *Opinione aſperius eſt.* CIC. *in Bruto c.* 1. addit *omnium: opinione omnium maiorem cepi dolorem.* SALL. *Iug. c.* 75. *Commeatus ſpe amplior.* SENECA *de morte Claud. c.* 16. *Dicto citius.*

VI. Verbis quae *ſpem* vel *opinionem* denotant, Latini eleganter addunt FORE vel FVTVRVM ESSE, *ſequente vel* QVI, *vel* VT *cum praeſente vel imperfecto coniunctivi.* NEP. *prooem.* I. *Non dubito, fore pleroſque, Attice, qui hoc genus ſcripturae leue, & non ſatis dignum ſummorum virorum perſonis indicent.* Eodem modo dicitur: *ſpero fore, vt in gratiam tecum redeat. Numquam ratus ſum fore* (*futurum*) *vt tantae opes tam celeriter conciderent.*

VII. *Eamdem prae ſe elegantiam ferunt formulae,* ACCIDIT, FIT, FACTVM EST, FVTVRVM EST, *quae verbis additae euentum vel conſequentiam indicant.* Sufficeret ſane, ſi diceres: *putaresne, mihi unquam verba deeſſe poſſe?* Sed elegantius CICERO: *putaresne umquam accidere poſſe, vt mihi verba deeſſent?* Ita & NEPOS *Alcib.* 3. *Id quum adpararetur, priusquam claſſis exiret, ACCIDIT, vt una nocte omnes Hermae deiicerentur.* Eodem exemplo dices: *quum in eo eſſet, vt oppido potiretur,* FACTVM EST, *neſcio quo caſu, vt pars muri corrueret.* Item: *niſi ſignum receptui dederis,* FVTVRVM EST *profecto, vt rem famamque perdas.*

VIII. *Quaeſtio* QVID *vel* CVR *eleganter augetur formula veteribus frequentiſſima:* QVID EST

QVOD

QVOD, v. c. *quibus ſubtractis, quid eſt, quod delectare nos poſſit?*

VIIII. *Nominibus propriis obſcurae famae, contemtus cauſſa additur* QVIDAM. Sic apud NEPOT. *Pauſ.* 4. *eſt Argilius quidam*. Et in *Cimon.* 1. *Callias quidam*. In *Dione* 8. *Callicrates quidam*, & paullo poſt, *c.* 10. *Lyco quidam*. In *Timoleonte*, *c.* 5. *Huic quidam Lameſtius, homo petulans & ingratus, vadimonium quum vellet imponere*.

X. *Coniunctionibus* SI & NISI *ſaepe praemittitur* QVOD. NEP. *Eumen.* 8. *Quod ſi quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoſcat*. Et in *Hannib.* 1. *Quod niſi domi ciuium ſuorum inuidia debilitatus eſſet, Romanos videtur ſuperare potuiſſe*.

XI. *Similis pleonaſmus eſt in ſequentibus:* ID QVOD, pro *quod*, VT NE pro *ne*. NEP. *Datam.* 4. *Exiſtimans, id quod accidit, facilius ſe imprudentem parua manu oppreſſurum*. CICERO *pro Ligar.* 4. *Vt Romae ne ſit*.

XII. *Emphaſeos cauſſa adiectiuis aeque ac ſubſtantiuis eleganter additur* ISQVE, v. c. *filium habeo eumque vnicum*. CICERO: *Panſa, iſque conſul, non erubuit declamare*.

XIII. Verbo ſaepe iungitur participium, tamquam conſequenti antecedens. NEP. *prooem. Quum* RELATVM *legerint*. *Relatum* eſt antecedens; *legerint* conſequens. Sufficiſſet alterutrum, ſed vtrumque iungitur elegantius. Eodem exemplo dicitur: *per manus traditum accepimus*, *vel antiquitus traditum accepimus*, vti apud QVINCTIL. *Inſt. orat. lib. V. c.* 2. Quin immo aliquando fere συνώνυμα iunguntur, vti apud SALLVST. *Catil. c.* 1. *vtrumque per ſe indigens, alterum alterius auxilio eget*. Plura huius generis collegit CORT. *ad Salluſt. p.* 396. veluti illa CAES. *de bello ciu. lib. I. cap.* 65.

Quos

Quos ubi Afranius procul VISOS CONSPEXIT: & LIVII *lib. II. c. 5. Ille eſt vir, qui nos* EXTORRES EXPVLIT *patria.*

XIIII. Interrogationibus eleganter additur: QVAESO, OBSECRO, AMABO, aut ſi ex ira procedunt, MALVM. TERENT. *Heaut. I, I. v. 31.*

Quaeſo, quid de te tantum meruiſti?

PLAVT. *Caſin. I, 1. v. 3.*

Quid tu, malum, me ſequere?

XXI.

Quemadmodum vero additio elegantiam conciliat orationi: ita & quarumdam vocum abiectio vel omiſſio mirifice eamdem ornat. Nos, miſſis rarioribus ellipſibus, quas ſtudioſe collegerunt SANCTIVS & PERIZONIVS *) nitidiores tantum & optimas tum aphaereſes, tum ellipſes hic more noſtro recenſebimus **). Nec non de earumdem abiectione.

*) Multae apud veteres occurrunt ellipſes, quae excuſandae potius, quam laudandae videntur. Et has ſane inculcat SANCTIVS *lib. IIII. Min. c. 1. ſequ.* Quis enim cum HORATIO diceret: *ventum erat ad Veſtae*, ſcilicet aedem? Non quidem exemplo iſta carent, nec abſtinent CICER. *ad diuerſ. lib. XIIII. epiſt. 2.* & LIVIVS *Hiſt. I, 33. & 41.* ſed haec Graeciſmo excuſari poterunt.

**) Potiores de vocum ſyllabarumue defectu regulae hae fere ſunt.

I. ALIQVIS, ALIQVANDO, ALICVBI, *priores ſyllabas* ALI *ſaepe amittunt poſt coniunctiones* SI, NE, NISI, QVVM, NVM, QVO, QVANTO. CIC. *pro Arch. I.* SI QVID *in me eſt ingenii.* PLIN. *epiſt. I, 10.* SI QVANDO *vrbs noſtra liberalibus ſtudiis floruit, nunc maxime floret.* CICER. *epiſt. ad diuerſ. X, 14. Epiſtolas decerpito,* NE QVANDO *quid* ema-

emanet. Similia ſunt: SICVBI *hoſtis futurus eſt*. QVO QVIS *doctior eſt*. QVANTO QVIS *ditior eſt*.

II. Totum pronomen ALIQVIS abiicitur, ſi ſequatur relatiuum, QVI. SALLVST. *Catil. c.* 22. *Fuere ea tempeſtate, qui dicerent*. Sic eleganter dixeris: *eſt, quod te velim*. *Eſt, de quo tecum confabuler*.

III. *Frequenter etiam omittuntur ſubſtantiua*, LOCVS, TEMPVS, OCCASIO, v. c. *non eſt, vbi pedem ponat*. *Erat, quando ſeria iſtiuſmodi agebantur*. CIC. *Catil. I,* 10. *Habes, vbi oſtentes illam praeclaram patientiam tuam*.

IIII. *Nihil quoque frequentius eſt omiſſione coniunctionum* VT, NE, v. c. *fac venias: haec curae tibi ſint, precor: caue exiſtimes: malus homo ſit oportet*.

XXII.

Fundamēnta variationis grammaticae.

Denique, quum nihil ſit, CICERONE iudice, taedioſius, quam ſi ſtilus ſemper ſit idem: eae quoque regulae, quae ad mutationem variationemque grammaticam *) vel omnium propoſitionum, **) vel vocum quarumdam, ***) pertinent, non erunt nobis praetermittendae.

*) Variatio vel grammatica eſt, vel rhethorica. Vtramque at non eodem modo, inculcant ERASMVS ROTEROD. *de copia verborum & rerum*, MICRAELIVS *de copia verbor.* & qui inſtar omnium eſt AVGVSTVS BVCHNERVS *de commutata ratione dicendi*, *Lipſ.* CIϽ IϽ CLXXXVIII, 12. Nobis, quum in fundamentis grammaticis verſemur, cum variatione rhetorica nihil hic eſt negotii.

**) Variatio grammatica duorum generum eſt. *Vel* enim in vniuerſum ad omnes pertinet propoſitiones, adeo, vt quemadmodum ex

vna

vna cera plures imagines, ita ex eadem ſententia plures fingi poſſint periodi. *Vel* quibuſdam tantum formulis & loquutionibus eſt propria. Et ad primam quidem quod attinet, ad illam referendae ſunt regulae ſequentes.

I. *Simpliciſſima eſt variatio per phraſes, & loquutiones ſynonymicas.* Ait TERENT. *Andr. I, 1. v. 50. ingenium eſt omnium hominum a labore procliue ad libidinem.* Hanc ſententiam per periphraſes ſynonymicas ita variabis: *Ea eſt mortalium omnium indoles, vt a labore ad voluptatem ruant. Ita comparata eſt omnium hominum natura, vt labor cedat voluptatis illecebris, & quiſque libidini, quam rei familiari, operam dare malit, cet.*

II. *Talis etiam eſt variatio per caſus,* cui mature adſuefieri oportet adoleſcentes, ne meras pro elegantiore ſtilo proferant enunciationes logicas. Ait NEPOS *Alcib. 1. In hoc* NATVRA *efficere quid poſſit, videtur experta.* In genitiuo dixeris: *In hoc,* NATVRAE *quanta vis ſit, quantaque efficacia, ſatis perſpectum eſt.* In datiuo: NATVRAE *efficere quid liceat, vel huius exemplo compertum eſt.* In accuſativo: *In hoc* NATVRAM, *efficere quid poſſit, experiri voluiſſe arbitror.* Denique in ablatiuo: *In hoc, quid a* NATVRA *effici poſſit, eſt intellectum.*

III. *Adiectiuum eleganter in ſubſtantiuum, & hoc in illud commutatur.* Eſto propoſitio: *Erat ſatis eloquens, liberalis, prudens iuris ciuilis aeque ac rei militaris.* Hanc ita commutat NEPOS *in Cimon. 2. Habebat enim ſatis eloquentiae, ſummam liberalitatem, magnam prudentiam cum iuris ciuilis, tum rei militaris.* Ita ſi propoſitio eſſet haec: *Inuidi obſtiterunt eius virtuti,* variatio poſſet peti ex NEPOT. *Hannib. 1. Multorum obtrectatio deuicit vnius virtutem.* Sic perinde erit, ſiue dicas: *tanta in me exſtant beneficia*

ficia tua, ſiue: *tanta eſt tuorum in me beneficiorum multitudo.*

IIII. *Saepe nomen mutari poterit in verbum, vel contra,* maxime ſi ſuperlatiui vel comparatiui adſint. e. g. *Omnibus par, & plerisque melior.* Aſt elegantius NEPOS *Themiſt.* 1. *Anteferτur huic nemo, pauci pares putantur.*

V. *Superlatiui ſaepe in comparatiuos mutantur*, e. g. *In virtutibus aeque ac vitiis fuit excellentiſſimus.* Pro quo NEPOS *Alcib.* 1. *Nihil illo fuit excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus.*

Multo elegantior haec fit variatio, ſi iſtud *nihil* aliquoties κατ' ἀναφορὰν repetatur. CICERO *ad diuerſ. l. VIIII. epiſt.* 14. *Nihil eſt enim, mihi crede, virtute formoſius, nihil pulcrius, nihil amabilius.* Loco *eſt* in eadem formula eleganter nonnumquam adhibetur *excogitari poteſt, fingi poteſt*, v. c. *Nihil hoc puero excogitari poteſt venuſtius.*

VI. *Saepe etiam variatio optime procedit per participia*, quae dici non poteſt, quantum ornent orationem. Participia vero ponuntur, partim, vbi occurrit relatiuum QVI, partim, vbi in Germanica lingua ſunt particulae *nachdem, als, da, wenn, weil*, partim, quando duo commata per coniunctionem copulatiuam ET coniunguntur. De ſingulis dabimus regulas.

(I) Quoties occurrit pronomen, QVI, toties omiſſo illo, ponitur participium eiuſdem ſignificationis & temporis, PHAEDR. *Fab. I,* 15. *v.* 1. *Malus quum ſutor, inopia deperditus, medicinam ignoto facere coepiſſet loco.* Hic *inopia deperditus* *) idem eſt, ac *qui inopia perierat.* Ita & recte dicit CICER. *Catil. II,* 1. *Catilinam, furentem audacia, ſcelus anhelantem, peſtem patriae nefarie molientem.*

*) SCHEFERVS *ad h. l.* notat, omiſſam videri particulam *&*, vel potius, legendum eſſe *inopiaque perditus*, quod poſterius & ipſe

pro-

probo. At ſi vtrumque concedas, tamen quadrabit exemplum. Nam *& deperditus* vel *inopiaque perditus* idem eſt, ac *& qui inopia perierat*.

(II) Si occurrunt particulae, *als*, *da*, *nachdent*, *tveil*, videndum, vtrum duo adſint nominativi, an vnicus. Si duo; prius comma mutatur in duo ablatiuos conſequentiam deſignantes, e. g. *Quum amici hortarentur, vt Graeciam in ſuam redigeret poteſtatem, Darius claſſem quingentarum navium comparauit*. Duo hic adſunt nominatiui: *amici* & *Darius*. Hinc NEPOS *Miltiad.* 4. prius comma mutat in duo ablatiuos: *Darius autem, hortantibus amicis, ut Graeciam in ſuam redigeret poteſtatem, claſſem quingentarum nauium comparauit*. Sed abſurde diceres: *Chriſto cruci adfixo, ſanguinem effudit*. Vnicus enim hic adeſt nominatiuus. Recte vero: *Chriſto cruci adfixo, ſolis defecit lumen*. Negari equidem nequit, eſſe exempla, vbi duae orationes, hoc modo iunctae, ſunt eiuſdem ſuppoſiti: e. g. PLAVTVS *in mil. glorioſo: Si ego, me ſciente, paterer vicino meo eam fieri iniuriam*. Qualia quam plurima collegit SANCTIVS *in Minerua lib. II. c. 7. p. 136. ſeq.* Sed haec tamquam rariora non frequentanda putaverim.

(III) *Si vnicus adeſt nominatiuus, prius comma itidem poteſt in participium commutari, ſed ita, vt illud in eo caſu ponatur, quem adſumit nomen vel verbum commatis poſterioris* e. g. *Quum Chriſtus cruci adfigeretur, manus eius ſanguine ſtillabant*. Hic manus eſt ſubſtantiuum, quod quum genitiuum regat, participium neceſſario in caſu genitiuo ponitur, hoc modo: *Chriſti cruci adfixi manus ſanguine ſtillarunt*. *Quum hac de re cogito, mirum mihi videtur*. Hic *videtur* poſtulat *datiuum*. Ergo participium in datiuo ponendum, dicendumque: *cogitanti mihi*.

hi hac de re, permirum videtur. Poſtquam eum ſatis excruciauerant, denique necarunt. Necare poſtulat accuſatiuum, ergo dicendum: *excruciatum denique necarunt.*

(IIII) Si duo commata per *&* copulantur, vel prius vel poſterius in participium commutatur, omiſſo ET. e. g. NEP. *Milt.* I. *Ex his delecti Delphos deliberatum miſſi ſunt*, id eſt, *ex his quidam delecti, & Delphos deliberatum miſſi ſunt.* Eodem exemplo dixeris: *quem retractum ex itinere parens necari iuſſit.* SALLVST. *Catil.* 39. *Muneribus ornatum a ſe dimiſit. Alloquutus milites, in vrbem rediit.*

VII. *Gerundia eleganter in participium in* DVS *commutantur.* e. g. NEPOS *Miltiad.* 3. *Miltiades hortatus eſt pontis cuſtodes, ne a fortuna datam occaſionem liberandae Graeciae dimitterent.* Vbi *liberandae Graeciae*, ponitur pro *liberandi Graeciam.*

***) Sed haec de variatione generali. Sunt praeterea variationes quaedam, quae ad has vel illas formulas pertinent, e quibus paucas veluti exempli cauſſa delibabimus.

I. Initio huc pertinent variae deſcriptiones ſuperlatiui, quales ſunt quae ſequuntur. CICER. *epiſtol. VI*, 9. *Cum A. Caecina mihi tanta familiaritas conſuetudoque ſemper fuit, vt nulla maior eſſe poſſit.* NEP. *Miltiad.* I. *Et antiquitate generis, & gloria maiorum, & ſua modeſtia vnus omnium maxime floruit.* IDEM *Timoleon.* I. *Namque huic uni contigit, quod neſcio, an vlli, vt cet.* Item: *ſic rogo, vt qui maxime & ſumma contentione ſolent.* TERENT. *Andr. act.* I, I. *Adoleſcentula forma & vultu, Soſia, adeo modeſto, adeo venuſto, vt nihil ſupra.* TAC. *Germ.* 9. *Auſpicia ſorteſque, vt qui maxime, obſeruant.* VELLEI. PAT. II, 35. *Vir in tantum laudandus, in quantum virtus intelligi poteſt.*

II. QVO,

II. QVO, EO, *vel* QVANTO, *ſi occurrunt, eleganter mutari poterunt ita, vt in priore commate* VT QVISQVE; *in poſteriore* ITA *ponatur:* SALLVST. *Iugurth. c.* 81. *Poſt uti quiſque opulentiſſimus videatur; ita Romanis hoſtem fore:* id eſt, *quo quis erit opulentior, eo magis hoſtis Romanis videbitur.* Nec aliter CICERO *de orat. c.* 2. SENECA *de conſtant. c.* II. CAES. *de bello ciu. lib.* 7. *c.* 2. Sed pro eo TAM & QVAM vtitur SALLVST. *Iugurt. c.* 31. QVAM *quiſque peſſime fecit, tam maxime tutus eſt.* Similia exempla ex LVCRETIO & VARRONE adducit CORTIVS *in notis p.* 562. vbi etiam obſeruat, GELLIVM *noct. Attic. XVIIII,* 3. iunxiſſe QVANTO & TAM MAXIME. *Qui maledicit & vituperat,* QVANTO *id acerbius facit,* TAM MAXIME *ille pro iniquo & inimico ducitur.* Sed non eſt inter elegantiſſimos ſcriptores GELLIVS, vt quae ille ſingularia habet, imitari velis.

III. NON MODO, SED ETIAM *variis modis eleganti varietione redduntur.* Exempla id docebunt. NEPOS apud LACTANT. *Inſtit. III,* 15. TANTVM ABEST, *vt ego magiſtram eſſe putem vitae philoſophiam, beataeque vitae perfectricem,* VT *nullis magis exiſtimem opus eſſe magiſtris viuendi, quam plerisque, qui in ea diſputando verſantur,* id eſt, *non modo philoſophia non eſt magiſtra vitae, ſed ipſis etiam philoſophis magiſtris opus eſt.* CICER. pro Marcell. c. 2. *Nullius eſt tantum flumen ingenii, nulla dicendi aut ſcribendi vis, tantaque copia, quae* NON DICAM *exornare,* SED *enarrare res tuas geſtas poſſit,* id eſt, *non modo exornare, ſed & enarrare res geſtas tuas nemo poteſt.* TACIT. *Annal. XIII,* 20. *Sed cuicumque, nedum parenti, defenſionem tribuendam,* id eſt: *non parenti modo, ſed cuicumque etiam defenſionem tribuendam.*

IIII. DICO, *ſequente* NON, *mutatur in* NEGO. CICER.

CICER. *Catil. III. Negaui, me eſſe facturum.*

V. OPORTET *variis exprimitur formulis, quales* ſunt, quae ſequuntur: CICER. *Phil. XI, 6.* NON POSSVNT NON *prodige viuere, qui noſtra bona ſperant, quum effundant ſua.* FACERE NON POTVI, *quin te hortarer. Dandam tibi hanc operam* DVXI.

VI. QVIDAM *etiam exprimitur per* NESCIO QVIS. TERENT. *Adelph. IIII, 4. Prodit neſcio quis.*

Ita & *forte fortuna*, exprimitur NESCIO QVO CASV. NESCIO QVO PACTO. NESCIO QVO FATO MEO.

VII. *Pro* TOTVS *ſaepe occurrunt formulae,* QVAM LONGVM EST. QVANTVS QVANTVS EST, QVAM LATE PATET, v. c. *Mare, quam longum eſt. Germania quam late patet.* Eleganter CICERO *pro Marcello c. 2. Totum hoc, quantumcumque eſt, quod certe maximum eſt, totum eſt, inquam, tuum.* Plura huius generis dedit v. c. PETRVS BVRMANNVS ad illa *Ouidii Amor. I, 2. v. 3.*

Et vacuus ſomno noctem, QVAM LONGA *peregi.*

ita enim *ad* VIRGIL. *Aen. IIII, v. 193.*

Nunc hiemem inter ſe luxu, QVAM LONGA, *fovere,*

& *l. VIII, v. 87.*

Thybis ea fluuium, QVAM LONGA EST, *nocte tumentem,*

Leniit.

CAPUT II.

De fundamentis Stili Rhetoricis.

I.

LEuiora fuerunt, quae ſuperiore capite monuimus, eaque, ſi mens non laeua fuiſſet, iam in ipſis ſcholis inferioribus diligentius imbibi oportuerat. Iam ad grauiora pergimus, id eſt, ad fundamenta RHETHORICA. Quemadmodum vero ſuperiore capite non ipſam complexi ſumus grammaticam: ita & hic non vniverſam rhetoricam*), ſed ea tantum, quae ad ſtilum faciunt, trademus fundamenta. Qualia hic intelligantur fundamenta rhetorica?

*) Rhetoricam de *inuentione*, *diſpoſitione*, *eloquutione*, & *actione* praecipere, nemo ignorat. Verum nobis cum ſola eloquutione negotium eſt: de qua operam dabimus, vt multa, quae in pleriſque rhetoricis ſcriptis fruſtra quaeſiueris, moneamus.

II.

Ceterum quidquid de eloquutione praecipit rhetorica, illud omne ad quatuor potiſſimum capita videtur referendum. *Quis enim eſſet dicendi modus melior, quam vt* LATINE, *vt* CONCINNE, *vt* ORNATE, & *ad id quodcumque agetur*, APTE CONGRVENTERque *dicamus* *)? Quotuplicia ea ſint?

*) Verba haec ſunt CICERONIS *de orat. III*, 10. niſi quod ille, omiſſa concinnitate, *dilucidam* eſſe debere orationem, monet. Ne vero

praeter rem quatuor iſta poſuiſſe fundamenta videamur, operae pretium fuerit, quadripartitae iſtius diſtributionis reddere rationem. Qui aedes elegantiores molitur, eum ſollicitum eſſe oportet de *materia* bona, ſolida, ac exquiſita. Qua comparata, nihil tamen, quod oculos hominum ferat, exſtruet, niſi accedat conformata quaedam regulis architectonicis *idea*, cuius ad exemplum fabri exſtruant aedificium. Praecipue enim ad elegantiam aedium pertinet iuſta partium omnium menſura & proportio, quae ſine idea illa vix poterit obtineri. Exſtructae vero ad hanc menſuram aedes deinde variis coloribus, tectorio opere, picturis exornantur. Enimuero ſi vel maxime haec omnia acceſſerint: non placebunt tamen aedes, niſi τὸ πρέπον fuerit obſeruatum. Alia enim aedificandi ratio in palatio principis, alia in templis, alia in priuatorum aedibus vrbanis, alia denique in praediis ruſticis locum inuenit, ludibriumque merito is deberet hominibus, qui columnas Corinthiacas praedio ruſtico adptaret. Iam eadem eſt ſtili elegantioris ratio. Materia, qua ſermo elegantior componitur, ſunt *voces* & loquutiones vere Romanae, atque inde ante omnia oſtendendum, quid ſit LATINE dicere. Sed voces illae ac loquutiones Romanae, quantumuis elegantiſſimae, parum delectabunt, niſi ad *periodorum menſuram*, veluti ad ideam architectonicam, componantur. Quod qui facit, is demum CONCINNE dicere videtur. Sed quamuis & hoc fuerit obſeruatum, tamen ne ſic quidem placebit oratio, niſi ei *ornamenta quaedam*, tamquam picturae & colores accedant. Vnde diximus, ORNATE eſſe dicendum. Denique vt non vna omnes aedes decet aedificandi ratio: ita nec omnibus ſcriptionibus idem conuenit *ſtilus*, eademque dicendi forma. Alio enim ſti-

lo epiſtolas, alio hiſtorias, alio orationes, alio panegyricos, alio ſatiras, alio diſſertationes conſcribi oportet. Quas ſtili formas, ſi quis recte ac decore expreſſerit, is demum APTE CONGRVENTERque dicere videtur.

III.

LATINITAS orationi puritatem conciliat; CONCINNITAS eam in iuſtas periodos ac decoram veluti menſuram compingit: ORNATVS vt admirationi ſit; & CONGRVENTIA denique, vt ne a decoro aberret, efficit. Si vlla harum virtutum deſit, vix reprehenſionem doctorum effugiet oratio, tantum abeſt, vt vlla laude digna videatur *). Quid ſit Latine, concinne, ornate, apte dicere?

*) Non rectius hoc, quam exemplo, poterit a nobis demonſtrari. Si quis Corinthi deſcripturus excidium, ita loqueretur: *L. Mummius Corinthum crudeliter ruinauit*, quiſque intelliget, hanc orationem lixis & calonibus, quam docto homine, eſſe digniorem. Neque enim LATINVM eſt *ruinauit*, atque hinc ſtilo ſua *puritas deeſt*. Sed emendabimus iſtum naeuum, & ita dicemus: *L. Mummius Corinthum funditus deleuit*. Sic *Latina* quidem & pura erit oratio; verum ne ſic quidem haec verba quemquam delectabunt, quia nondum audimus periodum, ſed propoſitionem logicam. Dabimus ergo operam, vt his verbis etiam ſua conſtet CONCINNITAS, eaque proinde hac periodo concludemus: *L. Mummius Corinthum, quod Romanam maieſtatem parum revereri videretur, mira ſeueritate euertit*. Sic omnia erunt *Latina*, iuſta quoque & *concinna* erit periodi menſura: & tamen nondum quidquam audies, quod admireris. Nondum enim vllus acceſſit

ORNATVS. Age, ne hic quoque poſſit deſiderari, ita dicemus: *L. Mummius Corinthum, Graeciae oculum, quum Romanam maieſtatem parum ſuſpicere videretur, mira ſeueritate effodit;* Iam demum & *Latina & concinna & ornata* eſt oratio, adeoque non poteſt non placere. Et tamen ſi quis hac periodo in ſtilo hiſtorico vel diſſertatione didactica vteretur, is τὸ πρέπον vix videretur obſeruaſſe. Ex quo ſequitur, vt & APTE CONGRVENTERque dicendum ſit.

IIII.

Quomodo vocabula pura a ſuſpectis diſcerni poſſint?

LATINE & pure quomodo dicendum ſit, ita oſtendere conati ſunt eruditi, vt integris libris voces parum Latinas ac ſuſpectas collegerint *). Enim vero quum taediofa ſit ea methodus: ſatius erit, regulas quaſdam, quales neminem adhuc dare memini, de vocabulis ſuſpectis ſuppeditare.

*) Multi exſtant huius generis libri. Noti ſunt GER. IO. VOSSII *de vitiis ſermonis*, IO. VORSTII *de Latinitate falſo meritoque ſuſpecta*, CHRIST. CELLARII *Antibarbarus & curae poſteriores*, & quae ea occaſione cum viris doctis Danis diſceptauit auctor celeberrimus, CAR. ANDR. DVKERI *de Latinitate veterum iureconſultorum*, DAN. GEORG. MORHOFII liber *de pura dictione*, cui notas adiecit IO. LAVR. MOSHEMIVS, atque edidit *Hanoverae* CIↃ IↃ CCXXV. 8. Eodem pertinent IO. KER *Obſeruationum linguae Latinae Part. II. Lond.* CIↃ IↃ CCVIII, 8. IENSII *collectanea purae & impurae Latinitatis*, *Lipſ.* CIↃ IↃ CCXXVIII. 8. a V. C. KAPPIO edita GVNTHERI *Latinitas reſtituta*, *Ienae* edita. Immo & ANT. SCHORI *phraſes linguae Latinae*, HADRIANI, Cardinalis de ſermone Latino, GASP. SCIOPPII *Obſeruationes linguae Latinae*, & OB.

GIPHANII *Obſeruationes ſingulares in linguam Latinam*, quas vna cum aliis eius generis opuſculis ſub titulo *de elegantiore Latinitate comparanda ſcriptores ſelecti*, editas nouimus apud Wetſtenios. *Amſt.* CIↃ IↃCCXIII. 4.

V.

Prima ergo haec eſto regula: *ab omnibus diuerſarum originum vocibus tamquam ab hibridis*), niſi magna nos vrgeat neceſſitas,**) eſt abſtinendum.* Cauendae ſunt voces hibridae.

*) Vocantur *hic hibriadae voces*, quae ex diuerſis linguis conflatae ſunt, veluti ex Graeca & Latina; ex Graeca & Germanica, ex Latina & Germanica, cet. Sine veterum exemplo itaque dicitur MONOCVLVS. Eſt enim haec vox hibrida, conflata ex Graeco μόνος, & Latino *oculus*. Veteribus magis placet VNOCVLVS. Vid. PLAVT. *Curcul.* III. 1. GELL. *noct. Att.* III, 11. vel LVSCVS, nam & hoc non ſtrabonem notat, *einen Schielenden*, vt vulgo putant, ſed *vnoculum*. CELLAR. *Antibarb.* p. 203. Aeque abſurdum eſt BIGAMVS, compoſitum quippe ex Latino *bis* & Graeco γάμος. Excuſatius HIERONYMVS *adu. Iouin.* I, 8. *&* *vlt.* dixit *digamus, bimaritus*. Non magis Latina ſunt ARCHIDAPIFER, ARCHIPINCERNA. Priores enim ſyllabae Graecae; poſteriores Latinae ſunt. *Voces vero hae ſemper Latinis auribus viſae ſunt intolerabiles*, niſi quod nonnumquam comici ioci cauſſa eiuſmodi vocabula fingunt: tale eſt INANILOGVS apud PLAVT. *Pſeud.* I, 3. *v.* 23. ſi is locus ſanus eſt. *Hibrides* vel *hibridae* per metaphoram vocantur huiuſmodi vocabula. Propriè enim *hibridae* ſunt genus mixtum, ex diuerſis parentibus natum, veluti ex apro & ſue. PLIN. *Hiſt. nat. lib.* VIII. *c.* 52. Ceterum quamuis La-

tini ſermonis caſtitas huiuſmodi vocabu'a vix ferat: quaedam tamen probaſſe vſum animaduertimus, eorumque recenſum dedit QVINCTIL. *lib. I. Inſt. Orat. c.* 5. Talia ſunt BICLINIVM apud PLAVT. *Bacchid. IIII, 4. v.* 69. & 102. EPITOGIVM, EPIRHEDION & quaedam alia. At neſcio an eiuſdem generis ſit ANTICATO, vti CAESAR inſcripſit librum, quem Ciceronis Catoni oppoſuit. Quum enim nomina propria Latina non aliter Graece exprimi poſſint, quam ſeruato ſono Latino: ἀντικάτων aeque Graecum vocabulum eſſe poteſt, ac ex Graeco & Latino mixtum.

**) Contingere huiuſmodi quid poteſt in titulis magnorum principum, qui vix aliquando poſſunt elegantius Latiniuſque reddi, vt non eorum dignitati quidquam detrahatur. Hic ſane prudentia ſuadet, vt malimus parum Latine, quam parum reuerenter loqui. Exemplo eſſe poteſt ARCHIDVCIS titulus, Auſtriacae genti proprius. Hibrida hoc eſt vocabulum, ſed quocumque modo illud reddideris, vix effugies reprehenſionem. Si *magnos duces* vocaueris, pares illos reddes magno Duci Hetruriae, ſin *ſupremos duces*, a nexu cum Romano imperio eos abſolues. Si *primos duces*, hoc quoque inſolens erit. Recte igitur atque ordine feceris, ſi *Archiducis* titulum, parum Latinum licet, retinueris. Neſcio an idem dicendum de titulo ARCHIMARSCHALLVS. Nullum enim eſt vocabulum Latinum, quod *Marſchalli* notionem ſatis exprimat. Stultum eſſet, vt placeas grammaticis, principibus diſplicere velle, & hos laedere, ne Priſciani maieſtatem laeſiſſe videaris.

VI.

Vt & quae analogiae

Secunda regula haec eſto: *voces omnes*, *quae*

quae analogiae grammaticae repugnant, vel barbarae,) vel certe ſuſpectae ſunt **).* grammaticae repugnant.

*) Hinc quilibet videt, barbaras eſſe voces, quae ſequuntur:

AEQVANIMITER. Non patitur enim analogia, vt a ſubſtantiuo animus deducatur aduerbium *animiter*. Purius ergo dixeris *aequo animo*, *aequiſſimo animo*.

AMICABILITER, eiuſdem generis eſt.

E CONTRA. Non enim praepoſitio *e* aduerbiis ſolet iungi. Caſtioris Latinitatis amantes ponunt CONTRA, E CONTRARIA PARTE, E CONTRARIO, CONTRA EA. Vid. CELLAR. *Antibarb.* *p.* 30.

Huc etiam pertinent, quae ſupra p. 24. notauimus: EXTRINSECVS, in forma adiectiua, INTRINSECAE, VXORATVS, aliaque huius generis.

**) Sunt enim quaedam dubiae auctoritatis, & licet analogiae repugnent, tamen apud veteres occurrunt. Tale eſt illud IN PRAESENTIARVM, de quo ſupra pag. 24.

VII.

Sequatur regula tertia: *omnia vocabula barbarae originis *) in cultiore Latinitate, tamquam ſcopuli, fugienda ſunt, niſi ea iam pridem ciuitate donata eſſe conſtet **).* Nec non vocabula barbarae originis.

*) Quum barbari, maxime Gothi, Vandali, Langobardi, Franci, veluti ex compacto, prouincias Romani imperii inuaderent, Latinitas antiqua ſenſim ad dialectos, Italicam & Gallicanam, deflexit. Vid. CAR. DV FRESNE *differt. Gloſſar. med. & infimae Latin. praemiſſ.* CELL. *diſſ. de origine linguae Italicae.* Ex quo ſequitur I. *vt omnia vocabula ex lingua Italica vel*

Gallica in Latinam inuecta barbara iudicentur. Talia ſunt pleraque adiectiua in osvs, v. c. *affectuoſus*, *miraculoſus*, *rigoroſus*, *ſerioſus*, *pomposus*, *virtuoſus*. Proba tamen ſunt *vitioſus*, *probroſus*, *pretioſus*, *prodigioſus*, *cet.* Nec minus Gallicismo atque Italicismo originem debent, *vacantia*, *ſuperioritas*, *ſuccurſus*, *ſubalternus*, *ſituari* vel *ſituatio*, *reuolutio*, *reuiſio*, *reſiſtentia*, *recompenſare*, *recommendare*, *ratificare*, *protectio*, *prioritas*, *partialis*, *neutralis*, *modernus*, *maxima*, pro regula, *liga*, *lubricitas*, *irregularis*, *irreconciliabilis*, *importantia*, pro momento vel pondere, *fortalitium*, *diſtrictus*, *correſpondere*, *confortare*, *condolentia*, *condeſcendere*, *complacentia*, *capitaneus*, *beſtialitas*, *aſſiſtentia*, *approximare*, *appropriare*, & quae ſunt huius generis alia, quae iamdudum e Latio proſcripſit in *Antibarbaro* ſuo CELLARIVS. Quum porro Germanicae linguae nihil plane cum Latina commercii ſit: multo minus *vocabula origine Germanica in elegantiore ſtilo inueniunt locum.* Talia ſunt *burgus*, *eine Burg*, *feudum*, *vaſallus*, *Geſell*, *ſcabinus*, *ein Schoppe*; *ſcultetus*, *ein Schulze*, & huius generis alia.

**) Iam dudum enim veluti ciuitate donata ſunt vocabula quaedam Perſica, veluti GAZA, pro theſauro, PARASANGA, pro ſpatio itinerario, ACINACES, cet. item quaedam Gallica, vt ESSEDVM. Haec omnia recte & ſine vitio adhibueris. Eiuſdem generis vocabula Perſica ſunt SATRAPA & PARADISVS, ſed quo vix vtuntur, niſi ſcriptores Chriſtiani, quum Graecum παράδεισος etiam apud XENOPHONTEM occurrat. Gallica etiam vel Celtica potius ſunt BENNA, vehiculi genus, BRACCA, ipſum Germanicum *Brock*, SAPO, Germ. *Seepe* vel *Seiffe*, BVLGA, GESA, PEORITVM, RHEDA, QVINCTIL. *lib. I, c.* 5. Germanicam originem prodit FRA-

MEA,

MEA, *Pſriem*, quemadmodum Britannicum dicitur COVINVS, Hiſpanicum LANCEA, Punicum MAPPA, Aegyptiacum ZYTHVS, Syriacum AMBVBAIA, de quibus ſimilibuſque fuſius actum eſt a GER. IO. VOSSIO *de vit. ſerm. lib. I, c.* 2. 3. 4, 5.

VIII.

Obſeruandum quarto: *vocabula Graeca, niſi veluti ciuitate donata,*) in elegantiore oratione non eſſe adhibenda**)*. Nec vſquam Latino textui voces Graecae immiſcendae ſunt, niſi vel docendi***) vel amici cuiuſdam eruditi oblectandi cauſſa****). Ex parte etiã Graeca.

*) Innumera ſunt vocabula origine Graeca, quae veluti ius ciuitatis obtinuerunt: e. g. *antidotum, byſſus, ancora, trophaeum, cet.* De horum probitate non eſt, quod dubites.

**) De iis ergo hic loquimur vocabulis Graecis, quae ſequiorum temporum inuexit vſus & quae fruſtra quaeras apud ueteres. Sic ABYSSVS eccleſiaſticum eſt, pro quo veteres dicere maluerunt *profundum, vorago*. Pro AGON, vel AGONIZARE veteres dixerunt, *extrema, animam agere*. AVTOCHIRIA non modo nouum eſt, ſed & falſa ſignificatione inſignitum. Αὐτόχειρ enim Graecis non eſt, qui ſibi infert manus, ſed qui ſua manu aliquid efficit, teſte HESYCHIO. Non magis proba ſunt, BLASPHEMIA *pro exſecratione*: EREMVS *pro locis deſertis*: EXOTERICVS pro *peregrino* vel *aduenticio*, HYPOCRISIS pro *ſimulatione pietatis*, (*Hypocrita* enim veteribus erat artifex theatralis. Vid. SVET. *Neron. c.* 24.) MOECHARI pro *adulterium committere*: NEOTERICVS pro *recentiore* vel *iuniore*: ORPHANVS pro *pupillo*: PRAXIS pro *vſu*: ZELVS pro *aemulatio-*

ne vel ſtudio. De quibus CELL. *Antibarb. c. VI, p.* 216. *ſeq.* Satis tamen Latina, vel ciuitate potius donata ſunt MOECHVS, quo vſus TERENT. *Andr. II,* 1. *v.* 16. MOECA, quod habet CATVLL. *Carm. XLIII.* & IVVENAL. *Sat. VI, v.* 277. Immo apud eumdem epigrammate ſpurciſſimo, quod in ISAACI VOSSII editione *p.* 317. occurrit, bis habes verbum MOECHARI. Itaque auctoritate ſeſe illud omnino tuetur, quamuis familiarius fuiſſe videatur vulgo, quam bonis ſcriptoribus.

***) Nam quum in diſciplinis ſaepe contingat, vt res quaedam Graece, quam Latine poſſit facilius explicari; nemo prohibebit, quo minus in ſcriptis didacticis Graecum ſermonem Latino miſceamus, dummodo abſit affectatio. Graeca enim ἐμφατικώτερα eſſe debent, niſi riſum mouere velis. Hinc riſum moturus PLAVTVS *Pſeudol. I,* 5. *v.* 67. Graeca, quae nihil emphaſeos habent, Latinis immiſcet:

\- - - - SI. *Ecquam ſcis filium tibicinam meum amare?*

PS. *ἰ δεῖ negare*. SI. *Liberare quam velit?*

PS. *φρέπον ἢ, τῦτο negari.*

Ridicula ſane haec affectatio eſt, nec magis ferenda, quam ſi quis Germanice dicere velit: *Er hat ſeine* pedes *zerbrochen*. Debent ergo Graeca aliquanto ἐμφατικώτερα eſſe, qualia exempla paſſim apud CICERONEM, PLINIVM, alioſque auctores idoneos occurrunt.

****) Exemplo eſſe poſſunt CICERONIS *epiſtolae ad Atticum*. Quum enim hic Ciceroni familiariſſimus eſſet, & maximopere amaret Graecas litteras, vix vllam ad eum dedit epiſtolam, quam non pluribus Graecis ſententiis, tamquam gemmis quibuſdam, diſtinxerit.

VIIII.

Nec a vocabulis tantum Graecis abſtinendum eſt, verum etiam a Graeciſmis, id eſt, phraſibus ad Graecae potius, quam Latinae linguae analogiam compoſitis, *) quamuis eas nonnunquam in deliciis habuerint auctores quidam κακόζηλοι **) Vide A. BVCHNERVM *de comm. rat. dic. L. I. c. 19. p. 287. ſeqq.*

Cauendi etiã Graeciſmi.

*) Tales Graeciſmi minus elegantes ſunt. I. *Si infinitiui ponantur pro coniunctiuis, gerundiis, participiis.* v. c. *inſtigauit petere* pro inſtigauit, vt peteret, HYGIN. *Fab.* CLXVI. *Ad flumen exiit, ſanguinem abluere*, pro *ſanguinem ablaturus*, HYG. Fab. LXXXVIII. *idoneus facere*, pro ad faciendum. Multa huiuſmodi collegit v. c. PETRVS BVRMANNVS *in not. ad Valer. Flacc. p.* 565. ſed pleraque ex poetis, quos ipſum metrum aliquando coegit ἑλληνίζειν. Quamuis ergo haec non ſint ſoloeca, minus tamen elegantia ſunt: Quis enim non mallet dicere: *cenſeo reddendum*, quam *cenſeo reddere*? quod veterum tamen auctoritate defendit IO. FRIDER. GRONOVIVS *ad Liu. l. II. c.* 5.

II. *Si conſtructiones Graecae Latinis ſubſtituantur.* v. c. *quibus iuſſerat*, pro quos iuſſerat. TACIT. *Ann.* XIII, 40. vbi tamen adde IAC. PERIZON. *ad Sanct. Mineru. p.* 125. *Ego audita tibi putaram*, pro a te audita. CIC. ad *Attic. epiſt.* XIII, 24. *Manet hunc poena, latet me, deficit me.* Quamuis haec omnia ſi rarius & in loco adhibeantur, non careant venuſtate. Conf. *infra num.* LXII. *not.* ****)

**) Vix vllus eſt veterum auctorum, quin ſubinde Graeciſmos adhibuerit, vt exempla docent, collecta a SANCTIO *in Minerv. lib. III. c.* 12.

c. 12. p. m. 727. ſeq. Enimuero ſunt, qui ad affectionem vſque graecuſſant, veluti TERTVLLIANVS; & e recentioribus LIPSIVS, quos nemo temere imitabitur.

X.

Suſpecta quoque nomina colorum in edo.

Quinta regula eſto: *nomina colorum in* EDO *deſinentia tantum non omnia malae notae ſunt* *).

*) Neque ergo ferenda in elegantiore Latinitate, ALBEDO, FLAVEDO, NIGREDO, pro quibus apud veteres legimus: *albitudo, albor, color albus, flauus, nigror, nigritudo, nigrities, cet.* Vid. CELLAR. *Antibarb. p. 5. 36. 122.*

XI.

Nec non adiectiva in alis vel abilis, adverbia in aliter vel abiliter.

Sexto notandum *ſuſpecta eſſe adiectiua plераque in* ALIS *vel* ABILIS, *vt & aduerbia in* ALITER *vel* ABILITER *deſinentia in quibus vſurpandis ideo cautos nos eſſe decet* *).

*) Hinc CELLARIVS laudato ſaepe libello recte proſcripſit adiectiua, *abominabilis, aeternaliter, aeternalis, aliqualiter, amicabiliter,* *) *beſtialis, caſualiter, commenſalis, collateralis, conditionaliter,* **) *curabilis, filialis, finaliter, & finalis, inceſſabilis, inceſſabiliter, incurabilis, infernalis, inuiolabiliter, irreconciliabilis, legaliter, meridionalis, momentaliter, neutralis, oculariter, partialis, perpendiculariter, primordialis, proportionalis, totaliter, vernalis.* Proba tamen ſunt *extemporalis*, pro quo falſo dicunt *extemporaneus*, vid. SVET. *Aug. c.* 84. & PETRON. *Satyr. c. 6. coaequalis*, COLLVMELLA, *de re ruſt. VIII,* 14. *fauorabiliter*, QVINCTIL. *Inſt. orat. lib. IIII, c. 3. irrationalis* vel, vt alii legunt *irrationabilis* apud CELS. *praef.* I. SENEC. *epiſt. LXXI.* QVINCTIL. *declam. VIIII.*

*) AMI-

*) AMICABILIS multi probant auctoritate PLAVTI *Mil. glor.* IIII, 4. v. 8. Sed ibi meliores codices habent ADIVTABILIS. Vid. DVKER. *de Latin. ICt.* p. 340.

**) CONDITIONALITER dixit CAIVS *l.* 17. §. 3. *D. de cond. inſt.* & IVSTINIANVS §. 31. *Inſt. de legat.* Sed ſi non iuridicum; ſaltim cadentis Latinitatis hoc vocabulum eſt. Vid. DVKER. *de Lat. ICt. vet.* p. 446.

Magna quoque adhibenda eſt cautio in recipiendis huiuſmodi ſubſtantiuis in VDO deſinentibus, quum nulla ſit forma, quae ſub ſpecie probatae Latinitatis magis decipere poſſit. Vide GVNTHER. *Lat. reſt.* P. I. LXXXX. p. 47.

XII.

Parcius ſeptimo *in elegantiore ſtilo adhibenda ſunt vocabula & phraſes eccleſiaſticae, ſi elegantiore ſtilo neque commode reddi poſſint* *). Si quid tamen eiuſmodi vocibus ineſt μυςηριῶδες, rectius feceris, ſi eas adhibeas, quam ſi mutando profanus videaris **). Quatenus retinenda vocabula eccleſiaſtica?

*) Multa *Eccleſiaſtica* vocabula in latinitatem inuecta ſunt: ſed quum pleraque elegantius poſſint exprimi: non video, cur ſtudio barbariſmos conſectari velimus. Dabimus operam, vt quomodo pleraque exprimi poſſint, doceamus.

ABOMINATIO, *res deteſtabilis, res abominanda.*

ABSOLVERE, *criminum vinculis exſoluere.*

APOSTATA, *religionis verae deſertor, qui patriam religionem eierauit.*

BAPTISMVS, *ſacrum illud lauacrum.*

BLASPHEMARE, *exſecrari.*

CA-

CANONIZARE, *in caelitum numerum referre.*

CONSCIENTIA BONA vel MALA, *ſaluo officio quid facere, ſalua fide quid poſſe, religione impediri, religio eſt.* Vid. CIC. *pro S. Roſc. Amer. c.* 1. *&* 34. *& ad diuerſ. lib. VIIII. epiſt.* 12. Multo minus ergo apud veteres reperias *ſcrupulus conſcientiae*, pro quo dicere ſolent *religio me inceſſit.* TER. *Andr. IIII,* 3. *v.* 15. Frequentes quoque veteribus ſunt formulae *conſcientia factorum, recti, bene actae vitae, ſceleris cet.* Vid. CELLAR. *Antibarb. IIII. p.* 236. CORT. *ad Salluſt. p.* 36.

CONTRITIO, *admiſſorum criminum dolore excruciari.*

CREATVRA, *res creata.* Eleganter quoque LACTANTIVS creaturam vocat *opificium Dei.*

CRVCIFIGERE, pro quo ſemper veteres habent *cruci affigere, ſuffigere, in crucem agere, tollere.* Vid. GRAEVIVS ad SVETON. *Domitian. c.* 10. CELLAR. *Antibarb. p.* 106.

CRVX, *piorum calamitas.*

DAMNARE, DAMNATIO, DAMNATI, *aeternis ſuppliciis mactare.* CIC. *Catilin. I,* 13. *ſempiternis cruciatibus addicere, mancipare.*

EXCOMMVNICARE, *ſacrorum vſu prohibere, interdicere ſacrorum commercio, eiicere eccleſia, diris deuouere.*

EXAVDIRE PRECES, *audire preces, annuere precibus, vota rata habere.*

ELEEMOSYNA, *ſtipem conferre in egenos.*

ETHNICVS, *paganus, profano cultui deditus, Deorum cultor.*

FESTVM, hoc ſubſtantiuo praeter ſcriptores eccleſiaſticos etiam poetae vtuntur: aſt proſaici ſcriptores dicere malunt *feſti dies* vel *feſtus dies.* Vid. CIC. *Phil. II,* 25. LIV. *Hiſt. XXXX,* 14. CVRT. *VIII,* 5. FLOR. *III,* 18.

FORNICARI ſcriptoribus eccleſiaſticis eſt *ſcortari,*

tari, ſed Latinis veteribus idem, ac *fornice arcuari*. Vid. PLIN. *Hiſt. nat. XVI*, 42. *XI*, 10. VITRVV. *Architect. V*, 5. SENEC. *Epiſt. LXXXXV*.

GENTILIS vide ETHNICVS.

HVMILIS, HVMILITAS proba ſunt, ſi denotent id, quod humi repit, vel paruum eſt. At quum ſcriptores eccleſiaſtici humiles vocant, qui abiectius de ſe ſentiunt, rectius ſubſtitueres voces *modeſtus* vel *modeſtia*. CELLAR. *Antibarb.* *p.* 166.

IEIVNARE, *cibo ſe abſtinere*. NEP. *Attic*. 22.

IMPOENITENS, *improbus*, *impius*, *qui nullo peccatorum ſenſu tangitur*.

IMPLERE LEGEM, CIC. *epiſt. ad diuerſ. II*, 17. HORAT. *epiſt. I*, 16. *parere legi*, *ſatisfacere legi*, *officii ſui partes implere*.

LONGANIMITAS, *ira lenta*, *lento gradu ad vindictam procedere*, *in vlciſcendo tardior*, *remiſſior*. CICERO *poſt redit. ad ſenat. c.* 9. VAL. MAX. *I*, 1.

MONIALIS, *ſacra virgo*.

MINISTERIVM, *ordo ſacer*.

MVNDVS eccleſiaſtico ſtilo modo pro *impiorum colluuie*, modo pro *rebus humanis* ponitur.

OPERA BONA, *ſanctae actiones*, *ſanctimonia pietatis ſtudium*.

PROPHETARE, *vaticinari*, *praedicere*.

PROXIMVS, *der Nächſte*, *der Neben-Menſch*, eccleſiaſticum eſt. Latinius dicitur *alius*, *alter*, *homo*, *hominem*, *cet.*

POENITENTIA, *die Reue*, probatum eſt, aſt ſi noret *die Bekehrung*, *Buſse*, μετάνοιαν; Latinius dices, *emendatio vitae*, *redire ad meliorem mentem*, *ad frugem redire*. RESIPISCENTIA vero plane non Latinum eſt.

PECCATA REMITTERE, *ignoſcere*, *veniam dare*, *gratiam delictorum facere*, *remittere* abſolute. Vid. LIV. XXXIIII, 32.

SAK-

SALVIFICO, *ſeruo*, *ſaluo*, *ſaluum reddo*, *ad ſempiternam beatitudinem perduco*.

SCANDALVM, SCANDALIZO, *impedimentum pietatis*, *irritamentum malorum*, *corrumpere quem*, *peiorem reddere*, *conſcelerare alicuius aures*. LIV. XXXX, 8. *inceſtis vocibus temerare aures*, OVID. *Triſt. II*, *v*. 503.

SAECVLARIS Latinis eſt centeſimus annus, vel centeſimus decimus potius. HORAT. *Carm. ſaec. v*. 21.

Certus VNDENOS DECIES *per annos*
Orbis vt cantus, *referatque ludos*.
Ter die claro, *totieſque grata*
Nocte frequentes.

Conſ. CENSORIN. *de die natali c*. 17. Vnde dixere *ludi ſaeculares*. Eccleſiaſticis haec vox notat *profanum*.

**) Caue ergo, voces e facris profanis petitas noſtrae religionis myſteriis & ritibus adplices. Id praecipue facere ſoliti ſunt olim BEMBVS aliique, qui ſe CICERONIANOS vocari voluerunt. Hi enim, quum religioni ſibi ducerent, vllo vti vocabulo, quod Ciceronianum non eſſet θεάνθρωποι, *heroa*, quaſi ex ſemiſſe Deum & ex ſemiſſe hominem, baptiſmum *aquas luſtrales*, angelos *genios*, ſacram euchariſtiam *ſanctificum cruſtulum* vocare non dubitarunt. Vid. IVL. CAES. SCALIG. *Poet. VI*, *p*. 800. A quo vitio nec alienus fuit caſtae Latinitatis ſcriptor SEBAST. CASTELLIO, quantumuis eum magno adparatu defendat vir doctiſſimus, CHRISTOPH. VVOLLE *in diſſert. crit. de eo*, *quod pulcrum eſt in verſione Caſtellionis*, novae eius editioni praemiſſa §. 8. *ſeq*. Vt enim alia omittamus, notio, qualem profani Deorum cultores vocabulo *genius* ſubiecerunt, non magis quadrat *angelo*, quam notio *Iouis* Deo optimo maximo. Neque tamen ideo impietatis ideam ſcribimus

bimus CASTELLIONI, cujus verſioni, ſi quis alius, iuſtum pretium ſtatuere videmur. Vid. SAGITTAR. *de lectione & imitat. Ciceron. n. 24. ſequ. p. 54.*

XIII.

Octauo *eadem cura abſtinendum eſt a vocabulis quibuſdam, quae iureconſultis eſſe ſolent in deliciis*, & in vetuſtis auctoribus nullum reperiunt praeſidium*). Vt & a vocabulis iuridicis.

*) Elegantiſſimam eſſe veterum iureconſultorum tantum non omnium dictionem, lippis ac tonſoribus notum eſt. Vid. CAR. ANDR. DVKERI *opuſcula de Latinitate veterum ICtorum*. Attamen & hic ſingulorum aetas diſcrimen facit. Nam ALFENVM VARVM elegantius ſcribere, quam IVLIVM PAVLVM, nemo mirabitur. Caſtior quoque eſſe ſolet eorum, qui Romae adoleuerunt, quam peregrinae originis iureconſultorum Latinitas, veluti VLPIANI, de quo rectiſſime iudicat V. A. CORN. VAN BYNKERSHOEK *Obſeru. VIII*, 15. Fuere tamen ex ipſis peregrinis, qui maiore ſtudio in cultiorem Latinitatem incumberent, inter quos neſcio an reliquis omnibus palmam praeripuerit PAPINIANVS, de cuius Latinitate videndus EV. OTTO *in Papiniano c.* 6. Aſt ſequiore aeuo varia in iuriſprudentiam inuecta ſunt vocabula, quae ab antiqua Romanorum elegantia haud parum diſcrepant. Talia ſunt, quae ſequuntur*).

*) Immo & multa plura, veluti APANAGIATVS, pro quo *priuatum* dixit SALLVST. *Iugurth. c.* 5. vbi quaedam notauit CORTIVS *p.* 34. CASVS, pro quo veteres *ſpecies*: TORTVRA, pro quo veteres *tormenta*, CVRT. *Lib. IIII. c.* 10. REPLICARE, pro quo veteres: *exceptionem replicatione elidere*. Immo & *referre*, BVRM. *ad Ouid. Tom. II. p.* 89.

ADVO-

ADVOCARE pro *cauſſam agere, adeſſe reo in periculo*. Vid. GRONOV. *in Senec. de Clement.* I, 9.

CAMBIVM *pro collybo, commutatione pecuniae*.

COMPLICES pro *ſceleris vel amentiae ſociis, audaciae ſatellitibus, atque adminiſtris*, vt vocat CIC. *Catilin.* I, 3. & 4. PRVDENTIVS tamen *in Rom. v.* 3. 22. paganos nominat *complices ſectae impiae*.

DISPENSARE pro *legibus ſoluere*.

IVRAMENTVM, pro quo ſemper apud veteres eſt *iusiurandum* vel *ſacramentum*. CELLAR. *Antibarb. p.* 62. & *cur. poſt. p.* 221.

MATRICVLA pro *albo, indice*.

MELIORARE & DETERIORARE pro *meliorem vel deteriorem reddere, in melius referre*.

NOTORIVM, NOTORIE, *manifeſtum, manifeſte, apertum, aperte*. Vid. CASAVB. *ad* TREBELL. POLL. *Claud. c.* 17.

SALVVS CONDVCTVS, pro quo elegantius dicitur, *fidem publicam dare, fide publica euocare, interpoſita fide publica aliquo ducere*. Vid. SALLVST. *Iug. Bell.* 32. *Catilin. c.* 48. EPIT. LIV. 65.

TORTVRA, pro *tormentis* vel *quaeſtionibus*. Non tamen eſt, cur quis in iurisprudentia abſtinere velit a vocabulis veterum iureconſultorum, ſi forte illa in auctoribus claſſicis praeſidium non reperiant, e. g. *vſurpatio* pro interrupta vſucapione, *poſtulare* pro cauſſam agere, *conſtituere, traditio breui & longa manu*. Sunt enim haec & ſimilia Latina ſed ICtis propria, quemadmodum multa medica habet CELSVS, multa architectonica VITRVVIVS, multa ruſtica CATO, VARRO, COLVMELLA, quae Latina eſſe nemo negabit, quamuis apud Ciceronem alioſque non legantur.

XIIII.

Nec non a vocabulis

Nono *omnium minime Latinitas elegantiae* pol-

polluenda eſt vocabulis philoſophicis, maxime iis, quae medio aeuo reperit barbara ſcholaſticorum turba *). philoſophicis.

*) Sunt vocabula technica iam olim ciuitate donata, quae nemo adhibere dubitauerit. Sed nec deſunt, a ſcholaſticis inuenta, qui data veluti opera barbariem ſectabantur. Non dicam iam de *haecceitatibus*, *quidditatibus*, *entalitate*, *indiuiduatione*, *quodlibeto*, *ſtoretis*, aliiſque verborum monſtris. Vide PLEXIACI *Lexicon Philoſophicum*, *Hagae comitis*, CIↃ IↃ CCXVI. 4. Sufficiat nonnulla notare, quibus facilius *adſueſcunt iuuenes*.

AEQVIPOLLERE pro *aequari*, *aequiparari*, *einſdem ſignificationis vel notionis eſſe*.

AFFIRMATIVAE propoſitiones, quas elegantius *aientes* vocat CICERO *Topic.* 11. *Negantia*, *contraria aientibus*.

CAVSSARI veteribus fuit *cauſſam interſerere*; ſcholaſticis *produci*, *generari*.

CONTRADICTORIA vel CONTRADICTIONEM IMPLICARE dicebantur ſcholaſticis, quae veteribus erant *repugnantia inter ſe*, vel *non cohaerentia*.

DISCVRSVS pro *ſermone* vel *ſyllogiſmo* ſcholaſticorum ſordes redolet. Veteribus diſcurſus erat *curſus vltro citroque factus*, *das hin und her lauffen*. Vid. CELLAR. *Antibarb. p.* 155.

Talia etiam ſunt IMPOSSIBILE pro eo, *quod fieri non poteſt*. PRAESVPPONERE vel SVPPONERE, de quo V. C. BVRMANN. *ad Quinctil. Tom.I. p.* 205. INFERRE pro *argumentum ducere*, *colligere*, OPPONERE abſolute, & ſimilia fere innumera.

Non male de cultiore ſtilo meritus eſt vir doctus IS. VERBVG, cum nouae Ciceronis editioni ex NIZOLII *theſauro* indicem ſubiunxit ver-

verborum loquutionemque, quibus Cicero notiones philoſophicas pleraſque eleganter expreſſit.

XV.

Et poeticis. Decimo poetae quoque adeo faciles fuerunt in fingendis vocabulis, *) & maxime epithetis; **) vt veteres opponere ſoleant ſermoni *humano poeticum****). Vnde *merito a propriis eorum loquutionibus abſtinent, quotquot ſunt purioris Latinitatis amantiores.*

*) Metri cauſſa multum ſibi indulſerunt *poetae omnes*, & in his etiam comici, qui tamen non adeo ſeruierunt metro. Plures eiuſmodi voces & formulas poeticas collegit CELLAR. *Antibarb. p.* 256. *ſeq.* v. c. *abſque illo eſſet: amare* pro *ſolere: cluo* vel *clueo* pro *vocor, nominor: caeli* pro *caelo: eſt* pro licet: *feſtum* pro *feſto die: genitor & genitrix* pro *parentibus: grates agere* pro *gratias agere: letum* pro *morte: natus* vel *gnatus* pro *filio: obliuia*, pro *obliuione: potis* vel *pote eſt* pro *poteſt: ſalutari* pro *vocari: venit* pro *eſt* ſequente participio in NDVS.

**) Epitheta decompoſita & dithyrambica poetis familiariſſima maxime deformant orationem, v. c. *flammiger, auricomus, pietaticultrix, incuruiceruicum pecus, cet.* Vid. BVCHN. *de comm. rat. dic. Lib. I. c.*13. *p.*208.

***) PETRON. *Satyr. c.* 90. *Saepius* POETICE, *quam* HVMANE, *loquutus es*; vbi videndus IAN. DOVSA & addendus MORHOF. *diſſert. de ἐνθουσιασμῷ vel furore poetico.*

XVI.

Ac denique obſoletis. Denique quum non cum Euandri matre hodie loquamur, *merito cauendum ab archaiſmis & vocabulis obſoletis**). Immo CICERO ipſe

ipſe dicit: *abiecta & obſoleta verba abiiciat orator*: quibus tamen multos, neſcio quamobrem, mirifice delectatos video**).

*) *Archaiſmi* ſunt formae dicendi ſcribendique veteres, quae iam pridem ab vſu receſſerunt. v. c. *olli* pro *illi*: *aquai* pro *aquae*: *operam abutitur ſuam*, pro *opera ſua abutitur*, apud TERENT. *prol. Andr.* Tales archaiſmi innumeri occurrunt in columna Duilliana, aliiſque lapidibus vetuſtioribus, nec non in fragmentis XII. Tabularum, VARRONIS, FESTI, ENNII, PACVVII, ac denique apud PLAVTVM, TERENTIVM, SALLVSTIVM, LVCRETIVM. *Sed talia obſeruanda potius, quam imitanda ſunt.*

**) Horum facile anteſignanus eſt IVSTVS LIPSIVS, qui quum iuuenis ſtilo nitido & plane ad Ciceronianam dicendi rationem compoſito vteretur *): paullo poſt nouum ſibi ipſi finxit dicendi genus, abruptum, hiſtrionicum, atque innumeris refertum archaiſmis, ut ſaepe vetere quodam grammatico, aut ſi mauis, Delio natatore opus eſſet ad ſoluenda illius aenigmata. Vid. MARES. *Epiſt. I*, 49.

*) Argumento ſunt eius orationes octo, Ienae potiſſimum habitae, recuſae curae v. c. IO. HENR. KROMAIERI Ien. CIↃ IↃCCXXVI. de quibus recte HEVMANNVS: *In his orationibus* LIPSIVS *non utitur ſtilo Lipſiano, ſed Ciceroniano, hoc eſt, non ſcatet argutiis, non verborum alluſionibus, non ſtudet ſententioſae & antiquariae breuitati, ſed profluenti vtitur ſtilo, facili, amoeno.*

XVII.

Sed ſufficere haec putamus de prima, quam commendauimus orationis virtute, id eſt, de *puritate*: proximum eſt, vt de CON- **Concinnitatem orationi conciliant periodi.**

CONCINNITATE dicamus. Hanc orationi conciliant *periodi**). Vnde tota illa ars periodica, quam tam pauci recte norunt, paullo diligentius hic videtur inculcanda.

Vide Cel. C.G. SCHVVARTZII *diſſ. de Oratione concinna, Altorphii*, CIↃIↃCCVIIII. 4.

*) Vnde periodis concluſa oratio CONCINNA vel *dimenſa* dicitur, cui opponitur oratio FVSA. Graecis illa dicitur κατεστραμμένη, haec vero εἰρομένη. Vtriuſque diſcrimen luculenter exponit ARIST. *Rhetor. III*, 9.

XVIII.

Quid periodus?

Eſt vero *periodus*, vt ait CICERO*), *oratio in quodam quaſi orbe incluſa procurrens, quoad perſiſtat in ſingulis perfectis abſolutisque ſententiis***).

*) Ita CIC. *de Orat.* 3. Paullo aliter ARISTOTELES *L. III. Rhet. c.* 9. §. 4. Λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὑτὴν καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον. *Voco periodum, orationem habentem principium, & finem ex ſe ipſa, & conſpicuam magnitudinem.* Vtraque definitio eodem redit, ut paullo poſt adparebit.

**) Praecipuas ergo periodi leges ac potiores characteres notari oportet. Ex definitionibus enim patet, I. *omnem periodum ambitu quodam ſeu circuitu gaudere*, qui ſi abſit, ex periodo fit propoſitio logica. CIC. *epiſt. ad diuerſ. II*, 14. ait: *M. Fabio, viro optimo & homine doctiſſimo, familiariſſime vtor.* Tolle ambitum, verba nimirum: *viro optimo & homine doctiſſimo*, & non periodum amplius habebis, ſed propoſitionem logicam. Deinde ex iiſdem definitionibus diſcimus, II. *periodum omnem ita*

pro-

procurrere debere, vt ſenſus non niſi perfecta abſolutaque ſententia percipiatur. Hinc quando SALLVST. *bell. Iugurth. c.* 10. ait: *concordia paruae res creſcunt, diſcordia maxime dilabuntur:* ea quidem non eſt periodus, quia ſingula membra ſeparatim intelliguntur. Sed ita diceres: *quemadmodum concordia paruae res creſcunt: ita diſcordia etiam maximae dilabuntur:* haberes periodum, cuius ſenſus non niſi perfecta abſolutaque ſententia percipitur. Ex quo porro patet, III. *fuſam fieri orationem, quae vel inciſim, vel membratim procurrit.* *Inciſim* loquitur e. g. CIC. *poſt redit. in ſenatu* 6. *Cum hoc homine, an cum ſtipite Aethiope, ſi in foro conſtitiſſes, nihil crederes intereſſe: Sine ſenſu, ſine ſapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres.* Membratim idem CICERO *in Piſon.* 40. *Occultus aduentus furtiuum iter per Italiam, introitus in vrbem deſertus ab amicis, nullae ad ſenatum e prouincia litterae, nulla ex trinis aeſtiuis gratulatio, nulla triumphi mentio.* In primis huc pertinet locus CICER. *ad Q. Fratrem Lib. III. epiſt.* 9. *Pomponius abeſt: Appius miſcet: Hirrus parat: multi interceſſores numerantur: populus non curat: principes nolunt: ego quieſco.*

XVIIII.

Ceterum periodus vel SIMPLEX eſt vel COMPOSITA. *Simplex* eſt, quae uno conſtat membro vel colo, vnde & *μονόκωλος* vocatur *). Quotuplex? Quid periodus ſimplex?

*) Vt periodus ſimplex poſſit a propoſitione logica diſtingui, accedere debet *ambitus* vel *circuitus* quidam. Hinc adiici ſolet quaedam deſcriptio vel *ἀθροισμός*, vt numeroſior perfectiorque

que fiat oratio. Vbi tamen recte monet NIC. CAVSSINVS *de eloquut. Lib. VII. c. 5. cauendum eſſe vehementer, ne iuſtae periodi explendae gratia, quo melius cadat aut voluatur oratio, inania quaedam verba inculcemus, quaſi complementa numerorum. Nihil enim frigidius eſſe, puerilius, & a vera germanaque eloquentia magis alienum, quam ubi materia non patitur, ſed res eſt preſſe & rotundae efferenda, periodorum tractu inanem diſtendere orationem.* Parum a propoſitione logica abirent illa: *hortatus es, vt epiſtolas meas colligerem.* Vt periodus inde fiat, PLIN. *epiſt.* I, 1. addit ambitum quemdam vel circuitum: *frequenter hortatus eſt, ut epiſtolas,* SI QVAS PAVLLO CVRATIVS SCRIPSISSEM, *colligerem publicaremque.* Propoſitio logica eſſet: *epiſtolam tuam conſcidi.* Aſt ambitu addito, hanc inde periodum formauit CICERO *epiſt. ad diuerſ. VII,* 18. *Epiſtolam tuam,* QVAM ACCEPI A BL. ARVNTIO, *conſcidi innocentem.*

X X.

Quid compoſita?

Compoſita periodus eſt, quae conſtat pluribus *colis* *); duabus autem *partibus*, quarum alteram πρότασιν; alteram ἀπόδοσιν vocare ſolent **). Ea iterum vel *bimembris*, vel *trimembris*, vel *quadrimembris eſt*.

*) *Colon* ſiue *membrum* periodi eſt propoſitio, quae tamen ſenſum non abſoluit, ſed eumdem ad reliquae vſque partis ſubiectionem ſuſpenſum relinquit. v. c. apud CICERONEM *pro A. Caecin.* 1. prima orationis periodus quatuor conſtat *colis* ſiue *membris:*

Si quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt,
tantum in foro atque iudiciis impudentia valeret:
non minus nunc in cauſa cederet A. Caecina S. Aebuntii impudentiae,

quam

quam tum in vi facienda ceſſit audaciae.
En quatuor propoſitiones, quarum nulla per ſe & ſeorſum ſenſum abſoluit, vniverſae vero coniunctim abſoluunt periodum, quae ideo quadrimembris, vel τετράκωλος vocatur.

**) A *colis* ſiue *membris* differunt *partes* periodorum compoſitarum, quarum duae ſunt, πρότασις & ἀπόδοσις, vel, vt philoſophi vocare ſolent, ANTECEDENS & CONSEQVENS. v. c. apud CIC. *epiſt. V*, 12. hanc reperimus periodum bimembrem: *qui ſemel verecundiae fines tranſierit: eum bene & nauiter oportet eſſe impudentem.* Hic prior pars, duobus punctis notata, eſt πρότασις vel *antecedens*, poſterior, puncto notata, ἀπόδοσις *ſeu conſequens.* De his duabus periodorum compoſitarum partibus haec notamus. I. *Eas non ſemper eſſe aequales.* Saepe enim *protaſis* tribus, aut duobus colis; *apodoſis* vnico conſtat, ſaepe etiam haec illa maior atque uberior eſt. v. c. CIC. *epiſt. ad diuerſ. XV*, 3.

Quum ad me legati, miſſi ab Antiocho Commageno, veniſſent in caſtra ad III. Non. Septembres,
iique mihi nuntiaſſent, regis Parthorum filium, quocum eſſet nupta regis Armeniorum ſoror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarumque praeterea gentium magna manu veniſſe, Euphratemque iam tum tranſire coepiſſe,
dicique Armenium regem in Cappadociam impetum eſſe facturum:
putaui, pro noſtra neceſſitudine me hoc ad te ſcribere oportere.

Quum quatuor hic ſint cola ſiue membra; tria priora, eaque ſatis prolixa ad πρότασιν pertinent; poſtremum idque breuius ἀπόδοσιν abſol-

uit. Aſt paullo ante *epiſt. XV,* 1. CICERO ita incohoat epiſtolam:

Etſi non dubie mihi nuntiabatur, Parthos tranſiiſse Euphratem cum omnibus fere copiis. tamen, quod arbitrabar, a M. Bibulo procoſ. certiora de his rebus ad vos ſcribi poſse, ſtatuebam mihi non neceſse eſse, publice ſcribere ea, quae de alterius prouincia nuntiarentur.

Hic πρότασις vno; ἀπόδοσις duobus membris conſtat. Obſeruandum II. *ἀπόδοσιν nonnumquam antecedere πρότασιν* v. c. CIC. *pro Milon.* 3.

Negant, intueri lucem, eſse fas ei, qui a ſe hominem occiſum eſse, fateatur.

Hic ἀπόδοσις inuerſo ordine, priorem πρότασις poſteriorem locum occupat. Ad haec illud quoque obſeruari meretur, III. *alterutri parti accedere nonnumquam veluti laciniam*, quam ἐπισύναψιν vocant antiqui rhetores. v.c. CIC. *Verrin. V.*

Si poteſt iſta pecunia ſine aratorum iniuria detrahi: habeat hoc populus Romanus, PRAESERTIM IN TANTIS AERARII ANGVSTIIS.

Etiamſi poſtrema huius periodi uerba tolleres, abſoluta tamen futura eſſet & perfecta ſententia. Ergo haec accedunt, tamquam ἐπισύναψι. Denique IIII. obſeruandum, *ad finem προτάσεως* DVO PVNCTA; *ad finem totius periodi* VNICVM PVNCTVM; *ad finem reliquorum membrorum ſi integris propoſitionibus conſtent*, COMMA; *ſin aliquid ad perfectionem propoſitionis deſit*, SEMICOLON *eſſe ponendum*. Id quod fundamentum eſt totius interpunctionis *). v.c. CIC. *pro Mil. cap.* 1.

Etſi vereor, iudices, ne turpe ſit, pro fortiſſimo viro dicentem incipere timere,

minimeque deceat, quum T. Annius Milo ipſe magis de reip. ſalute, quam de ſua perturbetur,

me

me ad ejus cauſſam parem animi magnitudinem adferre non poſſe:

tamen haec noui iudicii noua forma terret oculos,

qui, quocumque inciderint, veterem conſuetudinem fori, & priſtinum morem iudiciorum minime vident.

Hic ad finem ſecundi membri *colon* ponendum ad finem poſtremi *punctum*; reliqua membra, quia perfectas propoſitiones continent, *commatibus* notantur. Verum ſi ita diceres:

Si quantum in me amoris ac diligentiae; tantum in te fidei prudentiaeque fuiſſet: neuter iam noſtrum laboraret.

primum membrum exigeret *ſemicolon*, quia non continet propoſitionem perfectam: ſecundum *colon*, quia ibi finitur πρότασις: tertium *punctum*, quia eo clauditur periodus.

*) Non iam diſquiremus, antiqua ſit haec interpungendi ratio, an a grammaticis excogitata? Ex inſtituto id egit IO. CLERIC. *in arte crit. Part. III, ſect. I. c.* 10. Saltim vtiliſſimam eſſe hanc ἀκρίβειαν, res ipſa docet & recte obſeruat ARISTOTELES *Rhet. III*, 5. ea effici, vt ſit εὐανάγνωστον τὸ γεγραμμένον, καὶ εὔφραστον, id eſt, *vt facile legi, & proferri poſſit, quod ſcriptum eſt*: immo addiderim, vt & intelligi eo facilius poſſit. Ipſe enim ARISTOTELES eo loco adducit locum HERACLITI: τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται, quem ideo obſcuriſſimum eſſe ait, quod ſit ῥᾴδιον διαστίξαι, *interpunctu difficilis*, nec conſtet ante αἰεὶ, an poſt illud diſtinctio ſit facienda.

XXI.

Periodus *bimembris* eſt, quae protaſi aeque ac apodoſi unimembri abſoluitur. Eam for- Periodus bimembris?

formabis facile, ſi logicae propoſitioni vel *cauſſam*, *) vel *conditionem*, **) vel *contrarium*, ***) vel *comparationem*, ****) vel aliud quidquam huiuſmodi adieceris *****)

*) Sic enim *cauſſa* vel *aetiologia* protaſim, ipſa *propoſitio* dabit apodoſin. V. c. Eſto propoſitio logica: *mitto tibi librum promiſſum*. Si cauſſam uel rationem addideris, naſcetur inde periodus bimembris, qualis eſt apud PLIN. *epiſt*. *I*, 2.

Quia tardiorem aduentum tuum proſpicio;
librum, quem prioribus epiſtolis promiſeram, exhibeo.

Ita & propoſitio logica: *multas ob cauſſas Romae me eſſe opto*, addita ratione facile in hanc periodum bimembrem commutatur a CIC. *epiſt. ad diuerſ. XV*, 13.

Maxime mihi fuit optatum, Romae eſſe tecum, multas ob cauſſas:
ſed praecipue, vt & in petendo, & in gerendo conſulatu meum tibi debitum ſtudium perſpicere poſſes.

**) Addita conditione naſcetur periodus conditionalis. Talis eſt illa CICER. *epiſt. ad diuerſ. VI*, 16.

Si mihi tecum non & multae & iuſtae cauſſae amicitiae priuatim eſſent:
repeterem initia amicitiae ex parentibus noſtris.

***) Eſto propoſitio logica: *eruditionis perpetua eſt poſſeſſio*. Adde contrarium, exemplo PLIN. *epiſt*. *I*, 3. & eiuſmodi habebis periodum: *Reliqua rerum tuarum poſt te alium dominum ſortientur, hoc numquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel coeperit*. Ita & CICERO *de Orat*. *I*, 1.

Nam qui locus quietis & tranquillitatis pleniſſimus fore videbatur.

in

in eo maximae moles moleſtiarum & turbulen-
tiſſimae tempeſtates exſtiterunt.

Ceterum hic obſeruari meretur, eas demum periodos huius generis eſſe omnium elegantiſſimas, in quibus alterius membri verba ſingula verbis ſingulis prioris coli opponuntur. Ita PLIN. *Paneg.* 4.

Ille quaeſitam domi gloriam in publico;
Hic in publico partam domi perdidit.

Eodem exemplo dicere poſſis:

Malus princeps ciues imperii ſui cauſſa natos;
Bonus imperium ciuium cauſſa inſtitutum exiſtimat.

Hic ſibi opponuntur: princeps *bonus & malus; imperii cauſſa & ciuium cauſſa; natum & inſtitutum.*

Eiuſdem generis etiam haec periodus eſt:

Neronis ſcelere naſcentem Chriſti Eccleſiam innumeris vexari ſuppliciis;
Coſtantini virtute ſuppliciis vexatam veluti renaſci vidimus.

****) Comparatio non ſolum inter contraria atque oppoſita, verum etiam ſimilia inſtitui poteſt. Vnde periodos comparatiuas a contrariis merito diſtinguimus. Exemplo eſto peiodus PLINII *in Paneg. c.* 5.

At, ſicut maris caelique temperiem turbines tempeſtateſque commendant:
ita ad augendam pacis tuae gratiam illum tumultum praeceſſiſſe crediderim.

Saepe quidem & contraria inter ſe comparantur, ſed ideo periodus non deſinit eſſe contraria, ſed ſimul comparatiua eſt. Ita COLVMELLA *Lib. I. de re ruſt. praef. comm.* 17.

Vt enim, qui in villis intra conſepta morarentur, quam qui foris terram molirentur, ignauiores habitos;
ſic eos, qui ſub vmbra ciuitatis inter moenia

deſides cunctarentur, quam qui rura colerent adminiſtrarentue opera colonorum, ſegniores viſos.

*****) Eodem enim pertinent periodi *conceſſiue*, *diſiunctiuae*, *copulatiuae*, *aliaeque* huius generis, quarum exempla paſſim exſtant. Conceſſiua eſt illa CICERONIS, *epiſt. VIIII, 8.*

Etſi munus flagitare, quamuis quis oſtenderit
ne populus quidem ſolet, niſi concitatus:
tamen ego exſpectatione promiſſi tui moueor,
vt admoneam te, non vt flagitem.

Diſiunctiua illa HORAT. *Carm. III, 28.*

Vel nos in Capitolium, quo clamor vocat, &
turba fauentium;
vel nos in mare proximum gemmas mittamus.

Copulatiua denique illa CICERONIS *epiſt. ad diuerſ. X, 1.*

Et abfui proficiſcens in Graeciam:
& poſtea, quam de medio curſu reipublicae
ſum voce reuocatus, numquam, per M. Antonium, quietus fui.

XXII.

Particulae connectendi in illis vſitatae.

Connectendi formulas; quae in his periodis adhibendae videbuntur, ipſa ſuppeditabit materiae natura, vt adeo de illis non multum videatur laborandum*).

*) Sic ipſa ſane ratio dictitat, periodos *cauſſales* incipere poſſe a *quum*, *quia*, *quandoquidem*, item a *ſi*: *conditionales* a *ſi*: contrarias a *quum*, aut ſine connexione ſtatim a re ipſa: *comparatiuas* a *quodſi*, *quemadmodum*, *ſicuti*: conceſſiuas ab *etſi*, *tametſi*, *quamuis*, *vt*, *vtut*, *equidem*, *quidem*; *diſiunctiuas* ab *aut*, *vel*: *copulatiuas* denique ab *&*, *cum*, ſequente *tum*, *non tantum*, ſequente *verum etiam*, cet.

XXIII.

XXIII.

Ex periodis bimembribus facile fiunt *trimembres* ſiue τρίκωλοι, ſi vel πρότασις vel ἀπόδοσις duplicetur*). Vnde poſſunt totidem eſſe periodorum trimembrium, quot bimembrium, genera **). Periodi trimembres.

*) Sic ſupra adfuit periodus bimembris conditionalis: *Si mihi tecum non & multae & iuſtae cauſſae amicitiae priuatim eſſent: repeterem initia amicitiae ex parentibus noſtris.* Iam ſiue πρότασιν ſiue ἀπόδοσιν in duo membra diduxeris, habebis periodum trimembrem. v. c.

Si mihi tecum non & multae & iuſtae cauſſae amicitiae priuatim eſſent,
neque iam ab ineunte adoleſcentia complura inter nos mutua officia exſtitiſſent:
repeterem initia amicitiae ex parentibus noſtris.

Vel duplicata ἀποδόσει:

Si mihi tecum non & multae & iuſtae cauſſae amicitiae priuatim eſſent:
repeterem cauſſas amicitiae noſtrae a parentibus noſtris,
inter quos magna ſemper atque arcta in primis familiaritas interceſſit.

**) Dantur ergo & periodi trimembres *cauſſales, aduerſatiuae, comparatiuae, conditionales, conceſſiuae, disiunctiuae, copulativae, cet.* Dabimus quarumdam exempla: Conceſſiua eſt illa CICER. *epiſt. I, 5.*

Tametſi nihil mihi fuit optatius, quam vt primum abs te ipſo, deinde a ceteris omnibus gratiſſimus erga te eſſe cognoſcerer:
tamen afficior ſummo dolore, eiuſmodi tempora poſt tuam profectionem conſequuta eſſe,
vt & meam, & ceterorum erga te fidem & beneuolentiam abſens experirere.

Copulatiuam habet idem CICERO *de ſenect.* c. 1.

Mihi quidem ita iucunda huius libri confectio fuit, vt non modo omnes abſterſerit ſenectutis moleſtias,

ſed & effecerit mollem & iucundam ſenectutem.

Contrariae exemplum IDEM ſuppeditat *epiſt.* V, 17.

Non obliuione amicitiae noſtrae, neque intermiſſione conſuetudinis meae, ſuperioribus temporibus ad te nullas litteras miſi:

ſed quod priora tempora in ruinis reipublicae noſtriſque iacuerunt,

poſteriora autem me a ſcribendo tuis iniuſtiſſimis atque acerbiſſimis incommodis retardarunt.

Huic eodem loco ſtatim ſubiicit cauſſalem:

Quum vero & interuallum iam ſatis longum fuiſset, & tuam virtutem magnitudinemque animi diligentius eſsem recordatus:

non putaui alienum inſtitutis meis, haec ad te ſcribere.

Subiungit huic copulatiuam:

Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in inuidiam abſens & in crimen vocabare, defendi;

&, quum in tui familiariſſimi iudicio ac periculo tuum nomen coniungeretur, quam potui, accuratiſſime te tuamque cauſsam tutatus ſum:

ex proxime recenti aduentu meo, (quum rem aliter inſtitutam offendiſsem, ac mihi placuiſset, ſi adfuiſsem,) tamen nulla re ſaluti tuae defui.

Ex his, qualia reliqua ſint periodorum genera, facile intelliges.

XXIIII.

XXIIII.

Sed abſolutiſſima omniumque magnificentiſſima eſt *periodus quadrimembris* vel τετράκωλος, quia & perfectam plerumque ratiocinationem continet *), & ob numerum propoſitionum auribus, quarum ſuperbiſſimum eſt iudicium, quam maxime probatur. Conſtat ea, ceu ex ipſo nomine adparet, quatuor membris, quorum duo plerumque ad πρότασιν; ac totidem ad ἀπόδοσιν referuntur **). Periodus quadrimembris.

*) Non temere vllum eſt periodorum genus, quod totam ratiocinationem facilius capiat, quam quadrimembre. Quod vel vnico exemplo oſtendi poterit. MVRETVS *Part. I. Orat. XXII.* ita diſſerit:

Si pro cuius quiſque propugnatione ac defenſione plura pericula ſubiit, plus excepit acerbitatum, pluribus quaſi procellis ac tempeſtatibus agitatus eſt,

eo plus gaudii ex iis, quae ad retinendam atque amplificandam illius dignitatem pertinent, ad eum peruenire credendum eſt:

dubitare non potes, beatiſſime pater, quin Carolus Rex, te Pontifice creato, tanto ceteros Reges eximia quadam percepta ex ea re gaudii magnitudine ſuperauerit,

quanto non huius modo memoriae, ſed omnium aetatum ac ſaeculorum Reges graui ac diuturna ſuſceptorum pro ſedis apoſtolicae auctoritate laborum ac diſcriminum perpeſſione ſuperauit.

Vberrima haec eſt periodus, ſed facile tamen includenda huic ſyllogiſmo:

Qui plus pro Pontifice periculi ſubiit, is plus laetitiae ex eius felicitate percipit.

Carolus VIII. plus periculi ſubiit pro Pontifice.

Plus ergo laetitiae ex eius felicitate percipit.
Iam confer periodum, & adparebit, propoſitionis ſubiectum in primo; praedicatum in ſecundo; concluſionem in tertio; adſumtum in quarto membro contineri.

**) Quum difficillimum ſit hoc periodorum genus: regulas quaſdam de illis componendis ſuppeditare iuuabit. *Primo* ergo tales periodi fiunt ex quouis ſyllogiſmo, maxime ſi accedat maioris propoſitionis probatio. Hinc MVRETVS *Part. I. Orat. I.* laudaturus theologiam ita ratiocinatur.

Quae ſcientia homines ad fruitionem Dei perducit, illa eſt reliquis praeferenda,

Ratio:

In fruitione enim Dei poſita eſt perfectio illa, ad quam naturali quodam deſiderio ferimur.

Theologia homines ad fruitionem Dei perducit.

Eſt ergo reliquis ſcientiis praeferenda.

Inde effingit periodum quadrimembrem, in qua primum membrum probationem maioris; ſecundum ipſam propoſitionem; tertium concluſionem; & poſtremum denique adſumptum continet. Ἐξεργασία eius talis eſt:

Nam ſi eorum omnium, quae in immenſa hac rerum vniuerſitate cernuntur, vnumquodque naturali perficiendi ſui deſiderio tenetur.

& animus noſter, ad ſimilitudinem diuinitatis effictus, tanto perfectior eſt, quanto propius ad illud, ex quo ductus eſt, exemplar accedit.

dubitari profecto non poteſt, quin ea ſit omnium praeſtantiſſima facultas,

quae, quoad eius fieri poteſt, cum humanis diuina copulando, mortalitatem noſtram, quan-

tum

tum illius imbecillitas patitur, diuinae naturae arctiſſima colligatione deuincit.

Secundo & tunc naſcetur periodus quadrimembris, ſi duo membra oppoſita inter ſe compares, addaſque diſcrepantiae rationem. CICERO *pro A. Caecina* 1. has inter ſe contendit propoſitiones:

A. Caecina ceſſit in vi facienda audaciae S. Aebutii.

Non autem in cauſſa eiuſdem cedet impudentiae.

Ratio:

Non enim in foro tantum valet impudentia, quantum in agro locisque deſertis audacia.

Ἐξεργασία eius talis eſt:

Si quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt,

tantum in foro atque in iudiciis impudentia valeret:

non minus in cauſſa cederet A. Caecina S. Aebutii impudentiae,

quam in vi facienda eius ceſſit audaciae.

Eodem exemplo dicere poſſes:

Si quantum in effringendis carceribus aſtutia poteſt,

tantum ad effugiendam furcam audacia valeret:

non minus iam hic fur carnifices deluderet audacia,

quam lictoribus olim illuſit aſtutia.

Tertio & illa periodus quadrimembris eſt longe elegantiſſima, in qua duabus propoſitionibus totidem redditiones reſpondent, & contra. Talem periodum rhetores vocant χιαζομένην. Vid. CAVSSIN. *de eloqu. ſacra & profana* VII, 6. p. 363. Dicitur autem χιαζομένη, quaſi decuſſata, a χ littera, quae crucis in modum interſecantibus ſe ipſis duabus obliquis lineis figuratur. Vnde & χιασμὸς figura, quando, quatuor propoſitis,

tertium ſecundo reſpondet, & conuenit quartum primo. Ita CAVSSINVS *ibid. p.* 363. Sed ego exiſtimo, tertium primo; quartum ſecundo reſpondere debere. Id enim docet exemplum DEMOSTHENIS, ab ipſo CAVSSINO adlatum. Talis eſt illa DEMOSTHEN. *in Olynth. II.*

Equidem Philippus quanto plura praeter dignitatem fecit,
eo plus apud omnes admirationis gloriaeque conſequutus eſt:
Vos autem, ciues Athenienſes, quo immoderatius imprudentiuſque rebus veſtris vſi eſtis,
eo maiorem veſtram oportet eſſe turpitudinem.

Quarto quoties vel protaſis vel apodoſis duobus tribuſue membris conſtat, nouum inde naſcetur periodi quadrimembris genus. Sic trium membrorum protaſis eſt apud CICERON. *epiſt. VIIII,* 18.

Quum eſſem otioſus in Tuſculano,
propterea quod diſcipulos obuiam miſeram:
vt iidem me quam maxime conciliarent familiari ſuo:
accepi tuas litteras pleniſſimas ſuauitatis.

Duorum apud eumdem: *epiſt. VIIII,* 2.

Caninius idem tuus, & idem noſter, quum ad me perueſperi veniſſet,
& ſe poſtridie mane ad te iturum dixiſſet:
dixi ei me daturum aliquid mane,
&, vt peteret, rogaui.

Nec non *epiſt. VIIII,* 14.

Etſi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria,
ſatiſque ex ea magnam laetitiam voluptatemque capiebam:
tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio,
quod vulgo hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus.

XXV.

XXV.

Multa vulgo addi ſolent a rhetoribus de ſingulorum membrorum magnitudine. Bimembres enim periodos vel *aequales* eſſe aiunt, ſi idem fere in vtraque parte ſit ſyllabarum numerus, vel *inaequales*, ſi partes diſſimili ſyllabarum numero conſtent *). Sed & trimembres aliae ἰσόπλευροι **) dicuntur, aliae ἰσοσκελεῖς ***). Sed quum magna ea in re libertate vſi ſint veteres: praecepta illa omnia ſuperuacua videntur. Vnicam ergo obſeruari velim regulam: *dandam eſſe operam, ne membra periodorum compoſitarum ſint nimis inaequalia* ****).

Membra periodorũ non ſint nimis inaequalia.

*) Et has iterum vel μειούρους vocant, ſi antecedens vel πρότασις ſit longior; vel μακροκώλους, ſi conſequens numero ſyllabarum excreſcat. Aequalis eſt haec periodus CICER. *poſt reditum ad Quirites* 2.

Illi mihi fratrem incognitum, qualis futurus eſſet dederunt.

Vos ſpectatum incredibili pietate cognitum reddidiſtis.

Μακρόκωλοι illa apud CICER. *pro Arch.* 9.

Neque enim quiſquam eſt tam auerſus a Muſis, qui non mandari verſibus aeternum laborum ſuorum praeconium patiatur.

Μείουροι denique exſtat apud eumdem CICER. *pro Milon.* 5.

Neque enim eſt vlla defenſio contra vim vnquam optanda:

ſed nonnunmquam eſt neceſſaria.

**) E geometria deſumta eſt haec denominatio. Ἰσόπλευρα enim geometrae vocant triangula aequilatera. Quare & periodus ἰσόπλευρος, dicitur, quae cola omnia habet aequalia.

lia. Talis exſtat apud CICER. *pro Roſcio* 29.

Vereor, ne aut moleſtus ſim vobis iudices,
aut ne ingeniis veſtris videar diffidere:
ſi de tam perſpicuis rebus diutius diſſeram.

***) Haec quoque a geometris mutuata eſt denominatio, *ἰσοσκελῆ* enim dicuntur *triangula aequicrura*. Rhetoribus vero ita vocantur periodi trimembres, quarum duo membra paria ſunt, tertium aut longius reliquis aut brevius. CICER. *de offic. I.*

Nullum bellum eſt iuſtum,
niſi quod aut rebus repetitis geratur:
aut denunciatum ante ſit & indictum.

****) Si tamen vllum membrum reliqua magnitudine excedere debeat: illud maxime convenire videtur poſtremo. Qua de re DEMETR. PHALER. *de eloquut. n.* 18. *In compoſitis,* inquit, *periodis poſtremum membrum longius eſſe oportet, & tamquam continens atque amplectens alia: ſic enim magnifica erit & honeſta periodus, in honeſtum & longum deſinens membrum.*

XXVI.

Periodi quatuor membris maiores in vitio ponuntur.

Sed vt ad periodorum genera redeamus: nec illud videtur omittendum, vltra quatuor membra non excreſcere debere earum magnitudinem. Recte enim DEMETR. PHALEREVS, vel quiſquis ſub eo nomine latitare voluit, in aureo libello *de eloquut. n.* 16. αἱ μέγισαι δὲ ἐκ τεττάρων· τὸ δὸ ὑπὲρ τέσσαρα, ὀυκ ἔτ᾽ ἂν ἐντὸς εἴη περιοδικῆς συμμετρίας. *Maximae periodi ſunt quadrimembres. Quod vero ſupra quatuor eſt, non amplius intra iuſtam menſuram periodi manet.* Occurrunt quidem paſſim apud oratores periodi prolixiores, quas tamen excuſandas magis, quam laudandas arbitramur. Eae ſi certo

Tales ſunt periodicō, pneuma & tuſis.

colorum numero abſoluantur, *περιοδικὰ* *) ſin ſine certo membrorum colorumue numero pro vigore ſpiritus ferantur, *πνεύματα* **); ſi denique eo vſque producantur, vt ſpiritus, quantumuis longus, ea ferre haud poſſe videatur, *τάσεις* ***) dicuntur.

*) Περιοδικὸν, ergo eſt periodus e quinque vel pluribus membris conflata. CICERO *pro Mil.* I.

Etſi vereor, iudices, ne turpe ſit, pro fortiſſimo viro dicere incipientem timere,
minimeque deceat, quum T. Annius Milo ipſe magis de reip. ſalute, quam de ſua perturbetur,
me ad eius cauſſam parem animi magnitudinem adferre non poſſe:
tamen haec noui iudicii noua forma terret oculos,
qui quocumque inciderint, veterem conſuetudinem fori & priſtinum morem & iudiciorum minime vident.

**) Πνεῦμα, definiente HERMOGENE, eſt *σύνθεσις λόγου διάνοιαν ἀπαρτίζων ἐν κώλοις καὶ κόμμασι μετρούμενον πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ πνεύματος κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ λέγοντος*, id eſt, *ſtructura orationis, quae ſenſum membris inciſiſque definitum ad orationis ſpiritum & vocem accommodat.* Quare tot eſſe poſſunt membra τοῦ πνεύματος, quot fere oratoris ſpiritus. Praeclarum eſt *pneuma* illud apud CICER. *pro S. Roſc.* 49.

Rogat, oratque te, Chryſogone, Roſcius,
ſi nihil de patris fortunis ampliſſimis in ſuam rem conuertit,
ſi nulla in re te fraudauit,
ſi tibi optima fide ſua omnia conceſſit, annumerauit, adpendit,

ſi ve-

ſi veſtitum, quo ipſe tectus erat, annulumque de digito ſuum tibi tradidit,
ſi ex omnibus rebus ſe ipſum nudum, neque preterea quidquam, excepit:
vt ſibi per te liceat innocenti amicorum opibus vitam in egeſtate degere.

Eiuſmodi pneumata ſane non inelegantia ſunt, ſi in loco adhibeantur, vt paullo poſt oſtendemus pluribus.

***) τάσις id eſt, *extenſio*, periodus eſt omnium diffuſiſſima, quae plura accumulat membra, quam vel robuſtiſſimus quiſque vno ſpiritu eloquatur. Vnde ſemper in vitio ponitur tam enormis circumductio. Exſtat tamen monſtroſae eiuſmodi τάσιως exemplum apud CICER. *Verrina vltima*, ſub finem, cuius initium eſt: *nunc te, Iupiter optime maxime, cuius iſte donum regale, cet.*

XXVII.

Quid ſchoenotenes & periodica circũductio?

Orationi *periodicae* ſiue *verſae* opponi diximus *fuſam*, qua vti dicuntur oratores, quotieſcumque vel *inciſim*, vel *membratim* dicunt. Et huc pertinent SCHOENOTENES *) & quam iam ſupra deſcripſimus, PERIODICA CIRCVMDVCTIO **).

*) *Schoenotenes* eſt, quando interiectis propoſitionibus incidentibus, vel vna idea generali in ſpecialiores quam plurimas ſoluta, longius ac inſtar funis extenditur oratio. Inde enim nomen τῦ σχοινοτενῦς, id eſt, funis extenſi accepit hoc dicendi genus. CICER. *contra Rull.* L. 15.

Hoc capite, Quirites, omnes gentes, nationes, prouincias, regna, decemuirum ditioni, iudicio, poteſtatique permiſſa & condonata eſſe dico.

**) De

**) *De periodica circumductione* iam ſupra actum. Hic addimus ea περιοδικὰ omnium eſſe pulcherrima; quae e membris oppoſitis conflantur. CICER. *pro Milon.* 4.

Eſt haec non SCRIPTA, SED NATA LEX, *quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus, ad quam non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus.*

XXVIII.

De vſu periodorum vt quaedam dicamus, illud praecipue notandum, non ferendam eſſe orationem, quae tota ſit periodica*). Miſcenda ergo oratio *verſa* & *fuſa*, ita tamen miſcenda, vt ſingulorum generum periodi ſuo quaequae loco adhibeantur**). Vſus periodorum.

*) Quamuis enim ſplendida in primis ſit oratio verſa vel circumducta, & hinc ab ARISTOTELE *Rhet. III,* 9. laudetur, tamquam ἡδεῖα, εὐμαθὴς ϗ εὐμνημόνευτος, *iucunda, perceptu ac retentu facilis*: parum tamen a carmine differret oratio, ſi ea integra conſtaret periodis. Quare parum iucundae ſunt orationes ISOCRATIS, quae paene totae periodis conſtant. PLIN. *Hiſt. nat. VII,* 30. Idem collocationis & numeri ſtudium in GORGIA, Iſocratis praeceptore, reprehendit DEMETR. PHALER. *de eloquut.* 15. qui etiam praeclare obſeruat, orationem nec totam periodicam, nec totam diſſolutam eſſe debere.

**) Inciſim ac membratim dicimus in dialogis, epiſtolis ad familiares, narrationibus, maxime, ſi ea, quae intra breue tempus geſta ſunt, referre velimus. Pneumate ad excitandos vehementiores affectus; periodis quadrimembri-

bus

bus in exordiis proponendiſque enthymematibus; reliquis denique promiſcue utimur.

XXVIIII.

Quid ſentiendum de numero oratorio?

Solent vulgo rhetores etiam de *numero oratorio* multa praecipere, quippe quem ſonoram iucundiſſimamque reddere orationem exiſtimant*). Sed ſatisfeciſſe nobis videbimur, ſi auribus hic obſequamur, quarum ſuperbiſſimum eſt, teſte CICERONE, iudicium. Hoc vero docebit, in clauſulis periodorum elegantiſſimos eſſe *dichoreum***), *antiſpaſtum****), & *paeona tertium*****). In principiis periodorum pedes & numeros ſectari abſonum videtur, multoque magis in medio, vbi ſufficit, ſi longae breueſque ſyllabae inter ſe miſceantur******).

*) De numero oratorio copioſe differit CICERO *de orat. III*, 44. & ea in re plerique eum ſequuntur rhetores. Sed multi tamen totam illam de numeroſa oratione doctrinam vanam iudicant, maxime, quum tota illa res cuiuſque ſtet iudicio. Enimuero negari nequit, multum gratiae accedere orationi, ſi periodorum clauſulae certo quodam numero abſoluantur. Dixerat aliquando GRACCHVS: *abeſſe non poteſt, quin eiuſdem hominis ſit, probos improbare, quin improbos probet*. Latine ſane id dictum eſt & perſpicue, ſed parum numeroſe. Itaque CICERO verbis iiſdem concinnius collocatis hanc effinxit periodum: *abeſſe non poteſt, quin eiuſdem hominis ſit, qui improbos probet, probos improbare*. Quis neget, iam ob numerum, qui acceſſit, multo grauiorem elegantioremque factam eſſe periodum? Adde CHRIST. SCHRADERI *de rhetor. Ariſtot. ſenſu & uſu III*, 8. *p*. 529. *ſeq*.

**) Di-

**) *Dichoreus* eſt trocheus duplex- ◡ - ◡ Hinc apud CICERONEM tam frequentia periodorum clauſulis ſunt verba eiuſmodi: *comprobauit*, *exiſtimauit*, *audeamus*.

***) *Antiſpaſtus* ex iambo & trocheo conflatus eſt ◡ – ◡. Hinc ſaepe CICERO periodos eiuſmodi claudit vocibus: *fateretur*, *haberemus*.

****) *Paeon tertius* duabus breuibus, tertia longa, & quarta itidem breui conſtat ◡ ◡ - ◡. Hinc in CICERONIS operibus tam frequens eſt clauſula: *eſſe videatur*, vt iam QVINCTILIANI tempore multi ſe exiſtimarint illam CICERONIS vbertatem adſequutos, ſi pleriſque periodis illud ESSE VIDEATVR adiungerent. QVINCTIL. *Inſt. orat.* X, 2.

*****) Cauendum etiam hic eſt, *ne quid nimis*, inſanire nonnullos in conſectandis numeris periodorum, erudite, vt ſolet, oſtendit CAVSSIN. *de eloquent. ſacra & profana*, *VII*, 10. *p.* 167.

XXX.

Et hactenus quidem de CONCINNITATE dictum*). Iam porro, quid ORNATAM reddat orationem, curatius oſtendendum eſt. Et hic quidem primas partes TRANSLATIONI deferimus**), quae ſi apta***) & moderata****) ſit, incredibilem orationi conciliat elegantiam. Ornatam orationem reddunt translationes.

*) Sunt & alia, quae rhetores recenſent, periodorum genera, veluti πνεῦμα καὶ κλεὶς, *ſpiritus & clauis*, itemque στρογγύλως ἀποτετορνευμένη, ἐπιτιμητικὴ, γνωμικὴ, ἀποφαντικὴ, ἐρωτηματικὴ, ἐλεγκτικὴ, δεικτικὴ, ἀρνητικὴ, ἀπαγορευτικὴ, periodus *rotunda*, *increpatoria*, *ſententioſa*, *enunciatiua*, *interrogatiua*, *redargutoria*, *demonſtratiua*, *negatiua*, *prohibitiua*. Sed *ſpiritus* & *cla-*

& *clauis* non aliter differre videntur, quam oratio *dimenſa* & *fuſa*. *Rotunditas* omnium elegantium periodorum generale nomen eſt. Reliquae denominationes a materia fere deſumtae ſunt, adeoque huc non pertinent. Quin ſi ad materiam reſpicimus, innumera erunt periodorum genera. Itaque his Graeculorum minutiis immorari noluimus.

**) *Translatio* vocatur, quod vox a propria ad alienam ſignificationem ſimilitudine quadam transfertur. Vt ſi fortunam *vitream* dixeris pro inconſtanti: *aduolare* pro celeriter accedere: *confluere* multitudinem pro concurrere. Eam neceſſitatis atque inopiae cauſſa initio inuentam, poſteaque frequentatam ob ornatum ac dignitatem, obſervat CICERO *de Orat. III*, 38. Vnde etiam quaedam metaphorae adeo receptae ſunt quotidiano vſu, vt magis ſignificent proprie, quam propria ipſa, e. c. *oculus vel gemma vitis*, *pes nauis*, *ſinus maris*, *incendi vel inflammari ira*, *labi errore*. Neſcio an non & huc referam IMBIBERE pro conſilium capere, ſibi aliquid proponere, & ita in mente ac cogitatione defigere, vt euelli non poſſit. Ita ſane non modo poetae loquuntur, veluti LVCRETIVS *Lib. III. v.* 1010.

Qui petere a populo faſces, ſaeuâſque ſecures
IMBIBIT,

& *Lib. VI.*

non quod violari ſumma Deum vis
Poſſit, vt ex ira poenas petere IMBIBAT *acres*.

verum etiam CICER. *pro P. Quinct.* & LIV. *Lib. II.* quae loca debemus MVRETO *var. lect. I*, 6. Add. TVRNEB. *Aduerſ. XVIII*, 21. *Nihil enim*, inquit QVINCTILIANVS *inſt. orat. VIII*, 6. *ſuis verbis*, *quam his arceſſitis*, *magis proprium erat*.

***) Vt aptae ſint metaphorae vel translationes, obſeruandae ſunt aliquot regulae. I. *In*

tranſ-

tranſlationibus cauendum, ne inter ſe confe-raſ diſſimilia. Hinc frigida ſunt illa: *vlmorum greges* apud PLAVTVM *Pſeud. I, 1. v. 99. caeli fornices*, (Vid. CICER. *de orat. III,* 41.) *phalanx vndarum, foſſa ponti* apud PRVDENT. *καϑημ. hymno VIIII. v.* 14. Studio tamen talia nonnumquam adfectant comici, vt riſum moueant. Sic PLAVT. *Curcul. II,* 3. *v.* 39. dixit *lippire dentes*, quum fame madent. *Et Pſeudol. I,* 1. *v.* 74. *lacrimas exſpuere* pro *lacrimare*. II. *Cauendum, ne tranſlationes in frigidas hyperbolas eradant.* Talis eſt tranſlatio illa IVVENALIS *Satira VI, v.* 423. Qui de ſono, qui fit inter vngendum, loquuturus, ait:

Et ſummum dominae femur EXCLAMARE *coegit.*

Nec magis ferenda illa FLORI *Hiſt. IIII,* 11. qui deſcripturus naues M. ANTONII: *caſtellorum*, inquit, *& vrbium ſpecie non ſine* GEMITV *maris &* LABORE *ventorum ferebantur.* Quae iam caſtigauit BVCHNERVS *de commut. rat. dicendi, l.* 2. 6. *p.* 38. III. *In laude a melioribus; in vituperatione a deterioribus petendae ſunt metaphorae.* Hinc recte CICERONEM laudaturus, eidem tribues *flumen orationis, os caeleſte:* at parum iudicii oſtenderet, quiſquis eidem tribueret *aſininos labores*. IIII. *In ſtilo grandi a rebus grandibus; in tenuiori a tenuioribus petendae ſunt metaphorae.* Sic decora eſt tranſlatio BVCHNERI *orat. paneg. V, p.* 126. *Ego perinde, dum nuncupata verborum vota incipio ſoluere, inde potiſſimum ducam initium, vnde* INTERCEPTI SIDERIS *noſtri* LVX *primum* PRORVPIT. At ſi quis in deſcribendis ludi magiſtri natalibus hac tranſlatione vti vellet, riſum profecto deberet lectoribus. V. *Tranſlationes deſumi debent a rebus notis & honeſtis.* Sic eleganter CICER. *de orat. III,* 41. dixit *ſcopulus patrimonii, vorago bono-*

rum

rum: obſcuriores fuiſſent *ſcylla & charybdis*.* Parum honeſtae translationes ſunt illae, quas ipſe notauit CICER. *Rhet. III*, 2. *caſtrata reſpublica*, *ſtercus curiae*, pro quibus caſtius dixeris *eneruata reſpublica*, *purgamentum curiae*. Nec ferenda illa *cacatae chartae*, *verba vomere*, *ructare verba*, & huius generis alia, qualia grauiter reprehendit BVCHNER. *de commutata rat. dicendi*, *I*, 2. *p.* 44. VI. *Danda eſt opera*, *vt genus translationis ſeruetur*, id quod allegoriam vocant. Sic inſulſe quis diceret: *fortuna* VITREA *eſt*, *dum ridet*, *mutatur*. Quid enim *vitro* cum *riſu* & mutatione? Elegantius P. SYRVS: *fortuna* VITREA *eſt*, *dum* SPLENDET, FRANGITVR. Elegantius quoque CVRTIVS VII. 8. 24. *Fortunam tuam* PRESSIS MANIBVS *tene*, LVBRICA *eſt*, *nec inuita teneri poteſt*. Qua allegoria etiam vtitur SENECA *epiſt. CI.* Vides ergo abſonas eſſe loquutiones, *haurire fructum* †, *adgredi rem illotis manibus*. Fructus enim non *hauriuntur*, ſed *capiuntur*, nec manibus rem *adgredimur*, ſed *attingimus*. Eſt tamen, vbi & veteres hac in re lapſi. BVCHNERVS ſane *l. c. p.* 49. verſus illos HORATII *epiſt. I. v.* 1.

> *Nemo adeo* FERVS *eſt*, *vt non* MITESCERE *poſſit*,
> *Si modo* CVLTVRAE *patientem accommodet aurem*.

In vna enim ſententia ter mutauit genus translationis: *Feritas* animalium eſt, *miteſcere* frugum, *cultura* agrorum. Elegantius ita concinnaſſet verſus:

> *Non adeo* FERVS *eſt*, *vt non* MANSVESCERE *poſſit*,
> *Si* DISCIPLINAE *patientem accommodet aurem*.

† Attamen REDVNDARE quid ad fructum dixit CICERO *pro Ligar. cap.* 3. *Laudem adoleſcentis exiſtimo ad meum aliquem etiam*

RE-

REDVNDARE FRVCTVM. Quod ſane elegantiſſimum eſt. Id enim vult CICERO, laude adoleſcentem tam veluti abundare, vt ad ſuum commodum aliquid redundare inde poſſit.

****) Cauendum, ne nimio & immodeſto translatorum vſu in aenigma degeneret oratio. Eſt enim & hic, vt in omni vita, apprime hoc vtile, *ne quid nimis*. Caſtior Ciceronis aeuo erat Latinitas, quum ea metaphoris, tamquam gemmis quibuſdam, diſtingueretur. Aſt ſaeculo quarto caſtitas illa parum placuit AMMIANO MARCELLINO, SIDONIO APOLLINARI, ENNODIO, aliiſque huius commatis ſcriptoribus, qui nihil ſatis Latinum putabant atque elegans, niſi quod eſſet allegoricum. Qua de re CAVSSIN. *de eloqu. ſacra & profana, II, 9. 92. Floruit Ennodius illo tempore, quo illa inſania metaphorarum vel potius allegoriarum dulcedo cuncta peruaſerat, & iam* FERRVM CICERONIS *Tulliana dictio vulgo dicebatur, contra aurea putabantur frigida quaeque acumina & allegoriae, quibus illi ſcriptores ſua referſerunt.* Vt exemplo res fiat clarior, conſidera mihi, quaeſo, illa ENNODII: *diu ſalum quaeris, verbis in ſtatione compoſitis, & incerta liquentis elementi placida oratione deſcribis, dum ſermonum cymbam inter loquelae ſcopulos rector diligens fraenas & curſum artificem fabricatus trutinator expendis; pelagus oculis meis, quod aquarum ſimulabas, eloquii demonſtraſti.* Bone Deus, quam frigida haec ſunt, & aenigmata quouis obſcuriora! ſed talia ferrea illa aetas ferebat ingenia. Parum contum videbatur, quod non erat allegoricum, hinc non ſufficiebat *oratio*, ſed dicendum *orationis vel ſermonis cymba*, nec placebat *loquela*, niſi adderentur *ſcopuli*. Quae omnia aeque abſurda ſunt, ac ſi quis in vernacula diceret: *man wolle*

mis

mit den Schiffſeiner Rede durch die Klippen der Zahne in die freye lufft Seeglen. Adeo etiam illa, quae parce adhibita plurimum elegantiae conciliant orationi, eamdem frigidam & ridiculam reddunt, ſi nimis frequententur, maxime vbi non neceſſarium eſt, has ampullas proiici.

XXXI.

An etiam metonymia & ſynecdoche?

Reliqui tropi, in primis METONYMIA & SYNECDOCHE non tam ad elegantiam orationi conciliandam, quam ad aptius explicanda veterum auctorum loca comparati videntur*). Nec tamen laude ſua defraudandae loquutiones quaedam metonymicae**) & ſynecdochicae***), iamdudum veluti ciuitate donatae. Verum & hic adhibenda eſt cautio, ne, dum elegantes eſſe cupimus, vel *profani*, vel *obſcuri*, vel *κακόζηλοι* appareamus****).

*) Duriuſcule etiam veteres nonnumquam loquuti ſunt, in primis poetae, quod vt explicarent rhetores, *tropos* inuenerunt. Quis vmquam a vitio atque *ἀκυρολογία* abſoluerit illa HORATII, *Carm. IIII*, 4.

- - - vel Eurus
per Siculas equitauit vndas?

Equidem MVRET. *Var. lect. I*, 10. eodem modo loquutum obſeruat EVRIPIDEM in Phoeniſſis:

Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ.

Sed ipſe tamen fatetur vir doctiſſimus, *audacem eſſe hanc metaphoram*, & HORATIVM *feciſſe more ſuo, vt perſequendis Graecorum veſtigiis* τὸ τῆς λέξεως καινόν τε καὶ ξενικὸν *quaereret, ſeque quam longiſſime a trita & plebeia loquendi conſue-*

ſuetudine abduceret. Nec melior eſt translatio CATVLLI:

Ipſa leui fecit volitantem flumine CVRRVM, quamuis eam apud AESCHYLVM & EVRIPIDEM repererit IDEM *Lib. I. cap.* 11.

Quis non duriuſcule loquutum CICERONEM dixerit *pro Marcello* 6. dum ait: *gladium vagina vacuum in vrbe non vidimus.*

**) Sic non ineleganter dicitur; *vario Marte* pugnare. QVINCTIL. *Inſt. orat, VI,* 8. *Sera iuuenum Venus.* TACIT. *de moribus Germ.* 20. *Hoc cum Gratia quadam ac Venere dicitur*, QVINCTIL. *l. c. Silent diutius Muſae Varronis*, CIC. *Acad. quaeſt. I,* 1. *comedere quem, pro eius bona conſumere*, PLAVT. Et quid elegantius quaeſo illis PLIN. *epiſt. I,* 6. *Experieris, non Dianam magis montibus, quam Mineruam inerrare.* Eodem pertinent & notiſſima illa: *toga* pro pace, *purpura* pro regno, *faſces* pro magiſtratu, *laurea* vel *laurus* pro victoria, *ſcelus* pro ſceleſto, *ſeruitia* pro ſeruis.

***) Receptiſſimae ſunt loquutiones ſynecdochicae *tectum* pro domo, *mucro* pro gladio, *mortales* pro hominibus, *probrum* pro ſtupro vel adulterio, *miles* pro *militibus*, *ſexcenta* pro plurimis. *In primis notari meretur, veteres, vbi de ſe ipſis in plurali loquuntur, non hoc iactantiae, ſed modeſtiae cauſſa facere, quaſi omnia cum aliis communicare vellent.* Hinc quum canit VIRGILIVS *Aeneid. II, v.* 89.

- - *& nos aliquod nomenque decuſque*
Geſſimus.

SERVIVS ad eum locum addit: *nos*, inquit, *dixit, ad euitandam iactantiam. Nam ſi ſingulari dixiſſet,* EGO GESSI, *excluſiſſe ceteros videretur.* Conf. BVCHNER. *de commut. rat. dicendi I,* 5. 2. *p.* 88.

****) Cauendum ergo I. *ne profani vi-*

deamur, dum promiſcue conſectamur tropos. Frigidiſſimum eſt, vbique inculcare Vulcanum, Iouem, Iunonem, Mercurium, & huius generis alia. Ab his enim *noxiis figuris*, vt vocat AVGVSTINVS, merito abſtinet Chriſtianus, niſi conſtanti vſu veluti in nomina adpellatiua tranſierint. Sic nemo niſi nimium ſuperſtitioſus damnabit phraſes; *ſuo Marte aliquid facere*, *aequo Ioue iudicare* & ſimiles *alias huius generis*. Verum nemo ſanus probabit illas iurandi formulas, *mecaſtor*, *mehercle*, *aedepol*, a quibus non abſtinuerunt MANVTIVS, BEMBVS aliique viri ceteroquin doctiſſimi. Conf. IAC. THOMASII *diſſert. de ſtili ethnicismo*. Cauendum porro, II. *ne tropos adfectantes vel obſcuri vel* κακόζηλοι *fiamus*. Id vero iis maximè contingit, qui poetas ſequuti longius a vulgari ſignificatione deflectunt. Sic obſcurius eſt illud CLAVDIANI *de raptu Proſerp. II*, 16. *ſudata marito fibula*, pro fibula a marito elaborata. Obſcuriora etiam ſunt *vulnus* pro ſagitta apud VIRGIL. *Aen. II. v.* 529. *& VII. v.* 533. *Hoſpes ardet* pro hoſpitis domus ardet apud HORAT. *Satir. I*, 5. Talibus qui in proſa vtitur, obſcurus fiet.

XXXII.

Figurae etiam orationem ornant.

Haec de tropis: magis orationem ornant *figurae*, ſed ſelectiores. Plures enim ſunt, quae vix quidquam venuſtatis habent. Aliae ad dignitatem potius, quam elegantiam orationi conciliandam, aliae ad affectus tantum excitandos comparatae ſunt. Nos eas tantum, quae ad ornatum pertinent*), recenſebimus.

*) Elegantiſſima e. g. eſt I. ANTANACLASIS, quum vox eiuſdem adpellationis, non vero ſignificationis, repetitur. CICERO *ad Attic.*

e. iſt.

epiſt. XIIII, 14. *Quid ergo? iſta culpa Brutorum? minime illorum quidem: ſed aliorum brutorum.* Ita eodem exemplo dixeris: *Malis me oneras, haud malis.* Elegans quoque II. ANAPHORA, quae eamdem vocem in principio repetit e. g. CIC. *Catil. I, 1. Nihil te nocturnum praeſidium palatii, nihil vrbis vigiliae, nihil conſenſus bonorum omnium, nihil hic munitiſſimus habendi ſenatus locus; nihil horum ora vultuſque moverunt.* Commendanda III. EPANODOS, quum ſententia acute conuertitur. CIC. *pro Plancio* 28. *Gratiam qui refert, habet, & qui habet, refert.* VELLEI. PATERC. *II. Quam prouinciam pauper diuitem ingreſſus, eam diues pauperem reliquit.* IV. PARONOMASIA, quando voces eiuſdem paene aut non admodum diſſimilis ſoni coniunguntur. TERENT. *Andr. I, 3. Inceptio haec eſt amentium, non amantium.* Et eodem modo dixeris: *tibi parata erunt verba, huic homini verbera. Muſeum liberis magis, quam libris refertum. Non aduerſus hoſtem, ſed auerſus proceſſit.* NEP. *Attic. cap.* 17. *Philoſophorum ita percepta habuit praecepta.* Eodem pertinet V. IMAGO, de qua iam DEMETR. PHALER. obſeruauit, nullam eſſe figuram, quae plus elegantiae adferat orationi. Eſt imago vero adſimilatio, protaſi aeque ac apodoſi deſtituta, facta per particulas *veluti, tamquam, inſtar,* & huius generis alias. NEP. *Hannib. cap. 1. Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos ſic confirmauit, vt prius animam, quam id, depoſuerit.* FLOR. *Praef. A. Caeſare Auguſto in ſaeculum noſtrum haud multo minus anni ducenti, quibus inertia Caeſarum quaſi conſenuit atque decoxit, niſi quod ſub Traiano principe mouet lacertos, & praeter ſpem omnium ſenectus imperii quaſi reddita iuuentute reuireſcit.* VI. PARADIASTOLE, quum diſtinguuntur, quae confundi vulgo

ſolent. SEN. *epiſt.* II. *Non qui parum habet, ſed, qui plus cupit, pauper eſt.* VII. ANTIΘETON, quum contraria contrariis opponuntur. CIC. *Catil.* II, 3. *Ex hac enim parte pudor pugnat; illinc petulantia: hinc pudicitia; illinc ſtuprum: hinc fides; illinc fraudatio: hinc pietas; illinc ſcelus: hinc conſtantia; illinc furor: hinc honeſtas; illinc turpitudo: hinc continentia; illinc libido.* VIII. ANTIMETAΘEΣIΣ, quando propoſitio ita inuertitur, vt contrarius inde emergat ſenſus. PLIN. *Paneg. cap.* 17. *Non ideo viciſſe videris, vt triumphares, ſed triumphare, quia vinceres.* SENEC. *epiſt.* II. *Quum legere non poſſis, quantum habueris, ſat eſt, habere, quantum legas.* VIIII. OΞYMΩPON, quum contraria de eodem dicuntur. SEN. *epiſt.* II. *Nuſquam eſt, qui vbique eſt.* FLOR. *Hiſtor.* II, 6. *Reuiuiſcentis imperii ſpes Fabius fuit, qui nouam de Annibale victoriam commentus eſt,* NOLLE PVGNARE. X. PERIPHRASIS, qua rem vnam multis ambimus verbis. NEP. *Themiſt. cap.* 1. prudentiam Themiſtoclis laudaturus plurimis vtitur verbis; *celeriter, quae opus erant, reperiebat: neque minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis, erat: quod & de inſtantibus, vt ait Thucydides, veriſſime indicabat, & de futuris callidiſſime coniiciebat.* XI. EΠANOPΘΩΣIΣ, quae tollit, quod dictum eſt, & pro eo, quod magis idoneum eſt, reponit. SEN. *conſol. ad Marc.* 1. *Patrem non minus, quam liberos dilexiſti: excepto eo, quod non optabas ſuperſtitem: nec ſcio, an & hoc optaueris.* PLIN. *epiſt.* I, 2. *Quod me longae deſidiae indormientem excitauit, ſi modo is ſum ego, qui excitari poſſim.*

XXXIII.

Nec non formulae antiquae.

Plurimum quoque elegantiae ineſt orationi,

ni, quae ritus formulaſque antiquas*) aliis rebus ſine adfectatione applicat**).

*) Praeclarum opus *de formulis & ſollemnibus populi Romani verbis* exſtat, conſcriptum a BARN. BRISSONIO, quod ex recenſione v. c. FRANC. CAR. CONRADI prodiit *Halae* noſtrae CIↃ IↃ CCXXXI. *in fol.* Et nos quoque complures eius modi loquutiones antiquas & ſollemnes explicauimus in *ſyntagmate antiquitatum Romanarum, iurisprudentiam illuſtrantium, Argent.* CIↃ IↃ CCXXXIIII. 8. *mai.*

**) Vt exemplis nonnullis rem declaremus, antiqua formula in funeribus adhibita eſt: ILICET ACTVM EST. Eam eleganter ad herum accommodat Parmeno ſeruus apud TER. *Eun. I, 1. v. 9. actum eſt, ilicet periiſti, eludet vbi te victum ſenſerit.* QVISQVIS ERIS, NOSTER ERIS, imperatorum erant verba, transfugam recipientium in fidem. Ea vero, eleganter ad receptionem hoſpitis traducit VIRGIL. *Aen. II. v.* 148.

Quiſquis es, amiſſos hinc iam obliuiſcere Graios.
Noſter eris.

Conf. SERV. *ſchol. ad h. l.* Tales etiam ſunt formulae: *digna res, propter quam vadimonium deſeras.* PLIN. *Hiſt. nat. praef. Aurem cui vellere,* VIRG. *Eclog. VI. v. 3. Omne punctum ferre,* HORAT. *de arte poet. v. 343. Nec tu aram tibi nec deprecatorem pararis.* TERENT. *Heaut. V, 2. v. 22. Cenſor vitio* vel *ſine populi ſuffragio creatus, faſces ſubmittere: ſcriptores proletarii vel capite cenſi, diuidere ſententiam,* & aliae innumerae, quas ex antiquitatibus Romanis explicandas eſſe, viri docti ad auctores veteres paſſim monent. Omnia enim haec vel ideo elegantiſſima ſunt, quod ritus antiquos ac formulas populi Romani ſollemnes nobis in memoriam reuocant.

XXXIIII.

Et adagia. Nec gratia porro ac venuſtate carent *adagia*, quae in omnibus linguis idem praeſtare videntur, quod in cibis condimentum *). Sed cauendum, ne promiſcue omnes linguae idiotiſmos, aut comicorum iocos prouerbia eſſe exiſtimes **), qua in re vel ipſe ERASMVS haud raro deceptus videtur ***).

*) Dici non poteſt, quantopere orationem ornent eiuſmodi adagia. Plerumque enim, vt ex ARISTOTELE notat SYNESIVS, illa ſunt *παλαιᾶς φιλοσοφίας ἐν ταῖς μεγίσταις ἀνθρώπων φθοραῖς ἀπολομένης ἐγκαταλείμματα, περισωθέντα διὰ συντομίαν καὶ δεξιότητα*, *veteris philoſophiae inter maximas hominum ruinas intercidentis quaedam reliquiae, ob breuitatem dexteritatemque ſeruatae.* Quum vero eiuſmodi adagia ſint inſtar condimenti: facile patet, inſulſam inſipidamque futuram orationem, adagiis iuſto pluribus reſperſam. Vnde recte monet CAVSSINVS *de eloquent. ſacra & prof.* IIII, 4. p. 189. *Erit in his adagiis obſeruandum, ne crebra & obſcura admiſceantur orationi: quod puerile eſt, & vitioſum. Sed, vbi res feret, commode quaſi gemmulae purpurae inſerantur: maxime vero in epiſtolari ſtilo, qui paroemiarum amoenitate cultius eniteſcit.* Vt exempla quaedam ſubnectamus: quid pulchrius eſt illis CICER. *ad diuerſ. lib. VII. epiſt.* 24. *Habes Sardos venales, alium alio nequiorem?* Quid elegantius illis TERENTII, *Eun. II*, 3. v. 89. *At enim iſthaec in me cudetur faba?* Ita eleganter CICER. *de legib. III*, 16. vtitur prouerbio *fluctus in ſimpulo mouet.* Immo & veteres aliquando initium tantum adagii, ſi notum & peruulgatum eſſet, obſeruamus adſcripſiſſe, item-

que

que factitaſſe in HOMERI aliarumque poetarum dictis, quae in primis celebrabantur, adducendis. Exemplum ex CICER. *lib. XIII. ad Attic. epiſt.* 23. attulit MVRET. *Var. lect. lib. X. cap.* 14. *Sed, quaeſo, epiſtola mea ad Varronem valdene tibi placuit? Male mihi ſit, ſi vmquam quidquam tam* INVITA. ſcilicet *Mineru.* Sic & *lib. VII. ad diuerſ. epiſt.* 28. *Et hoc tempore non ſolum ſapiens, qui hinc abſis, ſed etiam beatus, quamquam quis, qui aliquid ſapiat, nunc eſſe beatus poteſt? Sed quod tu, cui licebat, pedibus es conſequutus, vt ibi eſſes,* VBI NEC PELOPIDARVM, *noſti cetera: nos idem propemodum conſequimur.* Integer enim locus poetae veteris, quem in animo habuit, talis eſt: *vbi nec Pelopidarum facta, nec famam audiam,* CICER. *lib. VII. ep.* 30. & *lib. XV. ad Attic. epiſt.* 11.

**) *Adagium* ſcilicet *eſt dictum acutum vulgari omnium ſermone tritum, quod plerumque ad factum aliquod amoenum aut ritum veterem, aut ſimile quid reſpicit.* Adagia non ſunt, I. quae nihil habent acuminis, v. c. *bene compoſitum par; ſimilis ſimili gaudet.* Nec II. hoc nomen merentur vnius vel alterius auctoris dicta, quantumuis acuta. Sic SVET. *Octau. cap.* 87. notauit, Auguſtum quotidiano ſermone vſurpaſſe illa: *Ad Kalendas Graecas*, id eſt, numquam. *Contenti ſimus hoc Catone*, id eſt, contenti ſimus praeſentibus. *Velocius, quam aſparagi coquantur* id eſt, *cito.* Sed haec quum Auguſto fuerint propria, vix adagia dixeris. Idem cenſendum III. de linguae idiotiſmis, aut veterum poetarum ſententiis. e. g. *actum agit; fluctus numerat; feſtina lente. Quid tanto dignum feret hic promiſſor hiatu? Magno conatu maximas nugas agit.* Elegantia haec non carent, ſed non tamen ſunt in prouerbiis ponenda.

***) Multas poetarum ſententias, multos

idiotiſmos prouerbiis adſcripſit ERASMVS ROT. qui maiorem dediſſe operam videtur, vt chiliades, quam vt ſelectiores paroemias colligeret. MVRET. *Var. lect. XII*, 16. *& ſeq.*

XXXV.

Et ſententiae.

Denique & *ſententiae* acutae ſuo loco adhibitae maximopere ornant orationem *). Sed hic quoque cauendum, *ne quid nimis* **), aut ne vulgaria quaedam de moribus praecepta ſubinde inculcando, egregii quidquam dixiſſe nobis videamur ***).

*) Sententiarum virtutes ſunt, I. acumen, II. rotunditas, i. e. ſi concinna periodo concluſae ſint, III. & ſapientia, vt aliquod praeceptum complectantur. Tales ſunt illae SENECAE *de vit. beat. c.* 30. *Sententiam ſemper vnius ſequi, non vitae eſt, ſed factionis. Et de benef. III*, 17. *Gratum hominem ſemper beneficium delectat; ingratum ſemel.* Aſt ſi dixeris: *omnium rerum primordia a precibus fieri debent*, vix hoc ſententiae nomen merebitur. Sapiens quidem eſt hoc praeceptum, ſed nec acutum, nec rotundum.

**) Recte ait AVCT. AD HERENN. IIII, 16. *Sententiae in oratione non debent frequentari, ne magis viuendi praeceptores, quam rei actores videamur.* Add. BVCHN. *de commut. rat. dicendi II*, 7, 11. *p.* 450.

***) Neſcio quid vulgare ſapit ſententioſa eiuſmodi, quam vocant, eloquutio. Vulgus enim quam ſaepiſſimae vtitur ſententiis, quamuis parum acutis. Vnde & comici perſonis viliſſimis ſententias quam plurimas tribuere ſolent, v. c. TERENT. *Andr. I*, 1. Soſiam inducit, libertum frugi, qui paene vbique domino reſpondet, adhibitis ſententiis. Recenſente do-

mino

mino beneficia, reſpondet: *iſthaec commemoratio, quaſi exprobratio eſt immemoris beneficii.* Referente deinde illo filii ſui inſtitutionem & genium, nulli rei admodum addictum: iterum reſpondet Soſias: *id arbitror, adprime in vita eſſe utile, vt ne quid nimis.* Laudante dehinc filii in parandis colendiſque amicitiis ſolertiam; denuo philoſophatur Soſias: *ſapienter vitam inſtituit, namque hoc tempore obſequium amicos, veritas odium parit.* Narrat inde Simo, quomodo occultos filii amores deprehenderit, rationemque reddit, cur eum tum haud obiurgarit. Quid hic Soſias? Denuo philoſophatur, & ex ingenio ſuo depromit ſententiam. *Recte putas: nam ſi illum obiurges, vitae qui auxilium tulit, quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?* Talia vulgo ſemper in ore ſunt. Vnde ſtilus eiuſmodi ſententioſus parum placet accuratioribus dicendi magiſtris. Vid. QVINCTIL. *Inſt. orat. VIII,* 5. qui etiam X, 1. Senecam reprehendit, *quod rerum pondera minutiſſimis ſententiis fregerit.*

XXXVI.

Mirifice quoque ſibi nonnulli placent verſibus & hemiſtichiis poetarum, quae vbique orationi inferciunt *). Sed quemadmodum horum vſus & periodorum concinnitatem perimit, & ipſius ſtili grauitati repugnat: ita vix laudem mereri videntur verſus proſae admixti, niſi vel teſtimonii cauſa **), vel ob inſigne ſententiarum acumen ***) inſerantur, quod & ipſum tamen rarius fieri debet ****). *In elegantiore ſermone rectius feceris, ſi dicta eiuſmodi poetica ſolutiore ſtilo exprimas* *****). An etiam verſus & hemiſtichia?

*) Talis eſt recentiorum quorumdam ſti-

lus, in primis LIPSII, BAVDII, & e theologis DANHAVERI, FR. SPANHEMII aliorumque, qui dici non poteſt, quantum ſibi frequentiſſimo illo verſuum atque hemiſtichiorum vſu placeant. E veteribus DIO CHRYSOSTOMVS hoc dicendi genere delectatus eſt.

**) Teſtimonii cauſſa quoſdam poetarum verſus ſaepe adhibet CICERO in libris philoſophicis & rhetoricis, maxime ex ENNIO, & EVRIPIDE. Nec in epiſtolis deſunt exempla. Vid. *epiſt. ad diuerſ. I*, 9. vbi ſex verſus integros e TERENTII *Eunucho* inſerit, vt & *epiſt. VIII*, 26. *XIII*, 16. Eodem exemplo poetarum teſtimonia, ad partes ſaepiuſcule vocant SENECA, & PLINIVS, ſed non niſi in ſcriptis didacticis & epiſtolis. In litterario enim puluere, & inter amicos, haec locum inueniunt. Sed in orationibus, vbi grauitas ſtili vtramque paginam facit, non temere eiuſmodi floſculis vtendum. DEMOSTHENES ſane, CICERO & PLINIVS in orationibus ſuis a poetarum teſtimoniis vel plane abſtinuerunt, vel ea mutato orationis genere protulerunt. Pauculi verſus leguntur in *orat. in Piſon. c.* 18. & pro *Muraen. cap.* 14.

***) Ineſt enim nonnumquam poetae cuiuſdam dictioni aliquid acuminis, quod mutato verſu periturum videbatur. Hic non indecorum erit, ipſum verſum inſerere, ſi cum iis agimus, quorum ad palatum ſunt eiuſmodi lautitiae. Sic SENECA *de ira II*, 16. *In frigora ſeptemtrionemque vergentibus immanſueta ingenia ſunt, vt ait poeta,*

- - ſuoque ſimillima coelo.

Et *epiſt.* 82. *Facile prouocabas mala abſentia: ecce dolor, quem tolerabilem eſſe dicebas: ecce mors quam contra multa animoſe loquutus es: ſonant flagella, gladius micat:*

Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo.

****) Vten-

****) Vtendum ergo his verſiculis rarius & maxime I. in epiſtolis ad familiares, non aeque, in elaboratioribus, quales ſunt v. c. dedicatoriae ad viros magnos ſcriptae; II. in ſcriptis didacticis, ſi cum eiuſmodi hominibus nobis res eſt, qui auctoritati permultum deferunt. Abſtinendum autem ab iis in panegyricis, & in omni oratione graui, quales ſunt theologicae, & ciuiles. Certe parcius & modeſtius his inſpergendi ſunt verſus.

*****) Vt exemplo rem illuſtremus: CVNAEVS *in Satira Menipp. Sardi venal. p.* 411. haec habet: *profecto hoſpes, nec quidquam Deus haec ſpatia ſedeſque ab orbe veſtro abſcidit, ſi tamen vos terrae fines tranſilitis, & haec ignota ac peregrina viſitis. Nihil deinceps mortalibus arduum erit, coelum ipſum adibitis tandem, & quidquid praeterea homini, dum in terra vitam agit, negatum eſt.* Nemo ignorat, HORATII haec omnia eſſe, qui *libro I. Carm. Od. III.* ita canit:

Nec quidquam Deus abſcidit
Prudens Oceano diſſociabili
Terras: ſi tamen impiae
Non tangenda rates tranſiliunt vada.

Et paucis interiectis:

Nil mortalibus arduum eſt,
Coelum ipſum petimus ſtultitia.

Quanto concinnius haec omnia ſolutiore ſtilo protulit CVNAEVS? Sic & ipſe CICERO aliique auctores veteres ſaepe vſi ſunt poetarum teſtimoniis alia veluti veſte indutis, ceu pluribus exemplis in Variis Lectionibus paſſim demonſtrauit M. ANT. MVRETVS. Elegans in primis eſt exemplum in CICER. *Cat. mai. cap.* 2. vbi cum verba EVRIPIDIS:

τὸ δὲ γῆρας ἄχθος αἰεὶ
βαρύτερον Αἴτνας σκοπέλων
ἐπὶ κρατὶ κεῖται.

ita videmus expreſſiſſe: *Senectus plerisque ſenibus tam odioſa eſt, vt onus ſe Aetna grauius dicant ſuſtinere.* Vid. MVRET. *Var. VII*, 15. & *XI*, 12. vbi locum SOPHOCLIS a CICERONE expreſſum producit.

XXXVII.

Apte dicimus, ſi varios dicēdi characteres diſtinguimus.

Sed ſufficiant haec quidem de ornata oratione. Reliquum eſt, vt, quomodo APTE dicendum ſit, doceamus. Quum enim aeque abſonum ſit, omni orationi eundem characterem, ac omni perſonae eaſdem veſtes aptare: noſtra omnino intereſt, varias dicendi formas vel characteres in numerato habere, maxime quum ita plerumque de illis diſſerant rhetores, vt, quid ſibi velint, ſcias cum ignariſſimis *).

*) Exemplo eſſe poterit DIONYSII LONGINI tractatus περὶ ὕψους ſiue de ſublimitate, cuius nitidiſſima & optima editio nuper prodiit cura ZACHAR. PEARCE, *Amſtelod.* CIↃIↃCCXXXIII. 8. *mai.* Quum ergo ita comparati ſint plerique rhetorum libelli, de formis ſtili, vt perlectis illis, repetere cogaris illa Demiphontis apud TERENT. *Phorm. II*, 4. v. 18.

- - - Feciſtis probe,
Incertior ſum multa quam dudum:

dabimus operam, vt rem omnem, quam fieri poteſt, dilucidiſſime proponamus. Et quidem ex genuinis fontibus, quos ubique bona fide indicavimus, non ex praelectionibus MS.CC. SCHVRTZFLEISCHII, cui nos haec obtigiſſe, ea, qua ſolet, modeſtia ſcripſit REINHARDVS, quidam, qui homo neſcio, vtrum ex ſuo ingenio alios aeſtimet, an ſibi perſuaſerit, praeter ſe neminem aliquid, niſi quod ex illis ſchedis hauſtum

ſtum ſit, tradere poſſe. Equidem SCHVRTZFLEISCHIVM tanti facio, vt me non puderet per eum profeciſſe, ſi mihi licuiſſet eſſe tam felici. At Deum teſtor, me nec eo tempore, quo hunc libellum ſcripſi, nec poſtea vmquam, ſchedas iſtas MSCC. vidiſſe, adeoque inſignem eſſe illam, quam REINHARDVS mihi fecit iniuriam. Sed occallui iam ad iſtorum hominum voculas, qui magnam laudem in obtrectatione poſitam putant, neque quidquam cupidius faciunt, quam vt quidquid poſſunt, quacumque ratione poſſunt, ex aliena laude deterant, ſperantque tantum ſuae famae acceſſurum, quantum alienae detraxerint. At noſtra ſcilicet refert, quid REINHARDVS de nobis iudicet. Immo iudicet, fingatque, quidquid velit.

Si liuor obtrectare curam voluerit:
Non tamen eripiet laudis conſcientiam.

XXXVIII.

Primo itaque, quod ad breuitatem vel vbertatem ſermonis adtinet, ſtilus in LACONICVM, ATTICVM, RHODIVM, & ASIATICVM diſpeſci ſolet *). Stilus LACONICVS iuſto breuior, ac veluti abruptus eſt, in eoque conſiſtit, quod plura intelligi, quam legi, iubeat **). Hinc, niſi inter amicos, vix laudem aliquam meretur ***). Stilus Laconicus.

*) Omnes hae gentes Graece loquebantur, ſed ita, vt mirifice inter ſe diſcreparent. *Laconibus*, genti ambitioſae ac ſuſpicaci, breuis atque abrupta placebat oratio: *Atticis* breuis quidem & ſimplex, ſed acuta: *Aſiaticis* ventoſum diffuſiſſimumque dicendi genus. *Rhodii* denique Atticis paullo vberiores, at multo adſtrictiores Aſiaticis erant, adeoque prudenter orationis habitum efformarunt, inter Atticam

maci-

macilentiam & Aſiaticam pinguedinem medium. Vid. QVINCTILIAN. *Inſt. orat. XII*, 10. & NIC. CRAGIVS *de republ. Lacedaem. III*, 6. 5.

**) DEMETR. PHAL. *de eloquut. n. CII. p.* 66. Καὶ οἱ Λάκωνες πολλὰ ἐν ἀλληγορίαις ἔλεγον ἐκφοβοῦντες, *Lacones multa allegorice dicebant metum incuſſuri*. Eadem vero ratio, quae eos allegoriis occultare iuſſit ſenſa animi, etiam breue illud atque abruptum dicendi genus ſuaſit. Hinc idem DEMETR. PHAL. auctor eſt, eos aliquando ad verboſam Philippi Macedonis epiſtolam ita reſcripſiſſe Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, *Dionyſius Corinthi*. Plura hic intelligenda erant Philippo, quam legebat. Dicere volebant Lacones, *non eſſe, quod ſe iactaret, Spartaeque minaretur Philippus, fulgur e pelui dari. Non diuturna eſſe ſolere tyrannorum imperia. Dionyſium quoque, Siculis olim metuendum, nunc Corinthi viuere in tanta rerum omnium penuria, vt ludimagiſtri munere fungatur. Forſan id ſatis eſſe, vt eadem fortuna Philippum moneat, niſi cautior ſit aduerſus bona ſua, & opprimendae Graeciae conſilia abiiciat. Videret ergo, ne eius vitam imitaretur, cuius exitum perhorreſceret*. Vide quantum idearum tria iſta verba Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ contineant? Non minus breues ſunt epiſtolae Laconicae, quas collegit ſcholiaſtes DIONIS CHRYSOST. *ad orat. LXIIII.* veluti: τοὶ Πέρσαι δυλδίοντι· ἑαλώκαντι ταὶ Ἀθᾶναι. Ξενοφῶν ἐφυγαδεύθη, & ſimiles. Vnde STRABO *lib. I.* obſeruat, inter ὑπερβολὰς ἐπὶ ὑπερβολαῖς eſſe & illam: ἐλάττω δ' ἔχειν ἀγρὸν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς. *agrum habere, minorem epiſtola Laconica*. Sed de βραχυλογίᾳ Λακωνικῇ plura ſcripſit IO. MEVRS. *Miſcell. Lacon. lib. III. cap. 3. & ſeq.*

***) Hinc Laconice nonnumquam cum Attico agit CICERO; cum amicis PLINIVS & LIPSIVS. Sed quum Lacones ſemper habiti ſint

ἄμουσοι,

ἄμουσοι, nec vlla vmquam eloquentiae laude floruerint: (Vid. CICER. *Brut. cap.* 13. AELIAN. *Var. Hiſt. XII,* 50.) abſurdum eſſet, abrupto illo dicendi genere laudem conſectari velle.

XXXVIIII.

Magis commendandum ATTICVM dicendi genus, in quo multae ideae paucis acutiſque verbis proferuntur *). Talis eſt ſtilus THVCYDIDIS, XENOPHONTIS, ARISTOPHANIS. Aſt, quum LYSIAS & ISAEVS exile quoddam atque exſuccum dicendi genus inuenerint **): factum eſt, vt plures eorum imitarentur exilitatem, & ſibi ipſis Athenis magis viderentur Attici, ſi ſiccam atque ab omni ornatu alienam dicendi formam ſequerentur, quos grauiter reprehendit CICERO ***). Stilus Atticus.

*) Virtutes ergo Attici ſtili ſunt I. *breuitas*, II. omnis *tumoris atque adfectationis fuga*, III. *acumen*, IV. *elegantia*. Hinc praeclare monet CICER. *Orat.* non ſufficere, vt in verbis nihil ſit inquinatum, abiectum, ineptum, durum, aut longe petitum: nec ſatis eſſe, ſi nihil in ſententiis abſurdum aut alienum, aut ſubinſulſum ſit: ſed exigi etiam vires, lacertos, ſanguinem, id eſt acumen & elegantem grauitatem. Sic Attica ſunt illa PLIN. *epiſt. I,* 3. *Tu modo enitere, vt tibi ipſe ſis tanti, quanti videberis aliis, ſi tibi fueris.* Breuia enim haec ſunt, recta, acuta, eleganita. Attica etiam illa *epiſt. I,* 9. *O rectam ſinceramque vitam! o dulce otium honeſtumque ac paene omni negotio pulchrius! o litus, verum ſecretumque μουσεῖον! quam multa inuenitis? quammulta dictatis? Proinde tu quoque ſtrepitum iſtum, inanemque diſcurſum,*

ſum, & multum ineptos labores, vt primum fuerit occaſio, relinque, teque ſtudiis vel otio trade. Satius eſt enim, vt Attilius noſter erudtiſſime ſimul & facetiſſime dixit, otioſum eſſe, quam nihil agere. Sic pleraque apud PLINIVM ſunt breuia, ab omni tumore aliena, acuta, ac polita, id eſt ἀττικώτατα, Tali etiam dicendi genere in epiſtolis ad Atticum non infeliciter vtitur CICERO, in hiſtoria SALLVSTIVS, Thucydidis imitator; nonnumquam etiam SENECA, quamuis is ob nimiam ſententiarum frequentiam paullo tumidior videatur.

**) Sunt quidem LYSIAS eiuſque diſcipulus ISAEVS venuſti ſcriptores, ſubtiles, puri, ſed tenues admodum & inornati. Vnde QVINCTILIANVS, praeclarus ingeniorum cenſor (*lib. X. Inſtit. cap. 1.*): *Lyſias ſubtilis atque elegans, & quo nihil, ſi oratori ſatis ſit docere, perfectius, nihil enim in eo eſt inane, nihil arceſſitum, puro tamen fonti quam magno flumini propior.* Duas itaque priores, vt & poſtremam ſtili Attici virtutem in hiſce oratoribus mirati ſunt veteres: aſt tertia illis plane defuit. Omnia enim ſimplicia ſunt exilia, ſicca, ut vix quiuis ex plebe aliter potuerit loqui. Quum tamen multi maximam ſtili Attici virtutem, id eſt acumen, non animaduerterent: factum eſt, ut non paucis magis placerent LYSIAS, & ISAEVS, quam ipſe DEMOSTHENES, aliique ſcriptores ἀττικώτατοι. Atque hi demum Atticum dicendi genus in ſiccitate atque exilitate ſermonis quaeſiuerunt.

***) CICER. *Orat. 7. ſeq.*

XL.

Stilus Aſiaticus. Attico dicendi generi e diametro opponitur ASIATICVM, quod omnium eſt vberrimum *). Paucas enim ideas multis verbis exprimit, ita, vt, ſi copiam atque vber-

vbertatem tollas, vix qudquam, admiratione dignum relinqui videatur.

*) Initio Athenis tantum florebant eloquentiae ſtudia. Poſtea etiam in Aſia coli coeperunt. CIC. *Brut. cap.* 13. *Vt ſemel e Piraeeo eloquentia euecta eſt, omnes peragrauit inſulas, atque ita peregrinata tota Aſia eſt, vt ſe externis oblineret moribus, omnemque illam ſalubritatem Atticae dictionis, quaſi ſanitatem, perderet, ac loqui paene dediſceret. Hinc Aſiatici oratores, non contemnendi quidem, nec celeritate, nec copia, ſed parum preſſi, & nimis redundantes.* Add. 95. Poſtquam vero ſemel redundans illa orationis vbertas in deliciis eſſe coeperat: ipſas etiam Athenas inquinauit. Vnde PETRON. *Satir. cap.* 2. *Nuper ventoſa iſthaec & enormis loquacitas Athenas ex Aſia commigrauit, animoſque iuuenum ad magna ſurgentes veluti peſtilenti quodam ſidere afflauit, ſimulque corruptae eloquentiae regula ſtetit, & obtinuit.* Denique & Romanos oratores Aſiaticae copiae ſtuduiſſe nouimus, maxime CICERONEM, qui ſaepe vix dicendi finem reperit. Vnde nec olim defuerunt, quibus iſte orator *inflatus & tumens, nec ſatis preſſus, ſupra modum exſultans & ſuperfluens, & parum Atticus videretur.* AVCT. *de cauſſ. corrupt. eloqu. cap.* 18.

**) Ait CICER. *pro Mil. cap.* 4. *Eſt haec non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus; verum e natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus, ad quam non docti, ſed facti: non inſtituti, ſed imbuti ſumus, vt ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, ſi in tela, aut latronum, aut inimicorum, incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendae ſalutis.* Quantum hic verborum! Et tamen pauciſſimae hae ideae tot verborum phaleris te-

ſeguntur: *ius naturale permittit moderamen inculpatae tutelae*. Aſiatico ergo ſtilo haec expreſſit CICERO. E recentioribus in orationibus ſuis plane Aſiaticus eſt M. ANT. MVRETVS, qui ipſum nonnumquam CICERONEM copia videtur ſuperare.

XLI.

StilusRhodius. Preſſius Aſiatico, Atticoque paullo plenius eſt genus dicendi RHODIVM, adeoque mediocritatem ſeruat, & ſimilitudinem quamdam inter verba atque ideas *). Vnde & maximam meretur laudem **). Ceterum non melius hos eloquutionis characteres diſtinguas, quam ſi unam eamdemque propoſitionem diuerſis dicendi formis expreſſam, tibi ob oculos ponas ***)

*) Talis plerumque eſt ſtilus CORN. NEPOTIS, C. IVL. CAESARIS, T. LIVII, quorum lectio ideo maxime commendanda eſt adoleſcentibus. Quam iuſtum orationis habitum conſpicimus in illis! CORN. NEP. *Attic. cap.* 13. *Vſus eſt familia, ſi vtilitate iudicandum eſt, optima, ſi forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri litteratiſſimi, anagnoſtae optimi, & plurimi librarii, vt ne pediſſequus quidem quiſquam eſſet, qui non vtrumque horum pulcre facere poſſet.* Nihil hic abruptum, nihil redundans, nihil quod aut addi aut demi, ſaluo ſtili nitore poſſit. Et talem quidem eſſe oportet ſtilum RHODIVM.

**) Laudat ſtilum Rhodium CICER. *Brut. cap.* 13. *Rhodii oratores Aſiaticis ſaniores, & ſimiliores Atticis*. Et ſane, quum *Lacones* iuſto ſint breuiores, *Aſiatici* nimis redundantes: facile adparet, *Atticum Rhodiumque* dicendi genus eſſe ceteris omnibus longe anteponendum. Ori-

go

go ſcholae rhetoricae, quae Rhodi diutiſſime floruit, ab Aeſchine eſt, qui exſul ibi docuit, & teſte PLVTARCHO *de X. orat.* σχολὴν ἐκεῖ προσκατέλιπε, τὸ Ῥοδιακὸν διδασκαλεῖον κληθὲν, *reliquit ibi ſcholam, quae Rhodiaca adpellata.* Add. QVINCTILIAN. *Inſt. orat. lib. XII. cap.* 10. Hinc & principes Romani, quos dicendo valuiſſe nouimus, Rhodum ad audiendos rhetores, in primis APOLLONIVM MOLONEM, confluebant, veluti C. Iulius Caeſar, SVETON. *Iul. cap.* 4. M. Tullius Cicero, AVREL. VICTOR. *de vir illuſtr. cap.* 4. M. Iunius Brutus, ID. *ibid. cap.* 5. Caſſius, APPIAN. *de bello ciuil. lib.* IIII. Conf. IO. MEVRS. *de Rhodo lib. I. cap.* 11.

***) Eſto propoſitio: *ſtudia optimarum artium perpetuo nobis proſunt.* Hanc *Attice* ita exprimit PLIN. *epiſt. I,* 3. *Reliqua rerum tuarum poſt te alium atque alium dominum ſortientur: hoc numquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel coeperit.* Idem *Aſiatice* eloquitur CICER. *pro Arch. cap.* 7. *Nam ceterae res neque temporum ſunt, neque aetatum omnium, neque locorum: haec ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, adverſis perfugium ac ſolatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur.* Iam ſi ita diceres: *quum reliquarum rerum omnium non admodum ſit diuturna poſſeſſio: ſola optimarum artium ſtudia omnium temporum ac locorum eſſe videntur.* Rhodius hic ſtilus eſſet futurus.

XLII.

Si quaeras, quodnam horum dicendi generum maxime probandum ſit: iam monere me memini, nec Laconicum, nec Aſiaticum multum laudis habere. Danda tamen opera, ne quid inuita Minerua tentemus. Quis horum praeferendus?

Alia ingenia ad CICERONIS ubertatem, alia ad PLINII preſſiorem ſtilum, alia ad CORNELII NEPOTIS, aut CAESARIS medium characterem natura feruntur *). Multum vero in cultiore Latinitate proficiet, quicumque naturam ſequetur. Deinde in adoleſcentibus magis laudanda orationis redundantia, quam in viris, quos decet ſenſim amputare luxuriantem illam verborum ſiluam, & vel Atticam, vel Rhodiam, dicendi formam ſenſim adſpirare **).

*) Quo vero tendat ingenium, facillime colliget ex ipſa auctorum lectione. Solent enim ea nobis legentibus quam maxime ſeſe probare, quae genio noſtro conveniunt.

**) Adoleſcentiam non dedecet illa verborum redundantia: ſed ſenectus aliquid gravius deſiderat. Et profecto ipſa natura ita comparatum eſt, vt ingraueſcente aetate cum rerum omnium, tum verborum, paullatim reddamur parciores. Notatu dignum eſt exemplum HORTENSII, de quo CICERO *in Bruto cap.* 95. *Sed ſi quaerimus, cur adoleſcens magis floruerit dicendo, quam ſenior, cauſſas reperiemus veriſſimas duas. Primum, quod genus erat orationis Aſiaticum*, ADOLESCENTIAE *magis conceſſum, quam ſenectuti*. Et paucis interiectis: *Haec autem, vt dixi, genera dicendi aptiora ſunt* ADOLESCENTIBVS: *in ſenibus grauitatem non habent*. Quemadmodum ſcilicet in puellae ornatu multa tolerantur, quae matronam parum decent: ita in adoleſcentia laudem aliquam habet diffuſum illud orationis genus, quod parum probatur in ſenibus.

XLIII.

Altera ſtili diviſio.

Quemadmodum vero hi orationis characte-

ctères ad ſili *quantitatem* pertinent: ita, quod ad eiuſdem *qualitatem* attinet, aliud eſt MAGNIFICVM, aliud MEDIOCRE, aliud TENVE dicendi genus *), cui totidem opponuntur dicendi formae vitioſae, ſtilus videlicet FRIGIDVS vel TVMIDVS, INCONSTANS vel INAEQVALIS, ac denique SICCVS **). Multa de his praecipiunt rhetores, ſed, quibus perlectis, vix capies horum characterum differentiam ***). Operam ergo dabimus, vt, quoad fieri poterit, dilucidiſſime & hanc doctrinam explicemus.

*) Ita plerique rhetores, & ipſe etiam CICERO *Orat. ad Brutum lib. I.* & e poetis etiam AVSONIVS *in Gripho:*

Trinum dicendi genus eſt, SVBLIME, MODESTVM,
Et TENVI *filo*.

Nec rei natura repugnat. Quidquid enim pulcrum videtur, aut *grande*, aut *mediocre*, aut *tenue* eſt. DEMETR. PHAL. tamen *de eloquut.* 36. paullo aliter init rationem, quatuorque ponit dicendi genera, quorum primum vocat *ἰσχνὸν* ſiue *tenue*, alterum *μεγαλοπρεπὲς*, ſiue *magnificum*, tertium *γλαφυρὸν* ſiue *ornatum*, & vltimum denique *δεινὸν*, ſiue *graue*. Sed & EMPORIVS *de ethopoeia* hanc & ſuperiorem diuiſionem confundit, dum ſcribit: *Tres figurae* VASTA, HVMILIS, TEMPERATA, quos *characteres Graeci vocant* ASIATICVM, ATTICVM, RHODIVM. Ex quo patet, ipſis olim rhetoribus parum inter ſe conveniſſe. Sed quum oratio magnifica etiam grauis atque ornata; ornata vero etiam magnifica eſſe poſſit: primam diuiſionem huic alteri merito praeferimus.

**) Vid. GELL. *Noct. Attic. VII*, 14.

***) Quam

***) Quam parum veteres rhetores hanc ſtili differentiam ipſi videantur intellexiſſe, vel ex iis adparet, quae DEMETR. PHALEREVS de his characteribus, & DIONYSIVS LONGINVS de ſtilo ſublimi differunt. Ille eam demum orationem putat magnificam, quae habeat numeros accurate dimenſos, membra prolixiora, dictionem circumductam, verba aſperiora, figuras ſonoras, vocales concurrentes, ſententias graues. Sed quis haec omnia ſtilum magnificum efficere dixerit? Paullo melior DIONYSIVS LONGINVS: ſed ita, vt nec ipſe omnia exhaurire videatur. Verum quidem eſt, ex praeceptis rhetorum & exemplo optimorum poetarum Iouis imperantis orationem breuem & concitatam eſſe debere, talemque breuitatem ſummis perſonis digniſſimam eſſe, ceu elegantibus teſtimoniis atque exemplis oſtendit V. C. PETR. BVRMANNVS *ad Valer. Flacc. Argonaut. lib. IIII. v.* 78. Sed aliud eſt genus dicendi breue, & concitatum, aliud ſublime. Breue eſt illud VIRGILII *Aen. IIII. v.* 237.

Nauiget, haec ſumma eſt, hinc noſtri nuntius eſto.

Sed nihil ego hic ſublime aut magnificum video.

XLIIII.

Stilus tenuis, eique oppoſitus ſiccus.

TENVEM ergo, vt ab hoc ordiamur, illum vocamus ſtilum, qui Latinus quidem & concinnus, ſed minime ornatus eſt *). Nuda ergo haec oratio eſt, recta, & venuſta, omni ornatu orationis tamquam veſte detracta. Contra, ſi vel Latinitas parum pura, vel oratio parum concinna ſit, nec ſententiae quidem admodum graues ſul ſint: naſcitur inde genus dicendi SICCVM **).

*) Ta-

*) Talis eſt ſtilus PHAEDRI, C. IVLII CAESARIS, nonnumquam etiam CICERONIS in epiſtolis ad diuerſos. Sic & SVETONIVS raro vltra ſtilum tenuem adſurgit. Ait hic *Iul.* 1. *Iulius Caeſar diuus annum agens ſextum decimum patrem amiſit, ſequentibuſque flamen dialis deſtinatus, dimiſſa Coſſutia, quae familiae equeſtri, ſed admodum diues, praetextato deſponſata fuerat; Corneliam, Cinnae, quater conſulis, filiam duxit uxorem, ex qua illi mox Iulia nata eſt.* Omnia hic Latina ſunt & concinna: ſed nullum vides ornamentum, nihil quod ingenium prodat. Atque ita fere ſemper humi ſerpit SVETONIVS. At tenue tamen dicendi genus CAESARI tribuendum eſſe negat vir celeberrimus, IO. GVIL. BERGERVS *de naturali pulcritud. orat. p.* 64. Sed id fortaſſis de eius orationibus olim verum fuerit. Quod enim ad commentarios de bello ciuili & Gallico attinet, quos ſuperſtites eſſe voluit fortuna, de iis iam recte iudicavit Brutus apud CICER. *in Brut. cap.* 75. *Atque etiam commentarios quoſdam ſcripſit rerum ſuarum, valde quidem, inquam, probandos. Nudi enim ſunt, recti, & venuſti, omni ornatu orationis, tamquam veſte, detracto.* Quae ſane non eſt niſi tenuis orationis deſcriptio.

**) Non opus eſt exemplis. Plura quotidie prela typographorum fatigant ſcripta quouis pumice ſicciora. Modo enim Latinitas iis deeſt, modo concinnitas; modo ſententiae tam abſonae ſunt, vt ſine indignatione legi vix poſſint.

XLV.

MEDIOCRE dicendi genus adpellamus, quod & concinnum, & praeterea ornatum eſt *). In quo ſi quis ſibi parum conſtans, puris impura; concinnis diſſoluta, ornatioribus

Stilus mediocris, eique oppoſitus inaequalis.

ribus incomta miſceat; naſcitur inde ſtilus INCONSTANS vel INAEQVALIS, quo vix vllus poterit reperiri abſurdior **).

*) Dabimus exemplum mediocris ſtili ex PETRONII *Satirico cap. 3. Adoleſcens, quoniam ſermonem habes* NON PVBLICI SAPORIS, *&, quod rariſſimum eſt, amas bonam mentem, non fraudabo te arte ſecreta. Minimum in his exercitationibus doctores peccant, qui neceſſe habent* CVM INSANIENTIBVS FVRERE. *Nam niſi dixerint, qui adoleſcentuli probent, vt ait Cicero, ſoli in ſcholis relinquentur; ſicuti* FICTI ADVLATORES, *quum coenas diuitum captant, nihil prius meditantur, quam id, quod putant gratiſſimum auditoribus fore, (nec enim aliter impetrabunt, quod petunt, niſi quaſdam* INSIDIAS *auribus fecerint): ſic eloquentiae magiſter, niſi, tamquam* PISCATOR, EAM *impoſuerit hamis* ESCAM, *quam ſcierit adpetituros eſſe piſciculos, ſine ſpe praedae moratur in ſcopulo.* Et *cap. 4. Quid ergo eſt? parentes obiurgatione digni ſunt, qui nolunt liberos ſuos* SEVERA LEGE *proficere. Primum enim, ſicut omnia, ſpes quoque ſuas* AMBITIONI *donant: deinde, quum ad vota properant,* CRVDA *adhuc* STVDIA *in forum* PROPELLVNT, *& eloquentiam, qua nihil eſſe maius confitentur,* PVERIS *induunt adhuc naſcentibus.* Haec PETRONIVS. Vides, omnia non ſolum Latina & concinna, verum etiam ornatiſſima eſſe. Si enim tot elegantes translationes, tot praeclara epitheta, tot inſignes imagines ac ſimilitudines, aliaque, quae litteris maiuſculis expreſſimus, conſideraueris, non negabis, totam orationem terſam eſſe atque ornatiſſimam.

**) Solet hoc illis contingere, qui hanc vel illam dictionem elegantiorem, aut integras etiam ſententias ornatiores bonis auctoribus ſub-

legunt, atque huic purpurae deinde ſuas adtexunt lacinias. Sic enim fit, quod ait HORATIVS, *amphoram is inſtituis, rota currit, & vrceus exit*. Exempla paſſim proſtant.

XLVI.

MAGNIFICAM denique orationem non ſolum Latinam, concinnam, & ornatam, verum etiam ſublimem eſſe decet. Sublimis vero fit oratio, ſi & verba ſelectiora *), & ſententiae graues atque acutae **), & figurae denique affectibus ciendis idoneae ***), frequentius adhibeantur. Stilus magnificus.

*) Sublime ergo tum in *verbis* quaero, tum in *ſententiis*, tum in *figuris*. Fatendum equidem eſt, altitudinem illam, quam LONGINVS ὕψος adpellitat, magis in ipſis ſententiis grandibus, quam verbis, ſitam eſſe; BERGER. *de nat. pulcr. orat. p.* 347. Sed ideo non exiſtimandum eſt, verbis nihil magnificentiae ineſſe. Obſeruat ſane hoc dicendi magiſter optimus, QVINCTILIAN. *Inſt. orat. lib. VIII. cap.* 4. *Nam quis dubitat, alia lenius, alia concitatius, alia ſublimius, alia pugnacius, alia grauius eſſe dicenda? Grauibus, ſublimibus, ornatis, longas magis ſyllabas conuenire? ita, ut lenia ſpacium;* SVBLIMIA *& ornata* CLARITATEM *quoque vocum poſcant potius, quam his contraria?* Ad ſublimitatem aliquid conferunt I. *Verba prolixiora*, maxime *decompoſita*, dummodo non ſint poetica & dithyrambica. Sic ſtilo ſublimi aptiora ſunt *alleuamentum*, quam ſolatium, *effeminatus*, quam *muliebris*, *contumaciſſimus*, quam *contumax*. II. *Verba* ἐμφατικώτερα. Sic pro *deſperatio inceſſit animos*, ſublimius dixit BVCHNERVS: *deſperatio* LYMPHAVIT *animos, & veluti furiis quibusdam* INSTINXIT. III. *Verba à rebus gran-*

dibus translata, BVCHNER. *orat. paneg. III. p. 63. neque ignoras*, PROVIDENTISSIME PRINCIPVM, *quae inimici fati* TRVCVLENTIA, *quae impotentis* TVRBINIS *vis incubuerit adhuc*, *quantumque malorum inuexerit nobis contumaciſſimus belli* FVROR. *Ergo quum iam redire vobiſcum in gratiam iratum videatur numen*, *quum* EVANESCERE *incipiant* NVBES, *quae paullo ante tot triſtia circum* FVLMINA *eiaculabantur*, *tranquilliorque* FVLGERE SERENITAS, cet. ſublimia haec omnia ac magnifica, quia translata a rebus grandibus. Porro huc pertinent IIII. *Epitheta* ἐμφατικὰ καὶ αὐξητικα, qualia in ſuperiore BVCHNER. loco ſunt *inimici fati truculentia*, *impotentis turbinis vis*, *contumaciſſimus belli furor*, *tranquillior ſerenitas*, *vagata late ruina*, *cet.*

**) Non verba ſolum ſublimem efficiunt orationem, ſed maxime etiam ſententiae. Eas eſſe oportet I. *acutas*. Recte DEMETR. PHALER. *n. LXXVII.* obſeruat, extra conſuetudinem eſſe debere orationem magnificam. Ἡ γὰρ κυρία, καὶ συνήθης σαφὴς μὲν ἀεὶ, τῇ δὲ καὶ εὐκαταφρόνητος. *Propria enim, & ex conſuetudine loquutio plana quidem ſemper erit, ſed hac de cauſſa etiam abiecta.* Iam vero maxime extra conſuetudinem ſunt ſententiae acutae huic magnifico charactери conuenientiſſimae. Regnat in eo genere PLINIVS in *Panegyrico*. Nos iam pauca exempli loco adducemus ex *capite* 19. *Eſt haec natura ſideribus*, *vt parua & exilia validiorum exortus obſcuret : ſimiliter imperatoris aduentu legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen maior omnibus quidem eras*, *ſed ſine vllius deminutione maior : eamdem auctoritatem praeſente te quiſque*, *quam abſente*, *retinebat : quin etiam pleriſque ex eo reuerentia acceſſerat*, *quod tu quoque illos reuerebare. Itaque perinde ſummis atque infimis carus*, *ſic imperatorem commilitonemque miſcueras*,

vt-

vt ſtudium omnium laboremque, & tamquam exactor intenderes, & tamquam particeps ſociuſque releuares. Felices illos, quorum fides & induſtria non per internuntios & interpretes, ſed ab ipſo te, nec auribus tuis, ſed oculis probantur! Conſequuti ſunt, vt abſens quoque de abſentibus nemini magis, quam tibi, crederes. Nulla hic periodus, quam non acumen commendet. Eodem pertinent II. *ſententiae graues de* rebus diuinis, ciuilibus, naturalibus, quae ipſae per ſe grande quid & magnificum prae ſe ferunt. Quam grauis v. c. eſt illa ſententia PLINII *Paneg. cap. 45. §. 5. Flexibiles quamcumque in partem ducimur a principe, atque, vt ita dicam, ſequaces ſumus. Huic enim cari, huic probati eſſe cupimus; quod fruſtra ſperauerint diſſimiles eoque obſequii continuatione peruenimus, vt prope omnes homines vnius moribus viuamus.* Et interiectis quibuſdam: *nam vita principis cenſura eſt, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam imperio nobis opus eſt, quam exemplo.* Eiuſmodi loci communes dici non poteſt, quantam ſublimitatem concilient orationi. Eodem pertinent III. *ſimilitudines a rebus grandibus petitae, exempla heroica, teſtimonia atque apophthegmata virorum maximorum.* Sic quando BVCHNERVS *orat. paneg. IIII. p. 97.* tractat locum communem de ſalute principis, qua communis omnium ſalus continetur: primo adfert exemplum Auguſti, cui Puteolos praeteruehenti nautae acclamarint: *per illum ſe viuere, per illum nauigare, libertate atque fortunis per illum frui.* Deinde ſimilitudinem addit, petitam a diuina prouidentia, quae omnia foueat ac tueatur per vniuerſum orbem. Vtraque amplificatio grandis ac ſublimis eſt.

***) Grandem orationem reddunt ſchema-

mata, cum omnia, tum ea cumprimis, quae vel ſplendorem conciliant orationi, vel ad adfectus excitandos ſunt comparata. Talia ſunt *interrogatio*, *Συμπλοκή*, *exclamatio*, *apoſtrophe*, *proſopopoeia*, *ſermocinatio*, *cet.* quamuis in his quoque tenendus ſit modus, ne in *parenthyrſum* euadat ſublimitas.

XLVII.

Eique oppoſitus frigidus.

Sublimi charaćteri opponitur FRIGIDVS. Frigus vero oboritur, quoties quis vel de rebus exilibus grandi ac phalerato orationis genere differit *), vel ineptis hyperbolis **), acumininibuſque parum argutis ***), vel epithetis denique abſurdis ****) vtitur.

*) Commune id vitium fuit auctoribus ſequioris aeui. Stilum ſublimem adfectarunt CASSIODORVS, SIDONIVS APOLLINARIS, SYMMACHVS, etiamſi de rebus exilibus differerent. E patribus maxime frigidus videtur TERTVLLIANVS, in primis in libello *de pallio*. Tam tenuem enim cauſſam acturus, tantis incedit cothurnis, vt in Philippum inuectus DEMOSTHENES non grauius ſublimiuſque loqui potuiſſet. Conf. SAM. VVEHRENFELS *diatribe de Meteoris Orationis, & de Logomachiis Eruditorum.*

**) DEMETR. PHAL. *n. CXV. p.* 72. Ἐκ γὰρ τοῦ ὑπερβεβλημένου τῆς διανοίας καὶ ἀδυνάτου ἡ ψυχρότης. *Ex eo enim, quod ſuperat modum in ſententia, quodque item effici non poteſt, exoritur frigus.* Ipſe DEMETRIVS exemplum adducit locum auctoris neſcio cuius, qui lapidem deſcripturus, a Cyclope in nauem Vlyſſis proiectum: φερομένου, inquit, τοῦ λίθου αἶγες ἐνέμοντο ἐς αὐτῷ, *quum lapis ferretur, caprae in ipſo paſcebant.* Nihil eſt hac hyperbole frigidius. Talia etiam haud rara apud FLORVM. Iam ſupra frigidam eiuſmodi

modi ὑπερβολὴν de nauibus M. Antonii adducere me memini. Iam aliam addo ex *lib. II. c.* 17. *Decimus Brutus aliquanto latius Celticos Luſitanoſque, & omnes Gallaeciae populos, formidatumque militibus flumen obliuionis, peragratoque victor oceani litore non prius ſigna conuertit, quam cadentem in maria ſolem, obrutumque aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegii metu & horrore deprehendit*. Quis haec legens non mera ſibi prodigia narrari putet? Et tamen nihil in Hiſpania vidit Romanus miles, tantis ampullis dignum. Cur enim formidaſſent Limaeum fluuium? cur ſine horrore non adſpexiſſent ſolem occidentem? Nihil ergo hac Flori hyperbole frigidius. Eleganter QVINCTILIAN. *Inſt. orat. lib. VIII. cap.* 6. *Huius quoque rei*, (hyperboles,) *ſeruetur menſura quaedam. Quamuis enim eſt omnis hyperbole vltra fidem: non tamen eſſe debet vltra modum: nec alia via magis in* κακοζηλίαν *itur. Piget referre plurima hinc orta vitia, quum praeſertim minime ſint ignota & obſcura. Monere ſatis eſt, mentiri hyperbolem, nec ita, vt mendacio fallere velit. Quo magis intuendum eſt, quouſque deceat extollere, quod nobis non creditur. Peruenit haec res frequentiſſime ad riſum: qui ſi aptus eſt, vrbanitatis: ſin aliter*, STVLTITIAE *nomen adſequitur*.

***) Talia ſunt frigida illa acumina, quae Thraſoni ſuo tribuit TERENT. *Eunuch. III*, 1. *v.* 22. *Illi inuidere miſere: verum vnus tamen impenſe, elephantis quem Indicis praefecerat. Is, vbi moleſtus magis eſt; quaeſo, inquam, Strato, eone es ferox, quia habes imperium in belluas?* GNATHO, *pulcre me hercle dictum & ſapienter, papae! iugularas hominem. Quid ille?* THRASO, *Mutus ilico.* GN, *quidni eſſet?* TH, *quid illud, Gnatho? quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio, numquid tibi dixi?* GN, *numquam: ſed nar-*

ra obſecro. TH, *una in conuiuio erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus. Forte habui ſcortum: coepit ad id adludere, & me irridere. Quid agis, inquam, homo impudens? Lepus tute es, & pulpamentum quaeris.* GN. *Ha, ha, he!* TH, *quid eſt?* GN, *facete, lepide, laute: nihil ſupra. Tuumne, obſecro te, hoc dictum erat? Vetus credidi.* TH. *audieras?* GN. *ſaepe; & fertur in primis* TH. *meum eſt.* Quid quaeſo frigidius eſt hiſce Thraſonis acuminibus? Haec ſi frequententur, oratio profecto ipſa hieme Gallica fiet frigidior.

****) *Epitheta* quoque vt ornant, ita & frigidiſſimam reddunt orationem. Illud fit, ſi loco & cum delectu; hoc, ſi confertim & promiſcue adhibeantur. Loco & cum delectu adhibentur, I. *Si aliquid efficiunt*, vt ait QVINCTIL. *Inſt. orat. VIII*, 6. id eſt, ſi ſine illis, quod dicitur, minus eſſet, CICER. *Catil. I*, 1. *Quem ad finem ſeſe effrenata iactabit audacia?* Deme epitheton, inermis ac veluti imbellis erit oratio. II. Si adponuntur *diſcretionis* cauſſa v. c. *fortuna ſecunda, aduerſa*. III. Si rei cuidam ſint *propria*. e. g. *alma Ceres, pius Aeneas, auguſtiſſimus imperator*. Alia ſunt epitheta, quae propria vocat QVINCTIL. *lib. VIII. Inſt. orat. c.* 2. veluti *dulce muſtum*, & *cum dentibus albis*, de quibus recte v. c. BVRMANNVS *ad Quinctilian. p.* 673. *Talia epitheta, adfinia ipſi rei & propria ſaepe apud poetas occurrunt, vt* demens furor, taciturna ſilentia, pauidus metus, moeſtus dolor: *antiquiores magis adhuc in his laſciuierunt, vt Lucretius dixit* ſonitum ſonantem, & *Ariſtophanes βιῶν βιωτόν. Sed in his omnibus acri opus eſt indicio, nec extra carmen facile vſurpandum, ne* INEPTI *videamur*. At nos propria vocamus epitheta, quae rei, tamquam cognomina quaedam tribui ſolent, & de quibus idem

QVIN-

QVINCTIL. *ibid. Interim autem, quae ſunt in quoque genere praecipua, proprii locum accipiunt, vt Fabius inter plures imperatorias virtutes cunctator eſt adpellatus*. IIII. Si *ornatus & deſcriptionis* cauſſa adhibeantur. Sic CICER. *de ſeneƈt. cap.* 15. *herbeſcentem ſegetum viriditatem* dixit. Mirus in his epithetis artifex eſt PETRONIVS. V. Si rem, de qua loquimur, *deminuant*, e. g. PETRON. *Satir. cap.* 2. *Nondum* VMBRATICVS *doctor ingenia deleuerat, & cap.* 7. *Delectata illa vrbanitate tam* STVLTA. TERENT. *prolog. in Andr. v.* 20. *Quorum aemulari exoptat negligentiam potius, quam iſtorum* OBSCVRAM *diligentiam*. Sic adhibita epitheta in laude ponuntur. At frigidam ea reddent orationem, I. ſi ſint *poetica, dithyrambica, ſeſquipedalia*. Talia ſunt illa PECVVII, LVCILII, LABERII *luctificabile cor, monſtrificabile facinus, repandiroſtrum incuruiceruicum pecus, auis pietaticultrix, gracilipes, crotaliſtria*. II. Si ſint *otioſa*, vel VT ARISTOTELES vocat ἄκαιρα. v. c. *album lac, ſudor humidus*. Conf. DEMETR. PHAL. *de eloqunt. n. LXVI.* III. Si ſint *crebra* ac *denſa*. Ineptit in his APVLEIVS, qui vix ſubſtantiuum ſine epitheto audet ponere. Quam frigida illa *de aſin. aur. III. Commodum punicantibus phaleris aurora roſeum quatiens lacertum, coelum inequitabat*. Conf. de epithetorum vſu BVCHNER. *de commut. ratione dicendi. I,* 13. *p.* 214. *ſeq.*

XLVIII.

De vſu horum characterum ſola notanda eſt regula DEMETRII PHALEREI *de eloquut. num. CXX.* τὸ δὲ πρέπον ἐν παντὶ πράγματι φυλακτέον· τουτέστι, προσφόρως ἑρμηνευτέον· τὰ μὲν μικρὰ μικρῶς, τὰ δὲ μεγάλα μεγάλως. *Decorum in omni re ſeruandum eſt, hoc eſt, apte &* Horum vſus.

*accommodate ipſis ſingulae res ſunt verbis exponendae, exiles exiliter, & amplae ample** .)

*) *Tenuis* ergo ſtilus locum habet in colloquiis, epiſtolis ad familiares, in ſcriptis didacticis, in hiſtoriis minus pragmaticis; *mediocris* in epiſtolis elaboratioribus, declamationibus ſcholaſticis, dialogis elaboratioribus, ſatiris, & hiſtoriis paullo maioris momenti: *ſublimis* denique in panegyricis, hiſtoriis pragmaticis, & ſi quando principi adfingitur oratio. Praecipue opera danda, vt ne diuerſos dicendi characteres temere atque imprudenter miſceamus. Ex inſtituto hoc praeceptum illuſtrat QVINCTILIAN. *Inſt. orat. lib.* XI. c. 1.

XLVIIII.

Tertia diuiſio ſtili.

Omnes hae ſtili differentiae ad formam potius illius, quam ad materiam, pertinent. Si vero hanc conſideres: ſex habebis dicendi formas vel ideas, PERSPICVAM, GRANDEM, PVLCRAM, MORATAM, CONCITATAM, & eam, quam DICENDI VIM adpellitare ſolent *).

*) Non hi ſunt dicendi characteres, ſed certae priorum characterum adfectiones vel virtutes, quae quam maxime ornant orationem. Singularis de illis exſtat tractatus HERMOGENIS περὶ ἰδεῶν, ſiue *de Ideis*, editus Graece & Latine a GASP. LAVRENVIO, *Geneuae* CIↃ IↃ CXVIIII. 8. quem nemo praeclarius illuſtrauit, IO. STVRMIO *libris quatuor de vniuerſa ratione eloquutionis rhetoricae*, editis *Argent.* CIↃ IↃ LXXVI. 8.

L.

Stilus perſpicuus & obſcurus.

Prima dicendi idea eſt eſt ΣΑΦΗΝΕΙΑ vel PERSPICVITAS, de qua multa ſubtiliter

liter diſputat HERMOGENES *). Nos breuiter dicimus, perſpicuam fieri orationem vel verbis **), vel eorumdem ordine & compoſitione ***), vel ipſa argumentorum diſpoſitione ****). In quibus ſi peccatur, naſcitur inde genus dicendi OBSCVRVM, tanto diligentius fugiendum, quanto magis illud orationis fini repugnat *****).

*) In ſingulis ideis HERMOGENES diſtincte conſiderat *ſententiam*, *methodum*, *dictionem*, *figuram*, *membra*, *compoſitionem*, *clauſulam & numerum*, ſed ita, vt ipſe, quid ſibi velit, non ſatis intellexiſſe videatur. Non praeter rem eum veteres adpellarunt ξυστῆρα, *ſcalptorem*, *quod docuerit dictionem ſcalpello quaſi deradere*, SYNES. *Dion. p.* 47. Sed non ſolus HERMOGENES tam multa praecepta accumulat. Iam pridem enim obſeruauit AVCT. AD HERENN. I, 1. *rhetores Graecos, ne parum multa ſciſſe viderentur, ea conquiſiuiſſe, quae nihil attinebat, vt ars difficilior cognitu videretur*. Quae quum ita ſint, dabimus operam, vt, miſſis ſubtilitatibus, in quonam conſiſtat vnum quodque dicendi genus, dilucidius oſtendamus.

**) Orationem ergo perſpicuam reddunt I. *verba propria* aut certe *non longe translata*. Vnde Epicuri oratio facilis intellectu fuit, quia maxime is ſtuduit proprietati verborum, LAERT. X, 13. GASSEND. *de vita & morib. Epicuri VIII*, 7. Sic perſpicua etiam ſunt illa TERENT. *Andr. I*, 2. 25. *Si ſenſero, hodie quidquam in his te nuptiis fallaciae conari, quo fiant minus; aut, velle in ea re oſtendere, quam ſis callidus: verberibus caeſum, te in piſtrinum, Daue, dedam vſque ad necem, ea lege atque omine, vt, ſi inde te exemerim, ego pro te molam.* Omnia enim verbis propriis eloquutus eſt ſe-

nex. Perſpicua etiam eſt oratio II. *verbis notis* vulgoque *receptis* compoſita. Ergo obſcura erunt verba *obſoleta*, *peregrina*, nouiter *inuenta*. Sic PLAVTI dictio nonnumquam obſcurior, quia vtitur verbis obſoletis, aut nouiter inuentis, e. g. *aſſiduus* pro diuite. *Amphitr. I, 1. v. 14. os occillare*, pro verberare *ibid. v. 28.* obſoleta ſunt Noua contra: *pugnos edere* pro pugnis accipi, *Vulcanum in cornu concluſum tenere*, pro *laternam gerere*. Vtraque ideo paullo ſunt obſcuriora. Nec multo clariores ſunt *loquutiones*, quibus ad *fabulas obſcuriores* aut hiſtorias ſecretiores alluditur. Ait PERSIVS *Sat. I, v. 2. ſeqq.*

Quis leget haec? min' tu iſtud ais? nemo hercule, nemo?
Vel duo, vel nemo. Turpe & miſerabile, quare?
Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem Praetulerint?

Obſcura haec. Quis enim Polydamas? qui Troiades? quis Labeo? Cornutus, vetus Scholiaſtes per Polydamanta intelligit Neronem, quod ſaepius nupſerit, per Troiades Romanos, per Labeonem malum Homeri interpretem. Sed niſi Cornutum haberemus Oedipum, hoc quidem aenigma ignoraremus.

***) Perſpicua porro eſt oratio III. in qua ordo verborum non nimis eſt perturbatus. Hinc paullo obſcuriores ſunt odae HORATII, quia Lyricorum more, verba confuſius collocat, e. g.

Phoebus, volentem praelia, me loqui,
Victas & vrbes, increpuit, lyra.

Si dixiſſet: *Phoebus me praelia victaſque vrbes lyra volentem loqui, grauiter increpuit*, nihil obſcuritatis habuiſſet oratio. Porro perſpicuitatem gignit IIII. *membrorum breuitas*. Vnde de-

denuo ſequitur, vt tanto obſcuriores ſint periodi, quanto prolixioribus membris conſtant. Hinc perſpicua eſt illa periodus PLINII *lib. V. epiſt.* 16. *Vt enim crudum vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque vltro requirit: ſic recens animi dolor conſolationes reiicit ac refugit, mox deſiderat, & clementer admotis adquieſcit.* Si prolixiora eſſent membra, facile caligo offunderetur orationi. In primis id contingit, ſi *parentheſes*, vel crebriores, vel paullo prolixiores interſerantur. Obſeruat hoc & Fabius *lib. VIII. Inſt. orat. cap.* 2. *Etiam interiectione, (qua & oratores, & hiſtorici frequenter vtuntur, vt medio ſermone aliquem inſerant ſenſum,) impediri ſolet intellectus, niſi, quod interponitur, breue eſt. Nam Virgilius illo loco, quo pullum equinum deſcribit, quum dixiſſet.*

Nec vanos horret ſtrepitus,
compluribus inſertis, alia figura quinto demum verſu redit,
Tum ſi qua ſonum procul arma dedere,
Stare loco neſcit.

Sic obſcurior eſt PLAVTI narratio in *prologo Captiu.* ob prolixiores parentheſes:

Seni huic fuerunt filii nati duo:
Alterum quadrimum puerum ſeruus ſurripuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Aulide
Patri huiuſce. (Iam hoc tenetis? optimum eſt.
Negat hercle ille vltimus: accedito:
Si non vbi ſedeas, locus eſt, eſt, vbi ambules.
Quando hiſtrionem cogis mendicarier:
Ego me tua cauſſa (ne erres) non rupturus ſum.
Vos, qui poteſtis ope veſtra cenſerier,
Accipite reliquum; aliene vti nihil moror.)
Fugitiuus ille, vt dixeram ante, huius patri

Domo quem profugiens dominum abſtulerat, vendidit.

Quamuis vero breuiora membra dilucidam reddant orationem: ſaepe tamen etiam V. ex membris iuſtae magnitudinis perſpicuitas eidem accedit. Saepe enim fit, quod ait HORATIVS *de art. poetic. v.* 25.

Dum *breuis eſſe laboro,*
Obſcurus fio.

Sic obſcuriſſima ſunt illa PERSII *Sat. I. v.* 8. *ſeq.*

Nam Romae eſt quis non? ah, ſi fas dicere, ſed fas.
Tunc, quum ad canitiem, & noſtrum illud viuere triſte
Adſpexi, & nucibus facimus quaecumque relictis,
Cum ſapimus patruos: tunc, tunc. Ignoſcite, nolo:
Quid faciam? ſed ſum petulanti ſplene cachinno.

Membra enim iuſto breuiora ſunt, & meras paene hic reperimus ὑποσιωπήσεις. Senſus eſt: *nam Romae eſt quis non*, ſcilicet rudis & imperitus? *Ah ſi fas dicere? ſed fas* omnino eſt dicere, etiam tunc, *tunc quum ad canitiem* ſenum ſcilicet poetarum, *& noſtrum illud viuere triſte*, vel vitam triſtem, *adſpexi, & quaecumque facimus nucibus* puerilibus *relictis quum ſapimus patruos*, iſt eſt, veram ſeueritatem prae nobis ferimus. Nam & *tunc, tunc* ſumus rudes & imperiti. *Ignoſcite* haec dicenti. Reſpondent, *nolo*. *Quid faciam* ergo? Num ideo omittam ſatiram ſcribere? *ſed ſum petulanti ſplene cachinno*. Id eſt natura ad ſatiram factus. En, quantam caliginem membra nimis abrupta orationi offundunt?

****) Si argumenta omnia ſine iuſto ordine miſcentur, non poteſt ſane non oratio eſſe ob-

obſcura. Ergo VI. accuratior diſpoſitio multum ad perſpicuitatem facit. Sed caue tamen, ne, oratorum ſacrorum exemplo, membra quaeuis in nouas diuiſiones, & has iterum in ſubdiuiſiones, quas vocant, deducas. Non enim diuidere hoc eſt, ſed in puluerem ſecare, adeoque ad perſpicuitatem hoc nihil facit. Breuiter omnia haec de perſpicuitate praecepta coniungit QVINCTILIAN. *lib. VIII. cap.* 2. *Nobis prima ſit virtus perſpicuitas, propria verba, rectus ordo, non in longum dilata concluſio; nihil neque deſit, neque ſuperfluat. Ita ſermo & doctis probabilis, & planus imperitis erit. Haec eſt eloquendi obſeruatio.*

*****) Et tamen nonnulli ſtudio obſcurum eiuſmodi dicendi genus adfectarunt, & in his maxime TERTVLLIANVS, & e poetis PERSIVS. QVINCTIL. *lib. VIII. Inſt. orat. c.* 2. *praeceptorem, qui diſcipulos ſuos omni ſtudio ad obſcure ſcribendum cohortatus eſt*, memorat, *qui non raro exclamauit:* TANTO MELIVS, IPSE NON INTELLIGO. Add. MARTIAL. *lib. X. Epigr.* 21.

LI.

Secunda dicendi idea eſt τὸ ΜΕΓΕΘΟΣ, MAGNITVDO, ad quam orationem GRAVEM *), ASPERAM **), VEHEMENTEM ***), SPLENDIDAM ****), ac CIRCVMDVCTAM *****) referre ſolent. De ſingulis dicendi formis nonnulla obſeruabimus. Stilus grauis, aſper, vehemens, ſpendidus, circumductus.

*) GRAVE dicendi genus (σεμνότητα vocant rhetores), illud eſt, quod de rebus diuinis, moralibus aut ciuilibus harumque cauſſis accurate & prudenter diſſerit. Incomparabilis in hac dicendi forma eſt CORENLIVS TACITVS, qui, quoties de euentu aliquo agit, cauſſas & con-

conſilia tam acute prodit, vt non tam hiſtoricum, quam rerum ciuilium magiſtrum legere tibi videaris. Exemplo eſſe poterunt paucae periodi ex *Annal. I, 2.* vbi dicturus, Auguſtum cuncta diſcordiis ciuilibus feſſa nomine Principis ſub imperium accepiſſe, cauſſas huius conuerſionis reip. ita accurate explicat: *poſtquam Bruto & Caſſio caeſis, nulla iam publica arma; Pompeius apud Siciliam oppreſſus, exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, niſi Caeſar, dux reliquus: poſito triumuiri nomine, conſulem ſe ferens, & ad tuendam plebem tribunicio iure contentus, vbi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, inſurgere paullatim, munia ſenatus, magiſtratuum, legum, in ſe trahere, nullo aduerſante, quum ferociſſimi per acies aut proſcriptione cecidiſſent, ceteri nobilium, quanto quis ſeruitio promtior, opibus & honoribus extollerentur: ac nouis ex rebus aucti, tuta & praeſentia, quam vetera & periculoſa mallent. Neque prouinciae illum rerum ſtatum abnuebant, ſuſpecto ſenatus populique imperio ob certamina potentium, & auaritiam magiſtratuum: inualido legum auxilio, quae vi, ambitu, poſtremo pecunia turbabantur.* Quid, quaeſo, paucis hiſce periodis poſſit excogitari grauius? Tam accurate profecto omnes iſtius euentus cauſſae ex iſtorum temporum ſtatu reique publicae conditione, explicantur, vt iuſtae diſſertationi ſufficerent materiam.

**) ASPERVM dicendi genus Graecis vocatur τραχύτης, idque adhibetur in reprehendendis magnorum virorum vitiis. Sic CICER. *Verrin. 7.* ſatis aſper eſt in reprehendenda nobilitate: *Hominum nobilium non fere quiſquam fauet noſtrae induſtriae: nullis noſtris beneficiis beneuolentiam illorum allicere poſſumus: quaſi natura & ge-*

& genere diſiuncti ſunt, ita diſſident a nobis animo & voluntate. Quare quid habent eorum inimicitiae periculi, quorum animos iam antea habueris offenſos, quam vllas inimicitias ſuſceperis.

***.) Si quis paullo acerbius in minoris dignationis perſonas inuehitur, genus hoc dicendi vocatur Σφοδρότης, VEHEMENTIA. Verba in hac orationis forma ſunt aſperiora, nonnumquam etiam nouata, figurae vehementiores, membra fere breuiora. Talis idea in CICERONIS orationibus aduerſus Catilinam, Piſonem, Vatinium & in Philippicis vbique elucet.

****.) Graecis vocatur Λαμπρότης, quando quis res a ſe ipſo vel aliis geſtas glorioſa & magnifica oratione collaudat. Qua in re tamen cauendum, ne ſuffenus videaris. Nihil enim moleſtius eſt oſtentatione & iactantia. Maxime in defenſionibus virorum magnorum locum habet haec idea. Sic P. Scipio Africanus ab obtrectatoribus vocatus in iudicium brevi at ſplendida oratione cauſſam dixit: *Hoc die, Quirites, Hannibalem Poenum in Africa felici prelio vici, Carthaginem magna ſpirantem leges noſtras accipere coegi. Itaque quum hodie litibus & iurgiis ſuperſedere aequum ſit, ego extemplo hinc ſupplicatum ibo in Capitolium, Diiſque gratias agam, quod mihi & hoc ipſo die & ſaepe alias rei publicae bene gerendae mentem facultatemque dederunt. Veſtrum quoque, quibus commodum eſt, ite mecum, Quirites, & orate Deos, vt mei ſimiles cives habeatis.* LIV. *XXXVIII. extr.* Aeque ſplendida oratione ſua facta nonnumquam extollit CICERO, maxime in oratione *pro P. Sulla cap. 9. & 11.* vbi tam magnifice ſolertiam ſuam in opprimenda coniuratione Catilinaria collaudat, nihil vt poſſit hoc quidem loco reperiri ſplendidius.

*****) Ge-

*****) Genus hoc dicendi EXAGGERATVM & CIRCVMDVCTVM, ſeu, vt HERMOGENES vocat, περιβεβλημένον καὶ περιττονομένον in eo conſiſtit quod propoſitiones e variis fontibus amplificantur. Fontes eiusmodi, vel, vt rethoribus vocantur, loci amplificationum ſunt I. *Genus*, quod ad illuſtrandam ſpeciem adſumi ſolet. E. g. MVRET. *orat. I. Cum omnes mihi ſingulari ac praecipua quadam laude digni videntur, qui in adſequenda honeſtarum artium ſcientia operam & induſtriam ſuam collocant: tum ii praecipue, qui veluti maiore quodam numinis adflatu perculſi, ceteris omnibus poſthabitis, ad diuinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes ſuas atque omnia ſtudia contulerunt.* II. *Species*, quibus genus illuſtratur. e. g. CICER. *lib. VIIII. epiſt. ad diuerſ.* 20. *Nam omnem noſtram de republica curam, cogitationem de dicenda in ſenatu ſententia, commentationem cauſſarum abiecimus, & in Epicuri nos, aduerſarii noſtri, caſtra coniecimus.* Dicere voluit, ſe publicis negotiis valedixiſſe. Haec in ſpecies diſtribuit, ſeque nec magiſtratus amplius petere, nec ſenatui intereſſe, nec in foro cauſſas agere, ait. III. *Definitio*, qua amplificatur definitum. Sic C. Aquilium a iuris prudentia laudaturus, CICERO *pro A. Caec. cap.* 28. hanc ei iuris conſulti definitionem accommodat: *quapropter hoc dicam, numquam eius auctoritatem nimium valere, cuius prudentiam populus Romanus in cauendo, non in decipiendo perſpexerit: qui iuris ciuilis rationem numquam ab aequitate ſeiunxerit: qui tot annos ingenium, laborem, fidem ſuam populo Romano promptam expoſitamque praebuerit: qui ita iuſtus & bonus vir eſt, cet.* Eodem pertinent IIII. *Effectus*, V. *Adiuncta*, VI. *Cauſſae*, VII. *Oppoſita*, VIII. *Comparatio*, VIIII. *Teſtimonium*, de quibus aliisque amplificandi fon-

ſontibus accurate egit VAL. THILO *Rudim. Rhet. Part. II. cap. 3.* Quod ſi itaque frequentius quis vtatur eiuſmodi amplificationibus, naſcitur inde genus dicendi CIRCVMDVCTVM vel EXAGGERATVM: cui adſuetus, niſi ſibi caueat, facile in Aſiaticam illam loquacitatem incidet.

LII.

Stilus elegans, ſophiſticus, floridus.

Tertia dicendi forma eſt τὸ ΚΑΛΛΟΣ vel PVLCRITVDO, quam in *ὡραϊσμὸν* vel *καλλωπισμὸν* *), *ἀξίωμα* vel dignitatem **); & *τὸ γλαφυρὸν* ſeu floridum dicendi genus ***) diſpeſcere ſolent. Primum pulcritudinis genus in vitio ponitur ****): ſecundum in genere deliberatiuo, tertium in demonſtratiuo, laudem meretur.

Vid. I. G. BERGERI *de naturali pulcritudine orationis ad excelſam Longini diſciplinam illuſtri continentique C. Iulii Caeſaris exemplo exacta liber commentarius, Lipſiae* CIↃIↃCCXX. 4.

*) *καλλωπισμὸς* vocatur, nimia illa ac *ſophiſtica* orationis elegantia, quae tota ad pompam ac oſtentationem comparata eſt, qualis fuit oratio veterum ſophiſtarum, Gorgiae Leontini, aliorumque, qui veluti calamiſtris intorquebant orationem, vt erudite docuit GE. NIC. KRIEGK *in diſſert. de eloquut. ſophiſt.* Inter Latinos infeliciter eiuſmodi *καλλωπισμὸν* adfectauit APVLEIVS; inter recentiores IO. BARCLAIVS in *Argenide* aeque ac *Euphormione*, cuius ſtilus adeo vix commendandus eſt tironibus. Naſcitur hic *καλλωπισμὸς*, I. Ex epithetis *amoenioribus*, v. g. *ego vero tibi locum oſtendam, ubi nec ſmaragdinum pratorum virorem, nec gemmeam florum varietatem, nec lenes aquarum ſuſurros, nec ſuauiſſimos auicularum concentus deſiderabis.* II. Ex *translationibus amoenis & venuſtis*, veluti

uti a floribus & fructibus deſumtis. II'. Ex *deſcriptionibus amoenis*, quales vbique adfectat BARCLAIVS. IIII. Ex *figuris ſonantioribus*, veluti ὁμοιοπτώτῳ, ὁμοιοτελεύτῳ, aliiſque ſimilibus. Laudem talia forſan inuenerint in pueris: non aeque in viris, quos virilis & grauis decet eloquentia.

**) Ἀξίωμα vel *dignitas* ea eſt pulcritudinis ſpecies, quae in partium omnium decentia poſita eſt. Hinc ſi omnes partes orationis, veluti exordium, confirmatio, confutatio, decore inventae atque elaboratae ſint, ſi periodis ſua conſtet concinnitas, dictioni ſua puritas, ipſi orationi ſuus nitor: pulcram merito dixeris eiuſmodi orationem. Et tales ſunt CICERONIS *orationes pro lege Manilia, pro Q. Ligario, pro Milone*, pulcrae illae quidem, ſed a ſophiſtico tamen illo ac calamiſtrato dicendi genere remotiſſimae.

***) Τὸ γλαφυρὸν vel *floridum* orationis genus medium inter ſophiſticam dicendi formam & dignitatem tenet locum, orationemque variis veluti floribus ac luminibus diſtinguit, ſed vt paullo magis oſtentare videatur elegantiam, quam τὸ ἀξίωμα. Et hinc aliqui iam olim floridum illud dicendi genus commendabant incipientibus, *vt ad alenda primarum aetatum ingenia magis accommodatum*, QVINCTIL. *lib. II. Inſt. orat. cap. 5.* vbi TVRNEBVS: *Floridum adpellat, genus ſententiis argutum, verbis elegans, & metaphoris crebrum. In hac autem videtur eſſe ſententia Cicero, qui quidem epidicticum genus, quod floridum eſt & ſophiſticum, eloquentiam nutrire ſcribit.* Tales ſunt CICERONIS *oratio pro Archia Poeta & pro M. Marcello*, PLINII *panegyricus*, & e Graecis LVCIANI *dialogi*. Saepe quoque ad floridam hanc dicendi formam propius accedunt PETRONIVS,

LA-

LACTANTIVS & e recentioribus ERASMVS, MVRETVS, MAIORAGIVS. Facillime differentiam hanc intelliges, ſi dixeris, dignitatem ſimilem eſſe pulcritudini virorum: floridum ſtilum venuſtati matronarum; ὁ καλλωπισμὸς denique fuco meretricio.

****) Iam pridem PETRONIVS *cap.* 1. & 2. riſit ſophiſticum illud ac calamiſtratum dicendi genus, id eſt, *mellitos verborum globulos, & omnia dicta, factaque quaſi papauere & ſeſamo ſparſa. Qui inter haec,* inquit, *nutriuntur, non magis ſapere poſſunt, quam bene olere, qui in culina habitant.*

LIII.

Quarta idea τὸ ἮΘΟΣ ſiue MORATA ORATIO vocatur. Eam tunc potiſſimum conſpicimus, quum ita loquimur aut ſcribimus, vt vbique probitatis, veracitatis, beniuolentiae, prudentiae, modeſtiae, omniſque virtutis ſignificationes demus *). Stilus moratus.

*) Moratam ergo rationem reddunt, I. *Extenuationes,* CICER. *pro Archia cap.* 1. *quidquid in me eſt ingenii, quod ſentio, quam ſit exiguum, cet.* II. *Officiorum oblationes,* quae in CICERONIS *epiſtolis* ſunt frequentiſſimae. III. *Inſectationes vitiorum.* IIII. *Virtutum commendationes,* & quae ſunt huius generis alia.

LIIII.

Quinta idea eſt Ἡ ΓΟΡΓΟ'ΤΗΣ, id eſt, velox & CONCITATVM dicendi genus, quod omnia breuibus membris vel inciſis, maxime vero interrogationibus, reſponſionibus, obiectionibus, ſolutionibus proponit *). Et cauendum quidem eſt genus orationis ignauum, iners, remiſſum, & quaſi ſu- Stilus concitatus & parenthyrſus.

ſupinum **), ſed cauendum etiam, ne in PARENTHYRSVM abeat nimia, & ex immodico adfectu profecta celeritas ***).

*) Vtimur concitato eiuſmodi ſtilo

I. In *narratione rerum*, quae celeriter ſe inuicem ſunt conſequutae. TERENT. *Andr.* I, 1. *v.* 56. *ſeqq.*

- - - obſeruabam mane illorum ſeruulos
Venientes aut abeuntes; rogitabam: heus puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriae
Illi id erat nomen. Teneo. Phaedrum aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? Quid? ſymbolam
Dedit, coenauit. Gaudebam. Item alio die
Quaerebam: comperiebam, nihil ad Pamphilum
Quidquam adtinere.

II. In *deliberatione* nobiſcum ipſis inſtituta. TERENT. *Eunuch.* I, 1. *v.* 1. *ſeqq.*

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Quum arceſſor vltro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, reuocat, redeam? non, ſi me obſecret.

III. In *altercationibus oratoriis*, maxime vbi cum adverſario coram nos colloqui fingimus. CICER. *pro Sex. Roſc. cap.* 19. *Illum quidem voluiſſe exheredare, certe tu planum facere debes. Quid ergo adfers, quare id factum putem? Vere*

re nihil potes dicere. Finge aliquid ſaltem commode, vt ne plane videaris id facere, quod aperte facis, huius miſeri fortunis & horum virorum talium dignitati illudere. Exheredare filium voluit? Quam ob cauſſam? Neſcio. Exheredauitne? Non. Quis prohibuit? Cogitabat. Cogitabat? Cui dixit? nemini. Quid eſt aliud, iudicio & legibus ac maieſtate veſtra abuti ad quaeſtum atque ad libidinem, niſi hoc modo accuſare?

**) Graeci ignauum vel lentum eiuſmodi dicendi genus vocant ὕπτιον vel αἱμώδες, idque in vitio ponitur.

***) ΠΑΡΕ'ΝΘΥΡΣΟΣ nomen accepit a thyrſo, bacchantium geſtamine. Quum enim hi furere ſolerent: παρένθυρσον vocarunt furioſum illud dicendi genus, quod in inepta adfectuum concitatione verſatur, quum ſcilicet tragoediae aguntur de nugis, ac in rebus paruis illae dicendi faces adhibentur, quibus auditor incendi ſolet atque inflammari. Conf. v. c. SCHVVARZII *Miſcell. politior. human. p.* 99. Quod vitium grauiter reprehendunt DIONYS. LONGIN. περὶ ὕψους, *ſect. IIII,* 15. *ſeq.* & CIC. *de Orat. II,* 51. Lepidum exemplum eſt apud MARTIALEM, *epigr. lib. VI. cap.* 19. vbi aduocati, neſcio cuius, παρένθυρσον ita perſtringit:

Non de vi, neque caede, nec veneno,
Sed lis eſt mihi de tribus capellis,
Vicini queror has abeſſe furto,
Hoc iudex ſibi poſtulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Syllas, Marioſque, Mutioſque
Magna voce ſonas manuque tota.
Iam dic, Poſtume, de tribus capellis.

Nihil ſane hoc dicendi genere eſt ineptius. Accidit

cidit enim eiuſmodi oratoribus, vt pro conſternatione & ſtupore cachinnos auditorum commoueant, quippe qui furere apud ſanos & quaſi inter ſobrios bacchari vinolentos arbitrantur, vt eodem loco obſeruat LONGINVS.

LV.

Dicendi vis. Sextam denique orationis ideam HERMOGENES (II. 9.) Δεινότητα vel DICENDI VIM adpellat. Ea nihil aliud eſt, quam aptus ac decorus reliquarum idearum vſus. Quod ſi enim quis ſuo loco perſpicua, graui, morata, pulcra, concitata oratione vti nouerit, & in omni re viderit, quid deceat, ei δεινότητα tribuit HERMOGENES *).

Quarta ſtili diuiſio. Ceterum quum non eadem omnes deceat oratio: alius ſtilus eſſe dicitur τεχνικὸς vel ἐπιστημονικὸς, vulgo *philoſophicus*, alius ἱστορικὸς, *hiſtoricus*, alius διαλογικὸς, vulgo *dialogiſticus*, alius ῥητορικὸς, *oratorius*, alius πολιτικὸς, *ciuilis*, alius ἐπιστολικὸς, *epiſtolicus*, alius denique ποιητικὸς, *poeticus*. De ſingulis pauca.

*) Hinc δεινότης deeſt auctoribus omnibus qui Latine quidem nec ineleganter ſcripſerunt; ſed digno materia ſua charactere non vſi ſunt Non ergo δεινὸς eſt TERTVLLIANVS, qui, quum docere velit, perſpicuitatem negligit, nec FLORVS, qui, hiſtoriam ſcripturus, poetico ſtilo vtitur, nec e recentioribus LIPSIVS, qui etiam vbi docet, uel rhetoricatur, vel comicum agit. Sane aeque inepti hi videntur, ac comici, qui reges tunica ruſtica; ruſticos purpura; matronas meretricio; meretrires matronali habitu indutas producunt in ſcenam. Elegans eſt praeceptum QVINCTILIANI *Inſt. orat. lib. XI. cap.* 1.

Quid

Quid prodeſt, eſſe verba & Latina, & ſignificantia, & nitida, figuris etiam numeriſque elaborata, niſi cum iis, in quae iudicem duci formarique volumus, conſentiant? Si genus ſublime dicendi paruis in cauſſis, paruum limatumque grandibus, laetum triſtibus, lene aſperis, minax ſupplicibus, ſubmiſſum concitatis, trux atque violentum iucundis adhibeamus? Vt monilibus & margaritis ac veſte longa, quae ſunt ornamenta feminarum, deformentur viri, nec habitus triumphalis, quo nihil excogitari poteſt anguſtius, feminas deceat.

LVI.

PHILOSOPHICVS ſtilus adhibendus in omnibus ſcriptis didacticis *). Satis laudis meretur, ſi ſit proprius **), purus ***), perſpicuus ****). Elegantiam non adfectat, nec tamen ſponte ſe offerentem negligit *****). Praecipue tamen vitat figuras patheticas, & quidquid ad perſuadendum potius, quam ad demonſtrandum facere videtur ******). Stilus philoſophicus

*) In ἐπιστημονικῷ hoc dicendi genere reliquis omnibus praeferendi e Graecis XENOPHON in *oeconomicis*, aliiſque ſcriptis didacticis, inter Latinos CELSVS, qui de *arte medica*, & COLVMELLA, qui *de re ruſtica* pura ac terſa oratione ſcripſerunt. Nec plane contemenda dictio CICERONIS, quam in libris *de officiis* & in *topicis ad Trebatium* adhibuit, quamuis in illis aliquando ad oratorium dicendi genus adſurgat. In reliquis ſcriptis philoſophicis ſtilus TVLLII propius ad genus dicendi vel διαλογικὸν vel ῥητορικὸν accedit. SENECA acutus eſt, ſed non tam docet, quam rhetoricatur. LACTANTIVS purus in pleriſque & elegans, ſed nec is ab oratorio ſtilo abſtinet.

**) Ab-

**) Abſtinendum ergo in hoc ſtilo a translationibus, maxime longe petitis. Quum enim docentium ſit, claras ac diſtinctas rerum ideas in audientibus excitare: facile patet, huic fini non conuenire metaphoras. Hinc iam ſupra obſeruaui, laudem meruiſſe ſcripta EPICVRI, qui nuſquam vſus ſit translato dicendi genere. Equidem de rebus ad mentes & ſpiritus pertinentibus ſaepe nobis deſunt verba propria: ſed & hic danda opera, ne metaphoris audacioribus, & rem non ſatis exprimentibus utamur. Sic ſi quis *adfectus* vocat *commotiones animi*, iiſque opponit *mentis quietem & tranquillitatem*, metaphorice quidem loquitur; ſed ferendus eſt. Aſt ſi quis adfectus cum Stoicis *animi tumultus*, aut *perturbationes*; aut animi quietem *inducias cum mente factas* adpellaret; merito reprehenderetur. Ideae enim inde naſcuntur vel falſae, vel certe obſcurae ac confuſae.

***) Caue ergo exiſtimes, docentium eſſe, ſtilo ſicco & barbaro vti. Non magis hic character docentes decet, quam philoſophum pallium & pera Diogenis. Non vnguenta redolent viri ſapientes, ſed nec ſordes amant. Non ferendi ergo in tanta litterarum luce, qui in theologicis vel philoſophicis doctrinis tradendis, latinae linguae puritate atque elegantia omnino neglecta, barbaro, atque exotico ſtilo vtuntur. Docuerunt ſane quamplurimi noſtrorum temporum poſſe de rebus etiam theologicis puro ac terſo orationis genere diſſeri. Feliciter idem in iuris prudentia tentarunt CVIACII, BRISSONII, HOTOMANI: qui VLPIANVM & PAPINIANVM, quam IASONEM, vel ACCVRSIVM maluerunt imitari. Medicos CELSVS purius ſcribere docuit: philoſophiam paene innumeri elegantiſſime pertractarunt. Quis ergo hodie in tanta litterarum luce vmbratiles doctores imitaretur

retur, &, fruge reperta, glandibus veſci mallet?

****) Quid iuuat docere, ſi intelligi nolis? Perſpicua e veteribus ſunt ſcripta XENOPHONTIS & COLVMELLAE, e recenſioribus CARTESII, quo non temere quiſquam cogitationes ſuas dilucidius cum aliis communicauit. Hi omnes cum voluptate leguntur. At quis ſine taedio legerit LVLLII ſomnia, aut HELMONTII, & HENR. MORI, meditationes? Non omnibus promiſcue haec ſcripta, aiunt, ſed initiatis, adduntque illud HORATII *Carm. III,* 1.

Odi profanum vulgus & arceo.

Sed, vt vera fatear, ſuſpecta mihi ſemper eſt obſcuritas, & plerumque parum ſapientiae latitat in tam ſpiſſis nubibus. Nulla eſt veritas tam ſublimis, quae non verbis poſſit enunciari dilucidis, alias enim ne ab ipſo quidem docente concipi, adeoque nec doceri poſſet. Notum eſt, quantum antiquis obſcuritatis cauſſa vapularit HERACLITVS, ea quae volebat dicere, οὔτε λέγων, οὔτε κρύπτων, ἀλλὰ σημαίνων, *nec clare eloquens, nec occultans, ſed innuens*, quod ipſe de oraculis pronunciauit apud IAMBLICVM *de myſter. Aegypt. p.* 79.

*****) Non ſolum verba elegantiora atque acumina non negligunt philoſophi, ſi ſe ſponte offerant, vt docent SOCRATIS *diſputationes* apud XENOPHONTEM, & ARRIANI *diſſertationes Epictcticae:* ſed ne iocos quidem ac facetias liberales adſpernantur. Noti ſunt *Socratici ſales*, de quibus videndus CICERO *de offic. I,* 30. *de orat. II,* 67. Hi ita placuerunt antiquitati, vt ſi quid feſtiuum atque vrbanum vocare vellent, *Socraticum* adpellarent. *Omne* ſcilicet *tulit punctum, qui miſcuit vtile dulci.* Vnde merito ipſe ſcurram egit, quiſquis tanto fuit

ſupercilio, vt Socratem ideo *ſcurram Atticum* vocaret CICERO *de nat. Deor. I,* 36. Adhibendus tamen & hic modus, videndumque, quid deceat. Quod quum non faceret DIOGENES Cynicus, *Σωκράτης μαινόμενος*, *Socratis furentis* nomen accepit. In primis abſtinendum eſt ab eiuſmodi ſalibus in rebus grauibus, quales ſunt ſacrae & theologicae. Tentarunt etiam hac in re aliud BALT. SCHVPPIVS & IO. VAL. ANDREAE; ſed & hi multorum reprehenſionem incurrerunt. Quamuis forſan eos excuſet ingenium ad vrbanitatem natura factum, & tempora, quibus viuebant infeliciſſima, de quibus iure repetas illa IVVENALIS *Sat. I,* 30.

Difficile eſt ſatiram non ſcribere.

******) Aliud eſt *concionatorium* dicendi genus, aliud *τεχνικὸν* vel *philoſophicum*. Illud contentum eſt argumentis veroſimilibus, quae tamen tantis verborum phaleris veſtiuntur, vt demonſtrationes videantur. Hoc nudam proponit veritatem, eamque demonſtrationibus accurate ſuffulcit. Illud oratorias, hoc philoſophicas amat connexiones, id eſt, veritates omnes ex genuinis ac veluti domeſticis principiis ducit. Illud delectat & mouet; hoc docet & conuincit. Nec tamen figuras omnes reſpuit methodus paraenetica, quam vocant, quippe cuius finis itidem eſt *mouere* & *perſuadere*. Attamen & tunc magis illae ſponte ſua inter dicendum ſeſe obtuliſſe, quam operoſe excogitatae videri debent. Sunt ſane in ARRIANI *diſſertationibus Epictetici*s quaedam pulcherrime dicta, ſunt figurae elegantiſſimae, ſed tanta cum ſimplicitate coniunctae, vt orationem naturali quadam pulcritudine adſurgere, ſtatim adpareat. Illud fallit, hoc bona fide agit. Exemplo ſit SENECA, qui, declamatorio dicendi genere vſus miram prae ſe fert ſapientiae ſpeciem: & tamen

men & remotis inuolucris propius eum inſpicias, non demonſtrationes inuenies, ſed acumina quaedam parum ſolida, non res & veritates, ſed verba ſonora, id eſt, fulgur e pelui. Id quod iam dudum obſeruarunt MALEBRANCHE *de inquiſ. verit. II,* 4. MENAG. *in Menag. tom. II. vt & SANEVREMONTIVS in Saneuremontianis*.

LVII.

A philoſophico ſeiungendus eſt ſtilus HISTORICVS *), qui non modo puritatem **), ſed & concinnitatem ***) amat. Decet praeterea illum perſpicuitas ****), grauitas †), pulcritudo ††), minime vero vehementia †††), parenthyrſus ††††) & hyperbole †††††). Stilus hiſtoricus.

*) Singularis *de ſtilo hiſtorico* exſtat tractatus CASP. SCIOPPII, ſed in quo fruſtra praecepta quaeres. Solet enim iſte homo vbique aliorum vitia, tamquam quiſquilias colligere. Non itaque docet, qualis eſſe debeat iſta hiſtoricorum oratio, ſed qualis ſit apud eos, qui parum adcurate ſcripſerunt. Paullo meliora, ſed & pauciora ſunt, quae de ſtilo hiſtorico praecipiunt QVINCTILIAN. *Inſt. orat. X,* 1. LVCIAN. *in dial.* πῶς δεῖ τὴν ἱστορίαν συγγράφειν, SCHEFFER. *de ſtilo II,* 5. *p.* 15. *& in Gymn. p.* 35. *ſeq.* Addendus etiam VOSS. *de arte hiſt.* 26. *ſeq.*

**) Quemadmodum omnem in vniuerſum Latinitatem, ita & ſtilum hiſtoricum maxime commendat PVRITAS. Abſtinendum ergo a verbis poeticis: ſed non vtendum tamen vulgaribus ac tabernariis, vt recte monet LVCIANVS. Ceterum & hiſtorici I. ſuas habent *dictiones*, quas non temere reperias apud oratores. Vnde

iam olim, teſte ATHENAEO, *Deipn.* II. PARTHENIVS quidam libellum conſcripſit περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς λέξεων, *de vocabulis hiſtoricorum.* Nos quaedam tantum, exempli cauſſa, dabimus. Animaduertit AVGVSTIN. SATVRN. *Mercur. maior* X, 9. vocem *velox* aliter fere ab hiſtoricis, aliter ab oratoribus, aliter a poetis, vſurpari. Hi dicunt *velox pedes*, illi *velocibus pedibus*, iſti *velox pedibus*. Sic & frequentiſſima hiſtoricis eſt conſtructio *profunda maris*, *incerta viae*, a quibus fere abſtinent oratores. Frequentiſſimae etiam connectendi formulae *quo factum eſt*, *interiecto tempore*. In primis huc pertinet formula hiſtoricis fere propria: *ceterum fides eius rei penes auctores erit:* de qua CORTIVS *ad Salluſt. p.* 497. *Formula propria hiſtoricorum, vbi ad praeſtationem ſcribere nolunt. Seneca de breuit. vit. c.* 14. *Neque ſemper pro ſigno verboſitatis & neglectus rerum eſt habenda.* Vide IO. CHRISTOPH. BECMANN. *Praecogn. mor. c.* 3. *Immo in re dubia, difficili, & per alios cognita, fere ſemper adhibetur.* PLIN. *Hiſt. nat.* XXVIII, 1. Quin immo externa quoque & barbaricos ritus indagabimus. *Fides tamen auctores adpellet.* SENECA *nat. quaeſt. c.* 3. Aut quod hiſtorici faciunt, & ipſe faciam. Illi quum multa mentiti ſunt ad arbitrium ſuum, vnam aliquam rem nolunt ſpondere, ſed adiiciunt; *penes auctores fides erit. Adde eumdem de morte Claudii c.* 1. PLIN. *lib. VIIII. epiſt.* 33. TACIT. *Germ. c.* 3. Quin & II. figuras ſibi veluti proprias amant hiſtorici, in quibus haud poſtrema eſt *enallage infinitiui* pro imperfecto indicatiui, de qua SERV. *ad Virgil. Aen. II. v.* 683. *ſeq. Infinitus modus pro indicatiuo: & eſt* FIGVRA PROPRIA HISTORIOGRAPHORVM. Conf. CORT. *ad Sall. p.* 42. *ſeq.* Vtuntur equidem etiam poetae. Sed hiſtoriam eſſe proximam poeſi, *& quodam modo*

car-

carmen ſolutum, obſeruat QVINCTILIAN. *Inſtit. orat.* X, 1.

***) Formant ergo periodos hiſtorici, ſed breuiores. *Nihil eſt enim in hiſtoria*, CICERONE *teſte*, *pura & illuſtri breuitate dulcius*. Diffuſiores tamen aliquando ſunt NEPOS, LIVIVS, & qui alias ſatis preſſus eſſe ſtudet, TACITVS. Nonnumquam etiam inciſim & membratim ſcribunt, quoties vel rem celeriter geſtam referunt, vel aliorum verba obliquo dicendi genere recenſent.

****) *Perſpicuitas* virtus hiſtorico quam maxime neceſſaria. Vnde cauendus perturbatior verborum ordo, quem etiam in THVCYDIDE nonnulli reprehendunt. Perſpicuus maxime CORNELIVS NEPOS & IVL. CAESAR, obſcuriores SALLVSTIVS & TACITVS, quorum vterque THVCYDIDEM videtur imitatus.

†) *Grauitas*, vt iam ſupra diximus, maxime decet hiſtoricos pragmaticos. Et hinc eam virtutem miramur in POLYBIO, TACITO, THVANO, COMINAEO & nonnullis aliis, qui pragmaticas dederunt hiſtorias, & non modo euentus, ſed & eorum cauſſas, perſonarum characteres, conſilia, ſimiliaque adcurate enarrant.

††) *Pulcritudinem*, quum in *dignitatem* & *venuſtatem* ſupra diſtribuerimus, hic addendum eſt, illam, quam hanc, hiſtorico eſſe digniorem. Elegantiſſimus eſt LIVIVS, CVRTIVS potius venuſtus videtur. Vbique enim adfectat ſophiſticum quoddam ac declamatorium dicendi genus. Nimius in deſcriptionibus locorum, fluminum, fontium; nimius in conſectandis ſententiis, quae tamen hiſtoricum non decent, niſi ſtatim ad hypotheſin transferantur. De eo nemo aequiore Ioue iudicauit BERGERO *de natur.*

pulcr. orat. p. 373. 451. *ſeq.* 557. qui hic merito adhibendus in conſilium.

†††) Abſtinendum ergo ab increpationibus hominum, quippe quae ad declamatores pertinent. Hiſtorici non eſt, vel in homines inuehi, vel eorum virtutes collaudare, ſed res geſtas, procul habito odio aut amore, narrare. Ineptus ergo VELLEIVS PATERCVLVS, qui vbique immiſcet panegyricos: ineptus etiam FLORVS, qui nonnumquam faſces & ſecures in viros grauiſſimos expedit.

††††) Omnes figurae, quae adfectibus mouendis inuentae ſunt, hiſtoricum dedecent. Vnde nec laudem in hiſtoria merentur interrogationes, exclamationes, & quae ſunt huius generis aliae. Frigidum ergo eſt, quod FLORVS ſaepe exclamationes narrationibus, quaſi per parentheſin, interſerit. Veluti *lib. I. c.* 5. *Sic*, (*rarum alias decus!*) *vnius manu parta victoria eſt.* Et *cap.* 7. *Eminentia forte papauerum capita virgula excutiens, quum per hoc principes interficiendos eſſe intelligi vellet*, (*quae ſuperbia!*) *ſic reſpondit.* Paucis interiectis: *cedentibus ceteris diis* (*mira res dictu!*) *reſtitere Iuuentas & Terminus.* Talia frequentiſſima ſunt apud FLORVM. Veluti *lib. I,* 10. *Immane dictu!* *I,* 11. *Nouum & inſigne commentum!* Item, *quis credat? proh pudor! Fidem numinum! quanta uelocitate?* Frequentiſſimae quoque apud eum ſunt interrogationes. Exemplo eſſe poterit *c.* 8. *lib. I.* totum paene interrogationibus compoſitum. Talia etiam nonnulli notant in CVRTIO, cuius prolixa exclamatio exſtat *lib. IIII. cap.* 16. §. 10.

†††††) Nihil frigidius eſt hyperbole, maxime in hiſtoria. Hanc quoque in FLORO ſupra aliquoties notauimus. Sed nec CVRTIVS ab hoc vitio abhorret. Quis quaeſo feret hiſto-

ricum referentem, Alexandrum in Aegyptum profectum extra terminos ſolis errasse? Et tamen ita loquitur CVRT. *IIII*, 83. male imitatus VIRGILIVM *Aeneid. VI. v.* 795.

- - - iacet extra ſidera tellus
Extra anni ſoliſque vias.

Poetica haec ſunt, in hiſtorico non toleranda, qualia tamen plura occurrunt apud CVRTIVM. Eamdem dicam FLORO merito ſcribit BERGERVS *ibid. p.* 452. *Florus, nulla ingenii verecundia, cogitationum ſequutus impetum, ſuperiores audacia transferendi vicit, cum ipſiſque certauit poetis, dignus profecto, quem multa frigide, multa putide, multa ſine mente ſana loquutum increpitaret grauiter & incuſaret Io. Georgius Graeuius, ſinceri vir iudicii, vt tandem aliquando multi, qui commendant acumen illius venuſtatemque, diſcerent, res geſtas Romanorum capitulatim expoſitas, illinc eſſe conſiderandas, non ſtilum imitatione tam praua effingendum.*

LVIII.

Stilus DIALOGICVS familiares amicorum ſermones imitatur. Vnde facile adparet, eum eſſe tenuem *), Rhodium **), moratum ***), & nonnumquam iocoſum ac vrbanum ****). Quare non temere imitandi PLATO & CICERO †), ſed e Graecis XENOPHON ††), & LVCIANVS †††), e Latinis veteribus comici, & in his maxime TERENTIVS ††††), e recentioribus ERASMVS, cuius colloquiis nihil poteſt reperiri vrbanius †††††). Stilus dialogicus.

*) Praecepta de ſtilo διαλογικῷ haud poenitenda ſuppeditauit DEMETR. PHALER. *de eloqunt.* 231. *ſeq.* Nos veluti fundamenti loco ponimus, dialogos imitari familiares amicorum confabulationes. Vnde facile adparet, I. ſtilum

dialogicum *tenuem* eſſe debere. Nemo ſane in colloquiis cothurno incedit. Attamen quum & & ſtilus tenuis nonnumquam ſubtilior, nonnumquam elegantior acutiorque ſit: ratio habenda eſt perſonarum. Vnde PLAVTVS omnes quidem comoedias ſuas tenuiter ſcripſit, ſed aliam tamen orationis ideam heris, aliam filiis familias, aliam militi glorioſo, aliam meretricibus, aliam denique ſeruis, lenonibus, paraſitis, tribuit. Idem obſeruare nos decet in dialogis, & adcurate, quantum video, id obſeruauit ERASMVS. Attamen & mediocrem aliquando eſſe poſſe dialogorum elaboratiorum ſtilum, ſupra §. 48. obſeruauimus. Tales ſane ſunt dialogi quidam CICERONIS & omnes PLATONIS, quum contra XENOPHON & AESCHINES humi fere repant. Multum intereſt, quas perſonas quis loquentes inducat, & qua de re inter ſe ſermocinatae eſſe fingantur.

**) *Atticum* dicendi genus paullo eſt ingenioſius, *Aſiaticum* operoſius, quam vt dialogos deceat. Quum ergo in colloquiis familiaribus non praemeditati, ſed ex tempore ſermones caedere ſoleamus: conſequens eſt, vt II. ſtilus *Rhodius* quam maxime deceat dialogos. Hinc maiore cum voluptate legimus colloquia ERASMI & LVCIANI, quam CICERONIS, qui aliquando vix etiam in dialogis ab Aſiatica illa vbertate abſtinet.

***) Hinc in dialogis vbique debent elucere eloquentium *amor*, *modeſtia*, *veracitas*. Maxime e comicis notandae ſunt formulae, quibus in familiari colloquio ſe inuicem excipiebant amici. Quemadmodum enim hodie nobis familiares ſunt formulae ſalutandi, bene precandi, petendi cet. ita nec Romanis illae defuerunt. Nos ſpecimen huius rei daturi, vel ex vnica TERENTII *Andria* quaſdam huius generis de-

decerpemus. *Act. I. ſc.* 1. *Dictum puta: nempe vt*, id eſt, *intelligo*, *quid velis*, *nempe iubes*, *vt*. *Quin tu vno verbo dic*, *quod me velis*. *Heus*, *puer*, *dic ſodes*. *O dictum bene! beaſti*. *Quam timeo quorſum euadas? Sat eſt*, *curabo*. Act. II. 1. *Nunc te per amicitiam & per amorem obſecro*. *Reddidiſti animum*. *Act. II*, 2. *Me vide*, id eſt fide mea promitto. *Act. II. ſcen.* 5. *Neque iſtic*, *neque alibi tibi vſquam erit in me mora*. *Facis vt te decet*. *Act. III. ſc.* 3. *Ah ne me obſecra*, *quaſi hoc te orando a me impetrare oporteat*. *Merito te ſemper maximi feci*. *Act. III*, 4. *Hem numnam periimus? Act. IIII*, 4. *Hem praediceres*. Tales formulae in dialogis incredibilem uenuſtatem habent, ſi commode adhibeantur.

****) Genus hoc dicendi iocoſum & vrbanum, dici non poteſt, quanta voluptate legentes aeque, ac audientes adficiat. Vnde & veteribus eiuſmodi facetiae ſales dicuntur, eo, quod non minus ſermonem, quam ſal cibos condiunt. Quamuis vero natura hic vtramque faciat paginam, nihilque ſit frigidius iocis, inuita Minerua excogitatis: plures tamen fuerunt qui totam artem iocandi praeceptis quibuſdam includere auſi ſunt. Exſtant IAC. MASENII *Argutiae familiares*. Exſtat etiam VAVASSORIS politiſſimus *de dictione ludicra* libellus; quo tamen maxime comicam illam & ſcurrilem linguas corrumpendi licentiam, quam Galli vocant *burleſque*, exagitat. Sed reliquis omnibus hac in re praeferendus CICERO *de orat. II*, 58. *ſeq. & ad diuerſ. lib. VII. epiſt.* 32. etiam *lib. I. Offic. cap.* 29. & MACROB. *Saturn. II*, 2. & 3. quibus nemo curioſius iocandi fontes indagauit. Vnde digna CICERONIS commentatio viſa eſt elegantiſſimo PASSERATIO, quam libro ſuo *de ridiculis* praeclaro commentario illuſtraret.

Nos horum ductu praecipuos hic iocandi modos trademus. Ridiculum vel in *verbis* eſt, vel in ipſa *re* ſeu *ſententia*. Primus *verborum* locus eſt.

I. *Ambiguitas*. Sic olim de ſeruo iocatus eſt Nero, *ſolum eſſe, cui domi nihil ſit nec obſignatum, nec occluſum*. CICER. *l. c.* 56. Talis etiam eſt PLAVTI iocus *in Poenul.* I, 1. *v.* 22.

Quin ſi feriri te video, extemplo dolet. Mater M. Bruti quum pretioſum aere paruo fundum abſtuliſſet a Caeſare, ſubiiciente haſtae bona ciuium: non effugit tale dictum Ciceronis: *aequidem quo melius emtum ſciatis, comparauit Seruilia hunc fundum, Tertia deducta*. Tertia vero erat Seruiliae filia, in quam aeque, ac in matrem laſciuiebat Caeſar, MACROB. *Saturn.* II, 2.

II. *Verbi pronuntiatio* vel παράγραμμα, quando vocabulum deprauatur. Quodam dicente: *eamus deambulatum*, alter reſpondit: *quid opus eſt de?* Cui ille: *immo vero*, inquit, *quid opus eſt ta?* CIC. *de orat.* II, 63.

III. *Interpretatio nominis*, CIC. *pro Sex. Roſcio cap.* 43. *Venio nunc ad aureum illud nomen Chryſogoni*.

IIII. *Teſtimonium, prouerbia, ſententiae auctorum* commode adhibita. Antonius, quum teſtis a ſe profectam pecuniam diceret, & hic haberet filium delicatiorem & prodigum, peropportune vſurpauit illa comici:

Sentin' ſenem eſſe tactum triginta minis? CIC. *de orat.* II, 64. Poſt Mutinenſem fugam interrogatus Furius Albinus, *quid ageret Antonius?* reſpondit: *Quod canis in Aegypto*, BIBIT & FVGIT. MACROB. *Saturn.* II, 2.

V. *Reſponſio* ad verbum, non ad ſententiam. Quaerente cenſore Catone: *ex tui animi ſententia, tu uxorem habes? Non hercle*, inquit L.

Por-

Porcius Naſica, *ex animi mei ſententia.* CIC. *de orat. II,* 65. Sic & Antioco oſtentanti exercitum, auro & argento fulgentem, interrogantique: *putaſne ſatis eſſe Romanis haec omnia?* reſpondit Hannibal: *plane ſatis eſſe credo Romanis haec, etſi auariſſimi ſunt.* MACROB. *Saturn. II,* 2.

VI. *Immutatio verborum,* quum immutatis verbis ſententiam retinemus. *Ruſca,* quum legem ferret annalem, diſſuaſor M. Seruilius: *dic mihi,* inquit, *M. Pinari, num, ſi contra te dixero, mihi maledicturus es, vt ceteris? Vt ſementem feceris, ita metes,* inquit CICER. *de orat, II,* 66.

VII. *Translatio,* quum metaphora habet inſignem aliquem iocum. Corinthiis Scipioni promittentibus ſtatuam eo loco, vbi reliquorum eſſent imperatorum: reſpondit Scipio: *turmales mihi diſplicent.* IDEM, *ib.*

VIII. Relatio contrariorum vel retorſio, dicente Libone: *Quando, tandem, Galba, de triclinio tuo exibis? Quum tu, inquit, de cubiculo alieno.*

Et hi quidem verborum ioci: ſequuntur *rerum* vel *ſententiarum.* Tales ſunt.

I. *Feſtiua narratio,* Talis narratiuncula Craſſi de Memmio lacertum Largii deuorante exſtat apud CICER. *de orat. II,* 59.

II. *Collatio.* Sic CICERO pater Romanos homines ſimiles aiebat eſſe Syrorum venalium: vt quiſque optime Graece ſciret, ita eſſe nequiſſimum CICER. *de orat. II,* 68. Auguſtus, quum ei quidam libellum trepidus offerret, & modo proferret manum, modo retraheret: *Putas,* inquit, *te aſſem elephanto dare.* MACROB. *Saturn. II,* 4.

III. *Amplificatio incredibilis.* Scipio ad Numantiam ſtomachatus cum Metello, dixiſſe di-

citur, *ſi quintum pareret mater eius, aſinum fuiſſe parituram*.

IIII. *Arguta ſignificatio*, quum rem obſcuram callide & argute ſignificamus, cum C. Fabricio P. Cornelius, homo furax & auarus, ſed egregie fortis, gratias ageret, quod ſe conſulem inimicus feciſſet. *Nihil eſt*, inquit, *quod mihi gratias agas, ſi malui compilari, quam venire*. CICER. *de orat.* II, 66. Publius Mucium, in primis maleuolum quum vidiſſet ſolito triſtiorem: *Aut Mucio*, inquit, *neſcio quid incommodi acceſſit, aut neſtio cui aliquid boni*. MACROB. *Saturn.* II, 2. Fauſtus, Sullae filius, quum ſoror eius eodem tempore duos moechos haberet, Fuluium, fullonis filium, & Pompeium Maculam: *Miror*, inquit, *ſororem meam habere maculam, quum fullonem habeat*.

V. *Ironia* vel *vrbana diſſimulatio*. Scaeuola Septumuleio, cui pro Gracchi capite erat aurum repenſum, roganti, vt ſe in Aſiam praefectum duceret: *Quid tibi vis*, inquit, *inſane? Tanta malorum eſt multitudo ciuium, vt tibi ego hoc confirmem, ſi Romae manſeris, te paucis annis ad maximas pecunias eſſe venturum*. CICER. *de orat.* II, 67. Quum Vettius monimentum patris exaraſſet: ait Auguſtus: *Hoc eſt vere monimentum patris colere*. MACROB. *Saturn.* II, 4.

VI. *In re inhoneſta verbum rei honeſtae*. Africanus cenſor tribu mouens centurionem, qui in pugna non adfuerat, quum diceret, *ſe cuſtodiae cauſſa in caſtris manſiſſe, quaereretque, cur ab eo notaretur? Non amo*, inquit, *nimium diligentes*. CICER. *l. c.*

VII. *Contra voluntatem reſponſio*. Quum Tarento amiſſo arcem tamen Liuius retinuiſſet, multaque ex eo praelia praeclara feciſſet, & aliquot poſt annos Fabius Maximus id opi-

pi-

pidum recepiſſet, rogaretque eum Liuius, vt meminiſſet, opera ſua ſe Tarentum recepiſſe: *Quidni*, inquit, *meminerim? Numquam enim recepiſſem, niſi tu perdidiſſes*. CIC. *l. c.*

VIII. *Falſa intellectio*. Quaeſitus non nemo: *qualis videtur tibi in adulterio deprehenſus? tardus*, inquit. CICER. *l. c.* Quaeſtio erat de crimine, reſpondens minus ſe intelligere ſimulabat, de quo quaereretur, & reſpondit de homine. Non minus facete Auguſtus; quum multi a Seuero Caſſio accuſati abſoluerentur, & architectus fori Auguſti expectationem operis diu traheret, ita iocatus fertur: *Vellem, Caſſius & meum forum accuſet*, vt demum abſoluatur. MACROB. *Saturn. II*, 4.

VIIII. *Falſa reſponſio*. Opimius, qui adoleſcens male audiuerat, ſed Adgilium, qui mollis videbatur, nec tamen erat: *quid tu, Aegilia mea, quando ad me venis cum tua colu & lana?* Cui hic: *non pol*, inquit, *audeo. Nam me ad famoſas vetuit mater accedere*. CIC. *de orat. II*, 68.

X. *Abſcondita ridiculi ſuſpicio*. Catullus oratori cuidam malo, roganti, videreturne miſericordiam mouiſſe? *Ac magnam quidem*, inquit, *neminem enim puto eſſe tam durum, cui non miſeranda tua viſa ſit oratio*. ID. *l. c.* 69.

XI. *Moroſitas & lenitas*. Socrates colapho percuſſus a petulante iuuene: *Video*, inquit, *mihi in poſterum cum galea incedendum*.

XII. *Salſa ſtultitiae reprehenſio*. Siculus, cui Scipio praetor patronum dabat hoſpitem hominem nobilem, ſed ſtultiſſimum: *quaeſo*, inquit, *praetor, aduerſario meo da iſtum patronum, deinde mihi neminem dederis*. CICER. *de orat. II*, 69. Nomenclatori ſuo, obliuioſo admodum dicenti: *numquid ad forum mandas?* Auguſtus reſpondit: *Accipe commendatitias, quia illic neminem noſti*. MACROB. *Sat. II*, 4.

XIII.

XIII. *Coniecturalis explanatio.* Quum Scaurus accuſaret Rutilium ambitus, poſtquam ipſe conſul erat factus, ille repulſam tulerat, & in eius tabulis oſtenderet litteras A. F. P. R. idque diceret eſſe: *actum fide P. Rutilii;* Rutilius autem: *ante factum, poſt relatum.* C. Caninius Eques Rom. cum Rufo adeſſet, exclamat: neutrum illis litteris declarari; *Quid* ergo? inquit Scaurus, *Aemilius fecit, plectitur Rutilius.* ID. *ibid.*

XIIII. *Diſcrepantia,* ſeu ignoratio elenchi. *Quid huic abeſt, niſi res & virtus?* CICER. *de or. II,* 70.

XV. *Familiaris reprehenſio vel admonitio.* Patrono malo, quum vocem in dicendo obtudiſſet, ſuaſit Granius, vt mulſum frigidum biberet, ſimulac domum rediſſet: *Perdam,* inquit, *vocem,* ſi *id fecero: Melius eſt,* inquit, *quam reum.* CICERO *de orat. II,* 70.

XVI. *Dictum conſentaneum,* id eſt, rei vel perſonae conueniens. Scaurus bonorum poſſeſſionem contra tabulas nactus, Beſtiae cauſſam itaque patronus agebat. Funus, quum duceretur, accuſator Memmius: *Vide,* inquit, *Scaure, mortuus rapitur, ſi potes eſſe poſſeſſor.* CICER. *l. c.*

XVII. Ἀπροσδόκητον, *contra exſpectationem reſponſio.* Scipio, quum ei M. Flaccus P. Mucium iudicem tuliſſet; *eiero,* inquit, *iniquus eſt.* Quum eſſet admurmuratum; *Ah,* inquit, *P. C. non ego mihi illum iniquum eiero, verum omnibus.* CICERO *l. c.* Seruius Geminus videns deformes L. Mallii, optimi pictoris filios: *non ſimiliter,* inquit, *Malli, pingis & fingis.* Cui Mallius: *in tenebris enim fingo,* inquit, *luce pingo.* MACROB. *Saturn. II,* 2.

XVIII. *Votum rei impoſſibilis.* M. Lepidus, quum, ceteris in campo exercentibus, in herba ipſe

ipſe recubuiſſet: *Vellem hoc eſſet*, inquit, *laborare*. ID. 17.

XVIIII. *Lenta & tarda reſponſio*. Exemplum eſt apud CICER. *de orat. II*, 71.

Atque hi quidem ſunt praecipui loci ac fontes vrbanae ac iocoſae dictionis a CICERONE oſtenſi. Neſcio tamen, cur CICERO omiſerit *ἐναντιοφανές*, praecipuum iocorum & facetiarum fontem, quando duae res iunguntur, quae conſiſtere non poſſe videntur. Huc pertinent ioci CICERONIS: *Frater meus dimidius maior eſt*, *quam totus*. *Hoc conſequutus eſt*. *Reuilius*, *vt quaereretur*, *quibus conſulibus conſul fuerit*. MACR. *Saturn. II*, 3. vbi & ſimilem iocum refert Laberii, qui quum ſedile quaerens, ex CICERONE audiuiſſet: *recepiſſem te*, *niſi anguſte ſederem*, reſpondit: *mirum*, *ſi anguſte ſedes*, *qui ſoles duabus ſellis ſedere*. Cauendum tamen, ne ioci fiant illiberales. Tales ſunt I. cum iniuria coniuncti, II. profani, veluti ſi ſcripturae locis abutaris, III. cum imitatione geſtuum & deprauatione oris coniuncti, IIII. obſceni, V. parum ingenioſi, & ſola ſtultitia mouentes riſum, VI. epiſodia & loquutiones nullius ſenſus. Sic virum grauem non decet iocus PLAVTI *Capt. prol. v.* 1. *ſeq.*

Hos, *quos videtis ſtare heic captiuos duos*,
Illi, *qui adſtant*, *ii ſtant hic ambo*, *non ſedent*,
Vos vos mihi teſtes eſtis, *me verum loqui*.

Riſum enim haec mouent, non quia ingenioſa, ſed quia nullius ſenſus ſunt. In primis hoc dicendi genere delectatus eſt ex Graecis EPICHARMVS, ex Latinis PLAVTVS, quem ideo *ad exemplum Siculi properare Epicharmi*, *dixit* HORATIVS. Talia in vtroque obſeruauit MVRET. *Var. lect. XIIII*, 5. veluti illud EPICHARMI:

Τόκα

Τόκα μὲν γὰρ κείνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ αὖθ' κείνοις ἐγών.

nec non iocos PLAVTI: *Quoi homini di ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto.* item: *Quanta mea ſapientia eſt, e malis multis, malum quod minimum eſt, id minimum eſt malum.* At ne CICERO quidem eo ioco abſtinuit, in illis *ad Atticum: Noli putare, pigritia facere me, quod non mea manu ſcribam: ſed mehercule pigritia, nihil enim habeo aliud, quod dicam.* VII. deprauatio linguarum, quam *burleſque* vocant Galli, v. g. illa MOLIERII: *Bene bene reſpondere, dignus, dignus eſt intrare in noſtro docto corpore.* In ſcena haec plauſum referunt, in vita ciuili minime. Vnde & PLAVTI illa ludicra ſunt in *Pſeud. II, 2.*

PS. Sed quid eſt tibi nomen? H. Harpax. PS.
apage te Harpax, haud places,
Huc quidem hercle haud ibis intro, ne quid
harpax feceris.

Vbi quidem *harpax facere* eſt dictio ludicra. Et *Curcul. III.*

- - - L. *Quis tu homo es?*
C. *Libertus illius, quem omnes Sumanum vocant.*
L. *Sumane, ſalue, qui Sumanus? fac ſciam.*
C. *Quia veſtimenta, ubi obdormivi ebrius,*
Sumano: ob eam rem me omnes Sumanum vocant.

Veſtimenta ſumano. Denuo eſt ludicrum.

†) PLATONIS enim dialogi non ſeruant dictionis familiaris ideam, ſed oratione conſcripti ſunt iuſto grandiore, adeo, vt a poemate minus diſtent, quam comicorum fabula. Vid. LAERT. *III, 38.* THEMIST. *orat. p. 319. edit. Harduin.* Idem de CICERONIS dialogis ſentiendum eſt, tanto quippe artificio ſcriptis, vt probabile haud ſit, hoc modo inter ſe colloquutas eſſe eas, quas inducit, perſonas. Simpliciores tamen

men ſunt eius *Cato Maior & Laelius*, quos ego Xenophonteos vocare ſoleo, quum reliqui Platonis vbertatem imitentur.

††) Dictio XENOPHONTIS melle dulcior eſt, adeo vt *Apis Attica* diceretur. Vid. MENAG. *ad Laert. p.* 103. Atqui dulcis & ſimplex ſtilus quam maxime convenit dialogis.

†††) LVCIANVS, quantum ab obſcuro atque adfectato dicendi genere abhorruerit, vel ſolus eius docet dialogus λεξιφάνης, *Tom. I. opp. p.* 819. Et hinc ipſe, ſi quis alius perſpicuitatem ac elegantem ſimplicitatem ſectatur, adeoque ſtilum διαλογικὸν praeclare exprimit.

††††) TERENTII ſtilus caſtus, purus, terſus ac plane vrbanus eſt. Iocatur etiam, ſed multo, quam PLAVTVS, liberalius. Mores praeterea atque adfectus hominum adcuratiſſime exprimit, vt mea quidem ſententia nullus ex antiquitate exſtet auctor, qui familiaris ſtili ſuauitatem felicius expreſſerit.

†††††) Sunt equidem, qui compoſitionem adcuratiorem in ERASMO deſiderant: ſed hi nimis delicati videntur. Feſtiuus ſane eſt, vrbanus, & terſus, ac ridendo, ut ait HORAT. *epiſt. I,* 2.

- - - quid ſit pulcrum, quid turpe, quid vtile, quid non,
Plenius ac melius Chryſippo & Crantore; dicit.

LVIIII.

De ſtilo ORATORIO tanto breuius agendum: quanto minus ille a reliquis omnibus dicendi formis abſtinet. Omnia ſibi permittunt oratores: modo magnifice, modo mediocriter dicunt. Iam Aſiaticam copiam, iam Rhodiam Atticamque fruga- Stilus oratorius.

lita-

Τόκα μὲν γὰρ κείνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ πὰρ κείνοις ἐγών.

nec non iocos PLAVTI: *Quoi homini di ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto.* item: *Quanta mea ſapientia eſt, e malis multis, malum quod minimum eſt, id minimum eſt malum.* At ne CICERO quidem eo ioco abſtinuit, in illis *ad Atticum: Noli putare, pigritia facere me, quod non mea manu ſcribam: ſed mehercule pigritia, nihil enim habeo aliud, quod dicam.* VII. deprauatio linguarum, quam *burleſque* vocant Galli, v. g. illa MOLIERII: *Bene bene reſpondere, dignus, dignus eſt intrare in noſtro docto corpore.* In ſcena haec plauſum referunt, in vita ciuili minime. Vnde & PLAVTI illa ludicra ſunt in *Pſeud. II,* 2.

PS. Sed quid eſt tibi nomen? H. Harpax. PS.
apage te Harpax, haud places,
Huc quidem hercle haud ibis intro, ne quid
harpax feceris.

Vbi quidem *harpax facere* eſt dictio ludicra. Et *Curcul. III.*

- - - L. *Quis tu homo es?*
C. *Libertus illius, quem omnes Sumanum vocant.*
L. *Sumane, ſalue, qui Sumanus? fac ſciam.*
C. *Quia veſtimenta, ubi obdormivi ebrius,*
Sumano: ob eam rem me omnes Sumanum
vocant.

Veſtimenta ſumano. Denuo eſt ludicrum.

†) PLATONIS enim dialogi non ſeruant dictionis familiaris ideam, ſed oratione conſcripti ſunt iuſto grandiore, adeo, vt a poemate minus diſtent, quam comicorum fabula. Vid. LAERT. *III,* 38. THEMIST. *orat. p.* 319. *edit. Harduin.* Idem de CICERONIS dialogis ſentiendum eſt, tanto quippe artificio ſcriptis, vt probabile haud ſit, hoc modo inter ſe colloquutas eſſe eas, quas inducit, perſonas. Simpliciores tamen

men

men ſunt eius *Cato Maior & Laelius*, quos ego Xenophonteos vocare ſoleo, quum reliqui Platonis vbertatem imitentur.

††) Dictio XENOPHONTIS melle dulcior eſt, adeo vt *Apis Attica* diceretur. Vid. MENAG. *ad Laert. p.* 103. Atqui dulcis & ſimplex ſtilus quam maxime convenit dialogis.

†††) LVCIANVS, quantum ab obſcuro atque adfectato dicendi genere abhorruerit, vel ſolus eius docet dialogus λεξιφάνης, *Tom. I. opp. p.* 819. Et hinc ipſe, ſi quis alius perſpicuitatem ac elegantem ſimplicitatem ſectatur, adeoque ſtilum διαλογικὸν praeclare exprimit.

††††) TERENTII ſtilus caſtus, purus, terſus ac plane vrbanus eſt. Iocatur etiam, ſed multo, quam PLAVTVS, liberalius. Mores praeterea atque adfectus hominum adcuratiſſime exprimit, vt mea quidem ſententia nullus ex antiquitate exſtet auctor, qui familiaris ſtili ſuauitatem felicius expreſſerit.

†††††) Sunt equidem, qui compoſitionem adcuratiorem in ERASMO deſiderant: ſed hi nimis delicati videntur. Feſtiuus ſane eſt, vrbanus, & terſus, ac ridendo, ut ait HORAT. *epiſt. I,* 2.

- - - quid ſit pulcrum, quid turpe, quid vtile, quid non,
Plenius ac melius Chryſippo & Crantore; *dicit*.

LVIIII.

De ſtilo ORATORIO tanto breuius agendum: quanto minus ille a reliquis omnibus dicendi formis abſtinet. Omnia ſibi permittunt oratores: modo magnifice, modo mediocriter dicunt. Iam Aſiaticam copiam, iam Rhodiam Atticamque fruga- Stilus oratorius.

lita-

litatem amant. Modo iidem moratam in exordiis, modo perſpicuam in narrationibus, modo grauem in tractatione, modo in confutatione concitatam exprimunt. Figuris praeterea vtuntur omnibus, quae vel ad dignitatem orationi conciliandam, vel ad ciendos adfectus ſunt comparatae. Vt paucis dicam, non placere tantum, verum etiam admirationi eſſe cupiunt oratores *).

*) Conferri praecipue meretur SHEFFERVS *de ſtilo, illiusque exercit. II, 7.*

LX.

Stilus politicus & ciuilis.

Ab oratorio ſtilo non multum diſcrepat POLITICVS ſiue CIVILIS, niſi quod is Atticam breuitatem, nec non acumen & grauitatem magis amare videtur *). Elucet praecipue ciuilis iſta dicendi ratio ex orationibus magnorum atque excellentium virorum, quales paſſim hiſtoriis ſuis inſeruerunt LIVIVS, TACITVS, CVRTIVS, aliique annalium ſcriptores **).

*) Talis eſt oratio Alexandri M. vere ciuilis apud CVRTIVM IIII, 1. *Et ego pecuniam, quam gloriam, m l em, ſi Parmenio eſſem. Nunc, Alexander, de paupertate ſecurus ſum, &, me non mercatorem, memini, eſſe, ſed regem. Nihil quidem habeo venale, ſed fortunam vtique meam non vendo. Captiuos, ſi placet reddi, honeſtius dono dabimus, quam pretio remittemus.*

**) Diſputant quidam, an deceat integras orationes inſerere hiſtoriae. Negat FR. PATRICIVS; at adfirmat GER. IO. VOSS. *de art. hiſt.* 20. & 21. cui procul dubio elegantia harum

ora-

orationum impoſuit. Nam nulla ratio eſt, qua poſſit homini veritatis amanti perſuaderi, in hac re licere hiſtoricis mentiri. Et certiſſimum tamen eſt, Romulum numquam concionatum eſſe iis verbis, quae ei tribuit initio operis DIONYSIVS HALICARNASSEVS. Ceterum illud veriſſimum eſt, vel ideo magni aeſtimandas eſſe eiuſmodi orationes, quod veram dictionis ciuilis ideam nobis ob oculos ponunt.

LXI.

Stilus EPISTOLICVS non eſt διαλογικῷ ſimilis *), ſed ſermone quotidiano paullo adcuratior, dictione vero elaborata remiſſior &., vt DEMETR. PHALEREVS *de eloquut. n.* 244. monet, ex tenui & venuſto mixtus. Vbique etiam elucere debet τὸ ἠθικὸν **) id eſt, *genus dicendi moratum*. Neque tamen vno eodemque filo contexendae omnes epiſtolae. Iocoſae enim & familiares quotidianis conſcribuntur verbis ***); hortatoriae, expoſtulatoriae, & huius generis aliae concitatum ****); commendatitiae & petitoriae mediocrem *****); ciuiles denique aut ad viros magnos exaratae grauem ſtilum exigunt ******). Stilus epiſtolicus.

*) Exiſtimauit hoc ARTEMON, qui ARISTOTELIS epiſtolas exſcripſit. Verum illum refellit DEMETR. PHAL. *de eloquut. n.* 232. *Dialogus enim*, inquit, *imitatur ex tempore loquentes: epiſtola autem ſcribitur, & alteri veluti dono mittitur.*

**) Eſt haec dicendi idea adeo neceſſaria, vt ſi abſit epiſtola eſſe deſinat. Hinc qui de rebus grauiſſimis ſubtiliter diſputant, ſcribunt quidem, verum non epiſtolas, ſed tractatus vel diſſer-

diſſertationes, quibus τὸ χαίρειν praemiſſum eſt, vt ait DEMETR. PHAL. *n.* 236. *&* 240. Hinc facile patet, longiſſime ab epiſtolico dicendi charactere abeſſe SENECAE epiſtolas, in quibus nullum morati ſtili veſtigium occurrit. Vnde, ne quidem epiſtolas has eſſe, ſed locos communes, & variarum diſputationum rhapſodias, nonnulli arbitrantur. Vid. MORHOF. *Polyhiſt. I.* 1. 23. 22. *p.* 300.

***) Hanc legem ipſe ſibi dixit CICERO *ad diuerſ. lib. VIIII. epiſt.* 21. §. 2. Vnde in epiſtolis familiaribus non probatur nimia atque anxia ſcribendi cura. Certe non temere iudicauit SCIOPPIVS, epiſtolas MANVTII, quamuis puras ac elegantes, vix ea eſſe gratia, vt hominem niſi valde otioſum ad iteratam lectionem inuitent. Quod non aliunde eſſe duxerim, quam a ſuperſtitioſa ſcribendi cura, quae tanta fuit in MANVTIO, vt ſaepe menſes aliquot vni epiſtolae impendiſſe dicatur. MORHOF. *Polyhiſt. I,* 1. 23. 57. *p.* 307.

****) Exemplo eſſe poſſunt CICER. *epiſtolae ad Appium Pulcrum,* in primis *ad diuerſ. lib. III. epiſt.* 7.

*****) Tales ſunt pleraeque epiſtolae CICERONIS ad viros grauiores ſcriptae. Praeclare quoque hoc dicendi genus exprimunt M. ANT. MVRETVS, IAN. NIC. ERITHRAEVS, & pauci alii.

******) Has epiſtolas paullo elatiores eſſe iubet DEMETR. PHAL. *de eloquut. n.* 243. Nos non elatiores, ſed grauiores ceteris eſſe volumus. Exemplo praeiuit CICERO *in epiſtola ad Quintum Fratrem I,* 1. quam ego reginam omnium CICERONIS epiſtolarum adpellare ſoleo. Tam graui enim oratione proconſulis deſcribit officium, ut fieri id non potuiſſet grauius. Eiuſdem generis ſunt Epiſtolae, quas DARIO & ALEXANDRO M. tribuit CVRT. *IIII,* 1.

LXII.

LXII.

Supereſt ſtilus POETICVS, qui tametſi huc non pertineat; vel ideo tamen non plane videtur praetereundus, vt ab eius tumore in ſoluta oratione nobis tanto facilius caueamus. Maxime autem ſtilus poeticus non modo verbis *), epithetis **), phraſibus ***), conſtructionibus ****) & connexionibus *****), ſed & toto orationis habitu ******) a proſa diſcrepat oratione. Stilus poeticus.

*) Primo enim poetae vocabulis vtuntur, quae reliqui ſcriptores ignorant. Vid. ſupra §. *XV.* Deinde plura vocabula componunt, & veluti in vnum conflant, Vid. *ibid.*

**) Epitheta poetis placent I. etiam *otioſa* v. c. *Turdis edacibus*. HOR. *Epod. II. dulci mellis flauoque liquore*. LVCRET. *de rer. nat. lib. III.* *translata*, & quidem audaciſſime, v. c. *ambitioſa colus*, i. e. quae, intertexto auro, fila trahit, CLAVDIAN. *conſ. Hon. IIII v.* 549. *Turbo anhelus.* SIL. ITAL. I. *Attonitus ignis*, quo videlicet Scaeuola vrebat manum, MARTIALIS *epigr. VIII*, 29. Plura eiuſmodi translata epitheta ſuppeditabit MORHOFII *idea lexici poetici*, inſerta eius *Polyhiſtori I*, 3. 11. *p.* 679. At non epithetis tantum translatis vtuntur, verum etiam ſubſtantiuis, immo & aliis figuris audaciſſimis, ut ſaepe Delio natatore opus eſſe videatur. Eo in primis pertinet μετάληψις, non modo ſimplex, ſed multiplex. E. g. dixit VIRGILIVS *lib. VIII. Aen. v.* 90.

Iter inceptum celerant RVMORE *ſecundo*.

Ibi vero duriſſima μεταλήψει *rumor* pro murmure, *murmur* fluuiale pro ipſo fluuio dicitur, ex mente GRONOVII *Obſeru. II*, 17. niſi cum SERVIO legere malis: *Rumone ſecundo*. *III.* de-

com-

compoſita & dithyrambica CLAVDIAN. *Conſul. Honor. IIII.*

Et SEPTEMGEMINO *iactantior aethera pulſet Roma iugo.*

Talia etiam ſunt *Bellerophonteae habenae*. CLAVD. *Conſ. Probini*. *Cornipedes equi*. ID. *conſul. IIII. Honor. Amphitryoniades Hercules*. STAT. v. 6709. *Ternox Herculea. ibid. v.* 13102. *IIII. Obſcura* v. c. *Geticum plectrum*, pro Orphico. *Arcadius galerus* pro pilo Mercurii; *Centaurica ſemina*, pro equis; *Danaeius volucer*, pro Perſeo; *Biſthonius enſis*, pro acuto, quia Mars Biſthone templum habebat. Talia complura apud STATIVM, quo non temere alius eſt poeta tumidior.

***) Phraſes poetae non a vulgo petunt, ſed ipſi ſibi fingunt pro lubitu. CLAVDIAN. *Conſul. Hon. VI.*

- - - *Certis vbi legibus aduena Nereus Aeſtuat*

i. e. vbi fluxus & refluxus maris eſt. IDEM *Conſul. Mallei.*

- - - *Qui ſe iaculantur in auras,*
Corporaque aedificant celeri creſcentia nexu.

Loquitur de funambulis. Talia etiam ſunt: *euomere purpuream animam*, pro e vulnere mori, *venenatis grauida ſagittis pharetra*, pro pharetra ſagittis referta. *Colla triumphati Iſtri proculcare*, pro victoriam ad Iſtrum reportare; (STAT. *Thebaid. X.* 675.) *Fulminis radiis afflata cupreſſus combibit ingeſtas & ſtirpe & vertice flammas*, id eſt, *cupreſſus fulmine combuſta eſt*. Quis ita in proſa oratione loqueretur? Plura huius generis dederunt IAC. MASEN. *in Palaeſtra II.* 12. FR. ROBORTELL. *de artific. dicendi cap. de poet. ſerm. diſp. I.* 10. DEDEKENN. *in obſeruat. Poet. Antu.* CIƆIƆCLXXXVIII. editis, & a

MORHOFIO iterum cum praefatione ſua in lucem exire iuſſis *Kilon.* CIↃ IↃCXCI. 8.

****) In conſtructionibus maxime poetae amant I. *Graeciſmos*. Hinc nominatiuum ſaepe ponunt pro vocatiuo v. c. SEN. *Herc. fur.* 893.

Stantes, SACRIFICVS, *comas*
Dilecta tege populo.

Saepe & genitiuum pro ablatiuo, HOR. *Carm. I*, 22. *Integer vitae, ſceleriſque purus*, pro integer vita ſcelereque purus. Saepe omittunt praepoſitionem *ſecundum*, more plane Graecanico, VIRG. *Aen. III. v.* 593. *ac cetera Graius*. Talia etiam ſunt, *nuda genu*, *pernix pedes*, *tremit artus*. Sed talia intellectu facilia. At obſcuriſſimum illud OVIDII:

Phoeniceam fuluo clamydem contractus ab auro.

vbi *contractus clamydem* idem eſt, ac *contracta clamyde vſus*. Ita enim verſum legendum explicandumque eſſe monet GRONOV. *Obſ. III*, 18. Saepe etiam adiectiuum apud poetas in locum aduerbii ſuccedit, VIRG. *Eclog. III, v.* 63. *ſuaue rubens hyacinthus*. HOR. *Carm. I*, 22. *Dulce ridentem Lalagen amabo*. PRVDENT. II. *hymn. Matutin.* 33. *Nunc nunc ſeuerum viuitur*. HOR. *epiſt. I*, 1. *v.* 101. *Inſanire putas ſollemnia me*. Saepe Graecorum more conſtruunt, v. c. *Deſine querelarum, decet nobis, cauſſa perire, callida reſonare, bonus calamos inflare*. *Retulit Aiax eſſe Iouis pronepos*. Plura congeſſit BVCHN. *de commun. rat. dicendi I*, 19. Deinde poetae II. plane negligunt leges, quas ſupra de verborum ordine dedimus. In primis Lyricis ſollemne eſt, omnia miſcere, ceu vel ex HORATIO patet.

*****) Eſſe connexiones poetis proprias, vel ex ſolis adparet eorum comparationibus & ſimilitudinibus. Eas plerumque connectunt adiectiuis relatiuis QVALIS, TALIS, quibus numquam vtuntur oratores. VIRG. *Aen. IIII. v.* 143.

Qua-

Qualis, vbi hibernam Lyciam Xanthique fluenta
Deſerit; ac Delum maternam inuiſit Apollo cet.
- - - *haud illo ſegnior ibat*
Aeneas.

******) Diuerſae nimirum poetis & oratoribus ſunt inuentiones, diuerſa argumentorum diſpoſitio, diuerſa eloquutio, diuerſa etiam ſchemata. Vt de vltimis dicam, non facile v. c. apud oratorem reperies SEIVGATIONEM, qualis illa OVIDII *Heroid. ep. II. v.* 25.

Demophoon, ventis & verba & vela dediſti:
Vela queror reditu; verba carere fide.

non facile etiam otatoribus placebit ἐπανάληψις talis, qualis illa OVIDII eſt *Faſt. IIII,* 365.

Qui bibit inde furit, procul hinc diſcedite, queis eſt
Cura bonae mentis, qui bibit inde, furit.

Plane poetica haec ſimiliaque ſunt, & hinc in proſa vix inueniunt locum. Plura de ſtilo poetico dabit GER. IO. VOSS. *de arte poetica.*

LXIII.

Stilus argutus. Pleriſque dicendi characteribus hactenus deſcriptis commune eſt ἡ δριμύτης, id eſt, genus quoddam orationis ACVTVM atque ARGVTVM *), in quo palmam reliquis praeripere videntur SENECA, PLINIVS, TACITVS, CVRTIVS. Ne ergo & huius ſtili obſcura nobis ſit ratio **): ſciendum eſt, omne acumen vel in verbis ***), vel in propoſitionibus ****), vel in ipſis enthymematibus *****) eſſe poſitum.

*) Dubitarunt nonnulli, an acutum illud orationis genus laudem aliquam mereatur. Aiunt enim ad corrumpendam bonae dictionis indo-

indolem iuuentum primum eſſe ſtilum argutum, & quidem, poſt tempora CICERONIS, quum iam in deterius ire coepiſſet Romana eloquentia. Addunt, nihil ſolidi ineſſe eiuſmodi argutiis, ſed meros ſtrepitus ſententiarum male cohaerentium, & quamdam antithetorum hiſtrioniam, quibus titillari aures poſſint, pectus non ſaturari. Vide ALBERTI DE ALBERTIS *Theſaur. eloqu. ſacrae & prof.* FRANC. VAVASSORIS ORAT. III. quae eſt *pro veteri dicendi genere contra nouum*, & iam ex antiquis QVINCTIL. *Inſt. orat. VI*, 3. Sed haec omnia vt ſunt veriſſima, ita tamen non ita accipienda, vt nullum omnino acuminibus concedamus locum. Laudem illa ſuam merentur, ſed veluti condimenta quaedam atque aromata, quae quum intemperantius adhibita faſtidium pariant, modice adſperſa mirifice delectare ſolent. Quemadmodum ergo non laudanda SENECAE oratio, quae tota argutiis potius, quam ſententiis ſolidis atque enthymematibus, conflata eſt: ita nec reprehenſionem merentur PLINIVS & TACITVS, qui paullo parcius iſtis condimentis vſi ſunt. Vid. MORHOF. *diſciplin. argut. praef. p.* 3. *ſeq.* Addendus eſt V. C. CHRIST. GOTTL. SCVVARZIVS *de orat. concinna* §. XXXIIII. *ſequ.* vbi de acuto dicendi genere, & quid de eo ſentiendum ſit, ex inſtituto diſquirit.

**) Ex antiquis acuti ſtili fontes oſtendere conati ſunt ARIST. *Rhet. III*, 10. & 11. HERMOGENES, *Idear. II*, 5. QVINCTILIAN. *Inſt. orat. VI*, 3. E recentioribus hic ceteris anteferendi SARBIEVIVS in libro *de acuto*, MASENIVS *in arte argutiarum*, EM. THESAVRVS in *idea argutae dictionis*, &, qui reliquos omnes longo poſt ſe interuallo reliquit MORHOFIVS in *diſciplina argutiarum*, quae prodiit *Lubec.* CIↃIↃCCV. 8.

***) Acumen omnibus mentis operatio-

nibus ineſſe poteſt. Et ad *verba* quidem quod attinet, acutam orationem reddunt I. ambiguitas: vt quando quis de Draconis legibus dixit. *Non hominis iſtae ſunt leges*, ſed DRACONIS. ARIST. *Rhet. II*, 23. aut quando Sceparnio apud PLAVT. *Rud. I*, 1. *aedes illuſtres* vocat, quas venti perflabant. II. *ἀντανάκλασις*: *Quid ergo? iſta culpa Brutorum? minime illorum quidem, ſed aliorum brutorum*. CICER. *ad Attic. epiſt. XIIII*, 14. III. *παρονομασία* v. c. *inceptio haec amentium eſt, non amantium*. TER. *Andr. I*, 3. *Non eſt enim facile in eum ſcribere, qui poteſt proſcribere*. MACROB. *Saturn. II*, 4. IIII. *παρήχησις*. PLAVT. *Menaechm. IIII*, 2. *Palla pallorem incutit*. V. Significationis mutatio. Sic ABDICARE alias dicuntur patres filios: acute ergo *Alexander Philippum patrem abdicaſſe* dicitur CVRTIO *IIII*, 10. Sic etiam ſi maritum imperioſae vxori dicas *nupſiſſe*: acutum hoc erit. Quamuis enim veteres *nubere* etiam viros dixiſſe ferantur, idque probari poſſit ex NONIO *de propr. ſerm. cap.* 2. *n.* 577. tamen & exoleuit poſtea illa verbi notio, & exemplum, quod ex auctore vetere, neſcio quo, adducit NONIVS, ſatis oſtendit, ſcriptorem illum, quiſquis fuerit, ſignificationem ſtudio nutaſſe. Ait enim ille:

Sed meus frater maior, poſtquam vidit me inde eiectum domo,
Nupſit poſterius DOTATAE, VETVLAE, VARICOSAE, AFRAE, (fort. *vafrae*.)

Tales vero qui domum ducunt, illi mihi vere nubere videntur. VI. alluſio. Sic cum paraſitus apud TER. *Phorm. V*, 9. Chremetis amores Nauſiſtratae vxori prodidiſſet, & deprehenſus Chremes vxorem formidaret, lepide & acute ait paraſitus: *Exſequias Chremeti, quibus eſt commodum ire, iam tempus eſt*, alludens ad formulam in funeribus ſollemnem. Alluſio quo-

que in illis CICER. pro *Sex. Roſcio: Venio nunc ad aureum illud nomen Chryſogonum.*

****) Propoſitiones reddunt acutiores I. repugnantia: FLOR. *II, 6. Nouam de Hannibale victoriam commentus eſt Fabius, nolle pugnare.* MARTIAL. *epigr. II, 80.*

Hoſtem quum fugeres, ſe Fannius ipſe peremit:

Hic, rogo, non furor eſt, ne moriare mori?

II. Paradoxa; FLOR. *II, 6. Capuam Hannibali Cannas fuiſſe.* III. adfirmatio cum negatione coniuncta: PLIN. *Paneg. IV. Vtrumque, Caeſar, moderate, & quod alibi tibi gratias agi non finis, & quod hic finis.* IIII. ἐπάνοδος. CICER. *pro Planc. cap. 28. Gratiam qui refert, habet: &, qui habet, eo, quod habet, refert.* Feliciſſimum hac in re fuit PVBLII SYRI ingenium, cuius ſententiae pleraeque omnes huius generis ſunt. V. ἀντιμετάθεσις: *Non ideo viciſſe videris, ut triumphares, ſed triumphare, quia viceres.* PLIN. *Paneg. cap. 17.* VI. Allegoriae. Sic quum aliquis familiam ſuam *triumphorum ſeminarium* vocaſſet: acute CICERO: *ex illo ſeminario,* inquit, *triumphorum non niſi arida folia laureae retuliſti.* VII. Correctio, maxime quae fit per epitheton. VELLEI. PATERC. *Hiſt. II, 41. Caeſar, Alexandro M. ſed ſobrio, ſimillimus.* SEN. *epiſt. 4. Adhuc enim non pueritia in nobis, ſed puerilitas, remanet.* VIII. luſus verborum: SENECA *de Ira I, 16. Satis tibi eſt magna ad peccandum cauſſa, peccare.* ID. *I, 5. Vltima ſupplicia ſceleribus ultimis ponat, ut nemo pereat, niſi quem perire etiam pereuntis interſit.* ARIST. *Rhet. III, 11. 26. Dignum eſt mori, antequam dignus ſis mori.* LABERIVS apud MACROB. *Saturn. II, 7.*

Neceſſe eſt, multos timeat, quem multi timent.

PVBLIVS SYRVS:

Cui plus licet, quam par eſt, plus vult, quam licet. VIIII. diſtributio. SENECA *ep.* I. *Si volueris attendere, magna vitae pars elabitur male agentibus, maxima, nihil agentibus, tota, aliud agentibus.* X. comparatio. *Adoptauit te optimus princeps in ſuum; ſenatus in optimi cognomen.* PLIN. *Paneg. cap.* 88. & 4. *Enituit aliquis in bello, ſed obſoleuit in pace: alium toga, ſed non & arma honeſtarunt: reuerentiam ille terrore, alius amorem humanitate captauit: ille quaeſitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit.* XI. ſimilitudo. *Vita principis cenſura eſt, eaque perpetua.* PLIN. *Paneg.* 45. XI. paroemia. Sic ſi quis de Hannibale diceret: *omnibus malis Punicis ineſt granum putre;* argutiſſime hoc eſſet dictum, cum ob aequiuocationem MALIS, tum ob paroemiam. XII. alluſio ad fabulam. CICER. *diuin. in Q. Caecil. cap.* 17. *ſed repente veſtigio ex homine, tamquam aliquo Circaeo poculo, factus eſt Verres.*

******) In tertia mentis operatione ſiue *enthymemate* pleraeque argutiae ex ſophiſmatibus oriuntur, veluti. I. *Ex aequiuocatione.* Tale eſt enthymema illud apud SVET. *Neron. c.* 39.

Quis negat Aeneae magna de ſtirpe Neronem?
Suſtulit hic matrem, ſuſtulit ille patrem.

II. Ex figura dictionis, v. c. *Mirum, niſi Anna haec in fine quoque ſui eſſet ſimilis.* III. Ex fallacia compoſitionis & diuiſionis, v. c. *vos victi victores impios occidiſti occiſi.* IIII. Ex fallacia non cauſſae, v. c. *omnia, Caſtor, emis, ſic fiet, vt omnia vendas.* MART. *epigr.* Sic Populiae Marciae filia, miranti cuidam, quid eſſet, quod aliae beſtiae numquam marem deſiderent, niſi quum praegnantes vellent fieri? reſpondit: *Beſtiae enim ſunt.* MACROB. *Sat. II,* 6. Et ita etiam ex reliquis fallaciarum generibus facile naſcentur acumina, ſi ingenium acceſſe-

rit felicius. Niſi enim impetus quidam naturae adfuerit, facile in frigus & adſectationem degenerabunt. A quo vitio ne quidem EM. THESAVRVS cauere ſibi ſatis potuit.

CAPVT III.

De Fundamentis Stili Philoſophicis.

I.

Reliquum eſt, vt de fundamentis ſtili PHILOSOPHICIS dicamus. Quemadmodum enim fundamenta *grammatica* & *rhetorica* ad orationis ſtructuram atque ornatum; ita *philoſophica* ad eiuſdem materiam pertinent. Verba enim, quantumuis ornata, in vanam abibunt loquacitatem, niſi ſententiae illis ſubſit, tanto verborum adparatu dignae *). Fŭndamenta philoſophica ſtili.

*) Praeclare hunc locum tractant CICER. *de orat. I,* 19. *ſeq.* e recentioribus MVRET. *Part. I. orat. IV.* vbi de philoſophiae atque eloquentiae coniunctione praeclare diſſerit.

II.

PHILOSOPHICA *) ergo ſtili cultioris fundamenta voco, quaecumque ſententias veras, & rectae rationi conſentaneas orationi ſuppeditant. Quidnam per illa intelligatur?

**) Paullo latius itaque hic patet *philoſophiae* nomen, quo omnes diſciplinas atque artes, materiam ſtilo ſuffecturas, intelligo. Praecipue tamen huc pertinent *logica*, *philoſophia moralis*, *ius naturae & politica*, quibus carere

haud poſſe eloquentem, omnes eruditi fatentur.

III.

Quotuplicia ſint? Duorum vero generum ſunt fundamenta philoſophica. Alia enim *ſingularibus periodis*; alia *integris argumentis* ſuppeditant materiam.

IIII.

Ad amplificandam orationem facit definitio. Ad amplificandam orationem plurimum facit I. DEFINITIO *), quae, dici non poteſt, quantum ornet orationem **). Definitiones vero non aliunde, quam ex philoſophia, petendae ſunt.

*) Caue vero exiſtimes, definitiones illas vocabulis philoſophicis & technicis concinnatas, cultiori inſerendas eſſe orationi. Tum demum placebunt, ſi verbis lectiſſimis ornatiſſimiſque proferantur. Neque tamen oratores eam ſemper ſectantur ἀκρίβειαν, quam in philoſophis exigimus, ſed plerumque vel per *cauſſas*, vel per accidentia ſiue adiuncta, rem deſcribunt. Sic CICERO pro *Cluent.* dicturus Mileſiam quamdam mulierem, partu ſibi medicamentis abacto, capitis eſſe damnatam, elegante definitione filii vtitur, atque hanc concinnat periodum: *Nec iniuria, quae ſpem parentis, memoriam nominis, ſubſidium generis, heredem familiae, deſignatum reipublicae ciuem ſuſtuliſſet.* Ex quo exemplo patet, plures nonnumquam definitiones, aut ſi mauis deſcriptiones, veluti per congeriem accumulari. Nec minus elegans eſt illa definitio CICER. *Philipp. I, 12. Eſt autem gloria, laus recte factorum, magnorumque in rempublicam meritorum, quae cum optimi cuiuſque, tum etiam multitudinis teſtimonio comprobatur.* CAVSSIN. *lib. IV. cap.* 13.

VO-

vocat huiuſmodi definitionem *per ſynonymiam*, additque exemplum: *Quid enim eſt alind lilium, quam terrae ornamentum, plantarum gloria, oculus florum, pratorum gemma, pulcritudo radiis ſuauiter emicantibus fulgurans?* Eodem exemplo olim vel SAPPHO vel ACHILLES TATIVS ipſam γῆς κόσμον φυτῶν ἀγλαΐσμα ὀφθαλμὸν αἰθέων, *terrae ornamentum, plantarum decus, oculum florum* adpellauit.

**) Tria vero potiſſimum definitionum genera, in cultiore oratione commendantur. Primum rhetoribus vocatur ἄρνησις, alterum ἀφαίρεσις, tertium σύγκρισις. I. ΑΡΝΗΣΙΣ ſiue NEGATIO eſt, quum vera genera, veraſque proprietates tollimus. CICERO *pro Cluent. At quae mater? quam coecam crudelitate & ſcelere ferri videtis: cuius cupiditatem nulla vmquam turpitudo retardauit, quae vitiis animi in deterrimas partes iura hominum conuertit omnia: cuius ea ſtultitia, vt eam nemo hominem, ea vis, vt nemo feminam; ea crudelitas, vt nemo matrem adpellare poſſit.* II. ἈΦΑΙΡΕΣΙΣ ſiue REMOTIO, quum res differentes tollimus, proprias ſubiungimus. CIC. *Philipp. I, 12. Credo enim vos homines nobiles, magna quaedam ſpectantes, non pecuniam, vt quidam nimis creduli ſuſpicantur, quae ſemper ab ampliſſimo quoque clariſſimoque contemta eſt, non opes violentas, & populo Romano minime ferendam potentiam, ſed caritatem ciuium & gloriam concupiſſe, eſt autem gloria laus recte factorum, cet.* III. ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ſiue CONTENTIO, quum ſimul contraria ſiue oppoſita exprimimus. CIC. *Phil. II, 44. Et nomen pacis dulce eſt, & ipſa res ſalutaris. Sed inter pacem & ſeruitutem plurimum intereſt. Pax eſt tranquilla libertas, ſeruitus malorum omnium poſtremum, non modo bello, ſed morte etiam repellendum.* Conf. BVCHNER. *de commut. rat. dicendi*

di II, 3. 1. At ſunt tamen alia quoque oratoriarum definitionum genera. Aliquando enim res definitur per PARTES ſuas: LACTANT. *Inſt. II*, 5. *An Archimedes Siculus concauo aere ſimilitudinem mundi ac figuram potuit machinari, in quo ita ſolem ac lunam compoſuit, vt inaequales motus, & caeleſtibus ſimiles conuerſionibus ſingulis quaſi diebus efficerent, & non modo acceſſus ſolis & receſſus, vel incrementa deminutioneſque lunae, verum etiam ſtellarum vel inerrantium vel vagarum diſpares curſus orbis ille, dum vertitur, exhiberet? Deus ergo illa vera non potuit machinari & efficere, quae potuit ſollertia hominis imitatione ſimulare?* Aliquando per CAVSSAS & EFFECTVS. Hoc modo enim peſtem definit VIRGIL. *lib. III. Aen. v.* 137. *ſeq.*

- - Subito cum tabida membris
Corrupto caeli tractu miſerandaque venit
Arboribuſque ſatiſque lues, & lethifer annus.
Liquebant dulces animas, aut aegra trahebant
Corpora: tum ſteriles exurere Syrius agros.
Arebant herbae & victum ſeges aegra negabat.

Definitiones per ACCIDENTIA & SIMILITVDINEM, addit CAVSSIN. *lib. IIII. cap.* 20. *ſeq.*

V.

Et diuiſio. Nec minus ornatam periodum reddit II. DIVISIO *). Saepe enim vel totum in partes, vel genus in ſpecies partitur orator, vt tanto vberior grauiorque fiat oratio. Optimas vero diuiſiones ſuppeditare philoſophiam **), nemo, niſi rerum omnium ignarus, ignorat.

*) Exemplum dabit MVRET. *Part. I. orat. VII.* Dicturus is erat, philoſophiam moralem non ad adparentem, ſed ad veram felicitatem eſſe

eſſe comparatam. At quum ex philoſophia didiciſſet, adparentia illa bona vel vtilia, vel honeſta, vel iucunda videri, diuiſione illa vtitur, atque inde hanc concinnat periodum: *Non enim philoſophia ſibi opes ac copias, quae & ſaepe poſſeſſoribus ſuis exitio ſunt, & tam multis caſibus eripi poſſunt; non honores & imperia; quae, quod concupierint, multi; quod adſpernatus ſit, nemo vmquam vituperatus eſt; non quidquam denique proponit eiuſmodi, quo & carere ſine probro, & abundare ſine gloria, liceat: ſed eam, ad quam omnes adſpirant, quam ſibi votis omnibus expetunt, ad quam omnes ſuas actiones, omniaque conſilia referunt, felicitatem.*

**) Non tamen & hic partes tantum enumerari, ſed ſingularum vel definitiones vel attributa quaedam recenſeri ſolent. Sic CICERO *de offic.* I, 4. quum e Stoica philoſophia didiciſſet, quatuor eſſe virtutes cardinales, prudentiam, iuſtitiam, fortitudinem, temperantiam: ſingulares definitiones vna hac eaque elegantiſſima, periodo complectitur: *ſed omne quod honeſtum eſt, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perſpicientia veri, ſollertiaque verſatur: aut in hominum ſocietate tuenda, tribuendoque ſuum cuique, & rerum contractarum fide: aut in animi excelſi atque inuicti magnitudine ac robore: aut in omnium, quae fiunt, quaeque dicuntur, ordine & modo, in quo ineſt modeſtia & temperantia.*

VI.

Sic etiam CAVSSAS rerum, ipſaſque rationes, & argumenta oratori ſufficit philoſophia *). Iis vero quam maxime ad periodos cauſſales concinnandas opus eſt **). Et cauſſae.

*) Philoſophia enim quum ſit ſolida veri

bonique cognitio, non ſolum τὸ ὅτι, verum etiam τὸ διότι, inueſtigat. Nam *ſcire* eſt rem per cauſſas noſſe.

**) Periodi cauſſales naſcuntur, ſi propoſitiones ſuis muniuntur rationibus. Rationes vero ſolidiſſimas ſuppeditat philoſophia. Exemplo ſit elegantiſſima periodus apud CICERON. *de amicit. cap.* 11. Propoſitio eius haec eſt: *nulla eſt excuſatio peccati, ſi amici cauſſa peccaueris.* Eam hac ſolidiſſima ratione fulcit: *Nam quum conciliatrix amicitiae virtutis opinio fuerit: difficile eſt amicitiam manere, ſi a virtute defeceris.*

VII.

Necnon effectus & adiuncta.

Sed & EFFECTVS & ADIVNCTA rerum, quibus ſaepe egregie amplificatur periodus, e philoſophia petuntur *).

*) Mira eſt eiuſmodi periodorum elegantia, ſi rem veluti viuis coloribus depingere, atque ob oculos ponere velis. Effecta enim & adiuncta, quum maxime incurrant in ſenſus, tam luculentam reddunt orationem, vt rem non audire nobis, ſed oculis vſurpare videamur. Inſignem haec vſum habent in deſcribendis perſonis, quarum χαρακτῆρες non niſi ex interiore philoſophia morali peti poſſunt. Quam accurata eſt deſcriptio Catilinae apud SALLVST. *Catil. cap.* 5. *Corpus patiens inediae, vigiliae, algoris, ſupra quam cuique credibile eſt, animus audax, ſubdolus, varius, cuius rei libet ſimulator ac diſſimulator, alieni adpetens, ſui profuſus, ardens in cupiditatibus: ſatis loquentiae, ſapientiae parum. Vaſtus animus immoderata, incredibilia, nimis alta ſemper cupiebat.* Sic SENECA *de ira* I, 1. iracundiae turpitudinem exaggeraturus, effectus & adiuncta furoris & irae

inter

inter ſe contendit; *nam vt furentium certa indicia ſunt, audax & minax vultus, triſtis frons, torua facies, citatus gradus, inquietae manus, color verſus, crebra & vehementius acta ſuſpiria: ita iraſcentium eadem ſigna ſunt. Flagrant & micant oculi, multus in ore toto rubor, exaeſtuante ab imis praecordiis ſanguine; labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac ſubriguntur capilli, ſpiritus coactus ac ſtridens articulorum ſe ipſos torquentium ſonus, gemitus mugituſque, & parum explanatis vocibus ſermo praeruptus, & comploſae ſaepius manus, & pulſata humus pedibus, & totum concitum corpus, magnaſque minas agens, foeda viſu & horrenda facies, deprauantium ſe atque intumeſcentium.* CICERO de manſuetudine *in orat. pro M. Marcello* 3. *animum vincere, cet. iudico.*

VIII.

Nec minus CONTRARIA *) & CONDITIONES **), quibus ad conſtruendas periodos ſaepe opus eſt, e philoſopia mutuanda ſunt. Itemque contraria & conditiones.

*) Sic praeclare ſapientiam & curioſitatem ſeiungit CIC. *de finib. V*, 18. *omnia quidem ſcire, cuiuſque modi ſint, cupere, curioſorum: duci vero maiorum rerum contemplatione ad cupiditatem ſcientiae, ſummorum virorum eſt putandum.*

**) In conditionibus quantum momenti ſit poſitum, nemo ignorat. Quidquid enim adfirmari negarique poteſt, non abſolute, ſed certa ſub conditione verum eſt. Quaenam vero ſint ſingularum veritatum conditiones, id quidem philoſophia docet. Sic CIC. *de offic. I*, 29. oſtenſurus, qua conditione iocari liceat: *Ludo autem & ioco, inquit, vti illo quidem licet,*

ſed ſicut ſomno & quietibus ceteris, tum, quum grauibus ſeriiſque rebus ſatisfecerimus.

VIIII.

Sententiae etiam e philoſophia petendae.

Idem dicendum de SENTENTIIS *). quae vix vllam vel venuſtatem vel dignitatem habent, niſi ex intima philoſophia depromantur.

*) Sane, qui maxime ob ſententiarum grauitatem concinnitatemque commendantur, philoſophi fuerunt, veluti e Graecis EPICHARMVS & EVRIPIDES, e Latinis SENECA & PLINIVS. Nec praetermittendae tamen hic ſunt, quas ſupra (P. I. cap. 2. §. 56. p. 144.) de SENECAE ſententiis dedimus, obſeruationes. Merito hic conſulendus eſt HENR. STEPHANVS in *diſſertatione* elegantiſſima *de habendo delectu ſententiarum, quae* γνῶμαι *a Graecis dicuntur*, vbi obſeruat, improbas plerumque eſſe ſententias, quae non ad philoſophiae praecepta, ſed ad vulgi opinionem formentur. Tales ſunt illae MENANDRI:

Ἁπλῶν γὰρ ἐῶ·
Τὸν μὴ δυνάμενον ζῆν ἀλύπως ἀποθανεῖν.

Satius fuiſſet, eos, qui ſua quadra viuere nequeunt, occidere, (quam pauperibus ſtipem dare.) nec non PLAVTI:

Enimuero dii nos, quaſi pilas, homines habent.

Praemiſſa eſt vtiliſſima illa STEPHANI diſſertatio *comicorum Graecorum ſententiis* ab eo editis cIɔ Iɔ LXVIII. in 16.

X.

Fúdamenta ſtili, quae argumentis inſeruiunt.

Sed haec quidem praecipua ſunt fundamenta ſtili, quae *ſingularibus periodis* ſuppeditant materiam. Proximum eſt, vt & ea, quae

quae *integris argumentis* inſeruiunt, conſideremus. Et horum quidem tria ſunt, LOCVS COMMVNIS, SYLLOGISMVS, & ENTHYMEMA.

XI.

LOCVS COMMVNIS eſt tractatio thematis moralis *) vel politici **) generalior, quae deinde ad hypotheſin accommodatur ***). Locus communis quid?

*) Dici non poteſt, quantum eiuſmodi loci communes ornent orationem. Hinc vix vlla CICERONIS exſtat oratio paullo diligentius ſcripta, cui non locus communis quidam moralis intextus ſit. Sic e. g. *in oratione pro Sext. Roſcio cap.* 16. & 18. eleganter differit de laudibus vitae ruſticae: *cap.* 23. 24. praeclare ex philoſophia morali diſputat, poſſitne parricida tranquillo animo eſſe? & an tam nefandum crimen praeſumatur? In oratione *pro T. Annio Milone cap.* 16. tractatur locus communis de moderamine inculpatae tutelae. In orat. *pro Marcello cap.* 2. & *ſequentibus* demonſtrat, maiorem eſſe clementiae, quam rerum bello geſtarum, laudem. Talium locorum communium plenae ſunt CICERONIS, PLINII, & recentiorum quoque oratorum, veluti MVRETI, MAIORAGII, & BVCHNERI orationes.

**) Nonnumquam & politica themata intexuntur orationi. Sic CICERO in orat. *pro Sex. Roſcio cap.* 20. eleganter diſputat, qua lege accuſatores tolerandi ſint in republica? Plura occurrunt in BVCHNERI *panegyricis*. Exempli loco eſſe poterit *oratio V.* vbi *p.* 133. differit de ſtudiis iuuenilibus principum; *p.* 135. de vtilitate peregrinationum; *p.* 136. de virtute vxoris principis;

pis ; *p.* 159. an quis ſuam ſibi poſſit fingere fortunam? cet.

***) Paullo aliter itaque loci communis vocabulum accipit APHTHON. *Progymn. VII*, 1. dum eum vocat λόγον αὐξητικὸν τῶν προσόντων τινὶ καλῶν ἢ κακῶν, *orationem augentem ea, quae in aliquo ſunt bona vel mala*. Alius enim eſt locus communis *oratorius*, de quo nos hoc loco: alius *progymnaſmaticus*, de quo APHTHONIVS agit.

XII.

Quomodo elaboretur.

Ceterum locus communis quiſque conſtat THESI & AETIOLOGIA. Accedit nonnumquam ILLVSTRATIO a *ſimili*, *comparatione*, *exemplis*, *contrario*, *teſtimoniis* *). Quo vero ordine haec omnia proponenda ſint, in oratoris poſitum eſt arbitrio **).

*) Exemplum dabimus, locum communem CICERONIS de accuſatoribus improbis, qui in oratione *pro Sex. Roſcio c.* 20. Hic

I. THESIS praemittitur. *Intereſt reipublicae, vt multi ſint accuſatores, dummodo non calumnientur*. Hanc theſin ita profert CICERO: *accuſatores multos eſſe in ciuitate, vtile eſt, vt metu contineatur audacia. Verum tamen hoc ita eſt vtile, vt ne plane illudamur ab accuſatoribus*. Accedit ſtatim

II. AETIOLOGIA. *Innocens eſt quiſpiam, verumtamen, quamquam abeſt a culpa, ſuſpicione non caret. Tametſi miſerum eſt, tamen ei qui accuſet, poſſim aliquo modo ignoſcere. Quum enim aliquid habeat, quod poſſit criminoſe ac ſuſpicioſe dicere, aperte ludificari, & calumniari ſciens non videtur. Quare facile omnes patimur eſſe quam plurimos accuſatores, quod innocens, ſi ac-*

cuſa-

cuſatus ſit, abſolui poteſt: nocens, niſi accuſatus fuerit, condemnari non poteſt. Vilius eſt autem, accuſari innocentem, quam nocentem cauſſam non dicere. Sequitur

III. ILLVSTRATIO, petita

I. *a ſimili. Anſeribus cibaria publice locantur, & canes aluntur in Capitolio, vt ſignificent, ſi fures venerint. At fures internoſcere non poſſunt, ſignificant tamen, ſi qui noctu in Capitolium venerint, & quia id eſt ſuſpicioſum, tametſi beſtiae ſint, tamen in eam partem potius peccant, quae eſt cautior. Quod ſi luce quoque canes latrent, quum Deos ſalutatum aliqui venerint: opinor, iis crura ſuffringentur, quod acres ſint, etiam tum, quum ſuſpicio nulla ſit. Simillima eſt accuſatorum ratio. Alii veſtrum anſeres ſunt, qui tantummodo clamant: nocere non poſſunt. Alii canes, qui & latrare & mordere poſſunt. Cibaria vobis praeberi videmus. Vos autem maxime debetis in eos impetum facere, qui merentur. Hoc populo grati ſſimum eſt. Deinde ſi voletis, etiam tum, quum veroſimile erit, aliquem commiſiſſe, in ſuſpicione latratote, id quoque concedi poteſt.*

II. *a ritu antiquo*, calumniatorum frontibus litteram K inurendi. *Sin autem ſic agetis, vt arguatis aliquem patrem occidiſſe, neque dicere poſſitis, aut quare, aut quomodo, & tantummodo ſine ſuſpicione latrabitis: crura quidem vobis nemo ſuffringet, ſed ſi ego hos bene noui, litteram illam, cui vos vſque eo inimici eſtis, vt etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt poſtea neminem alium, niſi fortunas veſtras, accuſare poſſitis.* Aliquando tamen emittitur illuſtratio, eiuſque loco conſectarium aliquod additur. Exempla habes apud SCVVARZ. *de orat. concinna* §. 29. Seligemus vnum, quod p. 33. attulit:

THE-

THESIS: *Ille neutiquam diues eſt, qui neque finem habet cupiendi, neque modum ſtatuit utendi.*

AETIOLOGIA: *Nam & multum deſiderare egentis eſt ſignum, & nihil parcere egeſtatis initium.*

CONSECTARIVM: *Adeo vt malim paucis iucunde frui, quam magnas opes immoderato animo vel adpetere, vel prodigere.*

**) Idem ſane CICERO *in orat. pro Arch.* locum communem de optimarum artium ſtudiis ita diſponit, vt *illuſtrationem aetiologiae* partim praemittat, partim ſubiungat.

I. THESIS. *Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuiſſe, & ſine doctrina, naturae ipſius habitu prope diuino per ſe ipſos & moderatos & graues extitiſſe, fateor. Etiam illud adiungo, ſaepius ad laudem atque virtutem naturam ſine doctrina, quam ſine natura valuiſſe doctrinam. Atque idem ego contendo, quum ad naturam eximiam atque illuſtrem acceſſerit ratio quaedam conformatioque doctrinae: tum illud neſcio quid praeclarum ac ſingulare ſolere exſiſtere.*

II. ILLVSTRATIO petita *ab exemplis. Ex hoc eſſe hunc numero, quem patres noſtri viderunt, diuinum hominem, Africanum: ex hoc C. Laelium, L. Furium, modeſtiſſimos homines & continentiſſimos: ex hoc fortiſſimum virum, & illis temporibus doctiſſimum, M. Catonem illum ſenem: qui profecto ſi nihil ad percipiendam colendamque virtutem litteris adiuuarentur, numquam ſe ad earum ſtudium contuliſſent.*

II. AETIOLOGIA.

1. *Quod ſi non hic tantus fructus oſtenderetur, & ſi ex his ſtudiis delectatio ſola peteretur: tamen, vt opinor, hanc animi remiſſionem humaniſſimam ac liberaliſſimam iudicaretis. Nam ceterae neque temporum ſunt, neque aetatum omnium*

nium, neque locorum. Haec ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, aduerſis perfugium ac ſolatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur.

2. *Quod ſi ipſi haec neque attingere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſemus; tamen ea mirari deberemus, etiam quum in aliis videremus.*

IIII. ILLVSTRATIO noua. *Quis noſtrum tam animo agreſti ac duro fuit, vt Roſcii morte nuper non commoueretur? qui quum eſſet ſenex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venuſtatem videbatur omnino mori non debuiſſe. Ergo ille corporis motu tantum amorem ſibi conciliarat a nobis omnibus: nos animorum incredibiles motus celeritatemque ingeniorum negligemus?*

XIII.

Quum vero oratio conſtet argumentis, argumentaque ſyllogiſmis concludantur: facile patet, vſum plane incredibilem eſſe SYLLOGISMI oratorii. Languida enim neruiſque ſuis deſtituta videbitur oratio, quantumuis ornata, quae eiuſmodi ſyllogiſmis non conſtat *). Vſus ſyllogiſmi oratorii.

*) In alia omnia quidem ire videri poſſet QVINCTILIANVS *Inſtit. orat. V*, 14. dum ita praecipit: *Namque ego vt in oratione ſyllogiſmo quidem aliquando vti nefas non duco, ita conſtare totam aut certe confertam eſſe adgreſſionum & enthymematum ſtipatione, minime velim. Dialogis enim ac dialecticis diſputationibus erit ſimilior, quam noſtri operis actionibus, quae quidem inter ſe plurimum differunt.* Sed facile patet, non de oratoriis ſyllogiſmis eum loqui, ſed de dialecticis, quos nemo paullo prudentior in elegantiore oratione tolerauerit. Hinc ſtatim addit:

dit: *Nobis ad aliorum iudicia componenda eſt oratio, & ſaepius apud omnino imperitos atque aliarum certe ignaros litterarum loquendum eſt; quos niſi & delectatione allicimus, viribus trahimus, & nonnumquam turbamus adfectibus, ipſa, quae iuſta ac vera ſunt, tenere non poſſumus. Locuples & ſpecioſa vult eſse eloquentia, quorum nihil conſequetur, ſi concluſionibus certis & crebris & in vnam prope formam cadentibus conciſa, & contemtum ex humilitate, & odium ex quadam ſervitute, & ex copia ſatietatem & ex amplitudine faſtidium tulerit.* Nos ergo, quum non de contortis concluſiunculis, quales in dialecticis diſputationibus vibrantur, ſed de ſyllogiſmis copioſis & vberioribus, qui non in vnam formam cadunt, loquamur: facile poſſumus QVINCTILIANO conciliari.

XIIII.

Quid ſit? Eſt vero ſyllogiſmus oratorius iuſta ratiocinatio, cuius ſingulae partes ita deducuntur atque amplificantur, vt ſyllogiſmi materia ac forma in tanta verborum copia latitans non niſi ab eruditis poſſit animaduerti *).

*) Sic CICERONIS oratio *pro Sex. Roſcio* paene tota ex ſyllogiſmis compoſita eſt. Sed eos tamen, niſi oſtendatur diſpoſitio, vix quiſquam lectorum animaduertet. Immo aliquando adeo multis verbis inuoluitur ſyllogiſmus, vt, ſyllogiſmum proferri, nemo animaduertat, maxime ſi perturbatiore ordine collocantur propoſitiones. Exemplo id demonſtrauit ANTON. RICCOBON. *in comment. ad Ariſtotelis lib. I. cap. 2. de arte rhetor. p.* 57. CICER. *orat. pro Coelio cap.* 19. 20.

In Coelio nulla eſt luxuries: eſt enim deditus

opti-

optimarum artium ſtudiis, quo in hominum genere nulla luxuries eſse ſolet.

Hic primo CONCLVSIO eſt, quam ita CICERO proponit: *At vero in M. Coelio nulla luxuries reperietur, nulli ſumtus, nullum aes alienum, nulla conuiuiorum ac luſtrorum libido; quod quidem vitium ventris & gutturis non modo non minuit aetas hominibus, ſed etiam auget. Amores autem & hae deliciae, quae vocantur, quae firmiore animo praeditis diutius moleſtae non ſolent eſse, (mature enim & celeriter deflorescunt,) numquam hunc occupatum impeditumque tenuerunt.* Concluſioni MINOREM propoſitionem, ſeu *adſumtum* ſubiungit CICERO: *Audiſtis, quum pro ſe diceret, audiſtis antea, quum accuſaret, genus orationis, facultatem, copiam ſententiarum, atque verborum, quae veſtra prudentia eſt, perſpexiſtis. Atque in ea non ſolum ingenium elucere eius videbatis, quod ſaepe etiam, ſi induſtria non alitur, valet tamen ipſum ſuis viribus: ſed inerat, niſi me propter benevolentiam forte fallebat, ratio, & bonis artibus inſtituta, & cura & vigiliis elaborata.* Denique & MAIOR propoſitio ſubiungitur, cuius ἐξεργασία talis eſt: *Atque ſcitote, iudices, eas cupiditates, quae obiiciuntur Coelio, atque haec ſtudia, de quibus diſputo, non facile in eodem homine eſse poſſe. Fieri enim non poteſt, vt animus libidini deditus, amore, deſiderio, cupiditate, ſaepe nimia copia, inopia etiam nonnumquam impeditus, hoc quidquid eſt, quod nos facimus in dicendo, non modo agendo, verum etiam cogitando, poſſit ſuſtinere.*

XV.

Ceterum SYLLOGISMVS oratorius ita elaboratur, vt ſingulis propoſitionibus, quas praemiſſas vocant, ſubiiciatur vel *Quomodo elaboretur?*

AETIOLOGIA vel ILLVSTRATIO, vel vtraque *). Quo ordine tum propoſitiones, tum membra illa, diſponenda ſint, denuo in oratoris poſitum eſt arbitrio **).

*) Sic Sextum Roſcium Amerinum defenſurus CICERO, non cadere in illum parricidii ſuſpicionem hoc ſyllogiſmo oſtendit:

Quicumque parricidii ſuſpectus eſt, is audaciſſimus ſceleratiſſimusque ſit oportet.
Non autem huius notae eſt Sextus Roſcius.
Non ergo eſt parricidii ſuſpectus.

Maiori propoſitioni ſtatim addit *aetiologiam*. Eſt enim crimen horrendum: vt & *illuſtrationem* a teſtimonio: vultu ſaepe laeditur pietas. Minorem etiam CICERO probat atque illuſtrat per *μερισμὸν*, oſtenditque, Roſcium nec audacem eſſe, nec luxurioſum, nec auarum. Ipſam CICERONIS ἐξεργασίαν ſtatim ſubiiciemus.

**) Non ergo ordinem naturalem ſeruandum ſemper exiſtimamus. Magna hic oratori relicta eſt libertas. Exemplo paullo ante adducto rem illuſtrabimus. CICERO ſyllogiſmum ſuum procul dubio ita animo conceperat.

I. MAIOR. Quicumque ſuſpectus eſt parricidii, eum audaciſſimum ſceleratiſſimumque eſſe oportet.

1. *Aetiologia:* Eſt enim crimen horrendum.
2. *Illuſtratio:* Quum enim vultu laedatur pietas: quanto magis parricidio?

II. MINOR: Sextus Roſcius non eſt talis.
Aetiologia & illuſtratio per *μερισμόν*.
Non eſt *audax*, nec *luxurioſus*, nec *auarus*.

III. CONCLVSIO. Ergo non ſuſpectus eſt parricidii.

At in elaboratione alio ordine vtitur. Aetio-

lo-

logiam enim atque illuſtrationem ipſi maiori propoſitioni praemittit hoc modo:

I. Aetiologia maioris. *Occidiſſe patrem Sextus Roſcius arguitur. Sceleſtum, Dii immortales, ac nefarium facinus, ac eiuſmodi, quo uno maleficio ſcelera omnia complexa eſſe videantur.*

II. Illuſtratio maioris. *Etenim, ſi, (id quod praeclare a ſapientibus dicitur,) vultu ſaepe laeditur pietas; quod ſupplicium ſatis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit patri, pro quo mori, ipſum, ſi res poſtularet, iura diuina atque humana cogebant?*

III. MAIOR propoſitio. *In hoc tanto, tam atroci, tam ſingulari maleficio, quod ita raro exſtitit, vt, ſi quando auditum ſit, portenti ac prodigii ſimile numeretur: quibus tandem te, o Eruci, argumentis accuſatorem cenſes vti oportere? nonne & audaciam eius, qui in crimen vocetur, ſingularem oſtendere, & mores feros, immanemque naturam, & vitam vitiis flagitiisque omnibus deditam, denique omnia ad perniciem profligata atque perdita?*

IIII. MINOR. *Quorum tu nihil in Sextum Roſcium ne obiiciendi quidem cauſſa contuliſti.*

Probatio & illuſtratio minoris per μερισμόν. *Patrem occidit Sextus Roſcius. Qui homo? Adoleſcentulus corruptus & ab hominibus nequam inductus? annos natus magis quadraginta. Vetus videlicet ſicarius, homo audax, & ſaepe in caede verſatus? At hoc ab accuſatore ne dici quidem audiſtis. Luxuries igitur hominem nimirum, & aeris alieni magnitudo, & indomitae animi cupiditates, ad hoc ſcelus impulerunt? De luxuria purgavit Erucius, quum dixit, hunc ne in conuiuio quidem ullo fere interfuiſſe. Nihil autem umquam debuit. Cupiditates porro quae poſſunt eſſe in eo, qui, vt ipſe accuſator obiecit, ruri ſemper habitarit, & in agro colendo vixerit?*

rit? Quae vita maxime diſiuncta a cupiditate, & cum officio coniuncta.

VI. CONCLVSIO. *Quae res ergo tantum iſtum furorem Sexto Roſcio obiecit?*

Eadem libertate oratores etiam minorem maiori propoſitioni, aut vtrique concluſionem praemittunt. Id quod, niſi breuitati ſtuderemus, facile poſſet exemplis quam plurimis demonſtrari.

XVI.

Enthymema oratorium.

Quum vero non ſemper vtraque praemiſſarum ad rei demonſtrationem videatur neceſſaria: non raro alterutra omittitur, & tunc quidem e ſyllogiſmo fit ENTHYMEMA oratorium *).

*) Non ergo ſingularia quaedam praecepta exigit ENTHYMEMA. Vid. QVINCTIL. *lib. V. Inſt. orat. c.* 14. Hoc vno enim a ſyllogiſmo oratorio differt, quod alterutra praemiſſarum omittitur. Vbi recte obſervat ARISTOT. *de arte rhetor. lib. I. cap.* 2. eam omittendam eſſe propoſitionem, quae iam ſatis nota ſit auditoribus. Ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν. αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής. *Si enim aliquid ſit horum notum, non oportet dicere. Ipſe enim id ſupplet auditor.* Altera, quae reliqua eſt, eadem ratione elaboratur, quam in ſyllogiſmis oratoriis paullo ante oſtendimus.

PARS

PARS SECVNDA SPECIALIS.

DE VARIIS SCRIPTORIBVS IN SOLVTA ORATIONE VSITATIS.

CAPVT PRIMVM.

De Epiſtolis.

I.

DE conſcribendis epiſtolis innumeri ferme praecepta ſatis prolixa dederunt*): ſed, mea quidem ſententia, pauciſſimi fecerunt operae pretium. Quum enim plerique epiſtolas certis regulis adſtringere auſi ſint: praeſtantiſſimae optimorum auctorum epiſtolae, opera quippe extemporali ſcriptae, longiſſime ab illis regulis diſcedunt **). Ex quo conſequitur, vt aut epiſtolas CICERONIS, PLINII aliorumque innumeras proſcribendas, aut praecepta illa epiſtolographica parui aeſtimanda iudicemus. Pleraeque inſtitutiones epiſtolicae nullius momẽti ſunt.

*) E veteribus de epiſtolis conſcribendis nonnulla commentati ſunt DEMETR. PHAL. *de eloquut.* & GREGOR. NAZIANZ. *epiſtola ſingulari*, quam ſeorſum cum AD. THEODORI SIBERI *commentario* prodiiſſe nouimus *Vitemb.* CIↃ IↃCVIII. 8. Poſt renatas litteras eiuſmodi prodiere libelli, e qui-

bus

bus palmam reliquis praeferunt, IO. LVDOVICI VIVIS *de conſcribendis epiſtolis*, *Colon.* CIↃIↃXXXVI. 8. DESID. ERASMI & CONR. CELTIS eiuſdem tituli libelli, *Colon.* CIↃ IↃLXXIIII. 8. ROB. BRITANNI *ratio conſcribendarum epiſtolarum*, *Lutet. Pariſ.* CIↃ IↃXLV. 8. IO. DESPAVTERII *Ars Epiſtolica*, *Lutet. Pariſ.* CIↃ IↃXXXV. 8. HENR. FARNESII *de imitatione Ciceronis*, *ſeu de ſcribendarum epiſtolarum ratione*, *Antu.* CIↃ IↃLXXI. 8. MELCH. IVNII *ſcholae rhetoricae de contexendarum epiſtolarum ratione*, *Argent.* CIↃ IↃLXXXVII. 8. IVSTI LIPSII *Inſtitutio epiſtolica*, *Antu.* CIↃ IↃCV. 4. DAN. GE. MORHOFII *collegium epiſtolicum*, *Lubecae* CIↃ IↃCCXVI. 8.

**) Solent enim eiuſmodi auctores certas tradere regulas de quarumuis epiſtolarum argumentis & diſpoſitione, quas tamen nemo veterum adcurate obſeruauit, neque hodienum quiſquam eruditorum obſeruat. Hinc ſi gratulatoriam quamdam CICERONIS epiſtolam contuleris cum praeceptis IO. PHIL. HORSTII, SAM. SCHMIDII, aliorumque ſcriptorum: non obſeruabis, ad iſta praecepta ſe adſtrinxiſſe liberum CICERONIS ingenium. Alii formulas epiſtolicas collegerunt, veluti HENR. ANRINGIVS in *medulla variarum*, *earumque in orationibus vſitatiſſimarum connexionum*, *Ienae*, CIↃIↃCLVIII. 12. HANNARDVS GAMERIVS MOSAEVS in *auctoritatibus Ciceronis*, *Col.* CIↃ IↃCLXXVII. 8. MICH. NEANDER in *epiſt. familiarium formulis*, *Lipſ.* CIↃIↃXCI. 8. IAC. PONTANVS in *centuria epiſtolicarum formularum*, *Coloniae* 8. GABR. PRATEOLVS *in floribus & ſententiis ſcribendiſque formulis illuſtrioribus ex Cicerone*, *Pariſ.* CIↃ IↃLXXVII. 16. ANDR. REYHERVS in *florilegio epiſtolico*, *Gothae*, CIↃ IↃ CLXVI. 8. IO. STARKIVS in *theſauro epiſtolari locorum & formularum epiſtolicarum*, *Hamb.* CIↃ IↃCXXI. 8. CAR. VIRVLVS in *formu-*

lis

lis epiſtolarum, *Pariſ.* CIↃCCCCLXXXX. & alii complures, ſed, qui in haec formularum dumeta ſe relegari patiuntur, iis merito acclamaueris illud HORATII:

O imitatores, ſeruum pecus!

Liberrima eſt epiſtolas conſcribendi ratio, ſunt enim epiſtolae familiare inter abſentes colloquium. Atqui familiares ſermones regulis & formulis ſe circumſcribi haud patiuntur. Ex quo conſequitur, vt *quo ſimpliciora breuioraque ſunt praecepta epiſtolica, eo meliora iudicanda ſint.*

II.

Epiſtolae eruditorum Latinae variorum generum ſunt. Aliae enim de rebus philoſophicis, aliae de mathematicis, aliae de philologicis & criticis, aliae de theologicis, iuridicis, medicis, aliae denique de hiſtoricis conſcribuntur. Quas omnes, quum non tam epiſtolae, quam diſſertationes, videantur, nec tam elegantiam, quam acumen eruditionemque & diffuſam lectionem, oſtentent, huc plane non pertinere arbitramur. Varia epiſtolarum genera.

philoſophicis) Tales ſunt epiſtolae SENECAE quas ſi diſſertationes philoſophicas ac morales dixeris, non errabis, ex mea quidem ſententia. Vnde non dubito eorum accedere ſententiae, qui SENECAM eas non ad Lucilium miſiſſe, ſed animi cauſſa, prout quidque in mentem venerat, in chartam conieciſſe, exiſtimant. Tales etiam ſunt *Epiſtolae* BERN. BALDI *Mediol.* CIↃ IↃLVIII. 8. CONR. BOVILLII, *Geneu.* CIↃ IↃX. cum reliquis operibus, REN. DES CARTES, *Amſt.* CIↃICLXVIII. 4. HONORATI FABRI, *Franc.* CIↃ IↃCLXXIIII. 12. MARS. FICINI, *Florent.*

cIↄ cccclxxxxv. 4. iac. horstii, *Lipſ.* cIↄ Iↄlxxxxv. 8. aliaeque complures.

mathematicis) Veluti epiſtolae matthiae berneggeri, & io. kepleri mutuae, *Arg.* cIↄ Iↄclxxii. 12. gvil. schickardi & matthiae berneggeri, *Arg.* cIↄ Iↄclxxiii. 12. aliaeque.

philologicis) Huc pertinent epiſtolae rol. maresii, *Par.* cIↄ Iↄciiii. 8. & *Lipſ.* cIↄIↄclxxxvii. 12. rich. de bvri, *Franc.* cIↄ Iↄx. 8. & io. caselii, *Helmſt.* cIↄ Iↄcxxiii. 8. & *Hamb.* cIↄ Iↄcxviiii. 8. iani drvsii, io. corasii, ivsti lipsii, aldi manvtii & iani parrhasii *quaeſita per epiſtolas*, cetera.

criticis) In rebus criticis occupantur pleraeque epiſtolae scaligerorvm, is. casavboni, cl. salmasii, cl. sarravii, th. reinesii ad *Hoffmannum*, *Rupertum*, *Daumium*, *Boſium*, fort. liceti, ivsti lipsii, cael. calcagnini, tan. fabri, iani grvteri, io. vvovverii & variae illae virorum doctorum, quarum ſyllogen tomis V. in forma maiori quarta publici iuris fecit v. c. petrvs bvrmannvs, *Leidae* cIↄ Iↄccxxiiii. xxvii.

theologicis) Quales ſunt epiſtolae pleraeque hieronymi, avgvstini aliorumque patrum, & e recentioribus io. lavnoii, m. ant. flaminii, aliaeque complures.

iuridicis) In iuridico argumento ſaepe verſantur viri generoſi greg. maiansii *Epiſtolarum libri* vi. qui prodierunt *Valentiae Edetanorum* cIↄ Iↄ ccxxxii. 4. in quibus orationis nitor cum rerum, quas explicat, praeſtantia certare videtur.

hiſtoricis) Quo pertinent epiſtolae avg. gisl. bvsbeqvii, herm. conringii, melch. goldasti, hvg. grotii, hvb. langveti, anglerii, sforc. pallavicini, ande. chrysost. zalvskii,

XII, & aliorum. Nuper, vt alia omittam exempla, varias Galliae ciſalpinae & tranſalpinae antiquitates eruditis epiſtolis explicauit SCIP. MAFFEIVS, Veronenſis, quae prodierunt ſub titulo: *Galliae antiquitates quaedam ſelectae atque in plures epiſtolas diſtributae, Veron.* CIↃ IↃ CCXXIIII.

III.

Magis huius loci ſunt epiſtolae, quae non eruditionis oſtentandae, ſed teſtandi amoris aut animorum conciliandorum cauſſa ſcribi ſolent: in quo genere ſcribendi CICERO, PLINIVS, PAVLLVS MANVTIVS, MARCVS ANTONIVS MVRETVS, LATINVS LATINIVS, IANVS NIC. ERITHRAEVS, PETRVS CVNAEVS regnant*). Quae huc pertineãt?

CICERONI in omni epiſtolarum genere non temere vllus comparandus eſt. Sane in *epiſtolis ad diuerſos* incomparabilis eloquentia, in *epiſtolis ad Atticum* inſignis prudentia & adfectus vbique elucet, facileque adparet, CICERONEM, ſiue iocari, ſiue iraſci, ſiue permonere maluerit, omnes alios longo poſt ſe interuallo reliquiſſe. Vid. HENR. STEPHANI *differt. de vario epiſt. Ciceron. genere.* Merito ergo epiſtolae illae incomparabiles aſſidua lectione in ſuccum & ſanguinem vertendae, nec vmquam e manibus deponendae ſunt. Quem fructum inde cepetit HERM. BVSCHIVS, oſtendit IO. FREINSHEM. *orat. IIII. p.* 46. Cicero.

PLINII epiſtolae ſuccinctae & feſtiuae, facetae & acutae: & concinnis ſententiis diſtinctae, mirifice placent viris ingenioſis. Sed ſtilum tamen hunc non omnes decere, nec omnibus conuenire ingeniis, palam eſt. PLINIVS, inquit LVD. VIVES, *doctis atque acutis ingeniis mirifice eſt aptus, qui ſcholaſticas inter ſe mit-* Plinius.

tynt epiſtolas & vmbraticas, quibus oportet plus ornatus & condimenti adiungi, quando rebus non perinde nituntur. Adde MORHOF. *Polyhiſt. I.* 1. 13. 20. *p.* 300. *Tomo I.*

Manutius. MANVTIO nemo accuratius Ciceronianam dictionem expreſſit. Longius tamen abeſt a Ciceronis vigore & prudentia. Vnde eius epiſtolae ornatae quidem, at a rebus plane inopes adparent. Quae forſan cauſſa eſt taedii illius, quod CASP. SCIOPPIO iudice, legentibus MANVTIVM obrepere ſoleat. Recentiſſima & optima editio eſt KRAVSIANA. Elegantiſſimam eius epiſtolam, quam MARQ. GVDIVS omnium epiſtolarum PAVLI MANVTII reginam vocare ſolebat, e bibliotheca huius viri docti edidit MORHOF. *in Polyhiſt. I,* 1. 25. 41. *p.* 345. *Tomo I.*

Muretus. Qui Paulo Manutio deeſſe videtur vigor & ſpiritus, M. ANT. MVRETO plane eſt admirandus, vt hunc ego inter recentiores reliquis omnibus anteponere non dubitem. Quod iudicium etiam eſt IANI NICII ERYTHRAEI *in Pinacoth. I.* 5.

Latinius. Prodierunt LATINI LATINII epiſtolae *Romae* cIↃ IↃ CXXXVIIII. 4. & praeter rerum varietatem ob Latinitatis nitorem quam maxime commendantur.

Erythraeus. IAN. NIC. ERYTHRAEVS, vel potius, qui ſub eo nomine latet, IO. VICT. ROSCIVS, Romanus, in eloquentia Latina adeo excelluit, vt in arte ſua iure Roſcius dicatur. Prodierunt epiſtolae eius admodum nitidae atque vrbanae, *Colon.* cIↃ IↃ CXLV. 8. aliquot voluminibus, quae acutiſſimo GABR. NAVDEO adeo ſe probarunt, vt eas PETR. BEMBI & ANG. POLITIANI epiſtolis longe anteponat. Vid. NAVD. *epiſt.* 66.

Cunaeus. Eloquentiae laudem etiam non denegaueris epiſtolis PETRI CVNAEI, quas nuper edidit vir publico rei litterariae bono natus PETR.

BVR-

BVRMANNVS *Lugduni Batauorum* CIↃIↃCCXXV. 8.

*) Aliquam ſtili elegantiam prae ſe ferunt epiſtolae ANGELI POLITIANI: PETR. BEMBI, ERASMI *Roterodami*, IOACH. CAMERARII, ROG. ESCHAMI, IVSTI LIPSII, DOM. BAVDII, AVG. BVCHNERI, IO. GEO. GRAEVII, CONR. SAM. SCHVRTZFLEISCHII, ſed quum horum plerique ſingulare quoddam dicendi genus adfectarint, quod non eſt publici ſaporis, legendi potius, quam imitandi, mihi quidem, videntur.

IIII.

Ceterum epiſtolae Latinae, quibus hodie vtimur, vel *familiares* ſunt, vel *elaboratiores*. Illae plures plerumque res complectuntur*): hae de vno themate exarantur diligentius **). Quotuplices?

*) Solent enim familiares, ſi quando colloquuntur, de variis rebus inter ſe confabulari. Quae colloquia, quum imitentur epiſtolae, mirum haud eſt, ſi & illae de pluribus rebus agant. Tales ſunt pleraeque CICERONIS *epiſtolae ad Atticum*. Exemplum vide *lib. XV. epiſt.* 25.

**) Huc pertinent epiſtolae *gratulatoriae, gratiarum actoriae, petitoriae, commendatitiae* cet. Per has enim totas regnat vna eademque propoſitio primaria, adeoque adhibitis argumentis, diligentius elaborari ſolent. Sic CICERONIS *epiſt. ad diuerſ. XI*, 22. tota eſt commendatitia, *epiſt.* 12. *lib. V.* tota petitoria, eaque elegantiſſima. Vberiorem catalogum, in quo ſingulae CICERONIS aliorumque epiſtolae ad ſuas claſſes referuntur, dederunt MELCH. IVN. *de conſcrib. epiſt.* & MORHOF. in *colleg. epiſtolico*, ſed qui ab eloquentiae ſtudioſo ex tot epiſto-

ſt(larum voluminibus poſtea editis facile augeri poſſet.

V.

Epiſtolas familiares conſcribendi ratio.

In epiſtolis *familiaribus* primo propoſitiones, de quibus ſcribere velis, iuſto ordine ponantur ob oculos*). Deinde diſpiciatur, habeantne inter ſe aliquid commune, an plane diſſimilis ſint naturae. Id enim dabit elegantem connexionem**). Conſiderentur porro ſingulae propoſitiones, an probari illuſtrariue debeant***). Et inde ſi acceſſerit elaboratio, facile naſcetur epiſtola familiaris elegantiſſima****). Illud tamen obſeruandum poſtremo, has epiſtolas quam maxime exigere moratum ac iocoſum illud dicendi genus, de quo ſuperiore capite diſſeruimus.

*) Exemplum omnia iſta praecepta reddet dilucidiora. Sunto nobis hae propoſitiones.

I. *Breuiter ſcribam tuo exemplo.*
II. *Fiduciam nobis magnam iniicis.*
III. *Bono ergo animo ero.*
IIII. *Litterarum mearum cauſſa non exſpectabis in Italia.*
V. *Habebis pecuniam.*
VI. *Seruilius tibi amicus eſt.*
VII. *Nos non deerimus.*

**) Connexiones vel *verbales* ſunt, vel *reales*. *Illae* per particulas & formulas fiunt, *hae* a propoſitionum ſimilitudine ac diſſimilitudine petuntur. Nonnumquam tamen etiam ſine connexione propoſitiones componuntur. Sic CICER. *epiſt. ad diuerſ. XI.* 24. omnes iſtas propoſitiones VII, quas paullo ante recenſuimus, ſine connexione ita extulit.

I. *Nar-*

I. *Narro tibi : antea ſubiraſcebar breuitati tuarum litterarum, nunc mihi loquax eſſe videor. Te igitur imitabor.*

II. *Quam multa, quam paucis? Te recte valere, operamque dare, vt quotidie melius: Lepidum commode ſentire, tribus exercitibus quiduis nos oportere confidere.*

III. *Si timidus eſſem, tamen iſta epiſtola omnem mihi metum abſterſiſſet. Sed, vt mones, frenum momordi. Etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio iam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita, vt non deſim conſtantiae meae.*

IIII. *Quod ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi litterae meae veniant, ſi per hoſtem licet, non erraris: multa enim Romae. Sin aduentu tuo bellum confici poteſt, nihil ſit antiquius.*

V. *Pecunia, expeditiſſima quae erat, tibi decreta eſt.*

VI. *Habes amantiſſimum Seruilium.*

VII. *Nos non deſumus. Vale.*

Dabimus tamen operam, vt & connexiones inueniamus. Inter primam & ſecundam propoſitionem ſimilitudo quaedam adparet: *ſcribendi rationem breuem imitabor: ſed & fiduciam tuam.* Inter ſecundam & tertiam ſimilitudo quaedam intercedit: vtrobique enim *fiducia eſt*. Inter tertiam & quartam diſſimilitudo eſt, *ſpes* enim eſt *morae impatiens*, Brutus vero *morabitur in Italia*. Quarta & quinta ſimiles aliquo modo ſunt: *Brutus non morari debet in Italia, nec nos in mora erimus, ſed mittemus pecuniam.* Tres vltimae ſimillimae. *Nec pecunia tibi deerit, nec Seruilius, nec nos.* Connexio ergo erit talis.

I. *Narro tibi: antea ſubiraſcebar breuitati tuarum litterarum: nunc mihi loquax eſſe videor. Te igitur*

II. *non litteris tantum, verum etiam virtute animique magnitudine imitabor: Breuiſſima enim epiſtola tua me de tot rebus nouis, id eſt, de valetudine voluntateque tua & Lepidi, triumque exercituum virtute reddidiſti certiorem, tantamque ſpem inieciſti animo, vt,*

III. *niſi tuo exemplo optima ſpe fiduciaque eſſem, omnium mortalium ſim meticuloſiſſimus. Omnem itaque metum, ſi quis fuiſſet, iſta epiſtola tua abſterſiſſes; ſed, vt vera fatear, iam frenum momordi. Etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te: quid nunc putas? Cupio iam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita, vt non deſim conſtantiae meae. Quum vero ſpes nihil aegrius, quam moram, ferat:*

IIII. *nolim profecto, te, litterarum mearum cauſſa, in Italia morari. Equidem, ſi per hoſtem licuerit, non erraris: multa enim Romae. Sin aduentu tuo bellum confici poteſt; caue rei gerendae occaſionem, mora iſta tua, dimittas. Sane, ne in nobis vlla tibi mora eſſet,*

V. *pecuniam, expeditiſſima quae erat, tibi decreuimus. Nec argentum ergo tibi deerit, nec, quod omni argento praeſtantius, amici.*

VI. *Seruilium enim habes tui amantiſſimum, cuius prolixam erga te voluntatem*

VII. *& ego non imitabor modo, verum etiam, quoad eius fieri poterit, ſtudio officiiſque meis ſuperabo. Vale.*

***) Accedunt nonnumquam aetiologiae, ceu ex epiſtola antecedente adparet, in qua CICERO propoſitionem III. ratione quadam confirmat. Accedunt etiam illuſtrationes, veluti exempla, ſimilia, teſtimonia: ſed ita, vt magis per adluſionem innuantur, quam explicentur prolixius. Exemplo erit CIC. *epiſt. ad diuerſ.* V, 12. in qua eiuſmodi illuſtrationes mira breuitate concinnitateque cumulatas animaduertimus.

****) Exem-

****) Exemplum eiuſmodi epiſtolae familiaris ſubiiciemus. Propoſitiones ſunto ſequentes:

I. *Diu admodum ſiluiſti.*

II. *Ego iam ruſticor.*

III. *Scribe ad me frequentius.*

Obſeruatis ergo praeceptis, in ipſo paragrapho explicatis, haec naſcitur epiſtola:

I. *Tam diuturno me ſilentio adhuc mulctaſti, vt, niſi te ex P. diſciplina ſcirem prodiiſſe, in Pythagoraeorum caſtra tranſiiſſe te exiſtimarem. Quis, malum, morbus te hominem, olim loquaciſſimum, inuaſit, vt confeſtim magis mutus videaris, quam piſcis? Ego vero praeclare, mihi crede, vlciſcar illam pertinaciam tuam, litteriſque meis tanto magis te obtundam quotidie, donec odioſiſſimum iſtud ſilentium tuum tibi extorqueam.*

II. *Sed, heus tu, inquies, tantumne tibi otii eſt, vt bonas horas ſcribendis epiſtolis conſumas? Eſt vero, & quidem plurimum. Relicto enim vrbano ſtrepitu, nuper in ſuburbanum illum, quem noſti, ſeceſſum, tamquam in portum, me vindicaui. Hic modo ruſticor, & temporis nonnihil valetudini, nonnihil remiſſioni animi tribuo. Interdum, ne nihil potius agere, quam otioſus eſſe, videar, aliquid parturit ingenium, ſed, vt ille ait, plenum ruris & inficetiarum.*

III. *Ne ergo me vrbanae elegantiae plane capiat obliuio: fac, quaeſo, vt a te litteras & frequentiſſimas, &, quales tu mittere ſoles, Roma ipſa vrbaniores, accipiam. Vale.*

VI.

Ad *elaboratiores* quod attinet epiſtolas: in iis vna regnat propoſitio, ad quam, tamquam ad centrum, omnes reliquae partes referuntur. *) In epiſtolis elaboratioribus vna regnat propoſitio.

*) Exempli cauſſa, in *gratulatoriis* propoſitio illa primaria eſt: *Gratulor tibi nouum munus, natalem, reſtitutam valetudinem, cet.* In conſolatoriis: *Aequo animo tibi ferenda fortuna, mors parentis, cet.* In gratiarum actoriis: *Gratias tibi ago, quod me principi commendaris, ſuffragio adiuueris, cet.*

VII.

Quae deinde probanda.

Ea propoſitio deinde argumentis, firmis potius, quam multis, munienda eſt, quae facile ſuppeditabunt ipſae περιστάσεις, vt adeo certis argumentorum locis hic ſuperſedere liceat*).

*) Vulgo quidem in inſtitutionibus epiſtolicis multos argumentorum locos, veluti *ab vtili, iucundo, decoro, facili, honeſto, cet.* oſtendunt, ex quibus omnia argumenta, tamquam e ſedibus aut pluteis ſuis, depromenda exiſtimant rhetores. Sed his quidem loculis aequo animo carebimus. Ipſae enim περιστάσεις rationes ſcribenti ſufficient optimas, & inſtituto adcommodatiſſimas, nihil vt opus ſit iſtis argumentorum locis e. g. ſi cui *gratulandum* ſit nouum munus, ratio ipſa docebit, oſtendendum eſſe, munus hoc eſſe optabile, honorificum, virtuteque alterius digniſſimum, ex eoque multum decoris ad rempublicam redundaturum, cet. Si *conſolandus* quis de obitu filii: ratio ipſa ſuadebit, vt exponamus defuncti beatitudinem, temporum, quibus ſubtractus ſit, miſeriam, chriſtiani in adfectibus coercendis officium, cet. Et ſic numquam deerunt ſcribentibus argumenta, dummodo περιστάσεις, *quid? vbi? cet.* expendantur paullo diligentius. Vtilitatis tamen haud parum tironibus adferre poſſunt PLANERI *epiſtolae enthymematicae*, quibus & varia argumen-

menta vel enthymemata, quae in ſingulis epiſtolarum generibus adhibenda videantur, cum cura oſtendit, & veterum ac nouorum ſcriptorum epiſtolas in certas claſſes retulit.

VIII.

Perinde autem eſt, ſiue argumenta propoſitioni, ſiue hanc argumentis praemittas *). Diſpoſitio eſt arbitraria.

*) Sic MANVTIVS *epiſt. I,* 1. propoſitionem argumentis praemittit: *epiſt, I,* 2. eamdem illis ſubiungit. Nonnumquam propoſitio argumentis & praemittitur & ſubiungitur, cuius rei exemplum denuo eſt apud MANVT. *epiſt. I,* 8.

VIIII.

Poſſunt & hic argumenta nonnulla aetiologiis illuſtrationibuſve amplificari, dummodo obſerues, & parcius hoc fieri debere, & breuius. In epiſtolis enim ad exempla, ſimilia, ſententias tantum adludendum eſſe, iam ſupra obſeruauimus*). An in epiſtolis locum habeant illuſtrationes.

*) Quam eleganter illuſtrationibus eiuſmodi vtatur CICERO, vel ex hac breui eius *epiſtola* 6. *libri* VII. adparet: *In omnibus meis epiſtolis, quas ad Caeſarem aut ad Balbum mitto, legitima quaedam eſt acceſſio commendationis tuae, nec ea vulgaris, ſed cum aliquo inſigni indicio meae erga te beneuolentiae. Tu modo ineptias iſtas, & deſideria vrbis, & vrbanitatis depone, & quo conſilio profectus es, id adſiduitate & virtute conſequere. Hoc tibi tam ignoſcemus nos amici, quam ignouerunt Medeae, quae Corinthi arcem altam habebant, matronae opulentae, optimates, quibus illa manibus gypſatiſſimis perſuaſit, ne ſibi illae vitio verterent, quod abeſſet a*

patria. Nam multi ſuam rem bene geſſerunt & publicam patria procul. Multi qui domi aetatem agerent, propterea ſunt improbati. Quo in numero tu certe fuiſſes, niſi te extruſiſſemus. Sed plura ſcribemus alias. Tu qui ceteris cauere didiciſti, in Britannia, ne ab eſſedariis decipiaris, caueto: & quando Medeam agere coepi, illud ſemper memento: Qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, nequaquam ſapit. Cura, & valeas.

X.

Exordia epiſtolarum quadia ?

Accedit nonnumquam exordium, quod vel *commune* eſt, vel *proprium*. *Illud* omnibus epiſtolis*), *hoc* ei tantum, quam exaramus, conuenit**). Vtrumque breuiſſimum eſſe oportere, quilibet intelligit***).

*) *Communia* exordia ſunt, quae de valetudine alterius inquirunt, aut veniam ſcribendi rogant, aut acceptarum epiſtolarum ſententiam repetunt. Antiquiſſimum ſollemniſſimumque eſt illud: SI VALES, BENE EST, EGO VALEO, quod tamen iam altero poſt Auguſtum aeuo euiluerat. Vnde non eſt, quod a nobis demum in vſum reuocetur.

**) Plerumque hoc ab occaſione cauſſaque ſcribendi petitur, adeoque reperitur facillime. E. c. Si gratulandum alicui ſit munus nouum; eius in ipſo exordio iniicienda eſſet mentio. Sic MANVTIVS *epiſt. I, 2.* Alfonſo Caraffae gratulaturus purpuram, ita auſpicatur: *Solent eſſe, quae minus exſpectantur, laetiora. Nihil tamen iſta, qua te auctum nuper accepimus, dignitate neque magis exſpectatum apud eos, qui ſtudia tua, tuos ad virtutem praeclaros impetus nouerant, neque iucundius, aut laetitiae maioris vnquam fuit.*

***) Ge-

***) Generatim enim inter epiſtolarum virtutes praecipuas eſt BREVITAS, adeo, *vt eas ſiniſtram manum implere haud debere*, ſcribat SENECA *epiſt.* 45. Longiores eſſe ſolent epiſtolae ad familiares, iiſque quam maxime ſe oblectari ſcribit CIC. *epiſt. ad Quint. fratr.* I, 1. Sed hae plerumque neglectis exordiis, ſtatim ad rem ipſam & variarum rerum narrationem progrediuntur. Nec breuitas tantum exordia epiſtolarum commendat, ſed & inexſpectatum. Statim enim neſcio quid admirationis & voluptatis excitant improuiſa eiuſmodi, atque inexſpectata exordia. Elegantiſſimum ergo exordium CIC. *epiſt. ad diuerſ. VII*, 13. *Quam ſint moroſi qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt. Moleſte ferebam antea, te inuitum iſtic eſſe, pungit me rurſus, quod ſcribis, te eſſe iſtic libenter.* Sane quid ſibi vellet CICERO hoc inexſpectato exordio, intelligere non potuit Trebatius, niſi perlectis ſequentibus. Aeque elegans eſt exordium MANVTII *epiſt.* I, 14. *Odi paene meos oculos; etſi oculi ſunt, id eſt, omnium rerum cariſſimi. Sed odi certe peius, quam antea, hunc morbum, quo mihi nunc tuus adſpectus, tuus complexus eripitur.* Addo illud Coelii apud CIC. *epiſt. ad diuerſ. VIII*, 4. *Inuideo tibi, tam multa quotidie, quae mirere, iſtuc perferuntur.* Item illud PLINII *epiſt.* I, 6. *Ridebis & licet, rideas.*

XI.

Idem de concluſione ſentiendum, quae qualis eſſe debeat, facile ex ipſa propoſitione primaria intelliges*). Vt & concluſiones.

*) Exempli gratia ſi cui gratulandum eſt, per ſe patet, concluſionem vel votum aliquod complecti, vel cohortationem, vel commendationem noſtri, vel aliud quid huiuſmodi. Ita

etiam

patria. Nam multi ſuam rem bene geſſerunt & publicam patria procul. Multi qui domi aetatem agerent, propterea ſunt improbati. Quo in numero tu certe fuiſſes, niſi te extruſiſſemus. Sed plura ſcribemus alias. Tu qui ceteris cauere didiciſti, in Britannia, ne ab eſſedariis decipiaris, caueto: & quando Medeam agere coepi, illud ſemper memento: Qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, nequaquam ſapit. Cura, & valeas.

X.

Exordia epiſtolarum qualia? Accedit nonnumquam exordium, quod vel *commune* eſt, vel *proprium*. *Illud* omnibus epiſtolis *), *hoc* ei tantum, quam exaramus, conuenit **). Vtrumque breuiſſimum eſſe oportere, quilibet intelligit ***).

*) *Communia* exordia ſunt, quae de valetudine alterius inquirunt, aut veniam ſcribendi rogant, aut acceptarum epiſtolarum ſententiam repetunt. Antiquiſſimum ſollemniſſimumque eſt illud: SI VALES, BENE EST, EGO VALEO, quod tamen iam altero poſt Auguſtum aeuo exoleuerat. Vnde non eſt, quod a nobis demum in vſum reuocetur.

**) Plerumque hoc ab occaſione cauſſaque ſcribendi petitur, adeoque reperitur facillime. E. c. Si gratulandum alicui ſit munus nouum; eius in ipſo exordio iniicienda eſſet mentio. Sic MANVTIVS *epiſt. I, 2.* Alfonſo Caraſſae gratulaturus purpuram, ita auſpicatur: *Solent eſſe, quae minus exſpectantur, laetiora. Nihil tamen iſta, qua te auctum nuper accepimus, dignitate neque magis exſpectatum apud eos, qui ſtudia tua, tuos ad virtutem praeclaros impetus nouerant, neque iucundius, aut laetitiae maioris vmquam fuit.*

***) Ge-

***) Generatim enim inter epiſtolarum virtutes praecipuas eſt BREVITAS, adeo, *vt eas ſiniſtram manum implere haud debere*, ſcribat SENECA *epiſt.* 45. Longiores eſſe ſolent epiſtolae ad familiares, iiſque quam maxime ſe oblectari ſcribit CIC. *epiſt. ad Quint. fratr. I*, 1. Sed hae plerumque neglectis exordiis, ſtatim ad rem ipſam & variarum rerum narrationem progrediuntur. Nec breuitas tantum exordia epiſtolarum commendat, ſed & inexſpectatum. Statim enim neſcio quid admirationis & voluptatis excitant improuiſa eiuſmodi, atque inexſpectata exordia. Elegantiſſimum ergo exordium CIC. *epiſt. ad diuerſ. VII*, 13. *Quam ſint moroſi qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt. Moleſte ferebam antea, te inuitum iſtic eſſe, pungit me rurſus, quod ſcribis, te eſſe iſtic libenter.* Sane quid ſibi vellet CICERO hoc inexſpectato exordio, intelligere non potuit Trebatius, niſi perlectis ſequentibus. Aeque elegans eſt exordium MANVTII *epiſt. I*, 14. *Odi paene meos oculos; etſi oculi ſunt, id eſt, omnium rerum cariſſimi. Sed odi certe peius, quam antea, hunc morbum, quo mihi nunc tuus adſpectus, tuus complexus eripitur.* Addo illud Coelii apud CIC. *epiſt. ad diuerſ. VIII*, 4. *Inuideo tibi; tam multa quotidie, quae mirere, iſtuc perferuntur.* Item illud PLINII *epiſt. I*, 6. *Ridebis & licet, rideas.*

XI.

Idem de concluſione ſentiendum, quae qualis eſſe debeat, facile ex ipſa propoſitione primaria intelliges*). Vt & concluſiones.

*) Exempli gratia ſi cui gratulandum eſt, per ſe patet, concluſionem vel votum aliquod complecti, vel cohortationem, vel commendationem noſtri, vel aliud quid huiuſmodi. Ita

etiam

etiam epiſtolis gratiarum actoriis ſubiicietur vel votum, vel grati animi pollicitatio, vel commendatio in futurum. Sunt tamen etiam concluſiones quaedam tantum non omnibus epiſtolis communes, veluti officiorum oblatio, commendatio valetudinis, amicorum ſalutatio, reſponſionis flagitatio, & quae ſunt huius generis alia.

XII.

Stilus epiſtolicus qualis?

Stilus epiſtolarum qualis eſſe debeat, iam *capite* 2. *partis prioris*, *num.* 61. ſatis adcurate expoſuimus, nihil vt hic addendum ea de re videatur.

XIII.

Quid in titulis atque ſubſcriptionibus obſervandum?

De complicandis etiam obſignandiſque epiſtolis aliquid monere, ſuperuacuum fuerit. Lippis enim & tonſoribus talia ſunt notiſſima. De titulis tamen, quos vocant, & ſubſcriptione, moneo, eum tenendum eſſe modum, vt ne vel antiquitatis adfectatione *), vel ſtili barbarie ac nouitate**), reprehenſionem iure mereamur.

*) Antiqui nullo titulorum ſyrmate onerabant alios, ſed litteris haec praemittebant: M. T. CICERO VOLVMNIO S. P. D. Poſtea ſaepe addebant: SVO, vt C. CAECIL. PLINIVS ARRIO SVO S. P. Denique & alterius nomen ſuo honoris cauſſa praemittere ſolebant, veluti: ARRIO SVO C. CAECIL. PLINIVS S. P. D. idque diu in vitio poſitum eſſe nouimus. Paraſiticum enim videbatur, nomen ſuum poſtponere, ceu oſtendunt EL. VINET. *ad Auſon. epiſt.* 20. & MENAG. *Amoen. iur. ciu. c.* 23. *p.* 124. Hinc AVSONIVS ibid. PAVLLINI praeponens nomen, id metri neceſſitate excuſat;

PAVLLINO AVSONIVS. *Metrum ſic ſuaſit, vt eſſes*

Tu prior: & nomen praegrederere meum.
Quamquam & faſtorum titulo prior, & tua Romae
Praeceſſit noſtrum ſella curulis ebur.

Semper itaque veteres, omiſſo titulorum ſyrmate, breui illa ſalutatione vſi ſunt. Et hos quidem imitari non dubitarim, quoties ad familiarem aliquem ſcribendum eſſet. At, ſi viris magnis ſcribendum, nemini ego quidem auctor fuerim, vt hac antiqua formula vtatur. Satius tunc erit, titulos quoſdam honoris in caſu vocatiuo epiſtolae praemittere, hoc modo:

VIR ILLVSTRIS ATQVE EXCELLENTISSIME.

VIR SVMME, cet.

Ad calcem litterarum recentiore more adiunges ſubſcriptionem:

ILLVSTRIS EXCELLENTISSIMIQVE NOMINIS TVI

cultor perpetuus.

vel ſimilem. Dandum enim aliquid hodiernis moribus, ne magnorum virorum dignitatem ſupercilio ſcholaſtico deſpicere videamur.

**) Merito ergo ex latinis epiſtolis elaboratioribus proſcribimus I. ſalutationes illas: *Salutem & officia*, χαίρειν, εὖ πράττειν, Hebr. *Immanuel*, & ſimilia, & multo magis II. aenigmata illa puerilia: *Mitto tibi* NAVEM, *prora puppique carentem*, *cet.* Nec ferendae III. loquutiones abſtractae, quas vocant, imitatione

Ger-

Germanicae linguae inuentae, veluti: *Dominatio veſtra, veſtra Serenitas, Nobilitas, Amplitudo, nobiliſſima dignitas veſtra, cet.* Multoque minus tolerandae, quae plane vel barbarae, vel ſoloecae ſunt, e. g. *Veſtra deuotio, diſcretio, paternitas, veſtra gratia, cet.* Ignota quoque veteribus illa extenuandi cauſſa reperta: *paruitas mea, exiguitas mea*, quamuis prius placuerit iam VALERIO MAXIMO, *in prooem.* Id vero poſtea frequentarunt ſcriptores aeui poſterioris, & maxime Chriſtiani, quos vel maxime decebat modeſtia. HIERON. *ad Tranquillinum: Et quia meae* PARVITATIS *quaeris ſententiam.* Denique etiam IIII. ab illo more alios tertia perſona compellandi merito abſtinemus, v. c. *Iuſſit me excellentia veſtra, ſi quid noui geſtum fuerit, eam de illo reddam certiorem. Sciat ergo cet.* Putida haec omnia ſunt, & a Latinae linguae indole aliena aeque ac compellatio in perſona ſecunda ſingulari a more linguae Germanicae.

CAPVT II.

De Orationibus conſcribendis.

I.

Cur etiam de conſcribendis orationibus praecepta quaedam addamus?

ALterum ſcriptionum genus, quo hodie nonnumquam vtimur, ſunt ORATIONES. Eas conſcribendi rationem quum ex inſtituto oſtendant rhetores, ſuperuacuum forſan fore videbitur, ea de re vel verbum addere. Enimuero quum alia hodie, quam olim, ſit oratoriae ratio, neque vetera illa rhetorum praecepta noſtrae reipublicae, noſtroque ſaeculo poſſint adcommodari *): licebit & nobis pauca quaedam de conſcribendis orationibus monere.

*) Ora-

*) Oratoriam primi excoluerunt Graeci, e quibus vix quiſquam, ante ARISTOTELEM, eam in artis formulam redegit. Nam, qui ante hunc aliquid de praeceptis rhetoricis commentati ſunt, veluti, EMPEDOCLES, TISIAS, THEODORVS, GORGIAS, vix videntur operae pretium feciſſe. Vid. VOSS. *de nat. & conſtitut. rhet. VIIII. p.* 331. *ſequ.* Iam vero Graeci tantum non omnes in liberis vixerunt rebuſpublicis, in quibus plebs eloquentia demagogorum quam maxime flectitur. Multum ergo intererat Graecorum, tum ad potentiam, tum ad ſecuritatem, vt iſtam dicendi facultatem adſequerentur, qua animos vulgi huc illuc flectere poſſent. Hinc & totius oratoriae Graecae finis eſt τὸ πείθειν ſeu *perſuadere*, nec melius ea definiri poſſe videbatur, quam πειθοῦς δημιουργὸς *perſuaſionis opifex*, ceu rhetoricam in *Gorgia* adpellat PLATO. Pauciſſimi, & in his QVINCTILIAN. *lib. II. Inſt. orat. c.* 15. negarunt, finem oratoriae eſſe perſuadere, vel adpoſite ad perſuadendum dicere, eoſque potius, *qui bene & recte dixerint*, finem artis adſequutos cenſuerunt. Sed ſi vel maxime hunc finem proximum dixeris: tamen & illa bene ac recte dicendi facultas procul dubio ad perſuadendum fuit comparata; iſque adeo oratoriae fuit finis vltimus. At hodie alia eſt rerumpublicarum plerarumque facies. Raro enim plebis ſuffragiis amplius ſed vel iuſſibus principum, vel optimatum conſiliis, ſumma rerum committitur. Nec in laude amplius ponitur flexanimis illa eloquentia demagogorum, ſed ſuppliciis digna iudicatur. Ex quo facile patet, oratoriam, cuius hodie vſus eſt, toto coelo ab antiqua illa Graeca diſtare.

Sci-

II.

Veterũ orationum genera tria.

Scilicet triplex erat Graecis dicendi occaſio. Vel enim in conciliis populi, vel in foro & iudiciis, vel in Graeciae conuentibus verba erant facienda*). Quare etiam triplex Graecis erat orationum genus, DEMONSTRATIVVM, quo in conuentibus Graeciae: DELIBERATIVVM, quo in conciliis vel comitiis; & IVDICIALE, quo in foro & iudiciis vtebantur **).

*) Oratoriam praecipue excolebant Athenienſes. Nec enim vel Sparta, vel Thebae, vllum, qui in ea arte excelluerit, oratorem protulere. Athenis vero Populus certis ſtatiſque diebus ſolebat in concionem vel concilium prodire, vt de figendis refigendiſque legibus, de legendis magiſtratibus, de pace denique ac bello in medium conſuleret. Et haec quidem populi comitia ſtata ac ſollemnia *ἐκκλησίαι νόμιμοι, ὡρισμέναι*, item *κύριαι* dicebantur. Aliquando etiam extra ordinem cogebatur concio, ſi quid ſubitum accidiſſet, & hae erant *ἐκκλησίαι σύγκλητοι* vel *πρόσκλητοι* itemque *κατεκκλησίαι*. De quibus populi conciliis vel comitiis IVL. POLLVX *Onomaſt. VIII*, 1. 32. *& V*, 8. 7. PFEIFF. *Antiq. Graec. II*, 35. In foro quoque exercebantur iudicia publica, maxime in Areopago, de quo videndus SVID. *voce ἄρειος πάγος*. IO. MEVRS. *in Areopago*. Denique tota Graecia habebat ſuos conuentus, ſuaſque panegyres, ad quas vndequaque ad communes ludos communiaque ſacra confluebant Graeci. Talia erant *Olympica*, *Pythia*, *Nemea*, *Iſthmia*, de quibus PFEIFFER. *Ant. Graec. I*, 49. *ſequ.*

**) In conuentibus ergo vel *ἐκκλησίαις* oratores populo vel ſuadebant, vel diſſuadebant

aliquid,

aliquid, de quo tum deliberatio inſtituebatur. Vid. DEMOSTH. *orat. pro Cteſiph.* Et hoc genus dicendi δημηγορικὸν, ἐκκλησιαστικὸν, vel συμβουλευτικὸν ſolebat adpellari. Tales ſunt DEMOSTHENIS orationes *Olynthiacae*, *Philippicae*, & reliquae pleraeque. In foro etiam, veluti Areopago, Palladio, Delphinio Prytaneo, Phreatio, Heliaeo, Lyceo, Meticheo quoties habebantur iudicia publica, oratorum partes erant, reis vel diem dicere, vel eoſdem defendere, quod qua ratione factum ſit, luculenter oſtendit MEVRS. *in Areopago cap. extremo*, & SIGON. *de rep. Athen. III.* Et eiuſmodi orationes dicebantur δικανικαὶ ſeu *generis iudicialis*, quales ſunt DEMOSTHENIS *orationes in Aphobum*, *Neaeram*, *Ariſtogitonem*, & aliae. Denique quando Graeci vniuerſi ad ludos ſollemnes confluebant, in publica etiam iſta celebritate gentis orationes habebantur, in laudem illorum, qui Graeciae libertatem defenderant, hoſteſque deuicerant, COEL. RHODIGIN. *lect. antiq. XXVIIII, 12.*

III.

Quum vero hodie nec in populi conciliis concionentur demagogi, nec in foro cauſſarum patroni eloquentiam oſtentent, nec denique ſollemnes quaedam ſuperſint panegyres: facile patet, triplicis illius cauſſarum generis, quo vniuerſa veterum rhetorica nititur, hodie nullum ſupereſſe vſum *). Quandoquidem ergo in ſcholis tantum aliquae ſuperſunt oratoriae Latinae reliquiae, declamationes vero illae vmbraticae ad nullum trium generum pertinent: nouum orationum genus invenerunt doctores, quod quum non tam in perſuadendo, quam

An etiam hodiernae orationes ad haec genera reuocari poſſint?

quam docendo delectandoque verſetur, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟ'Ν adpellare conſueuerunt **).

*) Aiunt equidem, hodienum nos vel laudare, vel vituperare, ſuadere, vel diſſuadere, adcuſare, vel defendere, adeoque omnino magnum eſſe veteris oratoriae vſum. Quo ſenſu QVINCTIL. *lib. III. c. 7. Laudare teſtem, vel contra, pertinet ad momentum iudiciorum, & ipſis etiam reis dare laudatores licet, & editi in competitores, in L. Piſonem, Clodium & Curionem libri vituperationem continent, & tamen in ſenatu loco ſunt habiti ſententiae*. Sed qui conſiderauerit ea, quae paullo ante de trium generum origine diſſeruimus, facile deprehendet, orationes hodiernas *de laudibus hiſtoriae, de philoſophia cum iuriſprudentia coniungenda, de non ferenda iuuenum proteruia, de turpitudine ebrietatis*, aliaſque huius generis non magis ſimiles eſſe orationibus veterum in comitiis populi, foroque & conuentibus Graeciae habitis, quam vmbram luci.

**) Multa de hoc *didaſcalico* dicendi genere commentatur NIC. REVSNERVS, MATTH. DRESSERVS, CONR. DIETERICVS, aliique rhetores. Sed ipſi rhetorices fini ac naturae illud repugnat. Interim negari nequit, pleraſque declamationes, quas hodie in ſcholis audimus, generis eſſe didaſcalici.

IIII.

Orationes hodie vel ſcholaſticae ſunt, vel panegyricae.

Vt ergo orationes conſcribendi rationem noſtrae aetati reique publicae adcommodemus: duo hodie eſſe arbitramur Latinarum orationum genera. Alterum in vmbra ſcholarum vſu receptum *), alterum paullo ſollemnius **). Illas DECLAMATIONES, has

has PANEGYRICAS vocare licebit. Nos hoc capite de declamationibus agemus.

*) *Declamationes* mihi ſunt, quae de rebus quibuſdam, ad eruditionem pertinentibus, veluti de quaeſtionibus phyſicis, moralibus, iuridicis, philologicis, theologicis, hiſtoricis, exercendi ingenii, oſtentandaeque eloquentiae cauſſa habentur. Tales ſunt pleraeque orationes M. ANT. MVRETI, M. ANT. MAIORAGII, PETRI CVNAEI aliorumque recentiorum, quas more maiorum in gymnaſiis& academiis habuerunt.

**) *Panegyricas* voco non tantum laudationes magnorum virorum, quales ſunt pleraeque BVCHNERIANAE: ſed quaecumque in feſto quodam conuentu coram ſplendidiore auditorio habentur, veluti in inauguratione academiae, vel regis, in ſacris ſaecularibus, cet. Hae quemadmodum a ſuperioribus materia, ita & ſtilo quam maxime differunt.

V.

Declamationem itaque ſcripturo, id praecipue agendum eſt, vt thema inueniat haud vulgare*) nec tamen a ſenſu communi remotum**): iucundum***), nec tamen ſcurrile****): ita denique comparatum, vt perſonis, loco, temporique conveniat*****). Declamationem ſcripturũ ſollicitum eſſe oportet de themate.

*) Cauendum ergo eſt a thematibus vulgaribus, qualia ſunt *de laudibus virtutis, de laudibus litterarum, cet.* His enim facile obiici poſſet illud CATONIS: *Stulte, quis vmquam vituperauit?* In pueris & adoleſcentulis, qui nondum aere lauantur, tolerari haec poſſunt: minime in viris, quorum in grauiore materia exercetur ingenium.

**) Non enim eloquentia abutendum eſt, ſed

ſed vtendum. Cum ratione ergo inſaniunt, qui I. veterum academicorum more de rebus omnibus in vtramque partem diſſerendum, in eaque ſummam eloquentiae laudem poſitam exiſtimant. Vid. CIC. *de fin. bon. II,* 1. Adcuratum ergo ac laudandum fuit ſenis illius Catonis iudicium, qui Carneadem, quod eadem eloquentia iuſtitiam & laudauerat, & vituperauerat, vrbe eiiciendum cenſuit. Sane rerum laudandarum vituperandarumque ideae tam ſunt neceſſariae, vt qui eas dicendo euellere animis conatur, vel magno conatu maximas agere nugas, vel ad quoduis ſcelus profligatiſſimus videatur. Et quid humano generi prodeſſet eloquentia, qua liceat νικᾶν καὶ δίκαια κἄδικα, vt de SOCRATIS eloquentia ait ARISTOPHANES *in Nubib. v.* 99? Nec magis ſapere videntur, II. qui res vituperandas laudando, vel laude dignas vituperando in muſtaceo quaerunt laureolam. LVCIANVS *muſcam* & *podagram*, SYNESIVS *caluitium;* DIO CHRYSOSTOMVS *exſilium;* MAIORAGIVS *lutum;* BVRMANNVS *pigritiam* laudauit, nec febri, aſinoque ſui encomiaſtae defuerunt. Παράδοξα haec ſunt, & ingenio oſtentando idonea, ſed tamen puerilia, & viro graui parum digna. At nihil reperias in huius generis oratiunculis, ſed mera σοφίσματα, ſine quibus res minus laudandae laudari nequeunt.

***) Quum enim declamationes eiuſmodi ſcholaſticae pleraeque vix aliquam inſignem vtilitatem vel reipublicae vel auditoribus polliceri poſſint, adeoque multis taedium inter audiendum obrepere ſoleat: facile patet, iucunditate rerum abſtergendum eſſe hoc faſtidium, adeoque ea themata quam maxime referre plauſum, quae ſunt auditu iucundiſſima. Quis dubitaret quaeſo, quin ſuauiſſimae celeberrimi auctoris declamationes *de charletaneria eruditorum*

rum explicationibus frontibus auditae ſint, quam ſi ſubtiliſſimus aliquis philoſophus magno ſupercilio *de laudibus reginae illius ſcientiarum, metaphyſicae*, diſſeruiſſet?

****) Modus in rebus omnibus optimus eſt. Cauendum ergo, ne dum iucundus eſſe laboras, ſcurram aut hiſtrionem agas. Cauenda etiam Cynica illa dicacitas & linguae virulentia, ne in ſatiram euadat oratio.

*****) MORHOFIVS v. c. *in Polyhiſt. III*, 12. 3. *ſequ.* praeclare oſtendit, inuentionem omnem poeticam e locis illis περιστατικοῖς: *Quis? quid? vbi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?* vnice eſſe petendam, his tria alia adiuncta ſubiice: *quale? quantum? quoties?* Idem mihi de inuentione thematum videtur. Fingamus, orationem inauguralem habendam eſſe a profeſſore politices: circumſtantia *quis?* themata nobis ſuppeditabit varia. Diſſerere enim poſſemus *de virtutibus profeſſoris politices, de praecipuis huius aeui ſcriptoribus politicis*, de quaeſtione: *prudentia ciuilis doctrina, an ſolo vſu comparetur?* circumſtantia *quid?* themata ſuggeret *de ſophiſmate politico in veterum auguriis latitante, de eloquentia ciuili, de oratoria principis*. Fingamus porro orationem illam habendam Argentorati, vel Altorfii, circumſtantia illa *vbi?* commendabit thema *de republica Argentoratenſi, vel Norimbergenſi ſolutiſſimo prudentiae architectonicae exemplo*. Sin Lipſiae ea oratio habenda eſſet, *quanta ſit commerciorum ad reipublicae beatitudinem vtilitas*, poſſet demonſtrari. Circumſtantia *quibus auxiliis?* denuo nobis varia ſufficiet themata, veluti *de doctrina principis, de exemplo principis, de perpetua cenſura*. Circumſtantia *cur?* dicere ſuadebit *de doctrinis in academiis inculcandis*, vel de quaeſtione: *cur olim in academiis inculta iacuerit prudentia ciuilis?*

uilis? Circumſtantia *quomodo?* nobis ad animum reuocabit themata, *de ſcopulis in prudentia ciuili cauendis*, *de monarchomachiſmo*, *de Machiauelliſmo*, *cet.* Denique ſi oratio iſta habenda fuiſſet eo tempore, quo praeclarum aliquid, vel reipublicae admodum ſalutare contigerit: circumſtantia illa quando? nobis ſuggereret quaeſtiones, quantum firmata pax, aut victoria inſignis relata reipublicae profuerit? Quis ergo tam eſſet ab ingenio omni deſtitutus, vt e tot thematibus non poſſet illud ſeligere, quod & optimum, & auditoribus iucundiſſimum fore praevideat?

VI.

Vnde res & argumenta petenda?

Inuento themate, diſpiciendum, ad quam diſciplinam illud pertineat. Inde enim omnis adparatus rerum argumentorumque eſt petendus*).

*) Nolim ergo, te & hic de certis argumentorum locis vel ſedibus eſſe ſollicitum. Declamationes pleraeque de rebus ad eruditionem pertinentibus agunt. Quid vero de iis dicendum ſit, diſciplinae docent. Ex iis ergo colligenda, quae ad thema pertinent, ita tamen, vt ne extra oleas vagemur. Non enim omnia, ſed optima, & ad rem pertinentia, dicenda ſunt. Exem li cauſſa, ſi quaeſtio eſſet: *cur olim tam inculta iacuerit prudentia ciuilis?* facile animaduerterem, omnem adparatum partim ex hiſtoria litteraria medii aeui, partim ex hiſtoria academiarum. Quantus mihi inde naſceretur rerum argumentorumque adparatus? Nihil ergo opus eſt *locis dialecticis*, *arte Lulliſtica*, *indice combinatorio*, a'iiſque eiuſmodi ſubſidiis, quae magno iuuenum malo a nonnullis commendantur.

Vbi

VII.

Vbi iuſtus rerum argumentorumque adparatus ad manum eſt, opera porro danda erit, vt illum in certas quaſdam claſſes, vel partes diſtribuamus*) Quot partes vel claſſes conſtituuntur: totidem erunt orationis ARGVMENTA. Quomodo ea diſponenda?

*) Collecto e. g. adparatu, qui ad thema aliquod pertinet: facile animaduerterem, eum ad quaedam reuocari capita poſſe. Hinc tota tractatio totidem conſtabit argumentis; quot ſunt partes, in quas diſtributa materia ſit. Ceterum, ſi vnquam, hic certe iudicio opus eſt. Nec ordo ille ita certis adſtringi regulis poteſt, vt ab iis diſcedere non liceat. Eleganter QVINCTIL. *Inſtit. orat. lib. VII. cap.* 1. *Sed meminerimus ipſam diſpoſitionem plerumque vtilitate mutari, nec eamdem ſemper primam quaeſtionem ex vtraque parte tractandam. Cuius rei vt cetera exempla praeteream, Demoſthenes quoque atque Aeſchines poſſunt eſſe documento, in iudicio Cteſiphontis diuerſum ſequuti ordinem, quum accuſator a iure, quo videbatur potentior, coeperit, patronus omnia, vel paene omnia ante ius poſuerit, quibus iudicem quaeſtioni legum praepararet.*

VIII.

Singula argumenta iam faciIlime poterunt elaborari, ſi ea obſeruentur praecepta, quae ſupra de *ſyllogiſmo & enthymemate oratorio* ſuppeditauimus*). Quomodo ſingula argumenta elaboranda.

*) Scilicet argumenta ſingula rediguntur in ſyllogiſmos vel enthymemata. Praemiſſae deinde probantur atque amplificantur. Exemplo nobis erit MVRETI oratio II. Venetiis *de laudibus litterarum* habita. In ea oſtendere conatur orator

eloquentiſſimus, permultum ornamenti praeſidiique optimas litteras rebus publicis bene temperatis adferre. Omnem ergo adparatum e prudentia ciuili petitum ad duo ſumma capita refert, demonſtratque, *I. litteris pueritiam & adoleſcentiam ad rempublicam praeparari*, II. *iiſdem viros ciuiles in adminiſtranda republica adiuuari*. Prius argumentum in hunc redigit ſyllogiſmum:

I. MAIOR. *Quodcumque adoleſcentes ad virtutem praeparat, illud multum ornamenti praeſidiique adfert reipublicae;* vbi

 I. Ipſa propoſitio.

 II. Aetiologia. *Felicitas enim reipublicae a ſingulorum felicitate ac virtute dependet.*

II. MINOR. *Litterae adoleſcentes ad virtutem praeparant*, Vbi

 I. Ipſa propoſitio.

 II. Aetiologia. Nam

  I.) pueritiam praeparant.

   1.) Aetiologia. *Informant enim eamdem ad humanitatem & virtutem.*

   2.) Illuſtratio. *Vt in ſemente ſpes meſſis, ita in inſtitutione puerili ſpes vitae poſita eſt.*

  II.) Iuuentutem praeparant.

   I.) Aetiologia. *Nam abducunt eam a voluptatum illecebris, & ad gloriam excitant.*

   II.) Illuſtratio ab

    1.) exemplo *Themiſtoclis, qui Miltiadis trophaeis excitabatur.*

    2.) fabulis poeticis, *de Veneris imperio, & de Iaſone, qui Sirenum inſidias Orphei lyra euaſit.*

    3.) exemplis *Chryſippi, Archimedis, Solonis, qui voluptatem e litteris incredibilem ceperunt.*

III. CONCLVSIO. *Ergo litterae multum ornamenti praeſidiique adferunt reipublicae.*

Alterum argumentum MVRETVS enthymemati huic includit:

I. MINOR. *Litteris viri ciuiles in adminiſtranda republica adiuuantur.* Litterae enim vſum ſuum exſerunt

I. In pace. Vbi

I. Aetiologia. *Politica enim omnes viri ciuilis partes oſtendit.*

II. Illuſtratio, ab

I.) obiectione. *At poſſunt viri ciuiles aliena opera vti.* Quod negatur.

II.) Illuſtratio *ab exemplo Manlii, qui caecus conſulatum recuſabat, quod indignum putaret, ei capita fortunaſque omnium committi, qui alienis oculis vteretur.*

II. In bello, vbi

I. Aetiologia. *Bella enim non tantum corporis, ſed & animi viribus geruntur.*

II. Illuſtratio *a voto Agamemnonis, qui decem ſibi non Achilles aut Aiaces, ſed Neſoras optabat.*

III. Secunda aetiologia. *Hiſtoria tot bella ob oculos ponit, quum alias maximi duces paucis tantum bellis interfuerint.*

IIII. Tertia aetiologia. *Litterae ob oculos ponunt clariſſimorum fortiſſimorumque ducum exempla.*

V. Quarta aetiologia. *Maximos ſaepe exercitus eloquentia vel ſitis vel incitauit.*

VI. Illuſtratio *ab exemplo Tyrtaei poetae, qui Lacedaemoniorum exercitum verſibus inflammauit.*

VII. Aetiologia quinta. *Maximi ac celeberrimi duces eruditi fuerunt.*

VIII. Illuſtratio *ab exemplis Architae Tarentini, Meliſſi, Socratis, Platonis, Xenophontis, Periclis, Themiſtoclis, Epaminondae, Scipionum, Luculli, Fabii, Marcelli, Iulii Caeſaris, Bruti.*

VIIII. Illuſtratio *a lege Mitylenaeorum, qui bello victos non aliter mulctabant, quam vt ne liberos ſuos litteras edocerent.*

II. CONCLVSIO. *Multum ergo ornamenti praeſidiique litterae adferunt reipublicae.*

Vides, clariſſimum illum oratorem non alio vſum artificio, quam quod nos hic commendamus, politiſſimam illam compoſuiſſe orationem. Ἐξεργασίαν eius addere nihil attinet. Ecquis enim eſt tam omnis elegantioris doctrinae incurioſus, vt elegantiſſimas MVRETI orationes legendas, & in ſinu geſtandas non exiſtimet?

VIIII.

Exordia generalia.

Accedit & hic EXORDIVM, idque vel *generale*, vel *ſpeciale*. Modo enim a perſona oratoris*), modo ab auditoribus**), modo a loco***), modo a tempore****) aliiſque circumſtantiis auſpicari licet. Quae omnia *exordia generalia* habentur.

*) Talia ſunt exordia, quibus orator ſeſe extenuat. Ipſe CICERO eiuſmodi exordio utitur in *oratione pro Sexto Roſcio Amerino*. Erat enim tum admodum iuuenis, nec dum cuiquam praeſtiterat patrocinium. Minus ergo excuſandi, qui extenuatione eiuſmodi vtuntur in conſeſſu hominum obſcurorum, quique nulla admodum auctoritate pollent.

**) Elegantiſſimum huius generis eſt exordium MVRETI, quo in *oratione II. partis I.* vtitur. Dicendum enim illi erat in ſplendidiſſimo

mo Senatus Veneti conſeſſu, cuius adſpectus vel conſtantiſſimo viro metum incutere potuiſſet. Eiuſdem generis eſt exordium orationis CICERONIANAE pro lege *Manilia*.

***) Hunc exordiendi modum eadem oratione praeclare obſeruauit MVRETVS. Nam vt in ſenatvs, ita & in ipſius vrbis & reip. laudes latius excurrit.

****) Sic MVRET. *orat. II*, 18. dicturus de circumciſione a tempore, id eſt, Kalendis Ianuariis exorditur.

X.

Sed elegantiora plerumque ſunt *exordia ſpecialia*, quae vel ab occaſione dicendi *), vel a re ipſa **) petuntur. Exordia ſpecialia.

*) MVRET. *orat. I*, 8. dicturus de philoſophiae moralis laudibus, exordium ducit ab occaſione dicendi, munere ſcilicet docendi philoſophiam, quod ei ſuperiore anno, auſpiciis pontificis maximi, fuerat demandatum.

**) Idque fit dupliciter, vel *directe*, quemadmodum MVRET. *orat. I*, 1. de theologiae laudibus acturus, ſtatim in exordio theologiam praecipua laude dignam eſſe demonſtrat; vel *indirecte*, theſi, ceu vocant, ad hypotheſin traducta, veluti, ſi quis de prudentia docendi acturus, in exordio ipſam commendaret prudentiam. At vero ea exordiorum genera videntur ſuauiſſima, quae vel a ſimilitudine quadam, vel ab exemplo, vel denique a teſtimonio elegantiore petuntur. Ita MAIORAG. *orat. IIII.* exordium ducit ab elegantiſſima comparatione ſolis & legum humanarum. MVRETVS vero *orationem I*, 10. ab exemplo Croeſi; & *orationem II*, 2. a teſtimonio EVRIPIDIS auſpicatur. Mirus ea in re artifex eſt LVCIANVS, cuius inter ope-

ra variae etiam exſtant praefationes, ſeu exordia elegantiſſima ab exemplis, comparationibus, ſimilitudinibus ducta, qualia ſunt *Tomo I. p.* 806. *Hercules Gallus: Tomo II. Op. p.* 841. *de dipſadibus: Tomo III. p.* 212. *Herodotus vel Aetio*, & alia.

XI.

Diſpoſitio exordiorum.

Exordia quomodo diſponenda ſint, etiam & vulgus rhetorum docet. Praemiſſa enim THESI, ſtatim additur AETIOLOGIA; tum porro APODOSIS ac denique BASIS ſubiicitur*). Solent tamen oratores, copiae ſtudioſiores, ſingulas fere partes vel nouis rationibus, vel illuſtrationibus quibuſdam munire**).

*) THESIS rem proponit; AETIOLOGIA eamdem confirmat; APODOSIS ad thema adplicat; BASIS denique viam ad propoſitionem munit. Exempli loco ſit exordium orationis I. MVRETI quod ita diſponitur:

I. THESIS. *Theologia ſingulari quadam, ac praecipua laude digna eſt.*

II. AETIOLOGIA. *Nam mortalitatem noſtram diuinae naturae arctiſſima colligatione deuincit.*

III. APODOSIS. *De ea dicere iuſſus, hanc ſpartam non abs re defugi.*

IV. BASIS. *At nunc ſemel altum ingreſſo, vela facienda ſunt.*

**) Sic in eodem exordio MVRETVS apodoſin duabus fulcit rationibus. Defugiſſe ſe ait dicendi munus, partim ob rei grauitatem, partim, quod vix ſperare potuerit eam ſtili ſublimitatem, quae digna videretur tanta rei magnitudine. Priorem rationem exemplo ſophiſtae apud Hannibalem de rebus bellicis diſſerentis,

po-

poſteriorem teſtimonio PLATONIS illuſtrat. Sed en ipſum exordium:

I. THESIS. Theologia praecipua laude digna eſt: *Cum omnes mihi ſingulari quadam ac praecipua laude digni videantur, qui in adſequenda honeſtarum artium ſcientia operam & induſtriam ſuam collocant: tum ii praecipue, qui veluti maiore quodam numinis adflatu perculſi, ceteris omnibus poſthabitis, ad diuinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes ſuas atque omnia ſtudia contulerunt.*

II. AETIOLOGIA. Nam mortalitatem noſtram diuinae naturae arctiſſima colligatione deuincit: *Nam ſi eorum omnium, quae in hac immenſa rerum vniuerſitate cernuntur, vnumquodque naturali ſui perficiendi deſiderio tenetur; & animus noſter, ad ſimilitudinem diuinitatis effictus tanto perfectior eſt, quanto propius ad illud, ex quo ductus & propagatus eſt, exemplar accedit: dubitari profecto non poteſt, quin ea ſit omnium praeſtantiſſima facultas, quae, quoad eius fieri poteſt, cum humanis diuina copulando mortalitatem noſtram, quantum illius imbecillitas patitur, diuinae naturae arctiſſima colligatione deuincit.*

III. APODOSIS, vbi

I. APPLICATIO. De ea dicere iuſſus, hanc ſpartam initio defugi: *De illius mihi facultatis laudibus hodierno die demandatum eſt ab iis, quorum & apud me plurimum valet, & apud omnes peraeque valere debet auctoritas; non vt eas quidem ſigillatim percenſere omnes, et flore orationis conueſtire conarer: (quod & imperare iniquum; & ſuſcipere temerarium eſſet,) ſed vt ex earum innumerabili copia pauca quaedam ſeligerem, de quibus hoc ampliſſimo loco, vobis audientibus, explicarem. Qua de re cum mecum initio ageretur, refugiebam equidem tanti oneris magnitudinem.*

III. RATIONES & ILLVSTRATIONES : *veritus ne idem mihi contingeret, quod nobili olim ſophiſtae apud Hannibalem de rebus bellicis longa accurataque oratione diſputanti contigiſſe dicitur, ſi homo adoleſcens, & cum a ceteris rebus ſatis tenuiter inſtructus, tum in hoc genere penitus rudis, inter tot eruditiſſimos viros ad dicendum de rebus diuinis adgrederer. Illud etiam commouebat, quod praeclare a Platone ſcriptum noueram orationi & iis rebus, quae oratione tractantur, quamdam inter ſe cognationem intercedere oportere, ex quo facile intelligebam conſequi, vt ad res diuinas pro dignitate tractandas diuinum quoddam requireretur orationis genus.*

IIII. BASIS. At nunc ſemel altum ingreſſo verba nimirum facienda ſunt: *At iſta quidem, re adhuc integra, fortaſſis maiore quadam cautione prouidenda fuerint: nunc quidem iam ſemel altum ingreſſis, quae nos cumque tempeſtas exceptura eſt, vela nimirum facienda ſunt.*

XII.

Quid de captatione beneuolentiae cenſendū.

Propoſitioni, quae vel baſi, vel apodoſi ſubiungi, vel eidem innecti ſolet, plerumque accedit *captatio*, quam vocant *beneuolentiae*. Sed maiorem mihi laudem videntur mereri, qui beneuolentiam potius dicendi ſuauitate retinendam, quam multis verborum lenociniis captandam exiſtimant*).

*) Aut enim thema orationis ita eſt comparatum, vt auditoribus placeat, & tunc non erit, quod auribus inſidieris, & verbis ſeſamo ac papauere ſparſis captes beneuolentiam, ſed praeſtabit, dare operam, vt & elegante elaboratione & ipſa dicendi ſuauitate auditorum ſpei ſatiſ-

ſatisfiat; aut ipſum thema vel eius tractatio faſtidio eſt: & tunc parum praeſidii erit in iſta beneuolentiae captatione. Faſtidioſum enim eſt aurium iudicium, nec tam beneuolentiae, quam voluptati vtilitatique obſequitur. Notum eſt, quid de A. Albino cenſuerit M. Cato, quum in principio hiſtoriae eius multis verbis veniam gratiamque malae exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulari legiſſet. Tum enim Cato: *Nae tu*, inquit, *Aule*, *nimium nugator es*, *quum maluiſti culpam deprecari*, *quam culpa vacare*. *Nam veniam petere ſolemus*, *aut quum imprudentes errauimus*, *aut quum compulſi peccauimus*. *Te*, *inquit*, *oro te*, *quis perpulit*, *vt id committeres*, *quod*, *priuſquam faceres*, *peteres vt ignoſceretur?* CORN. NEP. apud GELL. *Noct. Attic.* XI, 8. Itaque & CICERONEM parcius huiuſmodi formulis captare beneuolentiam, animaduertimus, ſed plerumque iis argumentis, quae ἤθη vocant oratores, auditorum vel iudicum fauorem ſibi conciliare. At ſicubi vti conſtituit nouo quodam atque inuſitato genere dicendi, tali formula eum veniam precari animaduertimus. Exemplum reperias *in orat. pro Archia cap.* 2. *Quaeſo a vobis*, *vt in hac cauſſa mihi detis hanc veniam*, *adcommodatam huic reo*, *vobis*, *quemadmodum ſpero*, *non moleſtam*, *vt me pro ſummo poeta atque eruditiſſimo homine dicentem*, *hoc concurſu hominum litteratiſſimorum*, *hac veſtra humanitate*, *hoc denique praetore exercente iudicium*, *patiamini de ſtudiis humanitatis ac litterarum paullo loqui liberius*, *& in eiuſmodi perſona*, *quae propter otium ac ſtudium minime in iudiciis periculiſque tractata eſt*, *& vti prope nouo quodam & inuſitato genere dicendi*.

XIII.

Qualis eſſe debeat concluſio.

In CONCLVSIONE plerumque vel quaedam

dam fit argumentorum repetitio ſeu anacephaleoſis, vel paraeneſis quaedam ad auditores ſubnectitur, atque adeo adfectus aliquis mouetur*). Sed cauendum, ne in rebus non adeo magni momenti tragoedias agamus, eoque in illud incidamus vitium, quod ΠΑΡΕΝΘΥΡΣΟΝ vocari ſupra *P. I. cap. 2. num. 53.* monuimus**).

*) Atque eatenus recte poſt ARISTOTELEM monent rhetores, in exordio regnare ἤθη; in tractatione λόγους; in concluſione πάθη. Et hinc eleganter docet QVINCTILIAN. *Inſt. orat. lib. VI. c. 1. perorationis duplicem eſſe rationem, poſitam aut in rebus, aut in adfectibus. Rerum repetitionem & congregationem, quae Graece dicitur ἀνακεφαλαίωσις, a quibuſdam Latinorum enumeratio, & memoriam iudicis reficere, & totam ſimul cauſſam ponere ante oculos, & etiamſi per ſingula minas mouerit, turbam valere. Adfectus quoque eſſe neceſſarios, ſi aliter obtineri vera & iuſta, & in commune profutura non poſſint.*

**) Scilicet noſtrae orationes veterum illarum veluti vmbrae ſunt. Olim in orationibus pleriſque adfectus erant concitandi, & magnis in laudibus tota Graecia erat PERICLES, qui non loqui, ſed fulminare, & in eorum mentibus, qui audiſſent, quaſi aculeos quoſdam relinquere dicebatur. Quum enim iſti oratores vel de republica dicerent, vel de ciuium capite, & quidem apud plebem, quae non tam ratione, quam adfectu regitur: facile patet ratio, cur ea oratio omnium praeſtantiſſima viſa ſit, quae adfectus quam vehementiſſime moueret. At hodie non de ciuium capite & fortunis, non de reipublicae ſalute aut interitu, ſed de rebus ſcho-

ſcholaſticis declamamus, vbi frigida plerumque eſt nimia adfectuum commotio.

XIIII.

Denique in orationibus vel declamationibus ſcholaſticis, quam maxime ſtili habenda eſt ratio*). Conuenit vero huiuſmodi orationibus ſtilus mediocris**), oratorius***), elegans****), perſpicuus*****), nonnumquam etiam grauis & concitatus******). Recte enim obſeruauit PLATO, *orationi & iis rebus, quae oratione tractantur, quamdam inter ſe cognationem intercedere oportere* †). Qualis totius orationis ſtilus?

*) Plerumque enim non tam ob inſignem aliquam vtilitatem, quam ad oſtentandam eloquentiam habentur. Turpe ergo eſſet, dicendo infantiam prodere, quam tacendo potuiſſes diſſimulare.

**) De quo vide ſupra *part. I, c. 2. n.* 45.

***) Conf. ſupra *part. I. c.* 2. Vix ergo publici ſaporis ſunt orationes ERYCII PVTEANI, CASP. BARLAEI, M. ZVERI BOXHORNII, DOM. BAVDII, & in primis IO. CONR. DANHAVERI, qui poeticam potius, quam oratoriam exprimunt facundiam. IVST. LIPSII orationes elegantiores purioresque ſunt eius epiſtolis, adeo vt eas nonnulli Lipſio ſuppoſitas exiſtiment. Vid. VINC. PLACC. *de Pſeudon. p.* 219.

****) De hoc ſtilo vide ſupra *part. I. c.* 2. Cauendum tamen ne nimium elegantiae ſtudium in ſophiſticam, vt ita loquar, vaniloquentiam euadat.

*****) Vide ſupra *part. I. c.* 2.

******) Quoties ſcilicet adfectus mouendi. Adde tamen, quae ſuperiore paragrapho monuimus.

†) Operae pretium itaque fuerit, optimos hic recenſere oratores, quos a renatis litteris floruiſſe conſtat. Primas itaque partes merito M. ANTONIO MVRETO deferimus, cuius eloquentiam etiam IOS. SCALIGER in *excerptis Puteanorum*, & IAN. NIC. ERYTHR. *Pinacoth. III. p.* 74. admirantur. Proximi huic ſunt IO. CASA, de cuius opuſculis praeclare meritus eſt NIC. HIERON. GVNDLINGIVS, M. ANT. MAIORAGIVS, DIONYS. PETAVIVS, PETR. IO. PERPINIANVS, Hiſpanus, de quo IAN. NIC. ERYTHR. *Pinac. l. c.* FRANCISCVS VAVASSOR, IO. CASELIVS, PETR. CVNAEVS & AVG. BVCHNERVS. Reliqui tantum non omnes longe infra mediocritatem ſubſidunt.

CAPVT III.

De Panegyricis.

I.

Panegyricus quid ſit?

A Declamationibus differre ORATIONES PANEGYRICAS*), iam ſupra obſeruauimus. *Eſt* vero λόγος PANEGYRICVS ORATIO *ſollennis* **), *in laudem perſonae illuſtris ſtilo magnifico elaborata* ***), *& in ſplendido auditorum congreſſu habita*. *)

*) Panegyricae dictae ſunt hae orationes, ὅτι πάντας ἤγειρον *quia omnes congregabant*, vt recte obſeruat SCALIG. *poet. III*, 109. Tales conuentus Athenis erant ludi quinquennales, de quibus DIONYS. HALIC. *Fragm. Rhet.* I. ſed & quatuor illi ludi Graeciae, Olympici, Nemei, Pythii & Iſthmii *panegyres* dicebantur. SCAL. *de*

arte.

art. poet. I, 23. Quum vero in eiuſmodi conuentibus etiam orationes in laudem virorum illuſtrium, & bene de patria meritorum haberentur: orationes iſtae dictae ſunt *panegyricae*.

**) Omnes ergo panegyricae orationes ſunt laudatoriae, ſed non omnes laudationes ſunt orationes panegyricae. Sollemnis enim eſſe debet huiuſmodi oratio, & hinc in magna quadam celebritate haberi. Dicuntur enim ἀπὸ τοῦ πανηγύρειν, id eſt *a congregando*, adeo vt & *nundinarum* πανήγυριν, dixerit CICERO *epiſt. ad Att. I*, 14.

***) Stilo panegyricae orationis adeo propria eſt magnificentia, ut Graeci ideo panegyricum vocent, quidquid eſt ſplendidum, elatum atque admirabile. Sic PLVTARCHVS Praeciam, ſcortum nobile vocat πανηγυρικήν. Et ATHAENEVS Apelicota Teium πανηγυρικῶς potius, quam στρατιωτικῶς, educatum ait. Vid. CAEL. RHODIGIN. *Lect. ant. XXVIIII*, 12.

II.

Quandoquidem vero ſplendidae eiuſmodi ac veluti ambitioſae laudationes non facile ab adulatione vacuae eſſe ſolent: multi eas vix putant ferendas *) Enimuero quum virtutem tollere videatur, qui laudem omnem & gloriam remoueri iubet**): malim ego quidem non tam ipſas illas orationes, quam adulationem ſeruilem & paraſiticum veluti oratorum quorumdam obſequium reprehendere***). An viri ſapientis ſit ſcribere panegyricos?

*) Iam olim optimi quidam principes ſibi dicendos panegyricos ipſi magnopere deprecati ſunt. Peſcennius Niger cuidam panegyricum recitaturo: *Scribe*, inquit, *laudes Marii vel*

Han-

Hannibalis, vel alicuius ducis optimi, vita functi, & dic, quid ille fecerit, vt eum nos imitemur. Nam viventes laudare irriſio eſt, maxime imperatores, a quibus ſperatur, qui poſſunt necare, qui proſcribere: ego autem viuus placere volo, mortuus etiam laudari. AEL. SPART. *Peſcenn. Nig.* 11. De Alexandro quoque Seuero, principe optimo, auctor eſt LAMPRID. *in vita eius* 35. *oratores & poetas non ſibi panegyricos dicentes, quod exemplo Nigri Peſcennii ſtultum dixerit, ſed aut orationes recitantes aut facta veterum, libenter eum audiviſſe.*

**) Virtutis enim comes eſt laus & gloria, & pleriſque non ſolum rerum bene geſtarum praemium, verum etiam incitatrix ad res maiores alacriter ſuſcipiendas conſtantiſſimeque peragendas. Vnde PLINIVS: *poſtquam*, inquit, *deſiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus.* CELLAR. *praef. ad Panegyr. vet. XII.*

***) Nonnumquam tamen laus eiuſmodi, quantumuis nimia, non tam adulatio videtur, quam admonitio. Multis ſane PLINIVS ſplendido illo panegyrico ſuo non tam virtutes Traiani celebraſſe, quam eum, qualis eſſe debeat, admonere voluiſſe videtur. Ceterum eleganter laudationis atque adulationis diſcrimen oſtendit LVCIANVS *in apologia ὑπὲρ τῶν εἰκόνων Tom. III. p.* 327. *ſequ.* vbi docet, *adſentatorem quaecumque ſui compendii cauſſa laudare, nullaque veritatis ratione habita, ea omnia immodicis laudibus extollenda exiſtimare. Impudenter quoque mentiendo illum plura addere de ſuo, adeo vt non vereatur Therſiten quoque forma turpiſſimum ipſo Achille pulcriorem dicere, & Neſtorem inter omnes eos, quotquot ad Ilium pugnaturi venerint, natu minimum. Perſancte quoque eum deieraturum, Croeſi filium acutiore eſſe auditu praeditum Melampode, praeterea Iphnea acutius*

cer-

cernere quam Lynceam, dummodo ſpes aliqua conſequendi lucri ob mendacium adpareat. Porro autem laudatorem nequaquam mentiri, aut addere aliquid, quod in totum in laudato non compareat, ſed ea, quibus quis natura praeditus ſit bonis, tametſi non admodum magna ſint, extollere: nec lucrum ea laude captare, ſed iuſtum virtutibus pretium ſtatuere, cetera.

III.

Ceterum in panegyricis conſcribendis e veteribus ingenium exercuerunt PLINIVS *) & duodecim illorum panegyricorum auctores CL. MAMERTINVS, EVMENIVS, NAZARIVS, AVSONIVS, LATINVS PACATVS **), quos coniunctim poſt alios edidit CHRIST. CELLARIVS ***). Quinam e veteribus eiuſmodi orationes ſcripſerint?

*) PLINII panegyricus arte magna, nec minore dictionis concinnitate compoſitus eſt. In primis vel ideo commendari meretur, quod & ciuilium rerum periti copioſiſſimum prudentiae imperatoriae penu in luculentiſſima illa oratione deprehendunt.

**) Auctores hi pro temporum, quibus floruere, varietate, vario ſtilo vtuntur. Incedunt fere cothurnis, & nonnumquam poetico magis, quam oratorio dicendi genere delectantur. Laudari tamen meretur artificium oratorium, niſi quod nonnumquam nimis ad ſervile obſequium ſeſe demittere videntur.

***) Seorſum hos auctores recenſuit, notiſque ac indicibus ſuo more illuſtrauit CHRISTOPHORVS CELLARIVS, *Halae* CIↃ IↃCCIII. 8.

IIII.

Nec deſunt, qui a renatis litteris panegyricos in laudem ſummorum principum ſcri- Quinam e recentioribus?

ſcripſerunt.*) Eminent in his ERASMVS, PIERIVS VVINSEMIVS, EZ. SPANHEMIVS, AVG. BVCHNERVS, IO. HENR. BOECLERVS, OCT. FERRARIVS, DAN. EREMITA, ANT. MALAGONELLVS & quidam, quos noſtra hac aetate in hac arte excelluiſſe conſtat**).

*) Non una exſtat panegyricarum orationum collectio. Praecipua aliquot voluminibus prodiit *Hanou.* cIↃ IↃCXIII. 8. ſed orationes non omnes his tomis comprehenſas eiuſdem eſſe commatis, recte obſeruauit MORHOF. *Polyhiſt. I,* 6. 3. 6. *p.* 280. *T. I.*

Eraſmus. Exſtat huius ERASMI oratio panegyrica ad Burgundum principem, optima, multaque eruditione referta, in cuius etiam ſtilo nihil poterit deſiderari, iudice eodem MORHOFIO *l. c.*

VVinſemius. Exſtant huius oratoris panegyrici varii.

Spanhemius. Splendido admodum & plane antiquo ſtilo EZ. SPANHEMIVS laudauit Chriſtinam, Sueciae reginam, *Gen.* cIↃ IↃCLII. 4. Exſtat eiuſdem panegyricus genethliacus de nato Electori Brandenburg. filio.

Buchnerus. Buchneriana oratione nihil poteſt eſſe ſplendidius, nihil vberius, nihil grauius. Nonnumquam tamen paullo longius a puritate illa caſtitateque terſae Latinitatis diſcedit, quod iam ab aliis eſt obſeruatum.

Boeclerus. Huius variae exſtant orationes panegyricae *Tomo III. diſſertat. academicarum.* Sed agmen facile ducit illa in laudem Chriſtinae reginae, rerum ſummam ſuſcipientis, *Vpſaliae* habita.

Ferrarius. Huius praecipue laudandae ſunt orationes binae, quarum altera in laudem Chriſtinae, reginae Sueciae, conſcripta, ſub titulo *Pallas Suecica;* altera in laudem Ludouici XIIII. regis Franciae, prodiit *Venet.* cIↃ IↃCLXVI. 4.

Eremita. Exſtat huius luculentiſſimus panegyricus Coſmo

mo Mediceo, Magno Hetruriae Duci, dictus; de quo multi iudicarunt, ita in eo omnem artis oratoriae adparatum exhauſiſſe DANIELEM EREMITAM, vt, ſi iterum ipſi dicendi obtigiſſet occaſio, nihil ſibi eloquentiae ac artis ſupereſſe fuiſſet intellecturus. Sed edidit tamen & alterum panegyricum in laudem Ferdinandi Medicei. Recuſos illos cum aliis eiuſdem opuſculis habemus *Vltrai.* CIↃ IↃCCI. 8. *cum praefatione* GRAEVII.

Prodierunt MALAGONELLI orationes *Romae* CIↃ IↃ CLXXXXVII. 12. ſed facile adparet, eas non tam Ciceronis aliorumque caſtae orationis ſcriptorum facundiam, quam argutum illud Plinii dicendi genus, quod florida ſententiarum varietate aures permulcet, ſapere. Vid. MORH. *Polyh. l. c. p.* 208. Malagonellus.

**) Plures aetate noſtra prodierunt panegyrici, quos omnibus his facile oppoſueris. Praecipue tamen in Belgio IO. GE. GRAEVIVS, & P. BVRMANNVS. Helmſtadii CASP. COERBERVS & IVST. CHRISTOPHORVS BOEHMERVS. Vitembergae CONR. SAM. SCHVRZFLEISCHIVS & I. G. BERGERVS. Altorfii Noricorum C. G. SCHVVARZIVS. Halae CHRISTOPHORVS CELLARIVS & NIC. HIER. GVNDLINGIVS, magnam hoc dicendi genere laudem ſibi pepererunt, quamuis fatendum ſit, GVNDLINGII dictionem non vbique veterem illam puritatem atque elegantiam, quam in CELLARIO aliiſque miramur, redolere. Vnde merentur variae illorum orationes, quae & colligantur, & diurna nocturnaque verſentur manu.

V.

Vt vero, quomodo ſcribendi ſint panegyrici, tanto magis pateat: ſciendum eſt; eos eſſe duorum generum. Alii enim ANALY- Quotuplices ſint orationes panegyricae.

LYTICA *); alii SYNTHETICA **), quam vocant, methodo conſcribuntur. VOSSIVS tertium genus addit, quod *mixtum* vocat, *lib. I. cap. 9.* *)

*) *Analyticam* methodum ſequimur, quoties viri cuiuſdam illuſtris hiſtoriam ordine temporis percenſemus. Sic PLINIVS auſpicatus a Traiani adoptione, quae is deinde in imperio geſſerit, paullo adcuratius exponit. Sic & LATINVS PACATVS laudaturus Theodoſium, primum de patria Hiſpania, deinde de patre, tum de dotibus fortunae, hinc porro de virtutibus dotibuſque animi, denique de rebus geſtis agit. Et ita quidem plerique ſolent elaborari panegyrici, qui adeo nihil aliud ſunt, quam hiſtoriae vel vitae magnorum virorum, multis ſententiis atque locis communibus, tamquam gemmis quibuſdam, illuminatae.

**) *Syntheticos* panegyricos vocamus, in quibus thema quoddam tractandum ſuſcipitur, quod deinde ex vita hiſtoriaque viri cuiuſdam illuſtris illuſtratur. Exemplo eſſe poteſt panegyricus CL. MAMERTINI Maximiano Herculeo dictus, in quo demonſtratur, *Herculeum, quum ad reſtituendam rempublicam a Diocletiano vocaretur, plus tribuiſſe beneficii, quam acceperit.* Vid. *paneg. vet.* I, 3. Hoc thema deinde petitis ex eius hiſtoria vitaque argumentis demonſtrat. Ita & BVCHNERVS Henricum a Friſen laudaturus, magni cancellarii ſiſtit imaginem, eumque & genere nobilem, & virtute ornatum, & auctoritate conſpicuum, & doctrina prudentiaque inſignem eſſe debere, exemplo eius demonſtrat. Ceterum ſynthetica haec laudandi ratio ab ipſo CICERONE inuenta videtur, quippe qui in *oratione pro lege Manilia* eadem fere methodo Pompeium Magnum collaudat.

Quem-

VI.

Quemadmodum ergo declamationibus diſciplinae *); ita panegyricis hiſtoria adparatum ſufficit**): neque quiſquam ſcribet panegyricum, niſi qui interiorem viri laudandi vitam atque hiſtoriam in numerato habet.*) Earum argumenta ex hiſtoria petenda.

*) Vid. ſupra cap. 2.

**) Siue enim analytica, ſiue ſynthetica methodo panegyricus ſit elaborandus, vtramque paginam facit viri illius, cui conſecratus eſt, hiſtoria. Vnde primo omnium ſollicitum de ea eſſe oportet oratorem. Quemadmodum vero ſuperiore capite declamationem ſcripturos res e diſciplinis collectas in certas claſſes ac argumenta diſpeſcere iuſſimus: ita & hic hiſtoria viri, quem laudaturi ſumus, in certas periodos deſcribenda eſt. Et quidem, ſi ſyntheticam methodum eligimus, argumenta iam nota ſunt. Quamuis & hic loci communes ſaepe ex intima philoſophia morali, iuriſprudentia naturali, & ciuili maxime prudentia depromendi ſint: Deinde vero diſpiciendum, quid ex hiſtoria vel vita viri laudandi ad probandam illam orationis partem aliquid conferat. Sin magis placeat methodus analytica: laudandus erit heros noſter a *patria*, *parentibus*, *educatione*, *dotibus corporis*, *fortunae*, *animi*, *rebus geſtis*, cet. Quotcumque ergo mihi laudabilia in hiſtoria eius offeruntur, totidem naſci mihi intelligo panegyrici argumenta.

VII.

Collecto igitur ex hiſtoria adparatu, eodemque in partes aut argumenta diſtributo, ſingulae partes erunt elaborandae. Verum Singula argumenta conſtant loco communi & hiſtoria.

rum caue hic eodem modo, quo in declamationibus procedas. Quum enim in his argumentum vnumquodque per ſyllogiſmum vel enthymema oratorium diſponatur *): in panegyricis ſingula argumenta *loco communi* & ipſa *hiſtoria* conſtant**).

*) Vide *caput antecedens*.

**) *Locus communis* oſtendit, rem eſſe laudandam; *hiſtoria* vero, laudem iſtam in virum illum illuſtrem cadere, demonſtrat. Solet tamen nonnumquam locus communis vel omitti, vel breui certae ſententiae includi. Nonnumquam etiam locus communis hiſtoriae, nonnumquam haec illi praemittitur, aliquando inter ſe miſcentur.

VIII.

Quomodo loci communes elaborandi?

Locus communis facile inuenietur, conſiderato paullo adcuratius argumento*). Quomodo vero elaborandus diſponenduſque ſit, iam priore huius opuſculi parte docuimus**).

*) E. g. ſi quis laudandus eſſet a genere, loci communes tractari poſſent, ſplendidos natales multum conferre ad auctoritatem: illuſtri ſanguini ineſſe quoſdam virtutis igniculos: incitatrices ad res magnas gerendas eſſe virtutes exemplaque maiorum. Porro ſi de peregrinationibus eiuſdem dicendum eſſet: locum inuenirent tractationes de peregrinandi prudentia, de vtilitate peregrinationum. cet.

**) Vide ſupra *lib. I. c. 3. num.* 11. *ſequ.*

VIIII.

Quomodo hiſtoria?

Hiſtoria ipſa non nuda recenſenda, ſed intermixtis ſubinde iudiciis politicis & moralibus, nec non variis ſimilitudinibus, exem-

emplis, teſtimoniis illuſtranda*). Nihil enim occurrere debet in panegyricis, niſi illuſtre, ſublime, magnificum.

*) Alias enim nihil intereſſet inter hiſtoriam & panegyricum. Hinc vita variis iudiciis & illuſtrationibus, tamquam gemmis, diſtinguenda eſt.

X.

Stilus panegyricorum ſit ſublimis*), grauis**), acutus***), nonnumquam etiam, ſi ita ferat materiae ratio, concitatus****). Obſeruandum tamen, ſublimis etiam ſtili certos veluti gradus eſſe. Vnde quo illuſtrior eſt, quam laudamus, perſona; eo ſublimiorem grauioremque eſſe ſtilum oportet*****). Qualis ſit panegyricorum ſtilus?

*) Vide ſupra *part. I. cap. 2. num. 46.*

**) Maxime haec grauitas in locis communibus & iudiciis, quae hiſtoriae immiſcenda eſſe diximus, elucet. Vide ſupra *part. I. cap. 2.*

***) Attamen vt in omni vita, ita & hic illud adprime vtile eſt, NE QVID NIMIS. PLINIVS & ſequentes panegyricorum ſcriptores, in primis AVSONIVS, plus iuſto indulgent ingenii acumini, quod etiam vbique oſtentant IO. VVOVVERVS & ANT. MALAGONELLVS. Caſtiores ea in re M. ANT. MVRETVS, AVG. BVCHNERVS, IO. GEO. GRAEVIVS, C. G. SCHVVARZIVS, quos merito imiteris. Conf. *part. I. c. 2. num. 63.*

****) Stilus concitatus panegyricorum praecipue in exordiis & concluſionibus locum habet, quoties adfectus mouendi ſunt vehementiores. Conf. *part. I. c. 2. num. 54.*

*****) Cum enim inter rem, de qua diſſe-

diſſerimus, ipſamque orationem quamdam veluti proportionem eſſe oporteat: facile patebit, ſublimiorem eſſe debere ſtilum in panegyrico magno alicui principi conſecrato: paullo remiſſiorem vero, ſi viri vel rerum geſtarum, vel eruditionis ſcientiaeque gloria conſpicui, virtutes ſint celebrandae.

XI.

Quid in exordiis & concluſionibus obſeruandum?

Ad *exordium* & *concluſionem* quod attinet, nihil ſingulare habent panegyrici, niſi quod in vtraque parte vehementiores moueri ſolent adfectus, quam qui in declamationibus locum habere poſſunt.*)

*) Nam ſaepe in panegyricorum vel exordiis vel concluſionibus vti ſolemus apoſtrophis, ſermocinationibus, proſopopoeiis, exclamationibus, aliiſque figuris patheticis, quae in declamationibus non ſolum intempeſtiuae, verum etiam frigidae plerumque eſſent futurae.

CAPVT IIII.

De Dialogis.

I.

Dialogi, etſi hodie rariores, laudem tamen merentur.

IN ſcriptionibus proſaicis, locum haud poſtremum merentur dialogi, qui veteribus non modo*), verum etiam vltimi aeui ſcriptoribus quibuſdam**) fuere in deliciis. Et quamuis hodie paene ab vſu receſſerint: digni tamen ſunt ob iucunditatem ac elegantiam***), de quibus praecepta nonnulla****) ſuppeditemus.

*) Summis Graecorum philoſophis ea ſcriben-

bendi methodus mirifice placuit. Hodienum exſtant PLATONIS, AESCHINIS & XENOPHONTIS dialogi plane egregii. Nec ignoti ſunt ATHENAEI δειπνοσοφισταὶ LVCIANI *dialogi*, aliaque huius generis opera. E Latinis in dialogis ſcribendis excelluit CICERO, qui & philoſophica & oratoria ſcripta pleraque hac methodo compoſuit. Exſtat etiam CORN. TACITI vel potius incerti auctoris de cauſſis corruptae eloquentiae dialogus elegantiſſimus, cui iungendus MINVCII FELICIS inſignis dialogus, quo Chriſtianae religionis cauſſam contra gentilium calumnias perorauit. Omitto MACROBIVM, qui ATHENAEVM non infeliciter imitatus eſt, & alios.

**) Recentioribus paullatim vel diſplicere, vel ignota eſſe coepit haec ſcribendi ratio. Neque tamen nulli aliquid in ea re auſi ſunt. Nam ut colloquiorum ſcriptores omittam, & qui in vernacula eiuſmodi quid tentarunt; non inuenuſti ſane ſunt dialogi quidam M. ANT. MAIORAGII, IANI NICII ERYTHRAEI, IVSTI LIPSII.

***) Quemadmodum enim omnis imitatio habet, quod nos capiat atque oblectet: ita non poteſt non dialogus cum voluptate legi, qui doctorum virorum mores, vrbanitatem diſſerendique rationem veluti in theatro ſiſtit. Nec iucunditate ſolum, ſed & vtilitate ſua, nonnumquam ſe commendant dialogi. Quum enim veritates nonnullae ita ſint comparatae, vt ſi nudae ac ſine inuolucro ſiſtantur, animo parum compoſito duriores videri poſſint: conſultiſſimum erit, argumentis in vtramque partem adlatis, de iis diſputare, & lectori permittere iudicium. Cui rei maxime inſeruient dialogi. Vnde facile patet, cur GALILAEVS a GALILAEIS librum de ſyſtemate mundi dialogiſtica, quam dogmatica, methodo conſcribere maluerit. Et neſcio ſane, an non id innuere voluerit QVIN-

CTILIANVS, quando dialogis libertatem adſcribit, *lib. X. c. 5. Quapropter hiſtoriae nonnumquam vbertas in aliqua exercendi ſtili parte ponenda, & dialogorum* LIBERTATE *geſtiendum*. Quamuis enim ibi pro *libertate* Voſſiani codices habeant *vbertate*: tamen quum id vocabulum iam paullo ante adhibuerit ſcriptor elegantiſſimus, non ſane veroſimile eſt, eum illud hic repetere voluiſſe.

****) Equidem iam olim elegantem de dialogo librum edidit CAR. SIGONIVS ad Io. Moronum, cardinalem, excuſum *Venet.* cIↃ IↃ LXII. & *Lipſ.* cIↃ IↃLXXXXVI. in 8. Sed ille hiſtoricus potius & criticus eſt, quam rhetoricus, quod & de GEORGII PASCHII diatriba de vſitata veterum exemplo ratione tradendi per dialogos, *Kilonii* cIↃ IↃCC. 4. edita, dicendum videtur.

II.

Dialogus quid ſit?

Eſt vero DIALOGVS *fictum* *) *inter viros doctos* **) *colloquium, quo variae de materia quadam dubia ſententiae* ***) *expenduntur*.

*) Pleroſque ergo dialogos ſermones perſonis tribuere, quos numquam inter ſe habuere, ſatis conſtat. Ac proinde SOCRATES, viſo PLATONIS Lyſide: *Proh Dii immortales*, inquit, *quam multa de me mentitur adoleſcens!* DIOG. LAERT. III, 35. Non magis veras eſſe, quae in LVCIANI, CICERONIS, aliorumque veterum dialogis viris ſummis tribuuntur, orationes, facile vnuſquiſque, qui in his non plane hoſpes eſt, intelliget.

**) Exſtant etiam dialogi, in quibus Dii vel mortui in campis Elyſeis inter ſe confabulari finguntur, quales e veteribus LVCIANVS

con-

confecit. Hos POETICOS dicere poſſis ob ingenioſam fictionem, quae hic vtramque paginam facit. Sed quum ob futiles libellos noſtra memoria hac methodo ſcriptos hi dialogi fere ridiculi facti ſint: iis iam quidem non immoramur.

***) Equidem, quemadmodum familiares de rebus variis inter ſe cadunt ſermones; ita & dialogos de rebus omnibus conſcribi poſſe, nemo dubitauerit. Sed quum hic de iis potiſſimum agamus colloquiis, quae inter viros eruditos habita finguntur, hi vero non videantur de lana caprina ſermocinari: aptiſſimam dialogis materiam ſuppeditabunt quaeſtiones dubiae, de quibus in vtramque partem ſolet a viris doctis diſputari. Sic CICERO modo diuerſas de Diis ſententias, modo ancipites veterum de diuinatione diſputationes, modo quaeſtiones de fato, vel de ſumma hominis felicitate, examinat paullo adcuratius.

III.

Quamquam autem multiplices ſint dialogi*): praecipue tamen hic obſeruandum, alios HISTORICOS**) eſſe, alios COMICOS***). Quae diuiſio non ab obiecto, ſed a forma vel ſcribendi ratione, deſumitur. Quotuplices illi ſint?

*) Sic PLATONIS dialogi vulgo diuidi ſolent in φυσικοὺς, qualis eſt *Timaeus*; ἠθικοὺς, qualis eſt *Apologia Socratis*; λογικοὺς, quales ſunt *Theages*, *Cratylus*, *Sophiſta*, *Laches*; ἐλεγκτικοὺς, quales *Parmenides & Protagoras*; πολιτικοὺς, quales *Criton*, *Phaedo*, *Minos*, *Sympoſion*, *Leges*, *Menexenus*, *Clitipho*, *Philetus*; πειραστικοὺς, quales *Eutyphron*, *Meno*, *Ion*, *Charmides*; μαιευτικοὺς, qualis *Alcibiades*; ac denique ἀνατρεπτικοὺς,

quales *Hippias*, *Euthydemus* & *Gorgias*. Vid. ALBINI *introd. in Platonis dialog. n.* 5. apud FABRIC. *Biblioth. Graec. III,* 2. *p.* 46.

**) *Hiſtoricos* dialogos voco, in quibus, quid inter perſonas actum ſit, hiſtorice narratur. Tales ſunt CICERONIS dialogi de oratore, de finibus, de diuinatione, aliique, in quibus tum occaſio colloquii, tum ipſi, qui inter amicos vltro citroque habiti ſunt, ſermones hiſtorice enarrantur.

***) *Comicos* adpello dialogos, vbi, ſine narratione, ſermones perſonarum, directa oratione, proponuntur. Tales ſunt CICERONIS dialogi *de legibus*, vt & eiuſdem *Topica ad Trebatium*, nec non *partitiones oratoriae*: PLATONIS etiam, LVCIANI & ERASMI dialogi plerique ſunt comici.

IIII.

Quales perſonae eligendae in dialogis hiſtoricis?

Ad hiſtoricos quod adtinet dialogos, primo omnium eligendae ſunt perſonae, & quidem tales, quae vno eodemque tempore vixerunt*), & quas ita loquuturas fuiſſe veroſimile ſit **).

*) Ridiculum ergo eſſet v. c. Abrahamum, Petrum & Mahumedum colloquentes introducere, qui quum eodem tempore haud vixerint, nec colloqui, profecto inter ſe potuerunt. Et tamen ne PLATO quidem ſibi ab hoc vitio temperauit, qui in *Timaeo* philoſophum hunc Pythagoraeum introducit colloquentem cum Socrate, quos tamen *eodem ſaeculo haud vixiſſe*, iam MACROB. *Saturn. I,* 1. obſeruauit, quamquam & CICERO *de finib. V.* eum a Platone auditum referat. Immo & Socratem cum Parmenide, cuius pueritia vix Socratis ſenectutem adprehenderit, & Paralum ac Xanthippum, Periclis

riclis filios cum Protagra committit Plato, quum illos multo ante infamis illa peſtilentia Athenis abſumſiſſet. MACROB. *ibid.*

**) Vt vbique, ita & hic τὸ πρέπον vtramque paginam facit. Hinc ludibrium deberet lectoribus, qui e. g. *Auguſtum* & *Liuiam* de ſubſtantiae definitione, aut de vſu ſyllogiſmorum loquentes introduceret. Quis enim credat, par iſtud coniugum de quaeſtionibus eiuſmodi leuiſſimis inter ſe diſſeruiſſe? Peccauit ea in re ipſe CICERO. Quum enim in quaeſtionibus Academicis Lucullum & Catulum introduxiſſet loquentes, ab Attico monitus, tantos viros de rebus eiuſmodi colloquutos, vix eſſe veriſimile, mutauit conſilium, aliaſque perſonas elegit.

V.

Partes eiuſmodi dialogorum tres numeramus, παρασκευὴν, (*exordium*) ἀγῶνα (*tractationem*) καὶ ἐπίλογον (*epilogum*) *). Quot partibus i[llegible] conſtent

*) Παρασκευὴ occaſionem colloqui, ἀγὼν ipſum colloquium, ἐπίλογος denique, quomodo illud abruptum ſit, enarrat.

VI.

Παρασκευὴ partim *prologo**), partim *narratione* **) conſtat, tametſi prologus non ſemper videatur neceſſarius. Qualis ſit παρασκευή?

*) *Prologus, nihil aliud eſt, quam totius dialogi exordium*, quod vel ab ipſa re, vel a circumſtantiis loci, temporis, perſonarum, poteſt deſumi. Sic CICERO dialogos de diuinatione auſpicatur a vetere quaeſtione, an ſit diuinatio quaedam praeſenſioque rerum futurarum? Dialogis de natura Deorum prologum a philoſophorum diſſenſu de exſiſtentia & natura Deo-

rum praemittit. In principio librorum de legibus, de laudibus municipii Arpinatis; alibi de laudibus Luculli & Hortenſii diſſerit.

**) *Narratio* quaſi viam pandit ad colloquium, & qualis fuerit ſermocinandi occaſio, enarrat. Dicendum ergo, vbi viri iſti congreſſi ſint, & qua occaſione in hanc diſputationem inciderint. Ingenio ergo non magis, quam iudicio, hic opus eſt, ne quid fingamus, quod circumſtantiae non ferant.

VII.

Ea conſtat prologo & narratione.

Prologus non aliter, quam quodcumque aliud orationis exordium; elaboratur *). *Narratio* vero ordinem temporis obſeruat, adeoque, quid anteceſſerit, quidue conſequutum ſit, ſigillatim exponit **).

*) Quemadmodum ergo orationis exordium *protaſi*, *aetiologia*, *apodoſi* & *baſi* abſoluitur: ita eaedem partes in dialogorum prologis obſeruantur. Id quod vel vnico exemplo demonſtrare iuuat: CICERO *de nat. Deor. I, 1.* in prologo huius dialogi diſſenſum philoſophorum de Deorum exſiſtentia & natura hoc ordine exponit.

I. PROTASIS. *Magna ſemper fuit inter philoſophos contentio de natura Deorum.*

II. AETIOLOGIA. *Diſputant enim.*

I. *de exiſtentia Deorum.*

II. *de eorum eſſentia.*

III. *de prouidentia.*

III. APODOSIS. *Et tamen haec quaeſtio maximi momenti eſt.*

IIII. BASIS. *Hinc philoſophiae me ſedulo dedi, & maxime amaui academicam, quae nihil temere adfirmat. Vnde etiam methodo academicorum de natura Deorum diſputabo.*

Ha-

Habes hic omnes exordii partes, ad quas facile etiam reliquorum dialogorum prologos licebit reuocare.

**) Hinc vulgo aiunt, *narrationem* conſtare *antecedentibus*, *concomitantibus*, *& conſequentibus*. CICERO eodem dialogo ita narrationem diſponit.

I. ANTECEDENS. *Veni ad Cottam feriis Latinis, & inueni diſputantem cum Velleio Epicureo & Balbo Stoico.*

II. CONCOMITANTIA. *Tum me Cotta inuitauit ad diſputandum.*

III. CONSEQVENS. *Facile ei aſſenſus, primo Velleium rogaui ſententiam.*

Elegans in primis eſt προκατασκευὴ, quam Octauio ſuo praemiſit MINVCIVS FELIX. Exorſus enim a laudibus Octauii Chriſtiani, deinde narrat Caecilium, Deorum cultorem, Octauio familiariſſimum, ſalutatum hunc veniſſe, quocum hic ad maris litus deambulatum exierit. In via Caecilium incidiſſe in ſimulacrum Serapidis, quod quum more maiorum veneraretur, Octauium monitum eſſe a Minucio ne pateretur familiarem diutius in tanta re errare. Hinc occaſionem illis natam de religione diſputandi.

VIII.

Ἀγὼν ipſum enarrat colloquium. Vbi obſeruandum, varias de quaeſtione ſententias inter perſonas colloquentes eſſe diſtribuendas*). Primae partes plerumque deferuntur perſonae, quae opinionem vel vulgarem, vel paullo abſurdiorem defendit **). Vbi haec perſona dixit ſententiam, altera reſpondet, & prioris argumenta partim probat, partim refellit, &, quid ſibi videatur, exponit ***). Idem & reliquae, ſi plu-

Quid ſit ἀγὼν?

plures ſint, perſonae faciunt. Accedit nonnumquam veluti arbiter, qui totam litem componit****)

*) Haec regulam adcurate plerumque obſeruat CICERO. Sic in dialogo de natura Deorum alium ex mente Epicureorum, alium ex ſententia Stoicorum, alium ex Platonicorum principiis de Diis diſſerere fingit. Ita & MINVCIVS FELIX Caecilio partes paganorum, Octauio Chriſtianorum tribuit.

**) Hinc in CICERONIS ſaepe laudato dialogo VELLEIVS Epicureus, in MINVCII FELICIS Octauio Caecilius, Deorum cultor, prior dicit ſententiam.

***) Hic quoque exemplum luculentiſſimum dabit MINVCII FELICIS dialogus, in quo Octauius Caecilii argumenta non ſolum adcurate refellit, ſed & pro Chriſtiana religione copioſius diſſerit.

****) Ita eodem dialogo MINVCIVS FELIX veluti arbitri partes in ſe ſuſcipit. Sed obſeruandum, arbitro eiuſmodi locum vix eſſe in dialogis CICERONIS. Quum enim hic academicorum ſcholae dediſſet nomen, qui nihil temere adfirmabant: facile patet ratio, cur numquam componat litem, ſed lectores veluti ſub cultro relinquat.

VIIII.

Qualis epilogus? *Epilogus* plerumque breuiſſimus eſt, & tantum, quomodo interruptum ſit colloquium*), aut quid rei conſequutum ſit**), enarrat.

*) Hic quoque aliquid, quod veriſimile ſit, fingendum, v. c. acceſſiſſe amicum, qui alio ſermonem inflexerit, vel itum eſſe ad caenam,

nam, in qua aliis de rebus in multam noctem confabulati ſint, cetera.

**) Sic MINVCIVS FELIX in epilogo narrat Caecilium Octauii oratione permotum, profanas de religione ſententias eieraſſe, & chriſtianae eccleſiae dediſſe nomen.

X.

Qualis perſonae eligendae in dialogis comicis?

Dialogi *comici* non hiſtorice narrant; quid inter ſe ſermocinati ſint amici, ſed tantum directa oratione, vt comici ſolent ſingulorum orationem proferunt, praemiſſis ſemper perſonarum nominibus*). Quo fit, vt veluti *κατ' ἐξοχὴν colloquia* vocentur eiuſmodi dialogi.

*) Quum in dialogis *hiſtoricis* plerumque perſonae verae introducantur inter ſe colloquentes: in comicis nomina fere finguntur, quamuis & hic laudem mereatur ὀνοματοποιία, quae characterem perſonarum quodammodo exprimit, qua in re PLAVTVS in primis mirus fuit artifex.

XI.

Quot partibus illi conſtent?

Haec quoque colloquia παρασκευῇ, ἀγῶνι & ἐπιλόγῳ abſoluuntur. Verum παρασκευὴ nec prologum, nec narrationem complectitur, ſed tantum ipſum oſtendit ſermonis initium, & quo ordine colloquentes in hos ſermones inciderint.

XII.

Qualis dialogorum ſtilus?

De ſtilo dialogorum non eſt, quod hic plura moneamus, quum illum iam ſupra*) ſatis adcurate deſcriptum meminerimus. Illud tantum addo, hic quoque perſonarum, quas loquentes introducimus, haben-

dam eſſe rationem, ne vel pueris cothurnos, vel Herculi ſoccos aptemus.**)

*) Vid. *part. I. cap. 2. num. 58.*

**) Alius enim dicendi character viro erudito, alius indocto, alius viro honeſto, alius paraſito, alius Thraſoni competit. Hac quoque in re parem vix habent LVCIANVS, PLAVTVS, & TERENTIVS, quibus nemo fere diuerſos perſonarum characteres ipſa etiam forma ſtili adcuratius expreſſit. Contra ea PLATO, cuius ſtilo omnes tantam tribuerunt laudem, vt ipſum Iouem, ſi Graece loqui vellet, Platonis oratione vſurum ſomniarint, vbique eumdem ſeruat ſtili characterem, eamdem orationis vbertatem, eaque re multum venuſtatis dialogis ſuis detrahit.

CAPVT V.

De Inſcriptionibus.

I.

Inſcriptiones vel veteres vel nouae.

PRoſa oratione etiam *inſcriptiones* conſiciuntur, quae cum vltimis potiſſimum temporibus, id eſt, patrum noſtrorum memoria, nouam veluti faciem induerint*), recte in *antiquas* & *nouas* diſpeſci poſſunt.

*) Quales veteres fuerint inſcriptiones, ſatis adparet e tot marmoribus, quorum epigraphas collegerunt IAN. GRVTERVS, THOM. REINESIVS, RAPH. FABBRETVS, IO. BAPT. FERRETIVS, IAC. SPONIVS, IAC. PHIL. TOMASINVS, SERTOR. VRSATVS, IAC. SALOMONIVS, ONVPHR. PANVINIVS, MARC. VELSERVS, PHIL. A TVRRE, CAR.

CAES.

CAES. MALVASIA, IO. VIGNOLIVS, nuper etiam SCIP. MAFFEIVS *in Antiquitatibus Galliae*, & MAIANSIVS in *epiſtolis*, aliique quam plurimi. Vt iam non dicam de noua MARQVARDI GVDII collectione, quae *Leouardiae* typis Halmianis excuſa, prodiit tandem cIↃ IↃ CCXXXII. At poſtremis temporibus aliud in vſu eſſe coepit inſcriptionum genus, ex meris argutiis conflatum, quod cum vetere illo nihil habet commune, niſi quod auctores & harum inſcriptionum breues longaſque lineas promiſcue ponere ſolent: Quum enim ob poetarum ineptias ipſa carmina, quantumuis nitida, ſordere coepiſſent viris grauibus: coeperunt illi aliquid reperire inter orationes & verſus medium, &, loco carminum, cudere inſcriptiones argutas. Auctores huius rei Itali, inter quos mirifice hoc ſiue inſcriptionum, ſiue elogiorum genere delectati ſunt LAVR. PIGNORIVS, IAC. SALIANVS, EM. THESAVRVS, OCT. FERRARIVS, IO. PALATIVS aliique, quos deinde & Galli, Germani, ceteraeque nationes imitari non dubitarunt. Parum honorifice tamen de nouo hoc inſcriptionum genere ſentiunt eruditi, quotquot ſunt antiquae elegantiae tenaciores. Nam praeterquam quod exemplo veterum deſtituuntur: neſcio quid declamatorium & ſophiſticum ſapit argutus ille inſcriptionum ſtilus, nec magis virum grauem decet, quam veſtis auro gemmiſque operta. Vid. BOECLERI *Muſeum tom. III. diſſert. acad. p.* 337. *ſeq.* MORH. *diſciplin. argut. III,* 4. *p.* 180. *ſeq.*

II.

Veteres hodie imitamur, quoties in portis, propugnaculis, pontibus, aliiſque publicis operibus inſcriptiones ponendae ſunt*). Idem ſtilus lapidaris maxime ornat epita- Veterum exemplo conſcriptae quando hodie locum inueniant?

phia**), cenotaphia***), & alia huius generis monimenta.

*) Non temere vllum opus publicum exſtruxere Romani, quod non addita inſcriptione aliqua veluti conſecrarint. Illud & hodie imitantur principes, famae ſuae ſtudioſiores, vt vel ex ſolis illuſtriſſimi auctoris MONIMENTIS PADERBORNENSIBVS liquet. Sic & hodie ſaepius titulis eiuſmodi ornantur portae vrbium aediumque publicarum, catarractae, arcus triumphales, pontes, aliaque opera publica, qualia exempla paſſim exſtant in EM. THESAVRI *inſcriptionibus*. Hic vero caue nouas illas inſcriptiones, quarum ſuperiore paragrapho mentionem fecimus, imiteris. Exigit enim temporum noſtrorum elegantia, vt veterem potius illum ſtilum lapidarem exprimere conemur.

**) Neque enim probantur eruditis epitaphia hodierna, in quibus praeter vitae mortiſque hiſtoriam, & aliquot ſententias e ſcriptura ſacra depromtas, nihil omnino occurrit, quod placeat. Imitandi & hic veteres, quorum epitaphia & breuitate concinnitateque, & interdum etiam acumine, ſed non anxie quaeſitis argutiis, ſeſe lectoribus commendant. Plura eiuſmodi monimenta exſtant apud GRVTERVM, REINESIVM, SPONIVM alioſque, e quibus optima quaeuis ſeligi oportet, quae imitemur. Neque enim negari poteſt, alia ſequioris aeui inquinatam Latinitatem; alia vel auctorum, vel lapicidarum ruditatem redolere.

***) Cenotaphia ab epitaphiis quomodo differant, nemo ignorat. EPITAPHIVM *eſt titulus vero ſepulcro ſuffixus*; CENOTAPHIVM *inſcriptio ſepulcro honorario adiecta*. Talia ſepulcra honoraria, ſunt monimentum illud Druſi Moguntinum, vulgo *der Eichelſtein*, & celeberrimum

ceno-

cenotaphium Piſanum, Caii & Lucii Caeſarum memoriae poſitum, quod ſingulari eoque pererudito commentario illuſtrauit doctiſſimus Romanae eccleſiae Cardinalis HENRICVS NORISIVS, *Venetiis*, cIↄ Iↄ CLXXXI. *fol.*

III.

Vt vero ſtilum lapidarem veterem paullo adcuratius exprimamus, quaedam tum circa *materiam*, *diſpoſitionem*que, tum circa *eloquutionem* ac *ortographiam* monenda ſunt. In iis quid obſeruandum?

IIII.

Materiam facile ſufficiet occaſio. Nemo enim non videt, ſi verbi gratia aedificium publicum inſcriptione vel titulo notandum ſit, tunc finem, cauſſam efficientem, & tempus in eiuſmodi monimento eſſe exprimenda *). Non temere tamen inſcriptio publica poni ſolet, in qua non Principis honorifica fiat mentio **). Earum materia.

*) Sic e. g. muris Veronenſibus haec inſcriptio addita reperitur apud GRVTER. *Inſcript. pag.* CCXVI. 12.

COLONIA. AVGVSTA. VERONA.
NOVA. GALLIENIANA.
VALERIANO. II. ET. LVCILLO. COSS.
MVRI. VERONENSIVM.
FABRICATI.
EX. DIE. III. NON. APRIL.
DEDICATI. PRID. NON. DECEMBR.

Habes hic murorum finem, ſcilicet vt praeſidio eſſent coloniae Veronenſi: habes cauſſam, vel certe quibus conſulibus Romanis id factum ſit, habes denique aedificationis ac dedicationis tempus. Omnia enim haec ſcire poſteritatis intererat.

**) Quaecumque in monarchia geruntur, Principis geruntur auſpiciis. Vnde non facile praetermitti ſolet grata ac honorifica eorumdem mentio. Quid? quod legibus cautum ſit, ne priuatorum nomina operibus publicis inſcribantur, ſed principum, *l. 3. D. de operib. publ.* niſi priuati ſumtus in illa feciſſent, *l. 2. §. 2. L. 3. §. 2. D. eod.* Notandum tamen, adulationem illam, quam in Romanis poſterioribus vbique animaduertimus, ex inſcriptionibus etiam paſſim elucere. Nihil enim frequentius eſt loquutionibus: DEVOTVS NVMINI MAIESTATIQVE EIVS. DIVINA EIVS PROVIDENTIA, cet.

V.

Earumdem diſpoſitio, & quidem epitaphiorum.

Ad diſpoſitionem quod adtinet, a *publicis monimentis* ſeiungere ſoleo *epitaphia*, quo olim & inſcriptiones priuatorum ſtatuis ſubiectae pertinebant: quamuis vti antiquioribus temporibus inſcriptiones vel titulos ſtatuarum plane ignorabant, & pleroſque a poſteris demum additos eſſe obſeruat IAC. PERIZ. *Animadu. hiſt. c. 7. p. 302. ſequ.* ita & iam pridem exoleuit mos ille priuatis dedicandi ſtatuas. In EPITAPHIIS plerumque praemittitur CONSECRATIO *), cui deinde ſubiungitur MORTIS vel SEPVLTVRAE mentio **). Hinc porro ſequitur NOMEN defuncti ***, cui ELOGIVM aliquod breue & acutum ****) addi ſolet. Accedit poſtea DIES EMORTVALIS & defuncti AETAS. Nonnumquam & ALLOQVVTIO vel ad defunctum *****), vel ad viatorem ******), ſubiicitur. Quibus omnibus denique ſubiungitur NOMEN illius, qui iſtud moni-

men-

mentum fieri curauit †). Reliqua, tamquam πάρεργα, merito praetermittimus ††).

*) CONSECRATIO illa vel dedicatio ſaltim non temere omittebatur a Romanis, apud quos ſepulcra pontificii iuris, adeoque religioſa, putabantur. Vid. *antiqu. Rom. iuris prud. ciuil. illuſtrant. II*, 1. 4. p. 409. Quum vero illa dicata dicerentur Diis inferis: ſemper fere epitaphiis praemitti ſolebant litterae: D. M. id eſt, *Dis Manibus*, vel: D. M. S, *Dis manibus ſacrum*; item: D. I. M. S, *Dis inferis manibus ſacrum*; IAC. GVTHER. *de iure man. III*, 1. In Chriſtianorum autem epitaphiis haec inſcribuntur litteræ D. O. M. S. vel D. O. M. id eſt, *Deo optimo maximo ſacrum*, vel: *Deo optimo maximo*.

**) Solet haec elegantiore aliqua phraſi exprimi v. g. MORTALE, QVIDQVID HABVIT, HIC DEPOSVIT. ADSTAS VIATOR TROPHAEO. SITAE SVNT SVB HOC MONIMENTO EXVVIAE, cet.

***) Hic quoque cauere ſolent antiquae elegantiae ſtudioſiores, ne nomina longo titulorum ſyrmate onerent. Sic Principis titulum veteri exemplo ita liceret reddere: INCOMPARABILIS PRINCEPS, vel: IOSEPHVS, IMP. CAES. AVG. P. P., vel: PRINCEPS PIVS, FELIX, AVG. P. P. vel: CAROLVS IMP. CAES. AVG. GERMANICVS. GALLICVS. HISPANICVS. ITALICVS. HVNGARICVS. TVRCICVS. Talia etiam ſunt elogia: PRINCEPS IVVENTVTIS, PRINCIPIS AMICVS, PRINCIPIS A SECRETIS, AB EPISTOLIS, cet.

****) Id quo breuius atque acutius, eo erit elegantius. v. c. INCOMPARABILIS EXEMPLI FEMINA, QVAE NVMQVAM MARITVM, NISI MORTE, TVRBAVIT. PVER VENVSTVLVS, IPSISQVE GRATIIS AMABILIOR. PRINCEPS IMMORTALITATE DIGNISSIMVS, SI ALIVD AD AETERNITATEM ITER PATVISSET. AMOR DELICIVMQVE GENERIS HVMANI.

NI. QVEM AVT NASCI NVMQVAM, AVT NVMQVAM MORI OPORTVISSET, cet.

*****) Talis eſt vetus illa; HAVE BEATISSIMA ANIMA, NOS TE EO, QVO QVEMQVE NATVRA IVSSERIT, ORDINE CVNCTI SEQVEMVR. Talis etiam formula in antiquis monimentis frequentiſſima: H. S. E. S. T. T. L. *hic ſitus eſt: ſit tibi terra leuis*. GRVT. *Inſcr. p.* CCCXXI, 6. *p.* DCLXXV, 10. *p.* DCXCIII, 8. *p.* DCLXXVI, 1. *p.* DCCII, 10. *p.* DCXCV, 9. Quemadmodum vero his locis omnibus litterae tantum ſingulares occurrunt: ita tota formula expreſſa eſt apud eumdem *p.* DCCCXLIII, 1. *p.* DCCXVII, 9. *p.* DCCLXXXV, 3. Add. MARTIAL. *Epigr. V,* 34. & *VIIII,* 30. Sunt & aliae formulae adloquendi cineres: HAVETE ANIMAE, REINES. *claſſ. XIII,* 70. HAVE DVLCIS, DVLCIS VALE, REINES. *claſſ. XIIII,* 192. SALVE, HAVE, VALE, GRVTER. *p.* DCXCI, 6. *p.* DCCLXIX, 4. REINES. *claſſ. XIIII,* 31. ΘΑΡΡΕΙ, ΘΑΡΣΕΙ, ΕΥΘΥΜΕΙ, ΘΑΡΡΕΙ ΚΑΙ ΘΥΜΟΝ ΕΧΕΙ ΑΓΑΘΟΝ, REINES. *praef. p.* 8. & *claſſ. XIIII,* 31. GRVT. *p.* CIↃ CXX, 4. *p.* DCCCCXXXIII, 11. ELIOD. II, 1. III, 1. ΕΥΨΥΧΕΙ ΣΥΝ ΤΟΥ ΟΣΙΡΙΔΟΣ, REINES. *inſcript. praefat. p.* 8.

******) Sepulcra Romani ſolebant condere in agris iuxta vias, vbi & ſpacium quoddam, ſepto plerumque cinctum, religione occupari credebatur. Vid. *antiqu. Rom. iuriſpr. illuſtr. II,* 4. *p.* 409. *ſequ.* Hine tam frequens viatorum mentio in epitaphiis Romanis. Saepe etiam defuncti viatores adloqui, & de communi mortalitate rerumque omnium vanitate admonere fingebantur. Tales ſunt elegantes illae adloquutiones: NON FVI, FVI, NON SVM, ERO. VIXI, VT VIVIS, MORIERIS, VT SVM MORTVVS. SIC VITA TRVDITVR. SOLVS CVRSIM QAERIS, VT CENSORIO ILLO DIE TANTO FACILIVS SINE IMPEDIMENTO RESVRGAM, quamuis hanc formulam

non

non antiquam, ſed poſt renatas litteras inuentam eſſe, facile pateat, idque praeclare demonſtratum ſit a TH. REINESIO in *praefat. inſcriptionum*. Adde & hanc, quae in pueri ſepulcro locum habere poſſet: QVVM FATA INTERCIPIANT PVEROS, TIBI QVID EXSPECTANDVM SIT MEMENTO. Aliquando & colloquium aliquod inſtituitur inter defuncti cineres & viatorem: BONVS HOMO SICVT ET TV. ΧΡΗΣΤΗ ΧΑΙΡΕ, ΚΑΙ ΣΥΓΕ. Exempla habet REINES. *claſſ. XI. inſcr. I. p.* 606. Eſt vbi aliquid rogare fingitur defunctus a viatore, veluti: NEMO NOS INQVIETET, REINES. *claſſ. XII*, 60. TE QVICVMQVE TITVLVM NOSTRVM RELEGES, ROGO PER SVPEROS, SIC VT AD INFERNAS PARTES RECIPIARIS, NE VELIS TRIBVS SEPVLCRIS MOLESTARI. REINES. *claſſ. XIIII*, 33. ROGO PER SVPEROS, QVI ESTIS, OSSA MEA TVEATIS, pro *tueamini*, REINES. *claſſ. XVII*, 170.

†) In hac ſubſcriptione plerumque neceſſitudo, quae inter defunctum & ſuperſtitem intercesserat, vel cauſſa, cur monimentum poſitum ſit, exprimitur. Tales ſunt formulae: PARENTI OPTIMO ET B. D. S. M. (id eſt, *bene de ſe merenti*) C. CRISPVS FILIVS, HOC MONIMENTVM L. L. Q. (id eſt, *lubens lugenſque*), vel CVM LACRVMIS POSVIT. PATRVO B. D. S. M. C. MANLIVS EX TEST. F. F. vel F. C. id eſt, *ex teſtamento fieri fecit*, vel *faciundum curauit*. Paullo maioris momenti ſunt litterae: H. M. H. S. id eſt, *hoc monimentum heredes ſequitur*, quas, quoties hereditario iure conditorium poſſidemus, epitaphiis ſubiicimus.

††) Talia in vetuſtis epitaphiis & titulis ſepulcralibus quam plurima obſeruamus, quae iam BARN. BRISSONIVS & alii collegerunt. Vt paucis rem exemplis illuſtremus, aliquando adiiciebatur poena, inferenda in arcam pontificum, ſi quis ſepulcrum alienaret. GRVTER. *Inſcr. p.* LX, 1.

p. XII,

p. XII, 12. p. CIↃCXXXIX, 12. p. DCCCCXLVI, 6. p. DCII, 8. REINES. *Inſcr. claſſ.* I, 43. p. 87. Aliquando edicitur, ne extraneum corpus in idem monimentum, vel infra finem maceriae inferretur, REINES. *claſſ.* XII, 37. ne vſtrinum monimento adplicaretur, *ibid.* n. 123. vt dolus malus monimento abeſſet: REINES. *claſſ.* XV, 25. In primis frequentes in veterum epitaphiis imprecationes, quibus iis dira quaeuis minabantur, qui ſepulcrum violare non dubitaturi ſint. e. g. OLLAM EIVS SI QVI INVOLARIT, AD INFEROS NON RECIPIATVR. REINES. *claſſ.* XVII, 168. conf. *claſſ.* XIIII, 33.

VI.

Nec non monimentorum publicorum. Reliqua monimenta publica ita diſponi poſſunt, vt praemiſſo PRINCIPIS *nomine* & *titulo* *), breuis rerum geſtarum addatur HISTORIA **). Eam deinde ſequitur deſcriptio OPERIS PVBLICI, hoc titulo notandi, vel OCCASIONIS, operi huic conſtruendo datae ***). Denique additur SVBSCRIPTIO perſonarum vel collegii, cuius impenſis hoc monimentum conſtructum eſt ****).

*) Hic quoque repetendum, quod ſupra §. V. huius capitis monuimus, dandam ſcilicet eſſe operam, ne cum longo prouinciarum ſyrmate nomen Principis proferamus. Quum enim ſtilo lapidari hic vtendum ſit: ſatius erit, vetere more Principum titulos recenſere.

**) Res geſtae fere caſu ablatiuo ſolent deſcribi, c. g. PROSTRATIS. HOSTIBVS, CONCILIATA. PACE, PATRIA. OPIBVS. LOCVPLETATA, cet.

***) Nonnumquam & operis ipſius & occaſionis ſimul iniicitur mentio, e. g. CIVIBVS. IN,

IN. IVS. IVRANDVM. ADACTIS. ARCVM. HVNC. TRIVMPHALEM. CONSTITVIT. DEVOTA. VIRTVTI. MAIESTATIQVE. EIVS. CIVITAS.

****) Vbi tamen cauenda eſt antiquitatis adſectatio. Sane merito ludibrium debent cordatioribus, qui ſollemne iſtud S. P. Q. omnibus fere municipiis tribuunt, vbi populo nihil iuris eſt in adminiſtranda republica, & vbi vmbra potius collegii, quam ſenatus hoc nomine dignus occurrit. Romae ſaepe nomina ſubſcribebant operum publicorum curatores. Hi erant viri ſenatorii ordinis, qui ſub diſpoſitione praefecti vrbi erant, & ſub ſe habebant procuratores & diſpenſatores operum publicorum. De his erudite, vti ſolet, REINES. *Inſcr. claſſ. VIIII*, 54. *p.* 571. Ceterum noſtrum erit huius quoque paragraphi doctrinam exemplo illuſtrare. Tale eſt, quod ſequitur:

D. O. M.
IMP. CAROLVS.
REX. GERMANORVM. HISPAN.
HVNGAR. BOEMORVM.
SICVLORVM.
PRINCEPS. PIVS. FEL. AVG. P. P.
PROFLIGATIS. HOSTIBVS.
REDDITA. CIVIBVS. PACE.
IMPERIO. CLASSE. MILITIBVS.
OPERIBVS. FIRMATO.
ALBAM. GRAECAM. TVRCIS.
EREPTAM.
NOVIS. HIS. PROPVGNACVLIS.
MVNIVIT.
OPTIMO. PRINCIPI.
HOC. MONIMENTVM.
POSS.
DEVOTI. VIRTVTI. MAIESTATIQVE.
EIVS.
REGNI. HVNGARICI. PROCERES.

Po-

VIII.

Stilus lapidaris qualis?

Potiſſimum vero reſpiciendum eſt ad STILVM, quem LAPIDAREM vocant critici. Eum ~~enim~~ nonnulla ſingularia habere, nemo ibit inficias *).

*) Praecipua hic tantum conſectabimur. Obſeruandum itaque eſt

I. *In marmoribus multa occurrere vocabula*, *multaſque loquutiones, reliquis Romanae linguae auctoribus ignotas*, quales ſunt ABANTE, DEANTE, AETERNALIS. Vid. SCALIGERI *indices*, GRVTERI *inſcriptionibus additos*, qualem etiam *cap*, 18. ſuis indicibus inſeruit REINESIVS. Ex eo notamus vocabula BALLATIO, BALLEMATIO, VALLATIO pro *ſaltatione*, CAPITVLARIS pro *ſerno arcario*, DVPLICARIVS, pro eo *qui vtrique parti fauet*, FRVNITVS pro *fruitus* SCHOLA OLARVM, pro *receptacula vrnarum*. TATA, προσφώνησις φιλεταιρικὴ ἢ πρὸς μείζονα, POR pro *puer*, PORA pro *puella*, VIRGINIA CONIVX, VIRGINIVS COMPAR, VIRGINIVS VIR. VTERQVE ALTER pro *fratre*. Quae pauca tantum ſpeciminis loco damus. Verum caue in his quaeras delicias. Multa enim huius generis lapicidarum ruditati; multa vulgi dialecto debent originem. Forſan etiam aliquando aberratum eſt ab iis, qui inſcriptiones veteres e lapidibus deſcripſerunt. Exempla ſane eiuſmodi lapſuum plurima notauit CAR. SPONIVS: plura adhuc dabit MARQ. GVDIVS, cuius correctiones orae operis Gruteriani adſcriptae maximam partem publici iuris factae ſunt, cum in noua & ſplendida marmorum Gruterianorum editione, tum in *actis eruditorum Lipſienſibus*, ipſaque noua marmorum Gudianorum collectione.

II. *Singulares quoque eſſe in marmoribus conſtru-*

ſtructiones, qualium haud paucas notavit idem SCALIGER, e. g. CVM FERARVM LYBICARVM. Sed nec hic eſt quod imiteris, quum eaedem id prohibeant rationes, & haec nimis archaiſmum ſapiant. Licebit ex eodem indice Reineſiano quaedam huius generis excerpere. ADQVIESCERE CVI pro *prope aliquem quieſcere*, AD CVMVLVM AEDIFICARE, id eſt, *ad colophonem perducere*. COMITARI CVM ALIQVO, EX PARVO CREVIT, MOLESTARI ALICVI, MONERE TAVROBOLIVM.

III. *In primis inſcriptiones praeferre ortographiam antiquam*, veluti OLLI pro ILLI, COERAVERVNT pro *curarunt*, ABEI pro ABI, QVOI pro CVI. Imitari licebit, quae frequentiſſima reperies in bonae aetatis monimentis, veluti HEIC pro *hic*, SVLPICI pro *Sulpicii*, KALENDAE pro *calendae*, EIDVS pro *idus*. Reliqua pro obſoletis habenda. Neque enim adfectationis notam effugies, ſi ortographiam vetuſtiſſimam immo & falſam aliquando in hodiernis monimentis ſequendam exiſtimaueris. Talis eſt vſus frequens AE pro E. e. g. CAELERIS, CAEREALIS, immo, quod mireris, DIAE, COMPARAES, PACAE, PRAESBYTER, QVINQVAE pro *celeris*, *Cerealis*, *die*, *compares*, *pace*, *presbyter*, *quinque*. Eo etiam referimus promiſcuum vſum B & V. VT ABAEVS pro *abauus*, ATABVS pro *atauus*, BALERIA pro *Valeria*, VXORI BENE BIBENTI pro VXORI *bene viuenti*, DVVIVS, INCOMPARAVILIS, VENEMERENTI, VONAE pro *dubius*, *incomparabilis*, *bene merenti*, *bonae*. Talia, quae magno numero dedit REINES. *in indice Inſcr. cap.* 19. quis ſanus imitanda putet?

IIII. *Frequentiſſimas eſſe in inſcriptionibus formulas quaſdam*, quas merito notabis v. c. BENE DE SE MERENTI LVBENS LVGENSQVE. Plures idem index Scaligerianus antea laudatus ſuppeditabit.

V. De-

V. *Denique praecipue notandas eſſe ſiglas, vel vocum abbreuiationes*, de quibus ſingularis exſtat liber SERTORII VRSATI, in IO. GEORG. GRAEVII *theſauro antiquitatum Rom. Tom. XI. p.* 507. recuſus. Addi poſſunt *indices* SCALIGERI & REINESII, nec non IO. NICOLAI commentatio *de ſiglis veterum*, *Lugd. Bat.* CIƆCCIII, in quibus eiuſmodi notae vel abbreuiationes, in lapidibus obuiae, plena manu proferuntur.

VIII.

Inſcriptionum nouarum materia, inuentio, & eloquutio.

Pergimus ad inſcriptiones *nouas*, quae, quod ad materiam adtinet, parum a carmine differunt *). Res omnis ad vnicam regulam redit, *non temere* ſcilicet *in inſcriptione ponendam lineam, quae non acutum quid & admirandum prae ſe ferat* **). Attamen, ſi dicendum quod res eſt, quo magis hanc obſeruabis regulam, eo minorem laudem reportabis ab iis, qui, quam frigida ſit illa acuminum nimia adfectatio, non ignorant.

*) Quaecumque ergo inuentio poemati conſcribendo inſeruit, eadem & inſcriptioni ſuppeditat materiam. Parum enim intereſt inter carmen & inſcriptionem nouam.

**) Quum ergo fontes acuminum me iam ſupra, ſub finem *part. I. c.* 2. §. 63. dare meminerim, hic quidem actum agere nolo, ſed exempli loco addere ſufficiet inſcriptionem EM. THESAVRI, vt, quales ſint illae lautitiae, harum rerum cupidis exemplo oſtendamus. Exſtat illa p. 319. & Iobi, quem ipſe Eſaui pronepotem putat, continet elogium:

In arenam, o ciues!
Gemini congrediuntur athletae,
Orien-

Orientis alter; alter occidui ſolis imperator,
Iob & Daemon.
Simplicem illum videbitis cum multiplici
hoſte pugnantem,
Illum ſemper eumdem, hunc ſemper alium:
Qui forma carens, formas alternat.
Sed proderit Iobo aduerſarii varietas,
Toties vnum triumphaturo.
En mollium Sabaeorum ſpecie ſimulatus hoſtis,
Iobi boues praedatur,
Haec prima daemonis velitatio, robur eneruare
deliciis.
Sed irrito euentu.
In flammam mutatur flammarum hoſpes,
& caelo cadens, vbi ſtare non potuit,
Incendit, quacumque incedit:
Et paſcentes ouiculas igni depaſcitur,
Hinc magicum Chaldaeorum agmen mentitus,
Camelos cum rectoribus corripit.
Suſtinet hanc iacturam diuinus pugil,
Qui opibus impeditior, quo ditior,
Aeque beneficum vocat numen, ſiue opes adferat,
ſiue auferat.
Sic praedonem angit, dum de praeda
non angitur.
Hactenus proluſit adgreſſor: iam propius,
Vt regiam euertat, in ventum vertitur.
Nil enim aulae nocentius vento.
Omnes turbat hic turbo, praeter illum cui nocet;
Qui ruinas inter infractus,
Latiore caelo fruitur, dum tecta ſubſidunt.
Sed maiores ciet lacrymarum nimbos
hic ventus.
Dulcem ſenis ſobolem inter epulas ruina ſepelit.
At facilius terram mouet, quam Iobum:
Qui ruente familia ſuſtinere poteſt orbitatem.
Spoliato quid ſupereſt? Vita.
Hanc tortoris imagine, cruciat, non rapit:
Vt

Vt intra corpus & cadauer medius,
Iob vitam optet, vel mortem.
Iob neutrum curat.
Et ante numen cadens aemulum ſternit dum ſternitur.
Debellauerat; niſi defeſſus Antagoniſta
Deteriorem ſibi vicarium ſufficeret,
feminam.
Viro igitur vxorem delegat,
Quae poſtremam ſuis malis imponere manum ſuadeat,
Et mortem morte anteuertere.
Beneficam crederes hanc maleficam,
niſi eſset vxor,
Cui luxus eſt, debili marito carere.
Detrahit hanc pietatis laruam mariti pietas,
Ac linguam lingua retundens,
Viuere mauult, inuiſus coniugi ac ſibi;
Totieſque hoſtem verberat, quoties ſpirat:
Et nihil amaturus, praeter Deum, mortem etiam odit.
Nam poſtremis in malis,
Fortius eſt mortem arcere, quam arceſſere.
Iam inter rapinas & ruinas nudus, palmam tenet.
Sed ipſam in palmam victus inuolat Daemon.
Et vltimos conatus adhibet, amicorum probra.
Hi tanta virtute, amaris ſalibus reſperſa,
Famoſis carminibus victoris famam corrumpunt.
Habet hanc felicitatem nouiſſima calamitas,
Quod inuidiam extinguit: hoc uno inuidenda.
Iob omnium miſerrimus, inuidos habet amicos,
Nimirum poetas.
Tam male mordaces, vt vel vlceroſum mordeant.

Adeo

Adeo inter aulicos, virgines Muſae laſciuiunt.
Euicit extremum hunc laborem ſtrenuus Iob,
Qui contemtus & contentus, hoſtes hoſtiis luſtrat.
Hic toto caeli theatro plauſus excitat,
Nec minore praemio, quam praelio,
Regno, liberis, opibus, duplo auctior,
hos ipſe luctus cecinit:
& calamitates calamo felices fecit.

PARS TERTIA
DE VARIIS CVLTIORIS STILI FACVLTATEM ADSEQVENDI SVBSIDIIS.

CAPVT PRIMVM.

De Auctorum lectione.

I.

Latina lingua inter demortuas referenda.

LAtina lingua iamdudum inter mortales conticuit. In Latio enim ipſo, vbi olim quam maxime floruit, ſenſim ita barbarorum commercio coepit inquinari, vt demum noua inde enata ſit dialectus, quam Italicam dici moris eſt *). Idem in prouinciis huius linguae fatum fuit, in quibus LVSITANICA, HISPANICA & GALLICA linguae, in priſcae Latinae locum ſucceſſere **). Vt adeo nulla hodie ſit prouincia: in qua vetus illa lingua Romana ita vigeat, vt eam vſu, vel conſuetudine cum prouincialibus, addiſcere poſſis ***).

*) Praeclare linguae latine μεταμορφώσεις, & vt ea ſenſim in Italicam mutata ſit, oſtenderunt CAR. DV FRESNE in *diſſertatione gloſſario, mediae & infimae Latinitatis praemiſſa*, & CHR. CELLARIVS *in diſſertatione de linguae Italicae origine*.

**) De earum linguarum natura praeclare diſſe-

diſſeruit ED. BREREVVOOD in *ſcrutinio linguarum*, cui iungendus MORHOF. *Polyhiſt. I*, 4. 3. *&* 4. *p.* 19. *ſequ.*

***) Exſtat libellus ἀδέσποτος Gallice primum ſcriptus, dein *Londini* CIↃ IↃ CLVIIII. in 12. excuſus ſub titulo: *An examen of the vvay of teaching the latin tongue to little children by vſe alone*, in quo Regi ſuadet auctor, vt ciuitatem aliquam Latinam inſtituat, in qua ſolo vſu ac conſuetudine linguam doceantur pueri: quod conſilium etiam, quod mireris, probatur MORHOFIO, accurati iudicii viro in *Polyhiſt. I*, 29. 21. *p.* 461. Sed vereor ego quidem, ne & infructuoſum hoc conſilium, & eadem Latinae huius ciuitatis fata futura ſint, ac olim reipublicae Platonicae, quae nuſquam, niſi in Platonis cerebro, exſtitit. Latinam linguam comparandam eſſe non colloquiis, ſed ſtilo docet SANCTIVS *in Mineru. p.m.* 859. *ſeq.*

II.

Ex eo vero conſequitur, vt Romanae linguae puritas ac elegantia non aliunde, quam ex veteribus, qui naufragium euaſerunt, auctoribus claſſicis, hauriri poſſint*), Quum vero multum referat, quo ordine, quaque ratione auctores euoluas **): de ea quoque re nonnulla, more noſtro, monebimus. Hinc potiſſimum ex auctoribus claſſicis diſcenda.

*) Caue tibi perſuadeas, ex vſu tantum & loquendi conſuetudine ad Latinae linguae facultatem poſſe perueniri. Tantum enim abeſt, vt hoc fieri poſſit, vt potius inde naſci ſoleat inquinatum illud ac ſordidum dicendi genus, quo Poloni & Hungari delectantur. Quo fit, vt Itali, Latinae

elegantiae ſtudioſiores, a ſermonibus Latinis etiam cum viris doctis de induſtria abſtineant, ne dictio aliquid ex idiotiſmo vernaculae trahat, quem etiam viri, quamuis eloquentiſſimi, in colloquiis vix effugiunt. Neque ſola ſcriptione Latinae eloquentiae facultatem adſequimur. Quid enim iuuabit ſcribere, niſi antea ipſam linguae indolem ac genium animo conceperis? Id vero qua alia ratione conſequi poſſis, quam lectis diligenter auctoribus, ego quidem vix intelligo.

**) Sunt equidem, qui ſolum legendum CICERONEM exiſtimant. Verum Ciceronianos illos, ſi Diis placet, iam dudum exagitarunt viri cordatiſſimi. Alii omnes auctores eo, quo ſcripſerunt, ordine, id eſt ſecundum aetatum, in quas inciderunnt, ſeriem legi iubent, qua ratione vſum ferunt CL. SALMASIVM. Sed inde non poteſt non inaequale ac frigidum naſci dicendi genus, quod nec magnus ille criticus ſemper euitare potuit. Eo itaque ordine vtendum puto, vt ſenſim ad perfectionem linguae perueniamus, & auctor vnus alteri velut viam ſternat; quo facilius intelligi ac in ſuccum ac ſanguinem verti poſſit.

III.

I lectione auctorum certum ordinem commendauit TAN. FABER. Quod ad ordinem huius lectionis adtinet, ſemper mihi ſe probauit TANAQVILLI FABRI methodus, tanto magis admiranda, quanto iucundius eius experimentum in ipſo filio cepit, quem, a decimo aetatis anno ad decimum quartum, hac ratione ita vtraque lingua expoliuit, vt cum viris certare poſſet *). Nos vero, quamuis FABRVM non per omnia ſequuti, FABRI tamen

men methodo praecipuos Latinae linguae auctores ita diſponemus, vt quatuor curſibus ille ambitus abſolui, ex prioribus ſemper animus ad poſteriorum intelligentiam praeparari poſſit.

*) Mentionem huius methodi aliquoties facit FABER in epiſtolis, ſed poſtea eam adcuratius deſcripſit in libello: *Methode pour commencer les humanites Grecques & Latines*, *Salmurii*. CIↃ IↃ LXXII. 12. ex quo tractatu pleraque excerpſit, & *Polyhiſtori* ſuo intexuit MORHOF. *part. I. lib. II. c. 9. n. 44. ſequ.* Hanc methodum ergo & nos ſequemur, ſed ea vſi libertate, vt in ipſo auctorum ordine pleraque, noſtro arbitrio, mutemus.

IIII.

Primo itaque curſu, in quo ſingulari cura ac diligentia opus eſſe videtur, PHAEDRI fabulas, POMPONII MELAE geographiam, EVTROPIVM, & CORN. NEPOTEM euoluendos ſuaſerim. *Ex primo* enim auctore vocum phraſiumque aliqua copia, *ex ſecundo* geographiae veteris notitia, *ex tertio* hiſtoria Romana, *ex vltimo* denique hiſtoriae Graecae non minima pars poterit hauriri. His vero praeſidiis praemunitus, facile, ex mea quidem ſententia, reliquos auctores omnes facilius intelliget. Qui auctores primo curſu perlegendi?

Argumentum fabularum Phaedri earum, ſi pauca paullo obſceniora omiſeris puerile eſt, ac ſumma cum voluptate coniunctum. Stilus tenuis, & plane talis, quali in familiari ſermone vtebantur Romani. Summa quoque in his fabulis eſt orationis puritas, nec Phaedrus.

 iudi-

iudicium ſuum eruditis vmquam probauit SCIOPPIVS, qui neſcio quem Thraciſmum in PHAEDRI ſtilo ſibi ſubolfacere viſus eſt. Videatur SCHEFFERVS *in vita Phaedri*, eius fabulis praemiſſa, & MORHOFIVS *de Patauinitate Liuii*, *p.* 159. Inter minores PHAEDRI editiones praeſtant IO. CHRISTOPH. VVOLFFII, quae prodiit *Flensburgi* CIƆ IƆ CCVIIII. 8. & PETRI BVRMANNI, quae prodiit *Hagae Comitum* CIƆIƆCCXVIIII. 12. Inter maiores duae *Burmannianae*, prima, quae cum integris commentariis GVDII, RITTERSHVSII, RIGALTII, NEVELETI, HEINSII, SCHEFFERI, PRASCHII & excerptis aliorum prodiit *Vltraiecti* CIƆ IƆ CCXVIII. 8. mai. & altera, quae cum commentario nouo ipſius BVRMANNI prodiit *Leidae* CIƆ IƆ CCXXVII. 4. mai.

f Pomponius Mela. Geographiae cauſſa Phaedro ſubiungimus POMPONIVM MELAM, Claudiani aeui ſcriptorem. Ex eo enim non ſolum terrarum ſitus addiſci, verum etiam vocum phraſiumque copia non parum poterit locupletari. Latinitas enim huius auctoris, etſi non adeo elegans & florida, pura tamen eſt, & ſatis caſtigata, id quod profecto tironibus praecipue vtile eſt. Inter meliores editiones eſt ISAACI VOSSII, cui IACOBVS GRONOVIVS ſuam oppoſuit editionem, in qua potiſſimum CLAVDIVM SALMASIVM aduerſus VOSSII cenſuras inſigni, & familiari Gronouiano calamo, acrimonia vindicauit. Sed & hoc non impune tulit, ſiquidem VOSSIVS *adpendicem obſeruationum ad* MELAM *Londini* publici iuris fecit. Denique huic παῖτα ἀεὶ παίτων reddidit IACOBVS GRONOVIVS. Nouiſſime prodiit cum notis integris HERMOLAI BARBARI, PETRI IOANNIS OLIVARII, FREDENANDI NONII PINTIANI, PETRI CIACCONII, ANDREAE SCHOTTI, ISAACI VOSSII, & IACOBI GRONOVII, curante ABRAHAMO GRONOVIO, *Lugd. Batau.* 1722. 8. mai.

mai. In hac tamen editione non omnia, quae VOSSIVS aduerſus GRONOVIVM monuit, exſtare, viri docti monuerunt. Indignam tantis viris dixeris hanc litem, & plane pudendam, niſi nobis tot elegantes POMPONII editiones, totque obſeruationes vtiliſſimas peperiſſet.

EVTROPIVM, quamuis ſequioris aeui hiſtoricum, vel ideo ſubiungendum MELAE duximus, quod nullus exſtat ſcriptor, qui ſtilo ſimpliciore hiſtoriam Romanam ab ipſis vrbis primordiis, ad occaſum paene occidentalis imperii vſque tradiderit. Romanae vero hiſtoriae cognitione non poterit is carere, qui ſe ad reliquorum ſcriptorum lectionem accingit. Accedit, quod iam habet in hoc auctore tiro, in quo geographiae veteris, quam a MELA edoctus fuerat, vſum perſpiciat. Latinitas eſt ſimplex, & nonnumquam ſatis terſa, vt adeo & vocum phraſiumque copia legendo illo poſſit augeri. Si quid ex ſaeculi genio naeui trahit auctor, facile illud notari euitarique poterit, ſi iungantur notae CHRISTOPHORI CELLARII, in quibus illi lapſus adcurate notantur. Quare & eius editionem prae ceteris commendandam exiſtimamus. Nouiſſime EVTROPIVM cum *methaphraſi Graeca* PAEANII, & notis integris ELIAE VINETI, HENRICI GLAREANI, TANAQVILLI & ANNAE FABRI, THOMAE HEARNII, item ſelectis FRIDERICI SYLBVRGII & CHRISTOPHORI CELLARII edidit SIGEBERTVS HAVERCAMPVS *Lugduni Batauorum* CIƆ IƆ CCXXVIIII. 8. mai. qui & ſuas, & CHRISTOPHORI AVGVSTI HEVMANNI notas adiecit, in qua tamen editione multa itidem viri docti deſiderant. Eutropius.

Subiicimus Eutropio CORNELIVM NEPOTEM, idque ob multas rationes. Nam primo, ſi quid ex Eutropio aeruginis haereat, illud eius lectione facile poterit abſtergi: deinde Cornelius Nepos.

ex eo inſignis parabitur elegantiſſimarum loquutionum copia. Denique eadem opera ex Graeca & Punica hiſtoria tantum addiſcet tiro, quantum ſatis erit ad ſequentes auctores tanto facilius intelligendos. Editiones exſtant innumerae: ſed ego, quod ad hunc vſum adtinet, *Cellarianam* reliquis exiſtimo longe anteponendam. Optima editio eſt, quam cum notis integris IANI GEBHARDI, HENRICI ERNSTII, & IO. ANDR. BOSII, & ſelectis ANDREAE SCHOTTI, DIONYSII LAMBINI, GILBERTI LONGOLII, HIER. MAGII, IO. SAVARONIS, aliorumque doctorum, necnon excerptis PETRI DANIELIS, & indice locupletiſſimo omnium vocabulorum, ſtudio & opera IO. ANDR. BOSII confecto edidit AVGVSTINVS *van* STAVEREN, *Lugduni Batauorum* CIↃ IↃ CCXXXIIII. 8. *mai.*

V.

Qui ſecundo? Emenſus hoc iter tiro, iamque tot adminiculis ad maiora inſtructus, alterum auſpicabitur curſum, quo TERENTIVM, CICERONIS *epiſtolas* & *libros* aliquot *philoſophicos*, necnon IVLIVM CAESAREM & MINVCIVM FELICEM diurna nocturnaque manu verſabit.

Terentius. Qui ſuperiore curſu commendati ſunt auctores ad puritatem pertinent: danda ergo poſtea erit opera, vt & concinnitatem elegantiamque veterum imitemur, & huc pertinent auctores in hanc claſſem relati. TERENTIO enim nihil poteſt reperiri elegantius. Phraſis eius; ſi ab archaiſmis quibuſdam diſceſſeris, non ſolum pura, ſed & nitida eſt, quod ipſe, quantuis alioquin modeſtiſſimus, in *praefatione Heautontimorumeni* prae ſe ferre non dubitat. Vnde lectoꝛ

ctor iam ſenſim elegantiae adſueſcet, quae in Latino illo ſcriptore eſt maxima, ceu vel ex *chreſtomathia Terentiana*, editioni BOECLERI *Argent.* CIↄ Iↄ CLVII. 8. adiecta, adparet. Quare haec editio & *Lindenbrogiana*, quae CIↄIↄCXXIII. 4. prodiit, reliquis omnibus anteferenda videtur, maxime, quum poſterior veteris grammatici, AELII DONATI, *ſcholia* in TERENTIVM ſimul exhibeat. Add. BARTH. *Aduerſar. lib. VIIII.* Splendidiſſima editio eſt, quam *commentario perpetuo* illuſtrauit, & cum AELII DONATI, EVGRAPHII, CALPHVRNII & FRIDERICI LINDENBRVCHII *obſeruationibus* edidit ARNOLDVS HENRICVS VVESTERHOVIVS, *Hagae Comitum* CIↄ Iↄ CCXXVI. *duob. volumin.* 4. *mai.* Contractiorem hanc omiſſis aliis *cum interpretatione* DONATI & CALPHVRNII, vt & *commentario perpetuo* idem auctor poſtea edidit *Hagae Comitum* CIↄ Iↄ CCXXXII. 8. *mai.*

Vt Terentius elegantiae Romanae; ita CICERO concinnae pariter ac fuſae orationis guſtu nos imbuit. Hinc merito iam eius epiſtolae in manibus erunt, in quibus & elegantia, & ars periodica tanta adparet, vt facundiam ex earum lectione ſe adſequutos multi fateantur, & in his HERMANNVS BVSCHIVS apud FREINSHEMIVM *orat. IIII. p.* 46. Conf. MVRET. *part. II. orat. XVI.* vbi Ciceronianarum epiſtolarum vſum & praeſtantiam egregie demonſtrat. Nec adeo difficilis amplius erit harum epiſtolarum lectio ei, qui iam non poenitendam hiſtoriae Romanae & geographiae antiquae partem primo curſu ex Eutropio & Pomponio Mela ſibi reddiderit familiarem. Selectu tamen & ordine hic quoque opus eſt. Merito ergo I. *epiſtolis ad Atticum*, in quibus CICERO ἀττικίζει, praefero *epiſtolas ad diuerſos*, nec non *ad Quintum fratrem*. II. in his ipſis omitti poſſunt eae, quae Ciceronis epiſtolae.

quae a Coelio, nec non a Tirone ſcriptae ſunt; ſeligendae vero in primis III. epiſtolae, quas in proconſulatu ſcripſit. Iis enim nihil ſolet eſſe elegantius. Denique IIII. comparanda eiuſmodi editio, in qua ordine chronologico epiſtolae diſpoſitae ſunt. Ita enim lectio eo facilior erit ob hiſtoriae nexum, & continuam ſeriem. Reliquis tamen editionibus palmam iure quodam ſuo praeripiunt *Cellariana*, quae vna cum GOTTLIEB CORTII *adnotationibus* nouiſſime prodiit *Lipſiae* CIↃ IↃ CCXXXV. 8. *Bengeliana*, quam *iis inſtruxit rebus*, *quae ad interpretationem imitationemque pertinent*, IOANNES ALBERTVS BENGELIVS, *Stutgardiae* CIↃ IↃ CCXVIIII. 8. *mai.* & *Graeuiana*, quae cum *notis integris* PETRI VICTORII, PAVLLI MANVTII, HIERONYMI RAGAZONII, D. LAMBINI, FVLV. VRSINI, *nec non ſelectis* IO. FRID. GRONOVII, *& aliorum*, vt & cum IO. GEORG. GRAEVII *animaduerſionibus* & *ex eiuſdem recenſione* prodiit *Amſtelodami* CIↃIↃCXCIII. *duob. volum.* 8. *mai.*

Epiſtolae ad Atticum optime prodierunt *Amſtelodami* CIↃ IↃ LXXXIIII. *duob. volum. in* 8. *mai. ex recenſione* IOANNIS GEORGII GRAEVII, *& cum notis integris* P. VICTORII, PAVLLI MANVTII, MALAESPINAE, LAMBINI, FVLVII VRSINI, SIMON. BOSII *e chirographo eius auctoribus*, FRANCISCI IVNII & POPMAE, *ineditis item antea* ISAACI CASAVBONI, MVRETI & IO. FRID. GRONOVII, *ſelectiſque* CORRADI, *atque aliorum*.

Eiuſdem *epiſtolarum ad Q. Fratrem libri tres*, *& ad Brutum liber unus*, *cum notis integris* PETRI VICTORII, PAVLLI MANVTII, LEON. MALAESPINAE, D. LAMBINI, F. VRSINI, FR. IVNII, IAN. GRVTERI & IACOBI GRONOVII, Adiectus eſt *ad Marcum Tullium fratrem de petitione conſulatus liber*, *cum integro commentario* VALERII PALERMI VERONENSIS,

ſis, prodierunt *Hagae Comitum* cIɔ Iɔ CCXXV. 8. *mai.*

Libris philoſophicis reliquis praemittendos ego iudicarim *Catonem Maiorem* & *Laelium*, ob facilitatem. His deinde ſubiiciendos ſuaſerim *libros de officiis*, ob adcuratam eloquutionem & concinnitatem egregiam, quam ipſe CICERO in *prooemio* filio ad comparandam Latinae linguae facultatem profuturam iudicat. Proximos eſſe iuſſerim *libros de diuinatione*, & *de finibus bonorum & malorum*, ex quibus praeter Latinitatis elegantiam hauriri poterit inſignis hiſtoriae philoſophicae cognitio, qua plane non poteſt carere, qui reliqua opera philoſophica Ciceronis euoluere ſtatuit. Ciceronis libri philoſophici.

Libri tres de officiis. Cato Maior, Laelius, paradoxa, ſomnium Scipionis ex recenſione IOANNIS GEORGII GRAEVII, *cum eiuſdem animaduerſionibus & notis integris* D. LAMBINI, F. VRSINI, C. LANGII, FR. FABRITII, A. MANVTII *ſelectiſque aliorum*, prodierunt *Lugduni Batauorum* cIɔ Iɔ CCX. *duob. volum.* 8. *mai.*

Libri II. de diuinatione & liber I. de fato cum notis integris PAVLLI. MANVTII, P. VICTORII, D. LAMBINI, F. VRSINI, HADR. TVRNEBI & IO. DAVISII prodierunt *Cantabrigiae* cIɔIɔCCXXI. 8. *mai.*

CICERONIS *opera quae extant omnia*, adcuratiſſime edita ſunt a IACOBO GRONOVIO *cum notis integris* IANI GVILIELMII & IANI GRVTERI; vt & ASCONIO PEDIANO & *veteri ſcholiaſtae*, *Lugduni Batauorum* cIɔ Iɔ CLXXXXII. 4.

Perlectis Ciceronis epiſtolis iam perſpicuus admodum, & intellectu facilior videbitur IVLIVS CAESAR, maxime in libris *de bello ciuili*, quos illis *de bello Gallico* praemittendos arbitror. Tota enim illa hiſtoria partim ex Eutropio, partim ex Ciceronis epiſtolis memoriae ſuccur- Iulius Caeſar.

ter. Stilus eius eſt elegans, ſed ſimplex, vnde eum ideo Ciceroni ſubiungendum puto, quod quidquid redundantis copiae ex lectione Ciceronis forſan haeſerit, lecto CAESARE, poſſit abſtergi. Optima editio eſt, quae *cum animaduerſionibus integris* DION. VOSSII, IO. DAVISII, *aliorumque variis notis ex muſeo* IOANNIS GEORGII GRAEVII prodiit *Lugduni Batauorum* CIↃIↃCCXIII. 8. *mai*.

Minucius Felix. Quum omnes, quos commendauimus, auctores, profano Deorum cultu ſeſe polluerint, merito iam his ſubiungimus MINVCIVM FELICEM, Chriſtianum ſcriptorem, quum ille & elegantiae & concinnitatis ſit ſtudioſiſſimus. Duae vero ſunt huius conſilii mei rationes. Nam praeterquam, quod inde noſtrae religionis principia ac myſteria ſtilo elegantiore exprimere diſcimus: dialogus iſte, quem *Octauium* inſcripſit, etiam bonam partem mythologiae continet, adeoque viam ſternit ad lectionem *Ciceronis de natura Deorum*, & poetarum, in quibus mythologia veramque paginam facit. Attamen ei, qui cum fructu lecturus eſt MINVCIVM, ſuaſerim, vt ſimul ad manus habeat IVLII HYGINI *fabulas*, vel NATALIS COMITIS *mythologiam*, vel alium ex eiuſmodi ſcriptoribus mythicis, e quibus veteres coniunctim prodierunt *Amſtelodami* 1681. 8. Ceterum MINVCIVM nitidiſſime ediderunt CELLARIVS, & IACOBVS GRONOVIVS *Lugd. Batauor*. CIↃIↃCCVIIII. 8. *mai*.

VI.

Qui tertio? In tertio auctorum curſu ad ſtili differentiam reſpicio. Hinc in manibus iam erunt SALLVSTIVS, CICERONIS *orationes ſelectiores*, LIVIVS, SVETONIVS, PLINII *panegyricus*, TACITVS, CVRTIVS, PLAVTVS, SENECAE *aliquot libri*

bri philoſophici, & denique LACTANTIVS. Si cui non vacat tam vaſtos auctores totos perlegere: ei potiores inde partes decerpere licebit.

Vt ſtili vere *Attici* formam animo concipias, commendanda erit lectio C. CRISPI SALLVSTII. Nemo enim fere Atticam Thucydidis dictionem inter Latinos illo adcuratius expreſſit. Tribus verbis integras explet ſententias, non circumducit, non interponit, aſyndetis frequentiſſime vtitur, & vbique adſtrictior adparet. Vid. LEO ALLATIVS *de erroribus magn. viror. in dicendo, pag.* 36. vbi ſententiam SCALIGERI, breuitatem SALLVSTIO *lib. IIII. Poet. c.* 24. negantis, refellit. Verborum tamen obſoletorum atque archaiſmorum nonnumquam adſectator eſt, quod merito in eo reprehendit SCIOPPIVS *de exercit. rhet. generib. p.* 13. *ſequ.* Omnibus editionibus palmam praecipiunt *VVaſſiana*, quam *cum notis integris* GLAREANI, RIVII, CIACCONII, GRVTERI, CARRIONIS, MANVTII, PVTSCHII, DOVSAE, *&* *ſelectis* CASTALIONAEI, CORNELII & AVSONII POPMAE, IANI MELLERII PALMERII, FVLVII VRSINI, IO. FRID. GRONOVII, PETRI VICTORII, cet. edidit IOSEPHVS VVASSE, *Cantabrigiae*, CIↃ IↃ CCX. in 4. & ea, quam adnotationibus illuſtrauit GOTTLIEB CORTIVS, ac edidit *Lipſiae* CIↃ IↃ CCXXIIII. 4. Salluſtius.

Stili *Rhodii* & *Aſiatici*, nec non *oratorii morati* & *concitati* indoles optime ex CICERONIS *orationibus* elucet. Vnde ad earum lectionem merito nunc ſe accinget elegantioris ſtili ſtudioſus. Selectas vero commendo, quales ſunt *pro S. Roſcio Amerino, pro Archia poeta, pro M. Marcello, pro Q. Ligario, pro lege Manilia, pro T. Annio Milone, Philippica ſecunda*, & quaedam aliae, coniunctim aliquoties editae. Prae Ciceronis orationes.

ceteris tamen adoleſcentibus CHRISTOPHORI CEL-LARII editio, ob diſpoſitiones, nouas, & indices commendari meretur.

Liuius. LIVII ſtilus eſt *Rhodius*, *elegans* & *grauis*. Hinc vt & hi dicendi characteres exemplo quodam perſpiciantur: merito decas aliqua huius praeſtantiſſimi ſcriptoris erit euoluenda. Vberius de eius ſtilo diſputatum eſt a MORHOFIO in *diſſertatione de Patauinitate Liuii*. Optima editio eſt IO. FRID. GRONOVII, quae tertium emendatiſſime prodiit *Amſtelod.* CIƆIƆCLXXVIII. 8. *mai. Vol. III.*

Suetonius. *Tenuis* ſtili effigiem ſiſtit SVETONIVS, ſaeculi II. ſcriptor, qui nuſquam adſurgit, ſemper humi repit. Praeſtantiſſima editio eſt, quam cum notis integris IO. BAPT. EGNATII, HENRICI CLAREANI, LAEVINI TORRENTII, FVLVII VRSINI, ISAACI CASAVBONI, IANI GRVTERI, THEOD. MARCILLII, IO. GE. GRAEVII, CAROLI PATINI, (qui ex numiſmatibus illuſtrauit), & *ſelectis aliorum* edidit vir magnus PETRVS BVRMANNVS, *qui & ſuas adnotationes addidit*. Prodiit haec editio *Amſtelodami* CIƆIƆCCXXXVI. *in* 4. *mai. duob. volumin.*

Plinius. Eodem tempore, quo Suetonium floruiſſe conſtat, ſtili *ſublimis* exemplum egregium dedit PLINIVS iunior, conſcripto admirabili *panegyrico*, cui parem vix habet Romana antiquitas, cuius nouam editionem adornâre v. CL. CHRISTIANVM GOTTLIEB SCVVARZIVM, mirifice laetamur. Sed & *Attici* atque *acuti* ſtili ſpecimen edidit PLINIVS, maxime in *epiſtolis*, de quibus tamen iam ſupra iudicium noſtrum dedimus. Optima editio eſt *Cortiana*, quae *cum notis ſelectis* IO. MARIAE CATANAEI, IACOBI SCHEGKII, IACOBI SIRMONDI, ISAACI CASAVBONI, HENRICI STEPHANI, CONRADI RITTERSHVSII, CLAVDII MINOIS, CASPARIS BARTHII, AVGVSTI BV-

BVCHNERI, IOANNIS SCHEFFERI, IOANNIS FRIDERICI GRONOVII, CHRISTOPHORI CELLARII, GOTTLIEB CORTII, & PAVLLI DANIELIS LONGOLII prodiit *Amſtelodami* CIↃ IↃ CCXXXIIII. 4. *mai.*

In TACITO praeter acumen etiam σεμνότητα ſeu *grauitatem ſtili* maxime commendant eruditi: idque nemo, niſi in iſtius lectione plane hoſpes, inficias iuerit. Vnde non moramur CASPAREM SCIOPPIVM, ANDREAM ALCIATVM & AEMILIVM FERRETVM, quibus ſoloecus iſte auctor, & plane e iuuenum manibus excutiendus videtur. Vid. VOSSIVS *de hiſtor. Latin. I,* 3. Inter TACITI editiones reliquis palmam dubiam reddit, immo praeripit, praeclara illa, quam ex noua parentis ſui IACOBI GRONOVII ad MS. Florentinum recognitione excudi curauit ABRAHAMVS GRONOVIVS, *Lugduni Batavorum* CIↃCCXX. 4. *mai. cum notis integris* B. RHENANI, F. VRSINI, MVRETI, IOSIAE MERCERII, IVST. LIPSII, VALENTIS ACIDALII, CVRTII PICHENAE, IANI GRVTERI, HVG. GROTII, IO. FREINSHEMII, IO. FRID. GRONOVII, IAC. GRONOVII & IO. IENSII, *ſelectis* autem ALCIATI, AVRELII, BARCLAII, BOXHORNII, COLERI, MARCELLI DONATI, FERRETI, GVTHERII, KIRCHMAIERI, LOCCENII, LVPANII, REINESII, RVPERTI, SALINERII, SAVILIS, SCHEFFERI, VERTRANII, VIRDVNGI, *& aliorum.* Tacitus.

Stili *elegantis* & *floridi* ideam dabit CVRTIVS, incertae aetatis ſcriptor, quem ob declamatorium & anxium dicendi genus, naeuoſque varios multi plane nouum ac ſuppoſititium ſcriptorem putant. Vid. VOSSIVS *de hiſtor. Lat. I,* 28. GVID. PATIN. *epiſt.* 27. *p.* 96. CELLAR. *in indicio de Curtio, editioni ſuae praemiſſo.* VVAGENSEILIVS *in pera libror. iuuenil. tom. IIII. p.* 178. Verum, vtut facile largiamur, non immunem eſſe CVRTIVM a variis naeuis, in dictione aeque, ac in geographia admiſſis: non tamen Curtius.

men ideo nitidum illum ſcriptorem vel nouum, vel plane e manibus iuuenum excutiendum arbitramur, vel ideo, quod ſtilus ille *vetuſtus*, quem ſupra deſcripſimus, a nemine, quam a CVRTIO, felicius exprimitur. CVRTIVM a IO. CLERICI iniuriis vindicauit v. CL. IACOBVS PERIZONIVS *in Q. Curtio Rufo reſtituto in integrum, & vindicato Lugduni Batauorum* CIↃIↃCCIII. 8. Optima CVRTII editio eſt, quae *cum omnibus ſupplementis, variantibus lectionibus, commentariis ac notis perpetuis* FR. MODII, VAL. ACIDALII, T. POPMAE, IOAN. FREINSHEMII, IO. SCHEFFERI, CHRISTOPH. CELLARII, NICOL. HEINSII, *ut & ſelectis & excerptis aliorum cura* HENRICI SNAKENBVRGII prodiit *Lugduni Batauorum* CIↃIↃCCXXIIII. 4. *cum figur.*

Plautus. In *iocoſo* ſtilo regnat PLAVTVS, qui & purus eſt, & terſus. Verum hic obſeruandum, I. archaiſmos nimis amare PLAVTVM, id quod tamen ſaeculo, quo vixit, condonandum eſt. II. Eumdem ſtilum ex perſonarum, quas in theatro ſiſtit, ingenio formare, & hinc III. ſaepius fingere phraſes & voces, ridiculas magis, quam Latinas. IIII. Iocos quoque ſeruiles, quibus abundat, aliquando parum eſſe vrbanos, quod iam HORATIVS in *art. poet. v. 270. ſeqq.* notauit:

At noſtri proaui PLAVTINOS *& numeros &*
Laudauere ſales: nimium patienter vtrumque,
Ne dicam ſtulte mirati; ſi modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumque ſonum digitis callemus & aure.

Conf. DAN. HEINSII *differtat. in hunc locum* HORATII, Terentii editionibus addi ſolita, & VAVASSOR *de ludicra dictione*. His obſeruatis fructum ex PLAVTI lectione non leuem capiemus. In optimis editionibus eminent FRIDER. TAVBMANNI, *cum eiuſdem luculentiſſimo commentario,*

& no-

& notis IANI GRVTERI, quae prodiit CIↃIↃCXXI. 4. itemque IO. FRID. GRONOVII, quae prodiit *Amſtelodami* CIↃIↃ CXXIIII. 4. *Tom. II.* Nec negligendum PHIL. PARAEI *Lexicon Plautinum*, quod inſignem vtilitatem adferet omnibus, qui dictionis Plautinae ſunt paullo ſtudioſiores. Nouam PLAVTI editionem minatus eſt ARN. HENR. VVESTERHOVIVS.

In *acuto* ac *ſententioſo*, quem vocant, ſtilo, prae ceteris commendandus SENECA, quamuis eum etiam hac in re iuſto eſſe diligentiorem, iam ſupra ex QVINCTILIANO aliiſque ſit obſeruatum. Abundat ſane SENECA dulcibus vitiis, quae facilius, quam ſaniora, a iuuentute in imitationem trahuntur: vnde merito eius lectionem in tertium demum curſum reiecimus. Ex philoſophicis eius ſcriptis hic ſeligendos exiſtimarim libros *de tranquillitate animi, de prouidentia, & de clementia.* Reliqua, vt & *epiſtolae* vltimo curſui poterunt reſeruari. Editio IO. FRID. GRONOVII, quae prodiit *Amſtelodami* CIↃ IↃ CLXXII. 8. *volum. III.* reliquis adcuratior, commodior, atque elegantior habetur. Seneca.

Subiungimus his omnibus LACTANTIVM, Chriſtianorum Ciceronem, quem ſaeculo IIII. ineunte floruiſſe conſtat. Eo enim duce facile diſcemus, quae optima ſit imitandi ratio. Nam Ciceronis dictionem atque vbertatem tam adcurate expreſſit, vt non temere quiſquam paria illi ea in re fecerit. Sunt tamen & in LACTANTIO naeui quidam ſaeculo, quo vixit, condonandi, quos aeque, ac virtutes illius cum cura expendit IO. AVG. ERNESTI *diſſertatio, Halae Magd.* CIↃIↃCCII. *habita, de ſtilo Lactantii Firmiani.* Inſtitutiones eius diuinae multo nitidiores ſunt libello *de mortibus perſequutorum*, quem STEPHANVS BALVZIVS e codice Colbertino exſcriptum primus extulit *tomo II. Miſcel-* Lactantius.

ſcellan. Pariſ. CIↃIↃ CLXXVIIII. 8. Vnde hunc librum non Lactantio, ſed Caecilio cuidam tribuendum exiſtimat MASSVETVS. Sed nec is libellus vel ob res, quas complectitur, notatu digniſſimas videtur praetermittendus. Editiones *inſtitutionum diuinarum* exſtant variae, in quibus *Cellarianae* locus haud poſtremus debetur. Alter vero libellus *cum notis* STEPHANI BALVZII, GISBERTI CVPERI, COLVMBI, TOINARDI, GRAEVII, EL. BOHERELLI, TH. GALE, IAC. TOLLII editus eſt a PAVLLO BAVLDRI *Vltraiecti* CIↃ IↃLXXXXII. 8.

VII.

Qui quarto?

Quarto curſu, iis potiſſimum, qui ſeſe totos amoenioribus Muſis conſecrarunt, deſtinato, non ſolum reliqua auctorum hactenus recenſitorum ſcripta adeunda, ſed & per ceteros ſcriptores omnium aetatum diuagandum eſt *). Euoluendi itaque erunt ſcriptores rei ruſticae CATO, VARRO, COLVMELLA, ſcriptor architecturae doctiſſimus VITRVVIVS, hiſtorici porro VELLEIVS PATERCVLVS, VALERIVS MAXIMVS, CAIVS, PLINIVS, FLORVS, IVSTINVS, *ſcriptores hiſtoriae Auguſtae* ſex, & AMMIANVS MARCELLINVS, rhetores item & oratores M. ANN. SENECA, QVINCTILIANVS, & *auctores panegyricorum veterum*, quibus denique accedent CORNELIVS CELSVS, T. PETRONIVS ARBITER, FRONTINVS, AVIVS, GELLIVS, APVLEIVS, CENSORINVS, IVLIVS OBSEQVENS, FL. VEGETIVS, MACROBIVS, & MARCIANVS CAPELLA. Reliqui enim ſcriptores, quibus & SYMMACHVM, & CASSIODORVM, & patres pleroſque accenſeo, hiſto-

riae

riae potius, quam Latinitatis cauſſa euoluendi ſunt.

*) Quum enim viro eloquenti de variis rebus diſſerendum ſcribendumque ſit; facile adparet, non ſufficere ei paucos auctores. Hinc phraſes ad rem bellicam pertinentes ex ſcriptoribus hiſtoricis, tacticis, & qui de caſtrametatione egerunt; phraſes oeconomicas ex Catone, Columella, Varrone; loquutiones medicas ex Celſo; architectonicas ex Vitruuio & Palladio; alias denique ex aliis petet. Vnde ſimul intelligere licebit, quanto in errore verſentur, qui ſolo lecto Cicerone ad ſummam eloquentiae perfectionem ſe peruenturos exiſtimant.

CATO, quum dudum ante Ciceronem ſcripſerit, non adeo elegans eſt. Archaiſmos adhuc habet ſaeculo ſuo familiares. Optimum tamen agricolam fuiſſe, iam CORNELIVS NEPOS *in vita eius* obſeruauit. VARRO innumera paene ſcripſit, in quibus tamen praeter libros aliquot *de re ruſtica* & *de lingua Latina* pauciſſima fragmenta commune illud naufragium euaſerunt. Scripta eius iam olim doctrinae potius, quam eloquentiae laude commendabantur, QVINCTIL. *Inſt. orat.* X, 1. AVGVSTIN. *de ciuitat. Dei VI,* 2. Elegantiſſimus de re ruſtica ſcriptor eſt COLVMELLA, qui ſub Claudio floruit, vir eloquentiſſimus, adeoque cum cura legendus. Coniunctim hos ſcriptores *cum notis virorum clariſſimorum & lexico rei ruſticae* edidit V. CL. IO. MATTH. GESNERVS, *Lipſiae* clɔIɔccxxxv. 4. *Volum. II.*

Scriptores rei ruſticae Cato

Varro.

Columella.

M. VITRVVIVS POLLIO architecturae ſcriptor doctiſſimus eſt, nec nitidiſſimus tamen, quamuis ſaeculo Auguſteo floruerit. Hinc in eo peregrinitatem & plebitatem notant BARTHIVS *aduerſar. I,* 10. & CASP. SCIOPPIVS. Saepe in linguas varias translatus eſt hic auctor. Latinae

Scriptor architecturae Vitruuius.

ſcellan. Pariſ. CIϽIϽ CLXXVIIII. 8. Vnde hunc librum non Lactantio, ſed Caecilio cuidam tribuendum exiſtimat MASSVETVS. Sed nec is libellus vel ob res, quas complectitur, notatu digniſſimas videtur praetermittendus. Editiones *inſtitutionum diuinarum* exſtant variae, in quibus *Cellarianae* locus haud poſtremus debetur. Alter vero libellus *cum notis* STEPHANI BALVZII, GISBERTI CVPERI, COLVMBI, TOINARDI, GRAEVII, EL. BOHERELLI, TH. GALE, IAC. TOLLII editus eſt a PAVLLO BAVLDRI *Vltraiecti* CIϽIϽLXXXXII. 8.

VII.

Qui quarto?

Quarto curſu, iis potiſſimum, qui ſeſe totos amoenioribus Muſis conſecrarunt, deſtinato, non ſolum reliqua auctorum hactenus recenſitorum ſcripta adeunda, ſed & per ceteros ſcriptores omnium aetatum diuagandum eſt *). Euoluendi itaque erunt ſcriptores rei ruſticae CATO, VARRO, COLVMELLA, ſcriptor architecturae doctiſſimus VITRVVIVS, hiſtorici porro VELLEIVS PATERCVLVS, VALERIVS MAXIMVS, CAIVS, PLINIVS, FLORVS, IVSTINVS, *ſcriptores hiſtoriae Auguſtae* ſex, & AMMIANVS MARCELLINVS, rhetores item & oratores M. ANN. SENECA, QVINCTILIANVS, & *auctores panegyricorum veterum*, quibus denique accedent CORNELIVS CELSVS, T. PETRONIVS ARBITER, FRONTINVS, AVLVS GELLIVS, APVLEIVS, CENSORINVS, IVLIVS OBSEQVENS, FL. VEGETIVS, MACROBIVS, & MARCIANVS CAPELLA. Reliqui enim ſcriptores, quibus & SYMMACHVM, & CASSIODORVM, & patres pleroſque accenſeo, hiſto-

riae

riae potius, quam Latinitatis cauſſa euoluendi ſunt.

*) Quum enim viro eloquenti de variis rebus diſſerendum ſcribendumque ſit; facile adparet, non ſufficere ei paucos auctores. Hinc phraſes ad rem bellicam pertinentes ex ſcriptoribus hiſtoricis, tacticis, & qui de caſtrametatione egerunt; phraſes oeconomicas ex Catone, Columella, Varrone; loquutiones medicas ex Celſo; architectonicas ex Vitruuio & Palladio; alias denique ex aliis petet. Vnde ſimul intelligere licebit, quanto in errore verſentur, qui ſolo lecto Cicerone ad ſummam eloquentiae perfectionem ſe peruenturos exiſtimant.

Scriptores rei ruſticae Cato

CATO, quum dudum ante Ciceronem ſcripſerit, non adeo elegans eſt. Archaiſmos adhuc habet ſaeculo ſuo familiares. Optimum tamen agricolam fuiſſe, iam CORNELIVS NEPOS *in vita eius* obſeruauit. VARRO innumera paene ſcripſit, in quibus tamen praeter libros aliquot *de re ruſtica* & *de lingua Latina* pauciſſima fragmenta commune illud naufragium euaſerunt. Scripta eius iam olim doctrinae potius, quam eloquentiae laude commendabantur, QVINCTL. *Inſt. orat.* X, 1. AVGVSTIN. *de ciuitat. Dei* VI, 2. Elegantiſſimus de re ruſtica ſcriptor eſt COLVMELLA, qui ſub Claudio floruit, vir eloquentiſſimus, adeoque cum cura legendus. Coniunctim hos ſcriptores *cum notis virorum clariſſimorum & lexico rei ruſticae* edidit V. CL. IO. MATTH. GESNERVS, *Lipſiae* CIↃIↃCCXXXV. 4. *Volum. II.*

Varro.

Columella.

Scriptor architecturae Vitruuius.

M. VITRVVIVS POLLIO architecturae ſcriptor doctiſſimus eſt, nec nitidiſſimus tamen, quamuis ſaeculo Auguſteo floruerit. Hinc in eo peregrinitatem & plebitatem notant BARTHIVS *aduerſar.* I, 10. & CASP. SCIOPPIVS. Saepe in linguas varias translatus eſt hic auctor. Latinae

nae quoque editiones exſtant haud paucae, in quibus commendanda praeſtantiſſima, quam cum GVIL. PHILANDRI *Caſtilionaei integris commentariis, excerptis notis* DAN. BARBARI, & *lexico Vitruuiano* BERNARDINI BALDI Vrbinatis, tum IO. BVTEONIS, NIC. GOLDMANNI, CLAVDII SALMASII & MARCI MEIBOMII *ad loca quaedam Vitruuii obſeruationibus, addita eius vita,* vulgauit IOANNES DE LAET. *Amſtelod.* CIↃCXXXXVIII. *fol.*

Velleius Paterculus. VELLEIVS PATERCVLVS ſub Tiberio floruit, hiſtoriamque edidit, cuius in poſtrema parte vbique oſtendit animum paraſiticum, ſtilumque Tiberio & Seiano obnoxium. Vnde eum potius panegyriſten dixeris, quam hiſtoricum. Dictio tamen eius, quidquid alii, eſt plane Romana, elegans, & vel ideo commendanda, quod hominum indolem cum cura deſcripſit. Inde IO. HENR. BOECLERI enatus eſt libellus *de characteribus politicis Velleianis, Argentor.* CIↃ IↃCLXXII. 8. Praeſtantiſſima omnium, ac nitidiſſima editio eſt, quae *cum integris ſcholiis, notis, variis lectionibus & animaduerſionibus doctorum* curante V. CL. PETRO BVRMANNO prodiit *Lugduni Batauorum* CIↃIↃ CCXVIII. 8. *mai.* cui ex illa *Oxonienſi* etiam HENRICI DODVVELLI *annales Velleiani* acceſſerunt. Fragmentum VELLEII, quod circumfertur, a VVOLFG. LAZIO editum, ab eruditis dudum exploſum eſt.

Valerius Maximus. Eodem Tiberio imperante VALERIVS MAXIMVS vixit, qui hiſtoriam memorabilium dictorum factorumque in varios titulos diſtributam ſcripſit. Sed quum ſtilus vix ſapiat tam bonum aeuum: non dubitarim ego quidem eorum accedere ſententiae, qui non tam integrum auctorem, quam eius excerpta quaedam ad nos perueniſſe iudicant. Vnde & raro inter ſe conſpirant codices MSS. ceu obſeruauit BARTHIVS

Ad-

Aduerſar. XVIIII, 15. Omnibus editionibus palmam praerepturus fuiſſet IACOBVS PERIZONIVS, ſi eius prodiiſſet editio. Sed in ſpongiam incubuit hic Aiax, niſi quod nuper *Perizoniana*, quae reperiri potuerunt, nouae ac ſplendidade editioni ſuae inſeruit V. CL. ABRAHAMVS TORRENIVS. Prodiit haec editio *Leidae* CIↃCCXXVI. 4. *mai. cum notis integris* HENR. LORITI GLAREANI, STEPHANI PIGHII, IVSTI LIPSII, CHRISTOPH. COLERI & IO. VORSTII, necnon *ſelectis aliorum obſeruationibus*, quibus accedunt *emendationes ineditae*, CASPARIS BARTHII, FRANCISCI GVYETI & MARQVARDI GVDII, item ANTONII SCHVLTINGII *exercitatio ad libros VII. de teſtamentis reſciſſis*.

C. PLINII SECVNDI *hiſtoria naturalis* iuſtae inſtar bibliothecae eſt, vnde reliquorum eius librorum iactura tanto triſtior accidit reipublicae litterariae. Vid. PLIN. *lib. III. epiſt.* 5. Auctor nondum ſatis caſtigatus videtur ob codicum MSS. penuriam, & eorum, qui exſtant, naeuos, de quibus conqueruntur *Scaligeriana prima*, *p.* 20. Reliquis tamen praeferendae editiones IO. FRIDER. GRONOVII *cum notis variorum Lugduni Batauorum* CIↃIↃCLVIIII. 8. *mai. tom. III.* & illa cedro digna IO. HARDVINI, *Lutet. Pariſ.* CIↃIↃCCXXIII. *fol. Exercitationes* ſiue Solinianae, ſiue *Plinianae* CL. SALMASII, incredibili eruditionis varietate refertae ſunt, adeo vt vir ille doctiſſimus omnes fere vaſtae doctrinae theſauros in iis exhauſiſſe videatur. Sed multa etiam inſunt parum adcurate ſcripta, multae hariolationes criticae, multae coniecturae ſatis audaces, vt poſtea viris doctis tantum non omnibus vapularit SALMASIVS. Prodierunt poſt Pariſinam editionem *Vltraiecti* CIↃIↃCLXXXVIII. *in fol. tom. III.* Plinius.

FLORVS, ex Annaeorum gente, qui ſub Traiano ſcripſiſſe videtur, hiſtoriam ſtilo magis poetico Florus.

tico

tico, quam hiſtorico, compoſuit. Vbique adfectat magnificentiam & acumina, quae tamen aliquando in frigus abeunt, vt ſupra aliquot exemplis demonſtrauimus. Non tamen ſine fructu eum leges, ſi iudicium adhibueris. Splendidiſſima editio eſt, quae *cum integris* SALMASII, FREINSHEMII, GRAEVII, *& ſelectis aliorum animaduerſionibus ex recenſione & cum notis* CAROLI ANDREAE DVKERI prodiit *Lugduni Batau.* CIↃIↃCCXXII. 8. *mai.*

Iuſtinus. Incertae aetatis eſt IVSTINVS, quem plerique ad ferream Latinitatis aetatem referunt. In compendium redegit TROGI POMPEII, ſeueriſſimi & priſcae eloquentiae viri *hiſtoriam Philippicam*: ſed ſtilo vltra aeuum ſuum elegante, vt illum dictionem Trogi ſui vbique retinuiſſe veroſimile ſit. Optima editio eſt, quae *cum integris commentariis* I. BONGARSII, F. MODII, M. BERNEGGERI, M. Z. BOXHORNII, I. VOSSII, I. F. GRONOVII, I. G. GRAEVII, T. FABRI, I. VORSTII, I. SCHEFFERI *& excerptis aliorum* prodiit *Lugd. Batauor.* CIↃIↃCCXVIIII. 8. *mai.* curante ABRAHAMO GRONOVIO. Adcuratiſſimam nobis editionem dedit, & *variantes lectiones adiecit* V. CL. PETRVS BVRMANNVS, *Lugduni Batauorum* CIↃIↃCCXXII. in 12.

Scriptores hiſtoriae Auguſtae. Scriptores hiſtoriae Auguſtae vocantur, qui hiſtoriam imperatorum Romanorum, inchoatam a SVETONIO continuarunt, AELIVS SPARTIANVS, IVLIVS CAPITOLINVS, AELIVS LAMPRIDIVS, VVLCATIVS GALLICANVS, TREBELLIVS POLLIO & FL. VOPISCVS, qui omnes imperantibus Diocletiano & Conſtantino M. floruiſſe videntur; quamuis quas ſinguli vitas compoſuerint, non adeo videatur expeditum, ceu oſtendit vir doctiſſimus HENR. DODVVELLVS in *praelectionibus Cambdenianis*. Maximi merito habentur ob rerum, quas tradunt, varietatem: ſtilus vero

haud

haud parum ex aeui illius ſordibus trahit, nec adeo temere imitandus eſt. Coniunctim ſaepe editi ſunt iſti VI. viri, de quibus optime meriti ſunt IS. CASAVBONVS & CL. SALMASIVS, quorum notae cum ſaepius, tum potiſſimum *Lugduni Batauorum* CIϽIϽCLXX. *in* 8. *mai. volum. II.* prodierunt, in qua editione & IANI GRVTERI notae occurrunt. Nouam horum ſcriptorum editionem parat V. CL. GODOFREDVS MASCOVIVS.

AMMIANVS MARCELLINVS, Graecus natione, Latine tamen ſcripſit temporum ſuorum hiſtoriam. Quumque ſub Iuliano demum imperatore vixerit: facile colliges, qualem eius dictionem eſſe oporteat. Duriuſcula illa eſt, & horridior, quam vt ſtili cauſſa legi poſſit. Eſt tamen AMMIANVS ſcriptor prudens, grauis, ſeuerus, & veritatis ſtudioſiſſimus, vnde viri doctiſſimi in eo illuſtrando multum induſtriae collocarunt. Editio optima eſt, quae *cum integris obſeruationibus* FRIDERICI LINDENBROGII, HENRICI HADRIANIQUE VALESIORVM & IACOBI GRONOVII prodiit *Lugduni Bat.* CIϽIϽCLXXXXIII. *fol.* multis imperatorum numis, gemmis, imaginibus, obeliſcis aeri inciſis exornata. Ammianus Marcellinus.

M. ANNAEVS SENECA Rhetor, Lucii philoſophi parens, more ſaeculi, controuerſias & ſuaſiones, id eſt declamationes, ſcripſit. Vigebant enim tum vmbratiles illae exercitationes, quas ſuo more exagitauit PETRONIVS. Quamuis vero non niſi excerpta habeamus, quae ipſe SENECA in filiorum gratiam e penu memoriae, qua ad miraculum vſque valuit, depromſit: ſcripta tamen illa ſunt ea dictionis puritate & elegantia, vt nihil in eo genere purius exſtet, aut venuſtius. Solent plerumque *declamationes* iſtae philoſophi operibus iungi, id quod etiam a IO. FRID. GRONOVIO factum. Seneca.

M. FAB.

Quinctilianus. M. FAB. QVINCTILIANVS a Galba Imperatore ex Hiſpania Romam deductus, rhetoricam ibi docuit, tanta fama, vt viros doctiſſimos, & in his PLINIVM etiam, diſcipulos habuerit. Exſtant eius *inſtitutiones oratoriae*, aeternum opus, & *declamationes*, quae tamen quum ad Quinctiliani praecepta non ſint compoſitae, eius eſſe haud videntur. Splendidiſſima omnium ac vtiliſſima editio eſt ea, quam *cum virorum doctorum integris notis ac animaduerſionibus* edidit V. CL. PETRVS BVRMANVS *Lugduni Batauorum* cIↃ IↃ CCXX. 4. *mai. vol. II.* Conferenda omnino eiuſdem V. CL. *epiſtola ad* CLAVDIVM CAPPERONNERIVM, *Diaconum Ambianenſem, & Graecae linguae Profeſſorem de noua eius* M. FAB. QVINCTILIANI *de inſtitutione oratoria editione, Leidae* cIↃ IↃ CCXXVI. 4. *mai.*

Auctores panegyr. veter. De auctoribus his panegyricorum veterum iam ſupra actum eſt *part. II. cap.* 3,

Cornelius Celſus. CORNELIVS CELSVS, ſuauiſſimae Latinitatis auctor, artem medicam nitida dictione expreſſit, vnde eum Latinorum Hippocratem, & medicorum Ciceronem vulgo audias cognominari. Optime de eo meritus eſt medicus THEODOR. IANS. AB ALMELOVEEN, qui Celſum emendatiſſimum, ſuiſque illuſtratum notis dedit *Amſtelodami* cIↃ IↃ CCXXX. 8.

Petronius. Accedit celeberrimus ille elegantiarum pariter, ac nequitiarum arbiter, T. PETRONIVS ARBITER, *Satirici* auctor, a quo ſola ſi abeſſet obſcenitas, nemo felicius manum ad ſcribendum adpuliſſet. Perſtrinxiſſe videtur Neroniani aeui infelicitatem, & forſan, ſi integrum exſtaret ſatiricon, auctorem habituri eſſemus non minus grauem vitiorum inſectatorem, quam IVVENALEM. Verum videtur aliquis, parum caſtus, ea tantum ex opere illo excerpſiſſe, quae inuenerat maxime obſcena. Commendandus itaque eſt

non

non pueris ac adoleſcentibus, ſed compoſitae mentis viris, qui & inde haud pauca praeclare diſcent. Optima editio eſt, quam *cum integris virorum doctorum commentariis, & notis* NICOLAI HEINSII AC GVILIELMI GOESII *nunc primum editis*, vna cum IANI DOVSAE *praecidaneis*, & D. IOS. ANT. GONSALI DE SALAS *commentis* edidit V. CL. PETRVS BVRMANNVS *Traiecti ad Rhenum* CIↃ IↃ CCVIII. *in* 4. *mai.* Nouam editionem mox iterum prodituram ſperamus. Exſtat & alitud fragmentum, Traguriae in Dalmatia repertum, de quo mirae inter VALESIVM, SCHEFFERVM, VVAGENSEILIVM, alioſque viros doctos intercesſere lites. Edidit illud *cum notis* ſuis IO. SCHEFFERVS, *Vpſaliae* CIↃ IↃ CLXV. 8. deinde THOM. REINESIVS, *Lipſiae* CIↃIↃCLXVI. 8. hinc CHR. ARNOLDVS, *Norimberg.* CIↃ IↃ CLXVII. 8. qui etiam totius illius litis hiſtoriam texuit, variaque virorum doctiſſimorum iudicia adiecit. Fuit etiam, qui totum PETRONIVM Albae Regiae anno CIↃ IↃ CLXXXVIII. repertum in lucem extulit FRANC. NODOTIVS, *Roterod.* CIↃ IↃ CLXXXXIII. 12. Sed non tam creduli adhuc fuerunt eruditi, vt hunc ſibi fucum fieri paterentur a milite.

E Traiani aeuo eſt SEXTVS IVLIVS FRONTINVS, qui & *de ſtrategematibus*, & *aquaeductibus & cloacis* ſtilo non adeo nitido ſcripſit. Strategemata Vegetio plerumque addi ſolent: ſed & ſeparatim *cum notis integris* FRANCISCI MODII, GODESCALCI STEVVECHII, PETRI SCRIVERII & SAMVELIS TENVLII edidit FRANCISCVS OVDENDORPIVS, *Lugduni Batauorum* CIↃ IↃCCXXXI. 8. *mai.* Liber *de vrbis Romae aquaeductibus* opera & ſtudio IOANNIS POLENI ſplendidiſſime prodiit *Patauii* CIↃ IↃ CCXXII. 4. *mai.* Frontinus.

AVLVS GELLIVS, quem alii AGELLIVM vocandum contendunt, *noctes Atticas*; ſed luculentiſ- A. Gellius.

ſimas

ſimas, ſcripſit, quo in libro innumera philologica, critica, hiſtorica, philoſophica, promiſcue tractauit. Optima editio eſt, quae *Lugduni Batauorum* CIↃ IↃ CCVI. *in* 4. *mai.* cura IACOBI GRONOVII prodiit. Nouam expectamus a V. CL. ABR. GRONOVIO.

Apuleius. APVLEIVS, Madaurenſis, Afer, monſtroſae ac tumidae Latinitatis auctor eſt. Proprietatis quidem ſatis eſt amans, & diligens veteris Latinitatis conſeruator, ſed qui tumore & adfectatione ita omnia corrumpit, vt phraſin eius non immerito *docto ineptam* cum VOSSIO & LIPSIO poſſis adpellare. Mirifice tamen APVLEII ſtilum amauit PHILIPPVS BEROALDVS, a multis hinc iure notatus. Commodiſſima editio eſt GEVERARDI ELMENHORSTII, quae *cum ſpicilegiis* IANI RVTGERSII, ER. PVTEANI & IO. BRANTII cet. prodiit *Frf.* CIↃIↃCXXI. 8. *Metamorphoſeos* autem *libros XI.* IOANNES PRICAEVS, *Houdae* CIↃ IↃCL. 8.

Cenſorinus. CENSORINVS, quem ſub Alexandro Seuero vixiſſe conſtat, librum ſcripſit aſtrologica mathematicaque doctrina refertiſſimum, *de die natali*. Stilus ſimplex eſt, nec plane contemnendus. Optimae editiones ſunt HENR. LINDENBROGII, *Lugd. Batauorum* CIↃIↃCXXXXII. 8. & quae *Cantabrigiae cum notis variorum* prodiit.

Iulius Obſequens. IVLIVS OBSEQVENS *de prodigiis*, quae Romae & in vicinia acciderunt, *libros II.* ſtilo ſimpliciſſimo ſcripſit. Eos *cum animaduerſionibus* IO. SCHEFFERI, & *ſupplementis* CONR. LYCOSTHENIS edidit FRANCISCVS OVDENDORPIVS, *Lugduni Batauorum* CIↃIↃCCXX. 8.

Vegetius. FL. VEGETIVS, aeui Theodoſiani auctor, tum *de re militari*, tum *de mulomedicina* ſcripſit. Prior liber vna cum reliquis ſcriptoribus cum notis variorum prodiit. Poſteriorem ſplendidiſſimae *editioni ſcriptorum rei ruſticae tom. II.* inſeruit V. CL. IO. MATTH. GESNERVS.

Eiuſ-

Eiuſdem aetatis ſcriptor AVRELIVS THEODOSIVS MACROBIVS vtiliſſimo ad poſteritatem inſtituto optima quaeuis ex Latinis Graeciſque auctoribus excerpſit. Quare etſi eius ſtilus varius eſt: multa tamen veterum fragmenta hodie intercidiſſe conquereremur, niſi a MACROBIO fuiſſent conſeruata. Certe ei inter alia debemus luculentiſſimum illud e CICERONIS libris *de republica* ἀποσπασμάτιον, quod *ſomnium Scipionis* adpellatur, in quod MACROBIVS commentarium doctiſſimum conſcripſit. Prodierunt MACROBII opera saepius, ſed optima eſt editio, quae *cum notis integris* IS. PONTANI, IO. MEVRSII & IAC. GRONOVII prodiit *Lugduni Batau.* CIↃIↃCLXX. 8. *mai.* Macrobius.

MARCIANI CAPELLAE ſtilus adeo horridus & durus eſt, vt eum *pecudalis eloquentiae* auctorem ſuo ſtilo vocet CASP. BARTHIVS *Aduerſar. XXV,* 13. Fabulam ſcripſit *de Mercurii & philologiae nuptiis*, qua totam encyclopaediam, ſed non ſatis feliciter, complexus eſt. Auctori huic adoleſcens XIIII. annorum lucem accendere ſtuduit HVGO GROTIVS, cuius editio prodiit *Lugduni Batau.* CIↃ IↃ LXXXXVIIII. 8. Marc. Capella.

VIII.

Omiſſos videbis poetas. Nam PLAVTVS, TERENTIVS, PHAEDRVS, quos recenſuimus, licet metro ſe adſtrinxerint, dictione tamen familiari potius, quam poetica, vtuntur*). Neque tamen exiguus eſt poetarum vſus etiam in ſoluta eloquentia, ſi cum iudicio legantur **). In primis vero commendandi ſunt ob puritatem ſermonis VIRGILIVS, HORATIVS, OVIDIVS ***), CATVLLVS, TIBVLLVS, PROPERTIVS, ob phraſin LVCRETIVS****), ob acumen LVCANVS*****). An etiam poetarum lectione opus ſit?

A tumidorum vero poetarum, quales ſunt STATIVS, CLAVDIANVS & alii******), imitatione plane, me quidem auctore, abſtinebit elegantiae caſtioris ſtudioſus.

*) Comici enim perſonas ſiſtunt viliores, veluti ſenes, agricolas, ſeruos, libertos, paraſitos & huius generis alios, qui cothurnis incedere haud ſolent. Hinc & eiuſmodi eligunt metrum, quod vix familiari & ſoluta oratione poſſit diſtingui. Paullo adſtrictior eſt PHAEDRVS, qui tamen & ipſe comicos potius, quam poetas alios imitatur.

**) Qui paullo ſubactiore ſunt iudicio, ii, quid in poetis ſit poeticum, quid Latinum, facile diſcernent. Ergo ex poetis *magnam optimarum vocum phraſiumque copiam* colligent, quae etiam in proſa oratione inueniet locum. Dabimus exempla quaedam e CVNAEO. Dixerat HORAT. *Carm, IIII*, 4,

per damna, per caedes, ab ipſo
ducit opes animumque ferro,

Hanc phraſin eleganter imitatus CVNAEVS *orat*, *I. p.* 14. de academia Lugdunenſi: *quo plures*, inquit, *emergerent belli difficultates, tanto illa maior in dies pulcriorque effloruit, ita quod prope inauditum eſt, per damna, per caedes, ab ipſo ferro duxiſſe vires ſuas & augmentum videtur*. Sic & LVCANVS *Pharſal, V*, 108, de infantibus a Mario occiſis:

crimine quo parui caedem potuere mereri?
ſed ſatis eſt iam, poſſe mori.

Haec ita imitatur CVNAEVS *orat. II, p.* 39. *Crudelitatem in omnes ciues exercuit, etiam in eos, quorum nullum erat aliud crimen, niſi quod mori poſ-*

poſſent. Ita IDEM *orat. IIII. p.* 72. Ariſtotelem vocat *maximum vbique auctorem naturae verique*, idque ſtilo HORATII, qui *lib. I. od. XXVII.* Pythagoram hoc elogio ornauit. In deliciis quoque ipſi ſunt phraſes: *ſub fauſtis enutritus penetralibus*, ex HOR. *Carm. IIII, 4. Romani rerum domini* ex VIRG. *Aen. I, v.* 282. *Ioue aequo iudicare* ex HOR. *epiſt. II, 1. v.* 68. *Victima ſuorum ciuium* ex SEN. *Herc. Fur. v.* 922.

II. Poetae etiam ſaepe ſuppeditabunt praeſtantiſſima epitheta, nec non

III. Pulcherrimas ſimilitudines, imagines & alia huius generis. Quam pulchrum v. c. eſt epitheton HOR. *ſatir. II, 3. v.* 287. *foecunda Menenii gens*, pro ſtultis? Quam eleganti imagine de tardiore greſſu vtitur PLAVT. *in Poenul. III, 1. v.* 10.

nam iſte quidem gradus ſuccretus eſt cribro pollinario.

Caue tamen hic arripias epitheta vere poetica, qualia iam ſupra notauimus. Non pauciora

IIII. E poetis petes acumina & ingenioſas loquutiones. Sic MARTIALEM imitatus, de eo, quem mortis metus manus ſibi conſciſcere iuſſit, eleganter dices: *nihil eum potuiſſe facere ſtolidius, quam dum, ne moreretur, mori voluerit*. Denique

V. Nonnumquam integra poetarum loca oratione ſoluta reddi poſſunt, quod ſaepe ipſum CICERONEM feciſſe adparet. CVNAEI exemplum iam ſupra adduximus ex eius *Sardis venalibus p.* 412.

***) VIRGILII dictio elegans eſt ac plane Latina. Ad ſolutam tamen orationem propius accedunt eius *eclogae* & *georgica*, quam *Aeneis*, in qua abſolutiſſimum dare voluit ſublimis & heroici carminis exemplum. Ea vero propria eſt VIRGILII laus, quod res verbis aequat, &

ex lectoribus fere efficit ſpectatores. Optima & ſplendidiſſima omnium eſt editio, quam cum integris *commentariis* SERVII, PHILARGYRII, PIERII, & *adnotationibus* SCALIGERI & LINDENBROGII *ad Culicem*, *Cirin*, & *Catalecta* edidit PANCRATIVS MASVICIVS *Leouardiae* CIↃ IↃCCXVII. 4. *tom. II.* Inter minores editiones praeſtat *Burmanniana*. Q. HORATIVS FLACCVS, impar aetate Virgilio, *carmina Lyrica*, *ſatiras*, *epiſtolas* & *de re poetica* ſcripſit. In his ſatirae, epiſtolae. & de arte poetica libellus proxime ad ſolutam orationem accedunt. Dictio in illis eſt grauis, morata, amoena, & caſte Latina. Textum HORATII emendatiſſime exhibent editiones duae *Burmannianae*, & ALEXANDER CVNINGHAMIVS, cuius editio prodiit *Hagae Comitum* CIↃ IↃ CCXXI. 8. Denique P. OVIDIVS NASO ſcripſit *libros amorum*, *metamorphoſes*, in quibus omnibus iuueniliter ſaepe laſciuit. Maiore iudicii maturitate compoſiti ſunt libri *triſtium*, *de Ponto* & *faſti*, antiqua eruditione referti. *Heroidum epiſtolarum* puriſſima quidem dictio, ſed impurae ſaepe ſententiae ſunt, vt ſolet in libris eroticis. Stilus vbique candidus, natiuus, & facilis, quiue plurimum adiumenti ſolutae orationis ſcriptoribus ſuppeditare poſſit. Ita enim plerumque ſcribit OVIDIVS, vt demto numero poetico, ſolutam orationem audire te crederes. Optimae editiones ſunt duae *Burmannianae*, altera, quae tribus voluminibus in minore forma prodiit *Amſtelodami* CIↃ IↃ CCXIIII. & textum tantum exhibet; altera, quam *cum* integris IACOBI MYCILLI, HERCVLIS CIOFANI & HEINSIORVM & excerptis aliorum *adnotationibus* edidit vir laude noſtra maior PETRVS BVRMANNVS *Amſtelodami* CIↃ IↃCCXXVII. 4. *volum. IIII.*

****) T. LVCRETIVS CARVS, Ciceronis aequalis, philoſophiam Epicuri naturalem carmine

ne Latino expoſuit, cuius dictionem, puram admodum eſſe vel ideo oportet, quod poſt Lucretii fata ipſe Cicero amici poemati limam adhibuit. Fugiendi tamen archaiſmi quidam, quibus aliquando indulſit LVCRETIVS. Optima ac emendatiſſima ſine dubio eſt editio, quam *cum interpretatione & notis* edidit THOMAS CREECH, *Londini* CIↃ IↃ CCXVII. 8. *mai.* quamuis non ignorem, recentiorem eſſe editionem *Hauercampianam*, quippe quae *Lugduni Batauorum* CIↃ IↃ CCXXV. 4. *vol. II. prodiit*, quae tamen ob integros aliorum commentarios adiectos commendari meretur.

*****) Acutiſſimus poeta eſt LVCANVS, ex Annaea gente, M. Senecae rhetoris ex filio Annaeo Mela nepos. QVINCTILIANO *Inſtit. orat.* X, I. ſagaciſſimo ingeniorum cenſori, *ardens videtur, concitatus & ſententiis clariſſimis vſus, ſed oratoribus magis, quam poetis adnumerandus.* Nos vero non poeſeos, ſed acutae dictionis cauſſa, commendamus LVCANVM, non ignari, verſus paullo inamoeniores & nonnumquam tragicos furores in eo notari. LVCANVM cum lectionibus variantibus edidit V. CL. GOTTLIEB CORTIVS, *Lipſiae* CIↃ IↃ CCXXVI. 8. cum *ſcholiaſte* vero inedito & *adnotationibus* integris HENRICI GLAREANI, IACOBI MYCILLI, HVGON. GROTII, & ſelectis aliorum edidit vir doctiſſimus FRANCISCVS OVDENDORPIVS, *Lugduni Batauorum* CIↃ IↃ CCXXVIII. 4. *mai.*

*******) Meteora potius orationis, quam ſolidam ſtili elegantiam deprehendimus in PAPINIO STATIO, quem cum *animaduerſionibus* ſuis edidit CASPAR BARTHIVS. Vnde miror, eius tumores adeo placuiſſe IVSTO LIPSIO, AVG. BVCHNERO & aliis, quibus magni ſpiritus poeta videtur. Vbique excreſcit in tumorem, vbique eo ſublimitatis tendit, vbi, quo loco pedem

ponat, non inuenit. Vnde recte illi, qui STATIVM fingunt in ſummo Parnaſſo ſedere, ſed caſuro ſimilem. Eundem rumorem in SIDONIO APOLLINARI, CLAVDIANO aliiſque ſequioris aeui poetis reperimus, quorum lectionem ideo non adeo multum cultioris ſtili ſtudioſis profuturam arbitramur.

VIIII.

In auctorum lectione quae obſeruanda.

Sed haec quidem de ordine, quem in lectione auctorum obſeruandum arbitramur. Proximum eſt, vt, quae in ipſa lectione obſeruanda enotandaque ſint, doceamus.

X.

Primo phraſes elegantiores.

Primum ergo danda eſt opera, vt ſenſum auctoris probe capiamus *). Deinde reſpiciendum ad voces & phraſes elegantiores, nec non ad compoſitionem ac conſtructiones rariores **). In his enim quanta ſita ſit ſtili elegantia, ii intelligent, qui quae ſuperioris partis primae capite primo ea de re diximus, ſibi in memoriam reuocauerint.

*) Equidem in ipſo, quem commendauimus, ordine ad intelligentiam auctorum magnum poſitum eſt momentum. Suadendum tamen ſimul eſt auctores cum fructu lecturis, I. vt optimas ſibi editiones comparent. Quo emendatior enim eſt textus, eo auctor intelligetur facilius. Praeterea non tam facile librariorum vitia pro loquutionibus rarioribus atque elegantioribus adripient, ſed prudenter abſtinebunt ab iis, quae dubiae lectionis eſſe, ex editionibus cum MSS. collatis intelligunt. II. Vt notas eruditorum diligenter conferant, in quibus difficillima plerumque loca cum cura explicantur. Ne-

Neque tamen aliorum ſententiis, tamquam ſcopulis eſt inhaerendum. Saepe enim attentior lectio & meditatio aliquid ſuggeret, quod quis fruſtra in variorum notis quaeſiuerit, maxime quum illae notae variorum ſaepe rem eamdem repetant, difficiliora haud raro praeteruehantur & in rebus exiguis & vulgo notis aliquando ſint verboſiſſimae. III. Vt ne adſpernentur ſubſidia illa, quae ad explicandos auctores quam maxime faciunt. Sic LIVIVM V. C. lecturus facilius progredieris, ſi praeter geographiam antiquam, etiam antiquitates Romanas & LIPSII praeclarum opus *de militia vetere Romanorum* in conſilium adhibueris. Immo & in librorum omnium hiſtoricorum lectione in primis vtile ac frugiferum eſt, & chronologiam quamdam paullo adcuratiorem, veluti DION. PETAVII *rationarium temporum*, & eos ſcriptores, qui de veterum Rom. familiis commentati ſunt, veluti GLANDORPIVM, ANT. AVGVSTINVM, FVLV. VRSINVM, a *Petauio* & *Vaillantio* editum auctumque, in conſilium adhibere. Vtrique vſui ſeruient etiam STEPH. VINPIGHII *annales Romani*, quamuis hic auctor, quod ad magiſtratus & perſonarum originem gentiumque ſucceſſionem adtinet, multa indulſiſſe ingenio videatur.

**) Exempli loco eſto locus quidam SENECAE *Conſol. ad Marc. XV.* Prima periodus haec eſt:

Quid aliorum tibi funera Caeſarum referam? quos in hoc mihi interim videtur violare fortuna, vt ſic quoque generi humano proſint, oſtendentes, ne eos quidem, qui diis geniti, deoſque geniturí dicantur, ſic ſuam fortunam in poteſtate habere, quemadmodum alienam.

Hic mihi notarem elegantem compoſitionem *aliorum tibi funera Caeſarum*. Notarem etiam phraſes & vocabula: *funera Caeſarum* pro fune-

ra in domo Auguſta; *in hoc* pro ideo, *princi-pem violat fortuna*, pro fortuna principi aduerſa eſt. Satis enim patet, SENECAM ad ſacroſanctam principum perſonam reſpicere, quam alioquin violare nefas eſt. Nec inelegans eſt loquutio, *fortunam ſuam in poteſtate habere*. Succedat iam altera & tertia periodus.

Diuus Auguſtus, amiſſis liberis, nepotibus, exhauſta Caeſarum turba, adoptione deſertam domum fulſit. Tulit tamen fortiter, tamquam eius iam res ageretur, cuius cum maxime intererat, de diis neminem queri.

Hic diuus eſt ἀποθεώσεως ſignum. Notarem quoque *Caeſares* hic dici principes iuuentutis, qui in ſpem imperii ſuccreſcunt. Nec praetermitterem phraſes: *turba liberorum exhauſta eſt*, pro numeroſa proles morte intercepta eſt, quamuis durior ſit translatio, quum *turba* non *exhauriri*, ſed diſſipari, opprimique ſoleat. Sane & haec non ſatis adcurate vel eleganter dicta enotare viile eſt. *Deſerta domus* pro orbata, *adoptione fulcire deſertam domum* pro adoptione ſibi liberos in demortuorum locum ſurrogare, vbi denuo non ſatis elegans eſt translatio, quum non *domus deſertae*, ſed hiſcentes, ventremque facientes & ruinam minantes fulciri ſoleant. *Nemo iam de deo queritur*, pro, feliciſſima ſunt tempora. Pergit SENECA:

Tib. Caeſar, & quem genuerat, & quem adoptauerat, amiſit: ipſe tamen pro roſtris laudauit filium, ſtetitque in conſpectu, poſito corpore, interiecto tantummodo velamento, quod pontificis oculos a funere arceret, & flente populo Romano, non flexit vultum, experiendum ſe dedit Seiano, ad latus ſtanti, quam patienter poſſet ſuos perdere.

Hic occurrunt vocabula *amittere* & *perdere*. Prius de filiis Tiberii; poſterius de Seiano eiuſque

que ſociis vſurpat SENECA. Hoc mihi in animum reuocaret differentiam vtriuſque vocabuli, *amittere* ſcilicet nos dici, vbi ſpes ſit recuperandi, *perdere*, vbi euanuerit. Illa ſpes ſcilicet liberos Caeſarum non minus, ac ipſos Caeſares, in diuorum numerum referebat eorum temporum ſuperſtitio. Obſeruandae porro loquutiones: *hoc oculos ab ea re arcet*, pro hoc inter oculos & rem interiectum; *non flexit vultum*, pro eodem vultu perſeuerauit, *experiendum ſe alicui dare*, pro experimentum in ſe dare. Plura addere nihil adiuuet.

XI.

Nec ad verba tantum reſpiciendum, verum etiam ad ingenioſa iudicia vel acumina, quae auctor immiſcuit *). Deinde acumina rariora.

*) Haec dici non poteſt, quantam ſuauitatem adſerant orationi, ſi ea cautione, quam ſupra commendauimus, adhibeantur. Sic in SENECAE periodis paullo ante recenſitis, mihi notarem arguta illa iudicia: *principes non ita ſuam fortunam in poteſtate habere, quemadmodum alienam.* Item *principis quam maxime intereſſe, neminem ſuo tempore de diis* (de fortuna) *queri*. Sic quoque ſi legiſſem PHAEDRI *fab. I, 14.* praeter voces & loquutiones praecipue mihi in vſus meos ſeponerem acutum illud regis iudicium: *quantae putatis eſſe vos dementiae, qui capita veſtra non dubitatis credere, cui calceandos nemo commiſerat pedes?* Talia enim elegante imitatione exprimi, aliiſque rebus accommodari poterunt, ceu infra docebimus.

XII.

Denique quam maxime ratio habenda eſt rerum *). Vix enim operae pretium videretur, Denique res notatu digniores.

retur, verborum tantum cauſſa per tot omnis aevi ſcriptores diuagari.

*) Per res in primis intelligo, I. ritus antiquos, II. ea, quae ad illuſtrandam hiſtoriam eccleſiaſticam, ciuilem, naturalem, iuris & legum, philoſophiae & litterarum pertinent; III. doctrinas e philoſophia depromptas, ita tamen, vt ſemper, cui ſectae aut methodo philoſophandi addictus fuerit auctor, conſideremus; IIII. ſententias & apophthegmata, V. ſimilitudines & comparationes, VI. exempla memoratu digniora, aut ſi quid aliud ad inſtitutum noſtrum facere videbitur. Fieri enim poteſt, vt quis ſingularia quaedam themata aliquando adcuratius tractare conſtituerit. Huic ipſa ſuadebit ratio, vt res omnes, in auctoribus obuias, quae ad iſtud thema pertinere videbuntur, cum cura obſeruet, & in ſuos vſus ſeponat. Id quod pluribus exemplis docuit SAGITTARIVS in libello *de lectione atque imitatione Ciceronis*. Nos, vt iiſdem SENECAE periodis regulam noſtram illuſtremus, ex iis notare poſſemus *exempla* Auguſti & Tiberii, qui liberorum amiſſionem forti animo tulerunt. Notaremus etiam *exemplum* ſtultitiae Seiani, qui ſe gratia principis excidere haud poſſe, putauerat. Porro obſeruaremus *ritum* veterum, quod etiam principes ſuos pro roſtris laudarint, nec non *alterum ritum*, quod pontificibus maximis Romanorum funera adſpicere non licuerit, ideoque interpoſuerint velamentum, quod oculos ab iſto conſpectu arceret.

XIII.

Inde conficienda excerpta.

Quum vero fallax plerumque ſit memoria, & nemo velit tantum laboris lectioni auctorum ideo inſumere, vt quae lege-

legerit obſeruaritque, eorum paullo poſt obliuiſcatur: *opus etiam erit excerpendi arte**), quam tamen non confuſam **) aut cum taedio coniunctam ***), ſed expeditiſſimam eſſe oportebit.

*) Fuerunt equidem, qui memoria feliciſſima freti hac excerpendi opera ſuperſederunt. Sed ii plerumque ipſi poſtea de iſta negligentia ſua conqueſti ſunt. Nam praeterquam quod memoria, quamuis feliciſſima, ſubinde fallit, aliaque pro aliis ſuggerit: moleſtus tunc erit euoluendi labor, quando locum auctoris requirere volueris. Accedit, quod licet iuuenes lecta facile teneamus memoria, ſenectus tamen homines plerumque reddat obliuioſos. Tunc vero iucundum erit, omnia, quae legimus, in collectaneis noſtris tamquam in cella penaria recondita intueri.

**) Confuſa erunt collectanea, ſi ea ita conficias, vt, quae quaeris, inuenire nequeas. Hic non ſuaſerim, vt quis more vulgari, verba & res ſub titulis quibuſdam collocet. Nam primo ita res ad varias diſciplinas pertinentes adcumulantur, & res diuerſae naturae ſaepe ſub eodem titulo adparebunt. Deinde quum titulos arbitrio noſtro fingamus, & vna ſaepe obſeruatio ſub decem titulis inueniat locum: haud raro fiet, vt eam ſub pluribus titulis fruſtra quaeramus. Omitto alia, quae huic excerpendi rationi inſunt, vitia.

***) Innumera exſtant de excerpendi arte conſilia, quae non magis plerumque neceſſaria videntur, quam ſi quis artem reponendi theſauros magno adparatu docere vellet. Quis quaeſo probaret v. c. VINC. PLACCII ſcrinium? quis alia eiuſmodi inuenta, qualia haud pauca

 recen-

recenſuit MORHOFIVS. *Mihi ea demum excerpendi ratio videtur optima, quae & omnium minime laborioſa & tamen ad rem quamlibet reperiendam expeditiſſima eſt.*

XIIII.

Et quidem lexicographica. Magno vero laboris compendio excerpta locupletiſſima conficies, ſi lexicon aliquod adcuratius *) & aduerſariorum librum tibi paraueris. Et lexico quidem adſcribes vocabula, ſi qua inueneris, rariora **), ſignificationes vocum elegantiores ***), phraſes ſelectiores ****), epitheta notatu digniora *****), ſignatis ſimul auctorum locis ******), additiſque obſeruationibus criticis & philologicis, quas in virorum doctorum adnotationibus deprehendiſti †).

*) Excerpta eiuſmodi lexicographica mirifice commendant IAC. THOMAS. in *erotem. rhet. p.* 66. VINC. PLACC. in *hiſt. excerpt.* eius libro de excerpendi arte adnexa, & MORHOF. *Polyhiſt.* I, 2. 3, 4, 619. Vſui hic erit *lexicon Fabrianum* GESNERI, vel ideo, quod vir hic diligentiſſimus iam plurima enotauit, adeoque multum laboris nobis detraxit.

**) Talia ſunt, quae, iam MORHOF. *l. cit.* p. 623. notauit, *vacuefacere* apud NEP. *leno* pro legato apud IVSTINVM, pro quo tamen emendatiores editiones legunt *legatus*, *calculo* pro calculatore apud CIC. aliaque huius generis. Probe tamen in eiuſmodi vocabulis diſpiciendum, I. an forte ſint dubia? Multa enim, expenſis codicibus MSC. euaneſcere ſolent. Sic & PETR. BEMBVS apud CICERONEM inuenerat *multiſſimus*, eaque voce tamquam Ciceroniana fuerat vſus. Verum poſtea ex codicibus MSS.

ad-

adparuit, non legendum in CICERONE eſſe *ex multiſſimis miſeriis* ſed *multis meis* miſeriis. Diſpiciendum quoque II. an ſint obſoleta? item III. an ioci cauſſa inuenta? Sic CICERO aliquando dicit *dextella* pro *dextra*, *epiſt. ad Attic. XIIII*, 13. ſed quis dubitaret, quin ipſe hanc vocem ioci cauſſa inuenerit? Talia etiam multa apud PLAVTVM occurrunt. Haec quidem tamquam rariora notanda, ſed non temere imitanda videntur. Denique & id generatim obſeruandum, rariora, quantumuis bona, vel ideo non eſſe frequentanda, quia rariora ſunt. Notanda tamen ſunt diligenter, vt ne bonis auctoribus, qui aliquando talibus vſi ſunt, dicam temere impingamus. Sic rara quam plurima occurrunt in *Digeſtis*, quae in libro *Parergon* diligenter collegit BARN. BRISSONIVS, & acerrime exagitauit LAVR. VALLA. Et tamen pleraque defendi poſſe, ſatis oſtendunt *opuſcula de Latinitate veterum ICtorum Lugduni Batauorum* CIↃ IↃCCXI, 8. recuſa, & adnotationes doctiſſimae, quae iis adſperſit V. C. CAR. ANDR. DVKERVS.

***) Rariores nonnumquam occurrunt vocum ſignificationes, quas notari in lexicis omnino par eſt. Sic *inſanire* eſt immodicos ſumtus facere apud PLAVT. *mil. glor. III*, 1. *v.* 59. VIRGIL. *ecl.* 3. *v.* 36. TERENT. *Phorm. IIII*, 3. 37. *ſupplicium* pro ſupplicatione non ſemel occurrit apud SALLVSTIVM. Talia notanda ſunt, ita tamen, vt & hic conſideremus, num forte auctor ad adfectationem ſit procliuior. Multae enim ſignificationes rariores ſunt apud SALLVSTIVM, quae vix videntur imitandae.

****) Phraſes eiuſmodi ſunt ſeligendae, quas non facile ipſi fingeremus, e. c. *otium corpori dare*, eſt apud PHAEDR. *praef. libri III.* Hanc ipſe non excogitaſſem facile. Mea ergo in-

intereſt, vt eam lexici adſcribam margini, ad vocem *otium*. In indice vero Germanico euolui poterit vox *ſich eine Veränderung machen*, ibique addi pagina lexici, in qua illa phraſis Latina adſcripta eſt. Eodem modo reliquae phraſes elegantiores ſuo quaeque loco poterunt adſcribi. Neque tamen plane praetermittendi ſunt Germaniſmi falſo ſuſpecti. Quamuis enim illi non temere adfectandi ſint, multae tamen occurrunt loquutiones Latinae, quae quum nobis ob vernaculae ſimilitudinem haud parum ſuſpectae videantur, in optimis tamen auctoribus reperiuntur, v. c. *magnum ſe facere*, *hilarem ſe facere*, *veſtis bene ſedet*, *pro felice aliquem adſpicere*. Conferri meretur VORSTII libellus *de Latinitate falſo ſuſpecta*.

*****) Talia epitheta non ſtatim ſuccurrunt, & tamen mirifice ornant orationem. MARIVS NIZOLIVS laudanda opera ſingulis ſubſtantiuis epitheta CICERONIANA ſubiecit. v. c. ad vocem *bellum* haec notauit epitheta: bellum *acerbum*, *aeternum*, *adfectum*, *non confectum*, *commotum*, *confirmatum*, *pernicioſum*, *exitioſum*, *crudele*, *domeſticum*, *triſte*, *turbulentum*, *duriſſimum*, *peſtiferum*, *inteſtinum*, *iuſtum*, *denuntiatum*, *inductum*, *merum*, *mortiferum*, *nefarium*, *occultum*, *oppreſſum*, *renatum*, *reſtrictum*, *inflammatum*, *deterrimum*, *pericüloſum*, *externum*, *profligatum*, *hoſtile*. Si ex reliquis auctoribus talia colligerentur, quantam nobis enatam videremus epithetorum ſegetem? Sed in vſu eorum illa reuocanda erunt in memoriam, quae ſupra *part. I. c. II.* §. 47. ea de re monuimus.

******) Hic denuo magno nobis adiumento erunt editiones optimae, in quibus pleruṁque textus in capita, & haec denuo in inciſa ſua ſecantur. Facile ergo phraſi Cornelianae:

nae: *petere commigrationis ſocietatem* poterit adſcribi locus NEP. I, 1, 2. vbi primus numerus vitam imperatoris; ſecundus caput, tertius inciſum capitis notat.

†) In hunc cenſum veniunt I. *ſcholiaſtae veteres*, quos non temere praetermittendos puto, quia inſignem ſuppeditant obſeruationum doctiſſimarum copiam. Sic in CICERONEM commentati ſunt ASCON. PAEDIANVS & MACROBIVS: in VIRGILIVM DONATVS & SERVIVS: in HORATIVM ACRON, PORPHYRION, aliuſque *ἀνώνυμος*, cuius ſcholia ex Codice MSC. primus extulit IAC. CRVCQVIVS. De IVVENALE, etiam, TERENTIO, PERSIO, aliiſque auctoribus bene meriti ſunt ſcholiaſtae quidam veteres, quos euoluiſſe haud poenitebit. Conſulendae etiam II. adnotationes virorum doctorum, qui a renatis litteris lucem auctoribus accendere conati ſunt. In his vero bonae frugis pleniſſimae ſunt notae MVRETI, MANVTII, LIPSII, TAVBMANNI, SCALIGERI, SALMASII, CASAVBONI, GRONOVIORVM, GRAEVII, IS. VOSSII, BVRMANNI, IANI VVOVVERI, CELLARII. Nam qui ad ſolam criticam pertinent commentarii, vtiles illi quidem ſunt, ſed huc non pertinent. Quin quum & ſparſim loca quaedam veterum ſcriptorum vel illuſtrent, vel interpretentur viri docti: operae pretium facturi ſunt, qui huiuſmodi opera ſtromatica & reſſelata diligenter & cum iudicio legent. Tales ſunt M. ANT. MVRETI *variae lectiones*: talia HADR. TVRNEBI & CASP. BARTHII *aduerſaria*: THO. REINESII *varia*, & quae IANVS GRVTERVS in *face critica* vel *theſauro* ſuo laudabili induſtria collegit. Hic merito addendae, quae nuper ab anno cIↃIↃCCXXXII. magno optimarum litterarum bono prodierunt MISCELLANEAE OBSERVATIONES IN VETERES AVCTORES, quarum iam

iam *Tomos VI. Amſtel. in forma octaua* editas adhuc vidimus.

XV.

Nec non aduerſaria.

In aduerſariorum libro promiſcue notari poſſunt, quaecumque acutiora in auctoribus claſſicis legimus*). Ea enim ſubinde perlegendo, &, qua occaſione vſui eſſe poſſint, meditando **), facile omnia memoriae infigemus.

*) Hic exſcribi velim integra auctorum loca, addito ſtatim numero libri & capitis. Margini deinde adſcribi poteſt titulus aliquis, vt tanto facilius poſſit inueniri, quod quaeritur.

**) E. c. ſi in aduerſariis meis inuenirem acumen illud PHAEDRI: *quantae putatis eſſe vos dementiae, ei credere capita, cui calceandos nemo commiſerat pedes?* cogitarem qua occaſione illud poſſim imitatione exprimere. Quum ergo PHAEDRVS loquatur de ſutore inopia deperdito, qui medicinam facere coeperit: fingerem ego, malum aduocatum praedia conduxiſſe. Sic in promtu futura eſſet imitatio: *quantae putatis hoc eſſe dementiae, res & fortunas ſuas committere ei, cui nemo commiſiſſet infortunium.* Sed de his paullo poſt in capite *de imitatione* plura monebimus.

XVI.

Et denique loci communes reales.

Denique ad res quod adtinet, ſeiungere ego ſoleo eas, quae ad diſciplinas pertinent, & quae in ſola eloquentia vſui eſſe poſſunt. Illas ad ſuam quamque diſciplinam*), has in aduerſaria referri ſuaſerim**).

*) Totidem puto conficienda collectanea, quot

quot ſunt diſciplinae. Sed vt hic quoque compendium facias laboris in ſingulis diſciplinis, ſeligendum erit compendium aliquod vel ſyſtema adcuratius ſcriptum, illudque charta munda diſtinguendum. Quotieſcumque ergo aliquid legis, quod ad hanc vel illam diſciplinam pertinet, ſtatim in compendio illo euolues locum, vbi materia iſta occurrit, eoque referes locum auctoris. Sic nec titulis opus erit, nec indicibus. Nec periculum erit, vt omnia inuenire poſſis.

**) Huc refero exempla, ſimilia, ſententias acutiores, aliaque huius generis, quae tamquam gemmae intexi ſolent orationi elegantiori. Haec in aduerſariis adſcribi poſſunt eo modo, quem ſuperiore paragrapho commendauimus. Si enim in margine addantur tituli, iique deinde in indicem referantur, facile omnia poterunt reperiri. Sed in his omnibus is prudentiſſime agere videtur, qui ſuo quemque ſenſu patitur abundare.

CAPVT II.

De Imitatione.

I.

PArum vtilitatis adferet auctorum lectio, nisi acceſſerit IMITATIO. Haec vero nobis eſt facultas, auctoris ſtilum*) eiuſque ideam ſine plagii ſuſpicione **) exprimendi. Quid ſit imitatio?

*) Quum vero ſtilus non conſiſtat in ſola phraſeologia, ſed in ipſo orationis habitu: facile patet, non eum imitari CICERONEM, qui phra-

phraſibus ex eius libris excerptis vtitur, ſed qui totum orationis CICERONIANAE characterem ſollerter exprimit.

**) Aliud eſt exſcribere auctorem, aliud eumdem imitari. Hinc qui integras auctorum periodos orationi ſuae intexit, is non imitari, ſed plagium committere videtur. Qua in re plures forſan peccarunt eruditi, quam vulgo exiſtimatur.

II.

Quid de ea notandum? Vt vero totam imitandi artem recte teneamus, de duobus potiſſimum capitibus videtur cogitandum, videlicet quem imitari oporteat*)? & quomodo ea imitatio prudenter ſit inſtituenda**)?

*) Satis equidem ipſa nos ſana docet ratio, exemplum quod nobis imitandum proponimus, ſuis numeris abſolutum eſſe debere. Recte enim PLIN. *epiſt.* I, 5. *Stultiſſimum credo, ad imitandum non optima quaeque proponere.* Sed quem, quaeſo, auctorem dixeris optimum? Fieri poteſt, vt in eodem genere plures eamdem laudem, ſed diuerſiſſimam tamen, conſequantur. Sane qui inter ſe contendit CICERONEM & PLINIVM, NEPOTEM & CAESAREM, LIVIVM & TACITVM, HORATIVM & IVVENALEM, vtroſque fatebitur maximos, ſed peculiari quadam & ſua laude. Quare non adeo expeditum eſt, quis e tot praeſtantiſſimis auctoribus praecipue, ſit imitandus.

**) Quemadmodum rebus in omnibus, ita & in imitatione, apprime hoc eſt vtile, *ne quid nimis.* Qui neminem imitaturus ſuo indulget ingenio, plerumque ſibi fingit dictionem quamdam inſulſam atque inſipidam. Contra

ea

ea fieri poteſt, vt nimia imitandi cura in ſeruitutem illam euadat, de qua HORATIVS:

o imitatores ſeruum pecus!

Praeclare de hoc hominum genere LIPS. *epiſt. miſcell. cent. IIII,* 52. *Vbi*, inquit, *ſola imitatio eſt, & huic adhaeremus, quid fit? perſona ſcenica; & vt quidam magnorum virorum habitum atque inceſſum, aut geſtus imitantur, cetera & interna diſpares: ſic dictiunculas aut clauſuras aliquas* TVLLII *ſi forte referimus, ad vim & Venerem eius non adſpiramus.* Ita LIPSIVS, qui ſi tam prudenter prius iſtud extremum euitaſſet, quam hoc poſterius, ad ſummam eloquentiae laudem potuiſſet peruenire. Quare & hoc operae pretium eſt cognoſcere, qua ratione ita imitandi ſint optimi auctores, vt vtrumque vitemus vitium, & nec ingenio plus iuſto indulgere, nec κακόζηλοι videamur.

III.

Ad priorem quaeſtionem quod adtinet, nec neminem imitandum puto *), nec promiſcue omnes **), ſed vnum optimum. Optimus vero videtur, qui cuiuſque ingenio ac captui quam maxime eſt adcommodatus ***). Quiſnam auctor imitādus?

*) Fuerunt, qui nullum imitandum crederent. Iam olim Caeſarem & Cottam eo maxime nomine admiratus eſt CICERO, qui in *libro II. de oratore: eſſe tamen multos*, inquit, *videmus, qui neminem imitentur, & ſuapte natura, quod velint, ſine cuiuſquam ſimilitudine conſequantur: quod & in vobis animaduerti recte poteſt, Caeſar & Cotta. Neque vero veſter aequalis, Curio, quemquam mihi magnopere videtur imitari.* Enimuero tametſi facile largiar, Romanos alios in vernacula lingua ſola natu-

rae ingeniique bonitate ad perfectionem aliquam potuiſſe peruenire, quemadmodum id ſaepe etiam in aliis fieri ſolet, qui linguam patriam adcuratius ſibi excolendam exiſtimant: hodie tamen, ex quo lingua illa exſpirauit, fieri non poteſt, vt ſine imitatione eius genium ac natiuam pulcritudinem adſequamur. Vnde ludibrium lectoribus debet ANG. POLITIANVS, qui in *epiſt. V. III*, 16. omnem imitationem explodere videtur.

**) Fieri non poteſt, quin inaequali ac ſibi parum ſimili adſueſcat dictioni, qui per omnes vagatur auctores, & modo hunc, modo illum imitatur. Vix oculos prudentum ferret aedificium, in quod architectus ex mille diuerſiſſimae ſtructurae palatiis conieciſſet, quidquid pulcrum ei eſſet viſum. Ea demum pulcra ac pudica videtur oratio, quae licet artificio varia, vbique tamen eumdem ſeruat colorem, nuſquam eadem, & ſemper tamen ſui ſimilis. Hanc vero facultatem adſequetur nemo, qui vel neminem, vel omnes promiſcue imitatur, ceu vel IVSTI LIPSII exemplo patet.

***) Omnes legendos auctores, & ex iis optima quaeuis in vſum noſtrum eſſe ſeponenda, ipſi capite ſuperiore docuimus. Neque tamen ideo omnes promiſcue ſunt imitandi. Vnus, iſque optimus, eligendus, cuius ad exemplum totius orationis habitum componamus. Ex reliquis phraſes, acumina, res peti poſſunt. Merito vero eum iudicamus optimum, qui cuiuſque naturae ac ingenio videtur conuenientiſſimus. Sunt, qui naturae quodam impetu ad vbertatem & copiam feruntur: iis CICERONEM commendauerim. Sunt, quibus nihil, niſi quod adſtrictum ac argutum eſt, placet: his PLINIVS erit imitandus. Alii ſimplici quodam ac caſto orationis genere delectantur; hi facillime vel

CAE-

CAESAREM vel CORNELIVM NEPOTEM imitabuntur. Denique quibus oratio grauis & preſſa eſt in deliciis, ii non inuita Minerua TACITVM ſibi imitandum proponent. Hinc naturam cuique ſuam hac quoque in re eſſe ſequendam, iam olim optime obſeruauit QVINCTIL. *inſtit. orat.* X, 2. *Ergo primum eſt, vt, quod imitaturus eſt quiſque, intelligat, & quare bonum ſit ſciat, tum in ſuſcipiendo onere conſulat* SVAS VIRES. *Nam quaedam ſunt inimitabilia, quibus aut infirmitas naturae non ſufficiat, aut diuerſitas repugnet. Nec, cui tenue ingenium erit, ſola velit fortia & abrupta: cui forte quidem, ſed indomitum, amore ſubtilitatis & vim ſuam perdat, & elegantiam, quam cupit, non adſequatur. Nihil eſt enim tam indecens, quam quum mollia dura fiunt.* Quis vero auctor ingenio noſtro quam maxime videatur adcommodatus, facile ex eo intelligemus, ſi, quis maxime nobis placeat, & quem facillime imitando exprimamus, ſubinde facto periculo, experiamur. Ita enim fere natura comparatum eſt, vt tanto magis quidque nobis placeat, quanto eſt ingenio ac naturae noſtrae conuenientius.

IIII.

Eſt vero imitatio vel PVERILIS, vel VIRILIS ſeu maſcula. Illa verba ac phraſes anxie & moroſe imitatur *); haec ipſum auctoris ingenium ac orationis habitum cum iudicio ac libertate exprimit **). **Imitatio vel puerilis eſt, vel virilis.**

*) Tales ſunt omnes illae imitationes, quas in ſcholarum triuio deprehendimus. Perlecta CICERONIS periocha, excerptis phraſibus elegantioribus, iiſque in epiſtolam aliquam aut hiſtoriam compactis, tum demum diſcipuli ſibi plane Ciceroniani, aut ſi mauis, Ciceronianiſ-

ſimi

ſimi videntur, quaſi omnis elegantia Ciceroniana in ſolis phraſibus, ac non potius in ipſo orationis habitu, conſiſteret. Mireris ergo viros quosdam ceteroquin doctiſſimos nimium huic puerili imitationi tribuiſſe, ac ſaepe periodos integras ex auctoribus exſcripſiſſe. Iam a SCHEFFERO in *gymnaſ. ſtil. p.* 31. eſt obſeruatum, AENEAM SYLVIVM in *hiſtoria Europae* de Hungaris ita diſſeruiſſe: *Turcas aurea & diſcolori veſte: Hungaros ferro atque aere fulgere. Chriſtianum agmen & ſtare paratum & ſequi, nec turba nec ſarcinis praegraue, intentum, quod dux non modo ſignet, ſed etiam innuat.* Atqui haec omnia ſunt ex CVRTIO, *lib. IIII. cap.* 26. vix verbo mutato, exſcripta. Ferenda haec ſunt in pueris; in maturioris iudicii viris reprehenſione digniſſima, maxime ſi non loca auctorum rebus, ſed res auctorum phraſibus adcommodentur. Cuius rei praeclarum exemplum ab eodem SCHEFFERO *p.* 32. datum eſt ex EGINHARDI *vita Caroli M.* qui Caroli ſui deſcripturus ſtaturam & corporis habitum: *formae*, inquit, *auctoritas ac dignitas, tam ſtanti quam ſedenti, plurima inerat, ceruix obeſa & breuior, venterque proiectior, valetudine proſpera, praeter quod, antequam decederet, noctibus ita dormiebat, vt ſomnum quater aut quinquies non ſolum expergiſcendo, ſed etiam deſurgendo interrumperet.* Omnia haec ex SVETONII *Claudio, Nerone, Iulio & Auguſto*, quemadmodum & alia, exſcripta ſunt. Quis vero crederet, Carolum M. illorum formam ac corporis habitum in pleriſque tam adcurate expreſſiſſe? ſic EGINHARDVS *ergo dum inepte* SVETONII *premit veſtigia, multa adfingit illi principi inſulſa &* [illegible], vt eleganter ait CASAVBONVS.

**) Virilis vel maſcula imitatio non verba tantum ac phraſin auctoris exprimit, ſed &

in-

inueniendi, diſponendiue artificium, ipſumque orationis habitum, ita tamen, vt illa exſcripta eſſe, nemo poſſit arguere. Eleganter QVINCTILIAN: *inſt. orat. lib. X. cap.* 2. *p.* 928. *edit.* BVRMANNIANAE: *imitatio autem, (nam ſaepius idem dicam,) non fit tantum in verbis. Illuc intendenda mens, quantum fuerit illis viris decoris in rebus atque perſonis, quod conſilium, quae diſpoſitio, quam omnia etiam, quae delectationi videantur data, ad victoriam ſpectant: quid agatur prooemio, quae ratio & quam varia narrandi, quae vis probandi ac refellendi, quanta in adfectibus omnis generis mouendis ſcientia, quantaque laus ipſa popularis vtilitatis gratia adſumta: quae tum eſt pulcherrima, quum ſequitur, non quum arceſſitur. Haec ſi peruiderimus, tum vere imitabimur.* E. g. elegans eſt haec periocha LVCRETII *lib. I.*

> *nec me animi fallit, quam ſint obſcura, ſed acri*
> *percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor,*
> *& ſimul incuſſit ſuauem mi in pectus amorem*
> *Muſarum, quo nunc inſtinctus mente vigenti*
> *auia Pieridum peragro loca, nullius ante*
> *trita ſolo,*

Haec imitatus eſt VIRGILIVS, ſed ita, vt nemo eum plagii ſuſpectum habiturus ſit. Ita enim canit poeta ſuauiſſimus *Georg. III,* 289. *ſeqq.*

> *nec ſum animi dubius, verbis ea vincere magnum*
> *quam ſit, & anguſtis rebus hunc addere honorem,*
> *ſed me Parnaſſi deſerta per ardua dulcis*
> *raptat amor: iuuat ire iugis, qua nulla priorum*
> *Caſtaliam molli diuerterat orbita cliuo.*

Similia haec VIRGILII ſunt illis *Lucretianis*: aſt non eadem tamen. Eamdem enim rem eleganotio-

tiore phraſi alioque orationis charactere expreſſit VIRGILIVS. Sic ſupra etiam hanc produximus periodum CICERONIS ex *orat. pro A. Caecina, c. I. Si quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt, tantum in foro atque in iudiciis impudentia valeret: non minus in cauſſa cederet A. Caecina Sex. Aebutii impudentiae, quam in vi facienda eius ceſſit audacia.* Eam nos *p.* 82. ita ſumus imitati: *ſi quantum in effringendis carceribus aſtutia poteſt, tantum ad effugiendam furcam audacia valeret: non minus iam hic fur carnifices deluderet audacia, quam lictoribus olim illuſit aſtutia.* Nec verba hic ſunt eadem, & res diuerſiſſima. Quicumque tamen vtramque periodum inter ſe contenderit, ſtatim deprehendet, noſtram e *Ciceroniana* eſſe expreſſam. Scilicet non verba & phraſin, ſed ipſum orationis habitum ſumus imitati, eaque imitatio iure quodam ſuo *virilis* poterit adpellari.

V.

Quid puerilis? Ad *puerilem imitationem* quod adtinet, ea multo facilior eſt. Modo enim phraſes ab auctore mutuas accipimus *): modo ſententiam quamdam aliis verbis phraſibusque exprimimus **), modo eamdem, additis quibuſdam detractiſque vocibus aut circumſtantiis, refingimus ***).

*) Hoc imitationis genus maxime puerile eſt. Nihil enim artis habet vſus iſte phraſium. Sic ſi quis ita loqueretur: *quum & nobilitate generis, & gloria maiorum, & tua virtute vnus omnium maxime floreas: omnes non ſolum ſperant, ſed etiam confidunt, talem te aliquando futurum, qualem cogniti m indicarunt:* facile vnuſquiſque videt, phraſes has omnes e CORNELII NEPOTIS *vit. Miltiad. c.* 1. eſſe: ſed nemo

mo tamen quidquam artis aut ingenii in hac imitatione deprehendet.

**) Secundam hanc imitationis puerilis ſpeciem iam QVINCTIL. *inſt. orat. X, 5.* commendauit: *ſumamus ſententiam*, inquit, *eamque verſemus quam numeroſiſſime, velut eadem cera aliae atque aliae formae duci ſolent.* Exempli loco ſit ſententia illa Hectoris apud NAEVIVM: *pulcrum eſt laudari a laudato viro.* Hanc ſi quis aliis verbis ita exprimeret: *laudari ab iis, qui ipſi ſunt laude digniſſimi, is vero fructus laudandarum actionum videtur pulcherrimus*, dicerem ego, ſententiam illam ex NAEVIO quidem, ſed mutatis tamen verbis, eſſe expreſſam.

***) Haec quoque imitandi ratio puerilis eſt, ſed paullo artificioſior. Quemadmodum enim prima ſpecies furto manifeſto ſimilis eſt: ita haec eorum furum aemulatur ſollertiam, qui rebus furtiuis ſigna quaedam detrahunt, aut alia noua addunt, ne tam facile poſſint a dominis furtum concepturis, vel quaeſitoribus agnoſci. E. g. ſupra *p.* 81. 82. prolixam admodum ac verboſiſſimam adduximus periodum ex MVRETI *orationibus I, 4.* Eam coarctabimus facile, omiſſis nonnullis aut detractis, quae eminere videntur: *ſi eorum, quae viuunt, vnumquodque perficiendi ſui deſiderio tenetur, animuſque noſter tum demum, quando ad diuinum exemplar propius accedit, videtur perfectiſſimus: ea profecto erit omnium praeſtantiſſima facultas, quae homines deo, quoad eius fieri poteſt, arctiſſime deuincit.* Eodem modo etiam amplificando refingi poſſunt auctorum ſententiae. Verum in vtraque imitandi ratione danda eſt opera, vt ne ſententiae elegantia ac acumen pereat. Plerumque enim tam preſſae ac rotundae ſunt optimorum auctorum ſententiae, vt neque addi quidquam, neque detrahi poſſit, quin ſimul

maxima pars pulcritudinis pereat. Exemplo eſto ſententia, vt opinor, PVBLII SYRI: *cuiuis poteſt contingere, quod cuiquam poteſt*, Hic ſiue addas quidquam, ſiue detrahas, plurimum acuminis ac elegantiae decedet. Vnde adcurata opus eſt prudentis doctoris manuductione, ne adoleſcentes his decipiantur,

VI,

In virili vel inuentionem imitamur.

Virilis imitatio non contenta phraſibus aut vocabulis, ipſas auctoris virtutes exprimere docet. Quum vero auctoris virtus modo in inuentione, modo in diſpoſitione, modo in eloquutione eluceat; maſcula in primis videtur imitandi ratio, qua auctoris INVENTIONEM adſequi contendimus *),

*) Inuentio verſatur in excogitandis argumentis. Ea vero quum in λόγοις, ἤθη, καὶ πάθη diuidantur, nullum eſt argumentorum genus, in quo non imitari liceat alios. Saepe auctores nobis ſuppeditant I. *enthymemata* elegantiſſima, quae nobis in vſus noſtros conuertere licebit, E. g. PLINIVS *epiſt, I,* 10. laudaturus Euphratem philoſophum Stoicum, quot praeclara enthymemata adcumulat? Ait eum eſſe, I. obuium & expoſitum, plenumque humanitatis; II. in diſputando grauem, ſubtilem, ornatum, ac paene Platonicum; III. in ſermone copioſum, varium, dulcem, vt facile repugnantes quoque ducere poſſit, Addit IIII. multum ipſi venerationis adquirere proceritatem corporis, decoram faciem, demiſſum capillum, ingentem & canam barbam; V. nullum horrorem in cultu eſſe, multam tamen ſeueritatem. Laudat quoque VI. vitae ſanctitatem cum comitate; VII, ſeueritatem in inſectandis vitiis cum ſumma humanitate coniunctam. Nec VIII. liberos eius

ad-

ad veram laudem adcurate inſtitutos praetermittit. Vide, quot hic enthymemata paucis periodis adcumulet PLINIVS? An iam deeſſe tibi poſſent argumenta, philoſophum vel theologum aliquem praeclarum laudaturo? Equidem adfirmare non dubitarim, toti orationi encomiaſticae ſufficere poſſe haec enthymemata. Quem vero tunc deprehenſurum putas, te PLINIVM eſſe imitatum? Nec minus II. *adfectus* excitandi rationem optime oſtendunt auctores claſſici. Exemplum denuo praebebit PLINIVS, *epiſt. III,* 1. qui amore ſtudiorum inflammaturus Caninium Rufum, praediorum eius amoenitatem collaudat, ac deinde colligit, recte iis vtendum eſſe: non rectius vero iis vſurum Caninium, quam ſi, omiſſis ſordidis rei familiaris curis, in ſtudiorum ſeſe portum vindicet, maxime quum praedia illa poſt eum alium atque alium habitura dominum, gloria vero, vigiliis ac lucubrationibus parta, numquam ſit interitura. Quam eleganter hoc argumento παθητικῷ vti poſſes, ſi quando cohortari aliquem volueris ad diligentiam, qui in pingui aliquo ſeceſſu, aut alio amoeniore loco viuit? Denique III. etiam *mores* quos vocant, ſeu ἤθη optime ducibus auctoribus claſſicis addiſcimus. Vt hic quoque conſulamus PLINIVM, *epiſtola* eius *XI. libri I.* exemplo eſſe poterit, quam comiter cum amicis ſit expoſtulandum. Obiurgat Fabium Iuſtum de infrequentia litterarum, petit vt vel ſolum illud: *ſi vales bene eſt, ego valeo*, ſcribat, hoc enim ſibi fore maximum. Serio ſe id rogare ait, vt ſciat, quid agat, quod ſine ſollicitudine ſumma neſcire non poſſit. Tam morata epiſtola nobis etiam facile licebit cum amicis expoſtulare, ſi noſtro vſi ſtilo, mutata PLINII dictione, ſolum retineamus argumentum ἠθικόν, Ceterum incredibilem vtilitatem eloquen-

tiae ſtudioſo hic adferet veterum Graecorum Latinorumque ſcriptorum comparatio. Hi enim pleraque, quae in Graecis admiramur, imitati ſunt, & ita quidem, vt aliquando ſuperarint. Pertinet huc SCALIGERI *Poetices lib. V.* vbi id exemplis innumeris oſtendit, addito ſimul vbique iudicio, qua in re vel ſuperarint Graecos Latini, vel iis manus dare coacti ſint. Quin a *capite X.* eius libri ipſos Latinos inter ſe contendit eadem cura, oſtenditque, ſaepe vnum alterum in eadem ſententia exprimenda vel impari paſſu ſequutum eſſe, vel multis poſt ſe paraſargis reliquiſſe. Addi poteſt MACROBII *commentarius in* CICERONIS *ſomnium Scipionis*, quo Ciceronem Platonis ſimilem inuentionem expreſſiſſe, praeclare ipſo ſtatim libelli initio demonſtrat.

VII.

Vel diſpoſitionem.

Nonnumquam & DISPOSITIONEM auctoris imitamur, cum generalem totius orationis *), tum eam, quam in ſingulis argumentis deprehendimus **).

*) E. g. BVCHNERVS *panegyr. VIIII.* laudaturus Henricum Friſium, cancellarium Saxonicum, ita orationem partitur, vt cancellarium & *genere nobilem*, & excellentem *virtute*, & magnum *peritia*, & *auctoritate* validum eſſe oportere, eaſque virtutes omnes in Friſio eminuiſſe, oſtendat. Quilibet, in CICERONIS lectione paullo verſatior, intelliget, Tullianam eſſe hanc diſpoſitionem. Is in oratione *pro lege Manilia*, *cap.* 10. eodem modo laudat POMPEIVM MAGNVM. Ait enim, ſummo imperatori quatuor res ineſſe oportere, ſcientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, & felicitatem, eaque omnia in Pompeio ſumma eſſe.

**) Permultum enim refert, quomodo diſponantur argumenta ſingula. Fieri id ſolet per

ſyllo-

ſyllogiſmos & enthymemata. Sed in his diſponendis magnam oratori relictam eſſe libertatem iam ſupra obſeruauimus. Non melius itaque nobis conſulemus, quam ſi ea quoque in re auctores veteres duces ſequamur. Exemplum petamus ex eiuſdem CICERONIS *oratione c.* 15. vbi auctoritatem POMPEII hoc ordine collaudat:

I. MAIOR: *Quicumque maxima pollet auctoritate, is imperator optimus eſt*

RATIO: *Homines enim vt contemnant, aut metuant, aut oderint, aut ament, opinione non minus famae, quam ratione, commouentur.*

II. MINOR: *Pompeius maxima pollet auctoritate.*

RATIONES

I. *Popul. Rom. praeclara de eo iudicia tulit.*

II. *Pompeius rempublicam ſeruauit ſola fama ac celebritate nominis.*

III. *Plures gentes ei ſe dediderunt.*

III. CONCLVSIO: *Ergo Pompeius erit imperator optimus.*

Hoc ordine CICERO auctoritatem Pompeii celebrat. Dabimus operam, vt eodem ordine EVGENII, Sabaudiae ducis, prudentiam bellicam laudemus.

I. MAIOR: *Quicumque prudentiſſimus eſt, is optimus erit imperator.* Et quoniam prudentia multum in bello quoque gerendo ac imperio militari valet: certe nemini dubium eſt, quin ea quoque mentis perſpicacia idem ille dux incomparabilis plurimum poſſit.

RATIO. *Plura enim ſaepe prudentia, quam manu in bello geruntur.* Vehementer autem pertinere ad res feliciter gerendas, quid agatur, ac quomodo vnumquodque prouide adminiſtretur, quis non intelligit, quum res ipſa doceat, imperatores in profligandis hoſtibus, ex-

pugnandis caſtris, vrbibuſque capiendis, plura ſaepe conſilio ac prudentia, quam ferro, effeciſſe?

II. MINOR. *Eugenius, dux Sabaudiae, eſt prudentiſſimus.* Quod igitur nomen vmquam in vniuerſo orbe Chriſtiano ob prudentiae laudem celebrius fuit? Cuius conſilia paria?

RATIO I. *Eius prudentiam tres imperatores Romanorum probarunt.* In quo principe tres Romanorum imperatores, id quod maximum prudentiae argumentum eſt, tantam ſpem collocarant, vt eum maximis exercitibus imperiique ſui fatis ſummo cum imperio praefecerint.

II. *Prudentiam, multis variiſque bellis feliciter adminiſtratis, ſibi peperit.* An vero quidquam prudentiae ei deeſſe poſſe exiſtimatis, quem a prima adoleſcentia in caſtris verſatum, in omni bellorum genere fortuna exercuit, nullamque rem in vſu militari poſitam paſſa eſt ignorare?

RATIO III. *Vbique eius eluxit prudentia.* Itaque vt plura non dicam, neque aliorum teſtimoniis iudiciiſque confirmem, quantum conſilio prudentiaque valeat, ipſe ille ſibi teſtis virtutis ſuae ſit locupletiſſimus, qui quo anno Gallicano bello in Sabaudia oppoſitus eſt imperator, tam repente acutiſſimo hoſti conſilia omnia diſturbauit, vt prius ſe fuſum fugatumque, quam aduentantem EVGENII exercitum animaduerteret. Iam, recepta a Turcis Alba Graeca, quum res Chriſtianorum in Hungaria in peius ire coepiſſent, barbarorum opes animique creuiſſent, ſatiſque firmum praeſidium regnum illud non haberet: amiſſus fuiſſet tot victoriarum fructus, niſi ad id ipſum eo tempore EVGENIVM tanto bello prouidentia LEOPOLDI obieciſſet. Huius conſilium ac prudentia non ſolum Turcas ſuperiori Hungariae cum maxi-

mo exercitu imminentes retardauit, verum etiam caſtris operibuſque clauſos e latebris iſtis in aciem, ex hac in fugam, ac inde in praeterlabentem fluuium coniecit, tantoque terrore concuſſit Turcarum imperium, vt pertaeſi bellorum, pacis leges cum ſummo dedecore ſuo coniunctas accipere, quam EVGENII prudentiſſima conſilia diutius experiri mallent. Age vero illa res quantam declarat eiuſdem ducis in adminiſtrando bello ſollertiam, quod in poſtremo bello Gallicano Gallorum duces alios intra ipſa moenia ac propugnacula, alios in acie caperet, reliquos pleroſque, copiis quamuis ſuperiores, ad internecionem caederet? Quot ille tum victorias reportauit? quot vrbes cepit? quot fecit prouincias? Quae omnia ſi quis eum ſolis armis ſolaque vi effeciſſe exiſtimat, nae is, ex mea quidem ſententia, magnopere fallitur.

III. CONCLVSIO: *Ergo* EVGENIVS *eſt imperator optimus.* Poteſtis ergo iam colligere, auditores, quantus dux ſit EVGENIVS, quem animi robur manu fortem; armorum vſus intrepidum; prudentia denique reddit inuictiſſimum.

Nemo, qui noſtra cum CICERONIS verbis contulerit, non ſimilitudinem quandam deprehendet, quum tamen praeter artificium diſponendi connectendique formulas nihil admodum verbis Ciceronianis, eo loco obuiis, expoſuetimus.

VIII.

Denique & eloquutionem auctoris maſcula quadam ac decora imitatione effingimus, quoties auctoris cuiuſdam characterem *), acumina **), figuras ***), ac periodos ****) exprimere ſtudemus. Vel eloquutionē.

*) Sic ſi conſtat characterem dicendi au-

ctoris eſſe ſublimem, mihi quoque perſpectam eſſe oportet rationem, ſublimitatem illam exprimendi. Et ita etiam reliquos characteres imitandi rationem cognitam me habere oportebit. Faciam e.g. periculum, an PLINII characterem in *epiſtola III. lib. I.* obuium imitatione quadam virili exprimere liceat:

Quid agit Lipſia, tuae meaeque deliciae? quid horti amoeniſſimi? quid illud nemus opaciſſimum? quid ꝫmaragdinus pratorum viror? quid illi ſuaues & tamen ſerii doctiſſimorum virorum congreſſus? quid theatrum anatomicum, quod plurimus aer colluſtrat & refrigerat? quid acroateria illa ſpacioſiſſima? quid illa domeſtica? quid bibliothecae publicae priuataeque? Tenentne te, ac per vices ad ſe alliciunt? An, vt ſolent iuuenes, voluptatis deceptus illecebris crebris comeſſationibus indulges? Si tenent, ter quaterque; ſin minus, ne beatum quidem dixerim. Quin tu, (occaſio eſt enim,) indignam te ingluuiem aliis relinquis, & ipſe te in illo digno Muſis ſeceſſu, honeſtarum artium ſtudiis adſeris. Haec ſit occupatio tua, haec remiſſio: hic labor, haec requies: in his dies, in his item noctes tranſigantur. Collige aliquid & reconde, quod ſit ſempiternum. Nam voluptates illae, exactis paucis annis euaneſcent, hoc numquam iucundiſſimum eſſe definet, ſi ſemel coeperit. Non ignoro quam indolem, quod horter ingenium: tu modo da operam, vt tantum vtaris occaſione, quantum vti voles, quum non amplius vteris. Vale.

Nemo hic PLINII non agnoſcet ſtilum. Eadem eſt inuentio, eadem epiſtolae diſpoſitio, eadem dicendi forma preſſa & acuta, & tamen vix verba quaedam PLINIO debeo.

**) Quoties ergo occurrit acumen aliquod ingenioſius, diſpiciendum, qua occaſione illud locum inuenire poſſit. Nec hic tamen plagium,

ſed imitationem requirimus. Non eidem ſemper rei, ſed alii, acutum illud dictum adcommodandum eſt, E. g. lepide MARTIAL. *epigr. II*, 8. canit:

hoſtem quum fugeret, ſe Fannius ipſe peremit,
hic rogo, non furor eſt, ne moriare mori?

Eodem vero exemplo dicere poſſem: *quis quaeſo maior vmquam furor poterit excogitari, quam Euclionum, qui ne eſuriant aliquando, per omnem vitam eſuriunt?*

***) E. g. elegans in primis eſt illa figura CICER. *Phil. XII*, 3. *Quid enim per Deos immortales poteſt reipublicae prodeſſe noſtra legatio? prodeſſe dico? quid ſi etiam obfutura? obfutura? quid ſi iam nocuit?* Eam ita exprimere licet alia occaſione: *putatiſne ei pecuniam ad bellum tantum conficiendum ſupereſſe? ſupereſse dico? quid ſi etiam defutura ſit? defutura? quid ſi iam ſumma laboret inopia?* Eadem ratione & alias figuras elegantiores licebit imitando exprimere.

****) Saepe ita comparata eſt periodus, vt habeat aliquid admirandum. Tunc vero imitationem merebitur. Exemplum iam adfuit ſupra, quum primam periodum CICERONIS ex *oratione pro A. Caecina* imitaremur.

VIIII.

Vnde opus eſt analyſi & geneſi.

Hactenus, quis imitandus ſit, quot modis id fieri poſſit, & quid in puerili aeque ac maſcula imitatione in exemplum proponi debeat, paullo adcuratius inueſtigauimus. Proximum eſt, vt, qua arte maſcula illa imitatio conſtet, doceamus. Hic vero duo notanda ſunt imitationis capita, quorum alterum ANALYSIN, alterum GENESIN adpellamus *).

*) Quicumque alicuius rei formam ac materiam imitandam ſibi proponit, is primo omnium rem interius contemplari, & ſingulas eius partes earumque diſpoſitionem adcuratius expendere: ac deinde de illis eodem modo effingendis connectendiſque debet cogitare. Prius per ANALYSIN; poſterius per GENESIN fieri ſolet. Eſt ergo nobis analyſis *artificioſa periochae cuiuſdam in partes ſuas ſolutio, eo conſilio ſuſcepta, ut, quid in ſingulis artificii lateat, perſpici poſſit*. GENESIS vero eſt *artificioſa materiae cuiuſdam ſecundum eaſdem partes diſpoſitio, ita comparata, ut idem artificium in ſingulis partibus eluceat*.

X.

In analyſi quid conſiderandum?

Ad ANALYSIN quod adtinet, primo periodos, quas maſcula ratione imitandas exiſtimamus, logice in membra ſua partimur*), deinde de phraſibus ac vocabulis iudicamus**), ac denique, qua arte ſingulae partes inter ſe connexae ac veluti coagmentatae ſint, expendimus***).

*) Primo ergo opus eſt ANALYSI LOGICA. Ea quo modo inſtituenda ſit, iam ex philoſophia rationali conſtare debet. Nos ergo rem exemplo illuſtrabimus. MVRETVS *part. I. orat.* 22. ita ait:

Si pro cuius quiſque propugnatione ac defenſione plura pericula ſubiit, plus excepit acerbitatum, pluribus quaſi procellis ac tempeſtatibus agitatus eſt, eo plus gaudii ex iis, quae ad retinendam atque amplificandam illius dignitatem pertinent, ad eum peruenire credendum eſt: dubitare non potes, beatiſſime pater, quin Carolus rex, te pontifice creato, tanto ceteros reges eximia quadam per-

cepti

cepti ex ea re gaudii magnitudine ſuperauerit, quanto non huius modo memoriae, ſed omnium aetatum ac ſaeculorum reges graui ac diuturna ſuſceptorum pro ſedis apoſtolicae auctoritate laborum ac diſcriminum perpeſſione ſuperauit.

Iam ſi vberrimam hanc ac incomparabilem periodum imitandam ducerem: primo omnium cogitandum eſſet de *analyſi logica*, quam ita inſtituerem. Tota periodus perfectum continet ſyllogiſmum:

MAIOR. *Quicumque pro altero plus periculi ac laborum ſubiit, is maxime de eius dignitate laetatur.*

MINOR. *Carolus rex pro pontifice plus periculi ac laborum ſubiit, quam alii.*

CONCLVSIO. *Ergo de dignitate pontificis maxime laetatur.*

Accedat alia periodus ex PLIN. *paneg. c. 1.*

Bene ac ſapienter, P. C. maiores inſtituerunt vt rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere, quod nihil rite, nihilque prouidenter, ſine deorum immortalium ope, conſilio, honore auſpicarentur.

Occurrit hic initio

I. THESIS. *Dicendi auſpicium more maiorum a precibus faciendum.*

II. AETIOLOGIA.

1) *Eſt enim id a maioribus bene ac ſapienter inſtitutum.*

2) *Etiam aliae actiones omnes a precibus inchoandae.*

3) *Nihil rite & prouidenter ſine deorum ope geritur.*

**) Accedere deinde debet IVDICIVM DE PHRASIBVS. Conſiderandum enim, quid in ſtilo & dictione auctoris praeclarum ac admi-

miratione dignum videatur. Sic in MVRETI periodo obſeruo, 1) auctorem ſaepe coniunxiſſe per *μεμισμὲν* eiuſmodi vocabula, quae paene eiuſdem ſignificationis videntur, nec tamen ſunt. Nam hoc modo coniungit *propugnationem* ac *defenſionem*, quarum haec etiam ſcriptis & verbis, illa armis tantum ſuſpicitur. Ita etiam ipſam defenſionem ita deſcribit, vt gradatim adſurgat a *periculis* ad *acerbitates*, ab his ad *procellas* ac *tempeſtates*. In ſecundo periodi membro eadem ratione coniungit *retinere* & *amplificare dignitatem*, vt oſtenderet Carolum non ſolum in id d. diſſe operam, vt ne pontificis conditio deterior redderetur, verum etiam vt melior eſſet. In tertio membro, adiectiuo in ſubſtantiuum mutato amplificat orationem. Nam pro *magno gaudio percepto* ait: *eximia quaedam percepti ex ea re gaudii magnitudo*. In poſtremo membro demum coniungit *huius memoriae* & *omnium aetatum ac ſaeculorum reges*: nec non *labores* & *diſcrimina*. Et haec quidem in illa MVRETI periodo ad iudicium de phraſibus pertinere videntur. Quod ad PLINII adtinet periodum, is quoque coniungit eiuſmodi vocabula: veluti *bene* ac *ſapienter*: *rite* & *prouidenter*, *deorum opem*, *conſilium*, *honorem*. Obſeruanda quoque ſynonymia phraſium: *initium ab aliqua re capere*, & *auſpicari*.

***) Sic ſatis patet, MVRETVM periodi ſuae membra coniungere per particulas & formulas: *I. ſi quod quiſque*, *II. eo plus*, *III. dubitare non potes*, *quin tanto*, *IIII. quanto*. In PLINII periodo connexio eſt ſimpliciſſima. Rationem enim poſtponit theſi, eique illam connectit per particulam cauſſalem QVOD.

XI.

Quid in geneſi?

ANALYSIN ſequitur GENESIS. Perſpecta

ſta enim interiore periochae alicuius pulcritudine, danda eſt opera, vt thema quoddam eodem ordine diſponamus *), eiuſdemque generis phraſibus **), ac connexionibus ***) vtamur. Sic enim fiet, vt ouum ouo non ſimilius videatur, quam ſtilus noſter ſtilo auctoris ****).

*) Exemplis res erit clarior. MVRETI periodum ſupra in ſyllogiſmum ſoluimus. Sumemus ergo plane aliam materiam, eamque eadem ratione diſponemus. Theſis noſtra erit: *nobiles iuuenes prudentiae ciuilis cognitio decet*. Syllogiſmus inde naſcetur talis:

MAIOR. *Quidquid in republicae adminiſtratione maximi momenti eſt: illud diligenter excolendum eſt a nobili iuuene.*

MINOR. *Prudentia ciuilis in reipublicae adminiſtratione maximi momenti eſt.*

CONCLVSIO: *Eſt ergo a nobili iuuene diligenter excolenda.*

Ita & PLINII periodum theſi & rationibus conſtare diximus. Eodem exemplo nos ponemus

THESIN: *Phyſices initium ab experientia capiendum.*

AETIOLOGIA.

I. *Hoc enim viri ſapientes monuerunt.*

II. *Omnium artium auſpicium ab experientia fieri debet.*

III. *Nihil ſolide addiſcitur ſine experientia.*

Has diſpoſitiones, quamuis ad aliam materiam adcommodatas, ſuperioribus illis ſimillimas eſſe nemo non videt.

**) Quidquid in phraſeologia auctoris praeclarum atque admirabile viſum eſt, illud imitatione eſt exprimendum. Sic quum MVRETI aeque ac PLINII artificium in eo potiſſimum

conſiſtat, vt voces idem paene ſignificantes coniungant, vt phraſes ſynonymas vſurpent, vt denique adiectiuum in ſubſtantiuum commutent: danda erit opera, vt & nos haec omnia imitemur. E. g. diſtinguit MVRETVS *defenſionem* ac *propugnationem*: nos in noſtro exemplo eodem modo ſcientiae *intelligentiam* & *vſum* ſeiungemus. MVRETVS per gradus a *periculis* ad *acerbitates*, & ab his ad *tempeſtates* & *procellas* adſurgit. Nos eadem ratione a *doctrina* ad *prudentiam*, ab *hac* ad *exercitationem* vel *exſequutionem* conſiliorum progrediemur. MVRETVS iungit dignitatem *retinendam* atque *amplificandam*: nos eodem modo politicam & *imbibendam* & *excolendam* eſſe dicemus. Et ſic facile reliqua etiam imitari licebit, ceu paullo poſt ipſa exempla ſatis oſtendent.

***) In connexione imitanda cum ad ordinem membrorum, tum ad formulas connectendi reſpiciendum eſt. E. g. quum ſupra MVRETI periodum in ſyllogiſmum redegerimus: facile animaduertemus, ſubiectum maioris propoſitionis primum; praedicatum eiuſdem ſecundum; concluſionem tertium; & adſumtum denique quartum membrum conſtituere. Idem ergo ordo nobis quoque imitandus eſt. Sic PLINII periodo quum primo rationem primam & ſecundam, deinde ipſam theſin, ac poſtremo tertiam rationem poſitam obſeruemus: nobis quoque ab eo ordine haud diſcedendum erit. Particulae vero & formulae connectendi poterunt retineri.

****) Ne iactantius hoc dictum exiſtimes, ſubiungemus exemplorum noſtrorum εἰκασίας. MVRETI itaque periodum ita imitabimur:

Si e cuius quiſque ſcientiae intelligentia atque vſu plus doctrinae ſperat, plus ſibi comparat pru- den-

dentiae, pluribus denique ad res gerendas praeſidiis inſtruitur, eo plus induſtriae ad illam addiſcendam excolendamque generoſos adoleſcentes adlaturos, credendum eſt: dubitari profecto non poteſt, auditores, quin deguſtatis prius cultioribus litteris, prudentiam ciuilem tanto alacrius, quam reliquas artes, ſint imbibituri, quanto non inferioribus modo, ſed omnibus omnino artibus ac ſcientiis, eximia quadam ac mirifica percipiendae ex ea vtilitatis vbertate ac magnitudine antecellit.

Sic & PLINII exemplo, hanc effingemus periodum:

Bene ac prudenter, ſi quid aliud philoſophi praeceperunt, vt artium addiſcendarum, ita naturam contemplandi initium ab experientia eſſe capiendum, quod numquam adcurate, numquam ſolide homines ſine ſenſuum ſuorum perceptione, teſtimonio, indicio philoſopharentur.

XII.

Et hoc quidem eſt totum illud imitandi artificium, quod pauci adcurate tenent. Illud addo, neminem moueri debere rei difficultate. Quamuis enim ea imitandi ratio initio paullo operoſior videatur: diuturna tamen exercitatione eam ſenſim adſequemur imitandi facultatem, vt non tam imitari, quam omnia ex ingenii penu depromere videamur. Obſeruationes quaedam aliae de imitatione.

CA-

CAPVT III.

De variis ſtili exercitiis.

I.

Exercitationum neceſſitas. AD metam iam denique peruenimus, nec quidquam videtur reliquum, quam vt de exercitiis quoque ſtili *) aliquid moneamus. Verum ea in re licebit nobis eſſe breuioribus, quum poſt alios **) ex inſtituto illam exſequuti ſint CASP. SAGITTARIVS & IO. SCHEFFERVS ***).

*) Omnes, qui de cultiore ſtilo praecepta quaedam dederunt, praeter φύσιν & μάθησιν etiam ἄσκησιν *ſiue exercitationem* commendarunt. Et recte quidem, quia, teſte illa rerum magiſtra, nulla lingua ſine vſu adcurate addiſcitur. Quum vero conſuetudinem cum Latine loquentibus interceperit nobis linguae huius interitus, ſcriptione haec iactura vtcumque penſanda eſt. *Stilus* enim, teſte CICERONE, *optimus dicendi magiſter eſt*. Et THEON rhetor a THOMA GALE editus, in *praefatione opuſculi* ſui: *quemadmodum*, inquit, *picturae ſtudioſis nihil profuerit, cognouiſſe Apellis, Protogenis & Antiphili tabulas, niſi & ipſi pingere tentarint: ita & eloquentiae operam daturis neque copia ſenſuum, neque puritas ſermonis, neque compoſitionis concinnitas, neque audiuiſſe praeclara, nihil denique horum omnium, quae rhetorica complectitur, vtile eſſe poterit, niſi quiſque & ipſe quotidie ſcribendo ſeſe exerceat.*

**) Iam QVINCTIL. *inſtit. orat.* X, 3. nonnulla de ſcribendi exercitiis praecepit, quem deinde plures ſequuti ſunt, veluti MANVT.

epiſt.

epiſt. I, 4. STVRMIVS, MORHOFIVS, *polyhiſt. tom. I. libr. II. cap.* 13. & alii.

***) CASP. SAGITTAR. *de lectione ac imitatione Ciceronis*, & IO. SCHEFFERVS *de ſtilo, cap.* 13. 14. & ex inſtituto in *gymnaſio ſtili, ſeu de varia ſcribendi exercitatione*, ex quo nonnulla hic decerpere iuuabit.

II.

Tironibus auſpicandum erit a VERSIONE, quippe omnium facillima. Sed quum in ſcholis plerumque e vernacula aliquid in Latinam linguam transferendum proponatur: conſultius videtur, e Latinis multa vertere Germanice, eaque interiecto tempore denuo Latina reddere *). — Commendatur ergo verſio.

*) Verſiones Latinae cum fructu non adeo magno coniunctae videntur, ſi tironibus imperentur. Quum enim nondum guſtu quodam Latinae elegantiae imbuti ſint; fieri non poteſt, quin Latinitas, hac exercitatione comparata, Germaniſmos redoleat. Aſt ſi ſaepe auctorum veterum loca in vernaculam transferantur: facilius obſeruabitur vtriuſque linguae differentia. Cauere tum diſcent tirones Germanicos idiotiſmos, ordinem verborum Germanicum, & quidquid in lingua noſtra a Latinae proprietatibus abhorret. Ego ſane adoleſcentem me memini magnam CVRTII & NEPOTIS partem in vernaculam transferre, notatis vbique utriuſque linguae differentiis, ex quo labore quantum fructum ceperim, non ſine voluptate quadam recordor.

III.

Verſionibus eiuſmodi aliquamdiu adſueti, VARIATIONIBVS ſuam exercebunt in- — Variatio.

induſtriam, operamque dabunt, vt ſententiam aliquam aliis caſibus*), verbis, phraſibus **), figuris ***) permutent.

*) Huius variationis per caſus iam ſupra *part. I. c. 1. §. 22.* fecimus mentionem. Iam exemplo multiplicem illam variandi rationem illuſtrabimus. Sit nobis ſententia: *omnes homines ſunt ab otio procliues ad libidinem.* Iam in caſu ſecundo dicere licebit: *eſt ea hominum omnino omnium indoles, vt ab otio ad voluptatem ac libidinem ſint procliues.* In caſu tertio: *commune id omnibus hominibus vitium eſt, vt ab otio ad libidinem ruant.* In caſu quarto: *omnes homines otii dulcedo ad libidinem ſolet inuitare.* In caſu ſexto: *hominibus otio ac deſidia veluti ſepultis, ſepultae animo libidines veluti reuiuiſcunt.*

**) Quaerenda ergo erunt vocabula eiuſdem notionis, quae ſynonyma vocare ſolent philoſophi. Veluti in ſuperiore exemplo: *ita natura comparata eſt omnium mortalium, vt laborem defugientes, in libidinem, id eſt, e Charybdi in Scillam incidant. Omnium omnino hominum indoles ab otio procliuis eſt ad libidinem. Non temere quiſquam labores defugit, quin libidinem tanto acrius concupiſcat, cet.*

***) Variatio per figuras non minus eſt elegans, & mirifice exercet ingenium. Sic ASYNDETON erit: *omnes homines ab otio ad luxuriam, libidinem, laſciuiam praecipiti curſu ruunt.* ANAPHORA: *nihil eſt hominibus otioſis ad luxuriam, nihil ad laſciuiam, nihil ad libidinem ac voluptatem procliuius.* CLIMAX: *ea hominum paene omnium eſt indoles, vt ab otio in luxuriam, ab hac in laſciuiam, atque ab ea denique in foediſſimas libidines non gradu, ſed praecipiti curſu ferantur.* Sic facile per alias figuras in-

ſtitui

ſtitui poterit variatio. Sane mirifice hoc & ingenium acuit & iudicium, ſi prudentis magiſtri accedat inſtitutio. Neque enim haec exercitatio committenda eſt iis, qui nondum aere lauantur.

IIII.

Carminis ſolutio.

Non praeter rem etiam a SCHEFFERO, MORHOFIO & aliis commendatur CARMINIS SOLVTIO*), quippe qua ipſi veteres non ſine fructu vſi ſunt **). Eſt autem illa elegans verſuum, neglecta menſura & dictione poetica, in proſam mutatio ***).

*) Commendari haec vel eo nomine meretur, quod inde facillime addiſci poteſt ſtili poetici ac proſaici differentia.

**) Iam olim eo exercitationis genere vſos eſſe SVLPITIVM & AVGVSTINVM, docet SAGITTAR. *de lect. & imit. Cicer. num.* CXVIII. Solebant vero veteres non ſolum loca poetarum notabiliora menſura ac dictione poetica ſoluere, verum etiam oratorum dicta in poemata ſua transferre. Vt exemplo rem illuſtremus, CICERO in *orat. pro C. Rabirio: nihil me*, inquit, *clamor iſte commouet: ſed conſolatur, quum indicet, eſſe quoſdam ciues imperitos, ſed non multos. Numquam, mihi credite, populus Romanus hic, qui ſilet, conſulem me feciſſet, ſi veſtro clamore perturbatum iri arbitraretur*. Poſteriorem partem in poema ſuum tranſtulit SILIVS ITALICVS:

feruida ſi nobis corda, abruptumque putaſſent
ingenium patres, & ſi clamoribus, inquit,
turbari facile mentem: non vltima rerum
& deplorati mandaſſent mentis habenas.

Sic & ipſe CICERO nonnumquam loca poetarum

tum metro ſoluta in orationibus ſuis expreſſit. Exempli gratia, EVRIPID. in *Hippolyto* de mulieribus libidinoſis ita canit:

> οὐδὲ σκότον φρίσσουσι τὸν ξυνεργάτην,
> Τέρεμνά τ' οἴκων, μή ποτε φθογγὴν ἀφῇ.
> *neque tenebras noctis perhorrerent conſciae,*
> *neque, ipſa ne quando eiiciat vocem, domus.*

Haec ita ſoluta oratione expreſſit CICERO *pro Coelio: Ex hac igitur domo progreſſa iſta mulier, de veneni celeritate dicere audebit? nonne ipſam domum metuet, ne quam vocem eiiciat? non parietes conſcios? non noctem illam funeſtam ac luctuoſam perhorreſcet?*

***) Exempla complura peti poſſunt ex NICOD. FRISCHLINI *paraphraſibus.* Vir enim iſte doctiſſimus VIRGILIVM, HORATII *epiſtolas* & PERSII *ſatiras* in proſam ingenioſe conuertit, quod in HORATIO & IVVENALE etiam tentauit EILH. LVBINVS in *periphraſi Horatii & ecphraſi Iuuenalis.*

V.

Coarctatio. Ad formam ſtili mutandam praecipue pertinet COARCTATIO, quae eſt *preſſa atque adſtricta eorum, quae cum ambitu ab auctore dicta ſunt, expoſitio.*

*) Non hic intelligimus coarctationem illam, qua tota auctorum opera diffuſiſſima in epitomen contrahuntur, ſed qua ſtilus vberior in preſſum atque adſtrictiorem conuertitur. Facile enim ab iis, qui in poteſtate habent Latinam eloquentiam, ſtilus Aſiaticus in Rhodium, immo & Atticum poterit commutari. E. g. CICER. *Verrin. IIII. Nego*, inquit, *in Sicilia tota, tam locuplete, tam vetere prouincia: tot oppidis, tot familiis tam copioſis, vllum argenteum vas, vllum Corinthium aut Deliacum fuiſſe; ne-*

go

ge vllam gemmam aut margaritam fuiſſe, aut quidquam ex auro & ebore factum, ſignum vllum aeneum, marmoreum, eburneum: nego vllam picturam neque in tabulis neque textilem fuiſse, quin quaeſierit, inſpexerit, quod placitum ſit, abſtulerit. Vberrima haec eſt, ac plane Aſiatica periodus. Eam tamen facile ita coarctabimus: *nego in vniverſa Sicilia, locuplete ac populoſa prouincia, vllum vas rari operis fuiſse: nego vllam fuiſse gemmam, aut quidquam ex auro, ebore, aere vel marmore ingenioſius confectum: nego picturam vel telam egregiam fuiſse, quin quaeſiverit, inſpexerit, abſtulerit.* Vel breuius: *nego in Sicilia (at quanta prouincia?) vllum vas rari operis, aut quidquam vel materia pretioſum vel artificioſius elaboratum fuiſſe, quod non a Verre quaeſitum, inſpectum, ablatumque fuerit.*

VI.

Ex quo ſimul patet, quale ſit quintum exercitationis genus, quod AMPLIFICATIONEM vocant. Eadem enim arte etiam ea, quae preſſius ab auctore dicta ſunt, per μεριςμὸν *), circumſtantias **), deſcriptiones ***), alioſque amplificandi fontes ****), dilatamus. Caue tamen, ita amplifices, vt periodus in τάσιν euadat, quam quippe in vitio poni, iam ſupra obſeruauimus. Amplificatio.

*) Dicere e. g. CICERO *diu. in Verr. I.* volebat. *Putaſne te poſse, quae Verres vbique patrarit diſtincta oratione proferre?* Hoc amplificaturus, primo illud *vbique* per μεριςμὸν ἀναφράζει, enumeratis prouinciis & locis, quae Verres ſceleribus polluerat, deinde illud *diſtincte* per deſcriptionem illuſtrat, adeoque inde

naſcitur haec periodus vberrima: *putaſne te poſse, quae C. Verres in legatione, quae in praetura, quae Romae, quae in Italia, quae in Achaia, Aſia, Pamphyliaque patrarit, ea, quemadmodum locis temporibuſque patrata ſint, ſic criminibus & oratione diſtinguere?*

**) Eadem oratione inſequente ſtatim periodo CICERO dicere volebat: *putaſne te poſse id efficere, vt, quae praeter fas fecit, iudicibus ſatis acerba ac indigna videantur?* Haec quoque amplificaturus, primo addit circumſtantiam *cur? eſse enim id maxime neceſsarium;* deinde addit deſcriptionem eorum, quae contra fas & aequum fecerit Verres, eoque *libidinem, nefas, crudelitatem* refert. Denique ſequitur circumſtantia *quomodo?* tam acerba enim haec facinora iudici videri debere ait, quam iis, qui illa paſſa ſint. Vnde haec enaſcitur periodus: *putaſne te poſse id, quod eiuſmodi reo maxime neceſsarium eſt, facere, vt, quae crudeliter fecerit, ea aeque acerba & indigna videantur eſse iis, qui audient, ac illis viſa ſunt, qui ſenſerunt?*

***) Sic quum CICERO *pro Roſcio Amer. c.* 13. dicere potuiſſet: *etenim ſi vultu ſaepe laeditur pietas: quod ſupplicium ſatis acre in parricidam reperietur?* vtrumque membrum periodi amplificat deſcriptione. In priore membro verba illa ait eſſe prouerbium a viribus ſapientibus repertum. In poſteriore parricidam luculenter deſcribit. Vnde enaſcitur periodus: *etenim, ſi, id quod praeclare a ſapientibus dicitur, vultu ſaepe laeditur pietas: quod ſupplicium ſatis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipſum, ſi res poſtularet, iura diuina atque humana cogebant?*

****) Neque enim vllus eſt locus dialecticus, nulla circumſtantia, nulla figura, vnde non amplificatio quaedam peti poſſit. Ex inſti-

tuto

tuto ea de re agit VAL. THILO in *rudim. rhetor. de period. amplificat. & connex. part. II. c. 3. ſequ. p. 72. ſequ.*

VII.

Sextum exercitationis genus CHARACTEREM dicunt. Sunt vero characteres *imagines quaedam animorum, per externas notas expreſſae deſignataeque* *). Quum vero ſine inſigni philoſophiae moralis notitia character animi exprimi nulla ratione poſſit **): ab iis demum ſuſcipienda eſt haec exercitatio, qui in hac philoſophiae parte ſunt verſatiſſimi. Characteris mutatio.

*) Caue ergo exiſtimes, *characteres* eſſe mera elogia. Quare etſi VELLEIVS PATERCVLVS in deſcribendis hominum ingeniis videatur feliciſſimus: in eo tamen peccaſſe videtur nitidiſſimus ſcriptor, quod vix quemquam ſine elogio praetermiſit. Pictorum reprehenditur adulatio, qui vix pingere ſe quemquam poſſe putant, niſi pulcriorem fingant. Quanto magis notandi, qui non deſcribunt, ſed laudant, & tamen veram imaginem vel characterem nobis ob oculos poſuiſſe videri volunt?

**) Hinc cum fructu hic conferri poſſunt, quicumque in excolenda ethica characteriſtica exercuerunt ingenium, veluti THEOPHRASTVS *in characteribus morum*, DE LA BRVYERE, CL. PASCALIS *in characteribus*, & ſi qui ſunt huius generis alii. Vt vero, quid ſit character, eo luculentius pateat, exemplum dabimus e PETRONII *ſatirico, cap. 117. pag. 542. edit.* praeſtantiſſ. BVRMANN. qui characterem oſtentatoris hac elegante notatione expreſſit: *ſecundum hanc formulam imperamus Eumolpo, vt plurimum tuſſiat, vt ſit modo ſolutioris ſtomachi, ciboſque omnes*

pa-

palam damnet; loquatur aurum & argentum, fundoſque mendaces, & perpetuam terrarum fertilitatem. Sedeat praeterea quotidie ad rationes tabulaſque teſtamenti, omnibus fidem renouet; & ne quid ſcenae deeſſet, quotieſcumque aliquem noſtrum vocare tentaſſet, alium pro alio vocaret, vt facile adpareret, dominum etiam eorum meminiſſe, qui praeſentes non eſſent. En hic oſtentatoris effigiem, tam profecto adcuratam, vt tibi eum videre coram videaris. Talia etiam circa alia vitia hominum tentanda ſunt, ſed ita, vt ſemper philoſophiae moralis principia adhibeamus in conſilium.

VIII.

Deſcriptio. Proxima eſt DESCRIPTIO, vel ἔκφρασις, genus exercitationis, SCHEFFERI *) iudicio, iucundiſſimum & ad ſplendorem orationis pulcritudinemque praecipue comparatum. Eſt vero deſcriptio expoſitio, rem eiuſque naturam ac indolem perſpicue ſubiiciens oculis **).

*) SCHEFFER. *gymnaſ. ſtil. p.* 41.

**) In deſcriptionibus feliciſſimum eſt ingenium VIRGILII. Vnde is non parum in hoc genere orationis proficiet, qui elegantiſſimas huius poetae deſcriptiones in proſam orationem commutabit. Exempli loco eſſe poterit deſcriptio tempeſtatis, quae *libro I. Aen. v.* 85. *ſeqq.* occurrit, qua nihil poterit excogitari elegantius. CVRTIVS etiam in deſcriptionibus excellit, quamuis eae nonnumquam ſophiſticum potius, quam hiſtoricum redoleant ingenium. Huc pertinent deſcriptiones praeli *libr. III. c.* 10. & *libr. IIII. c.* 6. triumphi *lib. VIIII. c.* 10. Marſyae amnis *libr. III. c.* 1. Nos exempli loco dabimus deſcriptionem itineris per Libyam ad Iouis Hammo-

monis templum apud eumdem CVRT. *lib. IIII. cap. 7. Iter expeditis quoque & paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terra coeloque aquarum penuria eſt: ſteriles arenae iacent, quas vbi vapor ſolis accendit, feruido ſolo exurente veſtigia, intolerabilis aeſtus exſiſtit, luctandumque eſt non tantum cum ardore & ſiccitate regionis, ſed etiam cum tenaciſſimo ſabulo, quod praealtum & veſtigio cedens aegre moliuntur pedes*. Cauendum tamen hic ab hyperbolis & frigidis exaggerationibus, a quibus, vt ſupra notauimus, raro abſtinent FLORVS & CVRTIVS.

VIIII.

Denique etiam ETHOPOEIA commendari ſolet, id eſt, *imitatio ſermonis, moribus alicuius & negotio adcommodata**). In qua praecipue danda eſt opera, ne τὸ πρέπον neglexiſſe videamur **). Etopoeia.

*) Pleni ſunt eiuſmodi ethopoeiis hiſtorici & poetae. Sic CVRTIVS modo Alexandrum, modo Darium, modo alios loquentes introducit, nec vllam temere praetermittit occaſionem quantum declamatorio acumine valeat, oſtentandi. Plures quoque eiuſmodi orationes ſunt apud LIVIVM, SALLVSTIVM, TACITVM, quin & apud poetas VIRGILIVM, SILIVM ITALICVM, LVCANVM. Ex inſtituto vero ethopoeias compoſuit THEON, quae cum DEMETRII PHALEREI libello *de eloquutione* prodierunt *Oxonii*, CIↃ IↃ CLXXVI. *in* 8. Exempli loco ſit breuis, ſed elegans ethopoeia, qua Darii adfectum exprimit CVRTIVS *libr. IIII. c.* 10. quum is de Alexandri M. humanitate & clementia in captiuam vxorem factus eſſet certior. *Dii patrii, primum mihi ſtabilite regnum: deinde, ſi de me iam tranſactum eſt, precor, ne quis Aſiae res*

ſit, quam iſte, tam iuſtus hoſtis, tam miſericors victor.

**) Hinc, ſi quis regi ſubtilem orationem de materia quadam philoſophica, aut philoſopho orationem magnificam de re militari tribueret: is profecto non ethopoeiam ſcribere, ſed Herculi ſoccos, puero cothurnos, aptare videretur. Mirus in ea re artifex eſt TERENTIVS, cuius *Eunuchum* ſi quis perlegerit, non poterit non eius ingenium in exprimendis hominum moribus, & oratione loquentibus attemperanda, mirari.

X.

Referri huc etiam ſolent progymnaſma-[illegible], veluti *fabula, narratio, chria, confirmatio, confutatio, laus, vituperatio, comparatio, locus communis, theſis* & quae ſunt huius generis alia. Verum quum de progymnaſmatibus fere innumeri exſtent libelli: nolumus nos quidem actum agere, ſed defuncti hoc, quem nobis imperauimus labore, hic ſubſiſtimus.

SYLLOGE EXEMPLORVM PRAECEPTA SVPERIORA ILLVSTRANTIVM.

PRAEFATIO.

NON animus erat initio, hanc exemplorum ſyllogen adiicere, partim quod praecepta ipſa ſatis perſpicua ſint, partim quod nuſquam deeſſe exempla luculentiſſima viderentur. Attamen, quum amici in ſcriniis meis vidiſſent nonnulla, iam olim a me diligentius elaborata, quae huic opuſculo lucis aliquid accendere poſſe exiſtimarent, eſſentque auctores, vt & iſta praeceptis ſubiicerem: nolui ego eorum voluntati refragari. Ne vero vtilitate ſua deſtituerentur iſta opuſcula: ſubinde in ora paginarum ſubieci numerum paragraphorum, adeoque praeceptorum, quorum ad normam iſta ſunt a me elaborata. Tu lector, & hoc, quidquid eſt, aequi bonique conſule, & vale.

I.

EPISTOLA,

QVA PRAXIS CAP. I. OSTENDITVR.

EGO vero (*a*) ANTONI (*b*) ſuauiſſime (*c*), tanta cum admiratione (*d*) felicitatem TVAM (*e*) intueor, vt quem tibi ea (*f*) in re non dicam anteferendum, ſed comparandum arbitrer (*g*), inueniam omnino neminem (*h*). Contigit enim TIBI, quod neſcio an vlli (*i*), vt praeter ſplen-di-

(*a*) *Vero*) Eleganter hoc additur ab initio pronomini ego, *part. I. cap.* 1. §. 20. *reg.* 1. *p.* 38.

(*b*) *Antoni*) non ANTHONI, *part. I. c.* 1. §. 8. *reg.* 1. *p.* 14. nec recte ſcripſiſſem ANTONI, per §. 6. *reg.* 2. *p.* 12.

(*c*) *Suauiſſime*) Vocatiuus enim non ſtatim ab initio, ſed plerumque poſt aliquot verba ponitur, *part. I. c.* 1. §. 19. *reg.* 1. *p.* 32. nec recte ſcripſiſſem *ſuauiſſime*, per *part. I. c.* 1. §. 7. *reg.* 3. *p.* 14.

(*d*) *Tanta cum admiratione*) per regulam XIII. §. 19. *p.* 31.

(*e*) TVAM) per regulam III. §. 6. *p.* 12. nec recte ſcripſiſſem TUAM per *reg. I.* §. 6. *p.* 16.

(*f*) *Quem tibi ea*) plura hic iunguntur pronomina. Vid. §. 19. *reg. XII. p.* 36.

(*g*) *Arbitrer*) propoſitio incidens reliquae orationi inſerta eſt. Vid. §. 19. *reg. III. p.* 33.

(*h*) *Neminem*) caſus obliqui vocis *nemo* periodum eleganter concludunt. Vid. *ibid. reg. X. p.* 35.

(*i*) *Neſcio an vlli*) elegans deſcriptio ſuperlatiui

didos natales, praeter ſummam, qua ſulges (*k*) dignitatem, extentumque vitae ſpatium, quod TIBI ſummus rerum arbiter conceſſit, filium quoque habeas, omni doctrinae virtutiſque laude multo (*l*) ornatiſſimum (*m*). Equidem, qualis eſſet aliquando futurus (*n*), iam pridem ego fretus eius indole ac praeclaro ad virtutem impetu, conieceram. Iam vero augurium iſtud meum exitu comprobante (*o*), non poſſum non (*p*) vtrique noſtrum pro eo ac debeo (*q*), gratulari (*r*). TIBI, cui eiuſmodi contigit filius, quem ne fingere quidem ac concipere meliorem poſſis: mihi, qui

tiui, de qua ſupra *part. I. c. 1.* §. 22. *p.* 46.

(*k*) *Qua fulges*) propoſitio incidens reliquae orationi inſerta. Vid. §. 19. *reg. III. p.* 33.

(*l*) *Multo*) ſolet hoc ſuperlatiuis addi. Vid. §. 20. *reg. III. p.* 38.

(*m*) *Ornatiſſimum*) ſuperlatiuum periodum eleganter concludere, obſeruauimus §. 19. *reg. VIII. p.* 35.

(*n*) *Eſſet aliquando futurus*) tempora e participiis & verbo ſubſtantiuo compoſita diuelli ſolere obſeruatum eſt §. 19. *reg. VII. p.* 34.

(*o*) *Exitu comprobante*) variatio per participium, de qua §. 22. *reg. VI. p.* 44.

(*p*) *Non poſſum non*) pro oportet. Vid. §. 22. *reg. V. p.* 48.

(*q*) *Pro eo ac debeo*) de hac formula vid. §. 19. *reg. VI. p.* 34.

(*r*) *Poſſum gratulari*) verba haec diuelluntur per regulam §. 19. *reg. VIII. p.* 35.

qui neſcio qua (*ſ*) ingenii ſollertia (*t*), de futura eius virtute ac dignitate tam vere diuinaui. Quum primum ex ephebis exceſſerat, in elegantiorum litterarum (*v*) ſtudiis incremento tam praecoci adoleuit, vt, diſceretne (*x*), an ex PLATONIS ſententia (*y*) reminiſceretur, vix poſſet a quoquam exiſtimari (*z*). Tantum ſane abeſt (*a*), vt comiſſationibus (*b*), aleae, otio, (id quod (*c*) vulgo (*d*) faciunt adoleſcentes,) quidquam attribuerit temporis, vt quibuſdam iuſto videretur diligentior (*e*), eſſent-

(*ſ*) *Neſcio qua*) vide ſupra §. 22. *reg. VI. p.* 48.

(*t*) *Sollertia*) ita ſcribendum pro *ſolertia*. Vid. §. 11. *p.* 21.

(*v*) *Litterarum*) ita ſcribendum eſt, non *litterarum*. Vid. §. 11. *p.* 20.

(*x*) *Diſceretne*) in ſententia enim dubitatiua auctores meliores non bis ponunt *an*. Vid. §. 16. *reg. VII. p.* 29.

(*y*) *Ex ſententia*) non: *iuxta Platonem* §. 15. *reg. III. p.* 26.

(*z*) *Poſſet a quoquam exiſtimari*) inter duo verba, quorum alterum ab altero regitur, eleganter aliquid interſeritur. Vid. §. 19. *reg. VIII. p.* 35.

(*a*) *Tantum abeſt*) Variatio haec commendatur §. 22. *reg. III. p.* 47.

(*b*) *Comiſſationibus*), ita ſcribendum, non *comeſſationibus*, §. 11. *p.* 19.

(*c*) *Id quod*) vid. §. 20. *reg. XI. p.* 40.

(*d*) *Vulgo*) Male dicunt *communiter*, de cuius aduerbii vſu vid. §. 15. *reg. I. p.* 25.

(*e*) *Iuſto diligentior*) iuſto comparatiuis additur. Vid. §. 21. *reg. V. p.* 39.

(*ſ*) Eſ-

ſentque, qui (*f*) frenis potius, quam calcaribus (*g*) ei opus eſſe exiſtimarent. Haec omnia niſi (*h*) quis tam magna iudicet, nihil vt (*i*) illis poſſit eſſe praeſtabilius (*k*), nae iſte iniquus eſſet rerum aeſtimator. Sed ſunt tamen longe maiora. Quemadmodum enim adhuc (*l*) condiſcipulos omnes; ita paullo poſt, vbi duodeuiceſimo (*m*) aetatis anno academiam noſtram ſalutauit, ſe ipſum vicit. Doctoribus operam dedit aſſidue, iiſque (*n*) eruditiſſimis, & in philoſophia utriſque prudentia, quanta quanta eſt (*o*), tanta induſtria eſt

(*f*) *Eſſentque, qui*) omittitur hic *aliqui*, per *regulam II.* §. 21. *p.* 42.

(*g*) *Quam calcaribus*) *quam* cum caſu vel verbo ſuo interſeritur reliquae orationi per §. 19. *reg. IIII. p.* 43. *ſeq.*

(*h*) *Niſi quis*) *ſi* & *niſi* poſt aliquot vocabula poni, obſeruauimus §. 20. *reg. X. p.* 40.

(*i*) *Nihil vt*) pro *vt nihil*. Vid. *regulam XIIII.* §. 19. *p.* 35.

(*k*) *Nihil praeſtabilius*) comparatiuus hic ponitur pro ſuperlatiuo. Vid. §. 22. *reg. I. p.* 46. & claudit periodum per *reg. VIIII. p.* 35.

(*l*) *Adhuc*) non hactenus. Vid. §. 15. *reg. II. p.* 25.

(*m*) *Duodeuiceſimo*) *viceſimo* ſcribendum eſſe, non *vigeſimo*, obſeruauimus §. 11. *p.* 21.

(*n*) *Iiſque*) de huius pronominis vſu diximus §. 20. *reg. XII. p.* 40.

(*o*) *Quanta quanta eſt*) id eſt, *tota*. Variationem hanc commendauimus §. 22. *regul. VII. p.* 48.

eſt verſatus (*p*), quanta illa eſſe, quum ſumma eſt, ſolet (*q*). Sane, qui ab eo electi fuerunt praeceptores, quemquam negabant (*r*) ſibi innotuiſſe, qui filio Tvo, quamuis paene (*t*) adoleſcenti, eſſet induſtria ingeniique acumine (*v*), vlla ex parte (*x*), comparandus. Quae quum ita ſint, fieri profecto non poterat (*y*), quin in dies (*z*) euaderet (*a*) doctior (*b*), & , quantum eruditione valeret, etiam in patria

(*p*) *Eſt verſatus*) *in aliqua re verſari* dicendum, non *circa aliquam rem*. Vid. §. 15. *reg. VIII. p.* 30.

(*q*) *Quanta illa eſſe, quum ſumma eſt, ſolet.*) Eiuſmodi deſcriptiones ſuperlatiui commendatae ſunt §. 22. *reg. I. p.* 46.

(*r*) *Negabant*) *dico*, ſequente negatione, mutatur *in nego*. Vid. §. 22. *reg. IIII. p.* 47. *ſeq.*

(*ſ*) *Quamuis*) de huius particulae vſu actum §. 15. *reg. IIII. p.* 26.

(*t*) *Paene*) non *pene*. Vid. §. 11. *p.* 20.

(*v*) *Ingenii acumine*) pro *ingenio acuto*. De hac variatione actum §. 22. *reg. III. p.* 45.

(*x*) *Vlla ex parte*) pro *ex vlla parte*. Vid. §. 19. *reg. XIII. p.* 36.

(*y*) *Fieri non poterat*) id eſt, *oportebat*. Vid. §. 22. *reg. V. p.* 48.

(*z*) *In dies*) ita diuiſim ſcribendum, non coniunctim *indies*, §. 11. *p.* 19.

(*a*) *Euaderet*) de conſtructione huius verbi vid. §. 16. *reg. I. p.* 28.

(*b*) *Doctior*) ſi *euaderet* poſt hoc vocabulum fuiſſet poſitum: moleſtior fuiſſet iunctura ob ὁμοιοτέλευτα. Vid. §. 19. *reg. XVI. p.* 37.

(*c*) *In-*

tria increbeſceret (*c*) rumor. Princeps certe, acerrimus ingeniorum cenſor, arceſſi (*d*) iuſſit (*e*) politiſſimum iuuenem, & cum eo ſeorſum (*f*) colloquutus (*g*), non multa ſolum in eum exſtare voluit clementiae argumenta, verum etiam auctor (*h*) TIBI fuit, vt ne (*i*) eum, ſi demum reuertiſſet (*k*), abs TE ſegregari patereris. Vt quiſque (*l*) in aula honeſtarum artium ſtudia maxime curabat (*m*), ita filium tuum colebat obnixiſſime, ſperabatque fore (*n*), vt eo aliquando amico, collega, & in re publica adminiſtranda ſocio, vteretur. Nec quiſquam tamen, meo quidem iudicio (*o*), fu-tu-

(*c*) *Increbeſceret*) non *increbreſceret*, §. 11. *p.* 19.
(*d*) *Arceſſi*) non *accerſi*, §. 11. *p.* 18.
(*e*) *Iuſſit*) de conſtructione huius verbi conſule §. 16. *reg. V. p.* 29.
(*f*) *Seorſum*) ita ſcribendum non *ſeorſim*, §. 11. *p.* 21.
(*g*) *Colloquutus*) non *diſcurrit*, vt vulgo dicere ſolent. Vid. *cap.* 2. §. 14. *p.* 67.
(*h*) *Auctor*) non *autor*, vel *author*, §. 11. *pag.* 18.
(*i*) *Vt ne*) pro *ne*. Vid. §. 20. *reg. XI. p.* 40.
(*k*) *Reuertiſſet*) ita CICERO, non *reuerſus eſſet*. Vid. §. 14. *reg. III. p.* 25.
(*l*) *Vt quiſque*) variatio particularum relatiuarum; *quo*, *eo*. Vid. §. 22. *reg. II. p.* 47.
(*m*) *Maxime curabat*) non ergo dicendum cum vulgo, *maximi curabat*. Vid. §. 16. *reg. II. p.* 28.
(*n*) *Fore*) de variatione hac diximus §. 20. *reg. VI. p.* 39.
(*o*) *Meo quidem iudicio*) vid. §. 20. *regul. II. p.* 38.

turam iſtam filii TVI felicitatem me praeuidit adcuratius, quippe qui ex ipſis adoleſcentiae meditamentis, qualis futurus eſſet (p) vere iudicaui. Non mirum itaque TIBI videbitur, VIR AMICISSIME, nos ambo (q) communiter (r) de ſucceſſibus iſtis ad inuidiam vſque felicibus laetari. Quod ſi (ſ) enim amicorum omnia ſunt communia, & optimus quiſque (t) amici voluptatem ſibi propriam exiſtimat: quid eſſet, quaeſo, quod (u) ego expers eſſe velim TVAE tam inſignis laetitiae? Quam ob rem eam felicitatem non TIBI ſolum, ſed nobis, quin ſaeculo (x), ac rei publicae gratulor, DEVM precatus, vt, quemadmodum vxoris, incomparabilis exempli feminae (y) praeproperum fatum rationes TVAS nuper non parum turbauit, ita contra ea (z) perce-

(p) *Qualis futurus eſset*) non *qualis fuerit*. Vid. §. 16. *reg. IIII. p.* 29.

(q) *Nos ambo*) non, vt vulgo, *nos ambos*. Vid. §. 14. *reg. I. p.* 24.

(r) *Communiter*) de vera huius aduerbii notione vid. §. 15. *reg. I. p.* 25.

(ſ) *Quod ſi*) pro *ſi*. §. 20. *reg. X. p.* 40.

(t) *Optimus quiſque*) *quiſque* eleganter iungitur ſuperlatiuis, §. 20. *reg. IIII. p.* 38. *ſeq.*

(u) *Quid eſset, quod*) pro *cur*. Vid. §. 20. *reg. VIII. p.* 39. *ſeq.*

(x) *Saeculo*) ita ſcribendum eſt, non *ſeculo*. Vid. §. 11. *p.* 21.

(y) *Feminae*) non enim ſcribendum *foeminae* aut *faeminae*. Vid. §. 11. *p.* 19.

(z) *Contra ea*) non *e contra*. Vid. §. 13. *p.* 23.

(a) IV-

ceptam ex filii fortuna laetitiam propriam TIBI eſſe iubeat ac perpetuam, donec emenſus hoc vitae ſpatium, relicto hoc virtutum tuarum herede, inter caelites ſumma illa ac ſempiterna beatitudine perfruaris. VALE. KAL. IVLIS (*a*) CIↃ IↃCCXVIIII.

II.

P R A X I S

DOCTRINAE DE PERIODIS

PART. I. CAP. II. §. 17. *ſequ.* (*b*)

SI quantum huic vniuerſo terrarum orbi fulgentiſſimum ſolis lumen prodeſt, tantum rei publicae optimi prouidentia principis prodeſſe creditur: dubitare non potes, REX POTENTISSIME, quin nos omnes tanto TVI deſiderio teneamur, quanto boreales imperii TVI gentes iucundiſſimum ſolis exortum, in diuturna iſta nocte, praeſtolantur (*c*). Quin, quum nos TVI deſiderium multo aegrius feramus: dicere non vereamur, nos illis eſſe multo infeliciores (*d*). Illis natura ſemeſtrem noctem; nobis fortuna ſex propemodum annorum caliginem ob-

(*a*) IVLIVS) pro IVLIIS. Vid. *cap.* 1. §. 6. *reg.* I. *p.* 11.

(*b*) Epiſtola adficta Suecis, diuturnam Caroli XII. regis abſentiam lugentibus.

(*c*) Periodus *quadrimembris*, qualem c. 2. §. 24. *p.* 81. *ſeq.* deſcripſimus.

(*d*) Periodus *bimembris cauſſalis*. Vid. *cap.* 2. §. 21. *p.* 75.

obiecit (*e*). Illis ſol, velut emendaturus errorem tanto diutius fulget: NOS PRINCEPS veluti experimentum patientiae noſtrae capturus tanto conſtantius fugit (*f*). O dies, o tempora, quodnam huic tanto dolori noſtro alleuamentum dabitis (*g*)? Sex iam propemodum circumacti ſunt anni, ex quo TE, REX CLEMENTISSIME, in medio victoriarum curſu amiſimus (*h*). Ex eo tempore, quid paſſa ſit Suecia, quantumque detrimenti imperium TVVM ceperit: nec barbaros, inter quos verſaris, ignorare arbitramur (*i*). Erepta TIBI eſt Liuonia, occupata Finnia, expugnata clariſſima regni tui propugnacula; nuper & Bremam Verdamque amiſimus; nec Pomerania procul abeſſe a deditione videtur (*k*). Tacemus tot ciuium exactiones, vrbium ruinas, agrorum deuaſtationes, hominum ſtrages, quibus ita exhauſtae debilitataeque ſunt prouinciae TVAE, vt ſi diutius TE caruerimus, nihil ad eas reſtituendas remedii ſupereſſe videatur (*l*). Equidem duo ſunt, quae nobis, niſi DEVS rem expediat, exitium minantur; maxima pecuniae commeatuſque inopia, & conglobata tot vicinorum potentia, qua-rum

(*e*) Periodus *bimembris contraria. ibid. not.* *** *p.* 76.
(*f*) Periodus eiuſdem generis, *ibid. p.* 76.
(*g*) Periodus ſimplex, *c.* 2. §. 19. *p.* 71. *ſeq.*
(*h*) Periodus ſimplex, *ibid.*
(*i*) Periodus trimembris. §. 23. *p.* 79.
(*k*) Periodica circumductio, §. 27. *p.* 88.
(*l*) Schoenotenes, de quo §. 27. *p.* 88.

(*m*) Pe-

rum altera his victoriam; altera nobis ſervitutem triſtiſſimam praeſagit (*m*). His malis qui mederi poſſit, invenimus profecto, praeter TE, neminem (*n*). TV ſolus nobis veluti naufragio proximis inſtar ſideris benefici exorieris (*o*). Auguſto, principi tui quam ſimillimo, praeteruehenti Puteolos adclamaſſe legimus nautas, per illum ſe viuere, per illum nauigare, per illum bonis ac fortunis frui (*p*). O vtinam Sueciae noſtrae feſtus ille atque auſpicatiſſimus illuceſceret dies, quo TE ex illo deficientis paene naturae angulo redeuntem intueretur (*q*)! Quam fauſtis TE acclamationibus eſſet exceptura? quantus futurus eſſet votorum concentus? quanta congratulatio (*r*)? Profecto non nautae tantum, ſed ſenes, iuuenes, pueri, viri, mulieres, ciues, pagani, milites, ſe per TE viuere, per TE ſpirare, per TE bonis omnibus ac fortunis frui profiterentur (*ſ*). TE enim abſente etiam victores victis viſi ſumus ſimillimi: te redeunte, victi quoque triumphabimus (*t*). Quae quum ita ſint, TE, POTENTISSIME REX, oramus, ac per communia ſacra, quibus nihil TIBI in vita carius eſt, obteſtamur, ſi TE non

tam,

(*m*) Periodus quadrimembris.
(*n*) Periodus ſimplex.
(*o*) Periodus ſimplex.
(*p*) Periodica circumductio.
(*q*) Periodus bimembris.
(*r*) Periodica circumductio.
(*ſ*) Schoenotenes & periodica circumductio.
(*t*) Periodus bimembris contraria.

(*v*) Pneu-

tamquam regem, ſed diuum quemdam tutelarem ſuſpeximus; ſi non modo bona ac fortunas; ſed ipſam vitam, & ſi quid nobis vita carius eſt, pro imperio TVO deuouimus, ſi te abſentem innumeris adhuc lacrumis ſumus proſequuti, ſi denique egeni & miſeri eſſe, dummodo TE patriamque ſaluam videremus, numquam recuſauimus: vt redeas demum in regna tua, nec nos diutius incredibili TVI deſiderio contabeſcere patiaris. (*v*).

III.

PRAXIS

DOCTRINAE DE ORNATA ORATIONE

PART. I. CAP. II. §. 29. *ſeq.*

Frontem explicate (*a*), amici, & hominis, ipſo Catone triſtioris, iocos ac facetias accipite. Non ignoratis, quam cenſorio (*b*) ſim ſupercilio, & ſatis, vt opinor, meminiſtis, ex pumice facilius aquam, quam ex me riſum, exprimi poſſe: adeo totum mihi os ad ſeueritatem ac triſtitiam na-

(*v*) Pneuma de quo §. 26. *p.* 87.

(*a*) *Frontem explicate*) ſignum pro ſignato. Vid. §. 31. *p.* 96.

(*b*) *Cenſorio*) adluſio ad antiquitates Rom. de cenſoribus. Vid. §. 33. *p.* 100. *ſeq.* ſimul etiam epitheton in ſe elegans eſt. Vid. §. 31. *p.* 96.

(*c*) Cir-

natura factum videtur. At nunc tamquam Circeo poculo inebriatus (*c*), ſubito vobis alius ac mei diſſimilis prodeo. Nullum mihi hodie excidet (*d*) verbum, niſi vrbanum, lepidum, iocoſum, facetum, ipſiſque Saturnalibus (*e*) dignum. Quum enim munus ſeneſcens (*f*) deſipere iam pridem coeperit: quid ni & nos iucundum exiſtimemus deſipere in loco (*g*), & interdum magno conatu maximas nugas agere? Quod igitur felix fauſtumque ſit (*h*), fabulam vobis narrabo, aut ſi mauultis, ſomnium, quo neſcio an ſuauius vmquam Morpheus, ille ſomniorum dator, cuiquam immiſerit. Fabulam promitto & ſomnium, ne quis veſtrum erret, aut ſibi praedictum neget. Nihil enim eorum, quae dico, verum eſſe ſcitote. Sed iam, vt diei tempus eſt, non enim

(*c*) *Circeo poculo*) imago commendatur §. 32. p. 98.

(*d*) *Verbum excidet*) translatum vocabulum. Vid. § 30. p. 91.

(*e*) *Saturnalibus dignum*) denuo ad antiquitates Rom. adluditur. Solebant enim Saturnalia omni laetitiae genere tranſigi.

(*f*) *Mundus ſeneſcens*) translatio. Vid. §. 30. p. 91.

(*g*) *Deſipere in loco*,) ſententia haec HORATII eſt: *dulce eſt deſipere in loco*. De ſententiis diximus §. 35. p. 104. Quo modo vero verſus & hemiſtichia in proſam transferri poſſint, monuimus §. 36. p. 105. *ſeq.*

(*h*) *Fauſtumque ſit*) adluſio ad formulam antiquam, qua in adloquendo populo vti ſolebant.

(*i*) De-

eſtis longiore praefatione detinendi (*i*). Scio enim, quam ſit odioſa res Circenſibus pompa (*k*). Ad rem ipſam igitur veniam: vos, ſi veneres (*l*) amatis, operam mihi date, & non auribus ſolum, atque animo, ſed & ipſis, vt ille ait, vnguiculis attendite (*m*). Deficere iam coeperat dies, & imminens crepuſculum ſtudiis meis indixerat ferias (*n*), quum me, vt fit, alia ex aliis cogitantem ſomnus paullo altior oppreſſit. Non erat in muſeo lectulus, non grabatus, in quem feſſa membra proiicerem, & tanta tamen erat deſidiae dulcedo, vt ne locum quidem mutare ſuſtinerem. Subſtratis itaque capiti quibuſdam grandioris ſtruturae libris (*o*), huic ſcilicet ceruicali indormire coepi. Nec inſolitum id hodie eſt mei ordinis hominibus; quorum plerique libris, quam in libros, incumbere (*p*) malunt. Ceterum vix requieueram, quum mihi viſus ſum iis in lo-

(*i*) *Detinendi*) haec quoque formula antiqua eſt dimittendi ſenatum.

(*k*) *Pompa*) adluſio ad ritum veterem. Vid. §. 33. *p*. 100. *ſeq*.

(*l*) *Veneres*) metonymia cauſſae pro effectu, §. 31. *p*. 96.

(*m*) *Vnguiculis attendite*) adagium. Vid. §. 34. *p*. 102. *ſeq*.

(*n*) *Indixerat ferias*) translatio. Vid. §. 30. *p*. 92. *ſeq*.

(*o*) *Staturae libris*) translatio. *Ibid.*

(*p*) *Libris quam in libros incumbere*) antanaclaſis, de qua §. 32. *num*. *I*. *p*. 98. *ſeq*. De phraſi *incumbere libris* & *in libros* vid. ſupra c. 1. §. 16. *p*. 28.

(*q*) *Va-*

locis verſari, quae poſtea in omnibus geographorum commentariis fruſtra quaeſiui, & quae nuſquam terrarum eſſe credo, niſi forte in Epicuri fuerint intermundiis. Vbique enim erat vaſtiſſima deſertiſſimaque ſolitudo (*q*), adeo, vt obſtupefactus mirarer, quo demum fato meo, ex iſto vrbano ſtrepitu in has regiones extra anni ſoliſque vias (*r*) tam ſubito inciderim. Conſilium tamen in arena capturus (*ſ*), cliuum proximum occupo, ex eoque tamquam e ſpecula (*t*), oculis emiſſitiis (*v*) omnia vndiquaque luſtro, ſi quis forte ſe obiecerit oculis meis, qui errantem ex illa moleſtiſſima ſolitudine in viam reduceret. Haec dum ago, viam ad me adfectat ſenex decrepitus, oculis turgidis, adunco naſo, barba promiſſa (*x*), qui pallii laciniis ante pectus collectis peram ingentem dorſo trahebat, baculumque dextra mouebat frequentius. Videri vobis viſi eſſetis laruam quamdam, ſi in hoc mundi ſenium incidiſſetis. Ego ſane,

(*q*) *Vaſtiſſima deſertiſſimaque*) elegantia epitheta, quibus vſus CIC. *de diuin. II*, 19.

(*r*) *Soliſque vias*) elegans deſcriptio, qua vſi ſunt VIRGIL. *Aen. VI. v.* 795. & CVRT. IIII, 8.

(*ſ*) *Conſilium in arena*) adagium, quo ſimul ad artem gladiatorum adluditur. Vid. *cap.* 2. §. 33. *p.* 100. *ſeq.*

(*t*) *Tamquam e ſpecula*) imago. Vid. §. 32. *num. V. p.* 99.

(*v*) *Oculis emiſſitiis*) elegans epitheton, quo PLAVTVS vſus eſt.

(*x*) *Promiſſa*) haec quoque epitheta commendanda.

(*y*) *Me-*

ne, tamquam ad Meduſae adſpectum (*y*), initio obrigui: mox, accedente illo propius, ex ſupercilio intellexi, cum philoſopho mihi fore negotium, adeo grauitas ex oculis, habitu, pallio, ipſaqueſapiente barba elucebat (*z*). Mirabar interim, etiam alibi terrarum homines eſſe ignaua opera philoſopha ſententia, qui ſtrumam dibapho tegunt (*a*), ſtultitiaeque ſuae praetexunt ſupercilium. Diu multumque ergo mihi addubitanti, accederemne hominem, an me ſubducerem longius, demum prius conſilium placet. Quid multis? obuiam procedo venerando nugatori (*b*), inclinatoque corpore, ac paene proſtrato: *te ego*, inquam, *mi pater, per barbam tuam, aut, ſi mauis, per genium tuum rogo, vt dicas, vbi habitem?* aut ſi Graeca tibi magis arridenr: *τίς γῆ; τίς δῆμος; τίνες ἀνέρες ἐγγεγάασι* (*c*)? Tum falſiſſimus ſenex, qui paullo ante Manliana minari imperia videbatur, labia diſtorſit, & in cachinnum ſolutus: *quem mihi*, inquit, *poetam aut hiſtrionem video. Oportet te profecto, hoſpes adhuc ferulae ſubeſſe, qui non modo obuiis omnibus nates porrigis, verum etiam* HOMERI *verſi-*

(*y*) *Meduſae adſpectum*) imago. Vid. §. 32. *num. V. p.* 99.

(*z*) *Sapiente barba*) iocoſum epitheton.

(*a*) *Strumam dibapho tegunt*) adagium, quo vſus eſt CICERO.

(*b*) *Venerando nugatori*) epitheton iocoſum.

(*c*) *τίς γῆ*) verſus HOMERI *Odyſs.* N. *v.* 233. Vid. §. 36. *p.* 105. *ſeq.*

verſiculum tenes memoria. Illud enim pueri faciunt, & qui ſunt hac aetate ipſis pueris ſtolidiores. Homerum vero hodie pauciſſimi, qui pedem ſcholae extulerunt, norunt. Ecquis enim hodie melioris aeui poetas vel a limine ſalutat (d)? Ecquis auditis Euripidis, Sophoclis, Pindari nominibus, non deos quoſdam inferos euocari (e) exiſtimat? Equidem audio, nullas hodie in terris fieri nuptias, quin feſcennina canant (f) poetae, nec mortuum vſquam efferri, quin iiſdem poetis praeficis vtamini (g): verum id quoque audio, frequentiſſimis nunc febribus concuti homines, eo quod quiſquis hos verſiculos legere ſuſtineat, febricula extemplo vexetur. Enimuero, quia te erectioris eſſe indolis animaduerto: placet hoc, quidquid eſt, humanitati dare, atque locorum hominumque ignarum in viam reducere. Primo, vt hac te ſollicitudine liberem, ego ſum vmbra Menippi, Cynici illius celeberrimi, qui quum vera paullo liberius ſcripſiſſem, ſatiras ſcribere viſus ſum. Te vero ſcias in ea loca penetraſſe, quae nefas eſt a mortalibus viuis luſtra-

(d) *A limine ſalutat*) prouerbialis loquutio, qua ſimul adluditur ad ritum veterem ſalutantium, & clientum, limini inſidentium. Vid. §. 33. *p.* 100. *ſeq.*

(e) *Deos quoſdam euocari*) adluditur ad ritum euocandi deos, in quo monſtroſis vtebantur vocabulis. Vid. §. 35. *p.* 100. *ſeq.*

(f) *Feſcennina canant*) denuo adluditur ad ritum nuptialem, de quo BRISS. *de vet. ritu nupt.* & alii.

(g) *Praeficis*) adluſio ad ritum funebrem, de quo KIRCHMANN. *de funerib. Rom.*

(h) *Ai*

luſtrari. Quare, vt ne diutius extra ſidera erres, nec viuus Rhadamanti imperia audias, comitem me tibi adiungam, & tecum excurram in terras, viſurus res mortalium, quas in peius ire, illi, qui hinc quotidie adueniunt, renunciant. Intereſt enim tua, vt hominum, quos eruditos hodie vocant, ſtultitiam ſplendidam, tamquam in illuſtri poſitam monimento intuearis, quo a puluere & radio excitatus (*h*), *in verae ſapientiae adyta te vindices, in quibus vera aliquando ac ſumma felicitate perfruaris.* Agnoui ego Cynici pus atque venenum (*i*): neque tamen me haud oblectauit dicacis ſenis vrbanitas, ac liberalis inuitatio. Quare comitem me illi do, certuſque ire, quo fata trahant, retrahantque (*k*), compoſito ad feſtinationem greſſu praeeuntem ſequor. At illud hominis monſtrum, non ire videbatur, ſed repere, egoque aegre continebam riſum, quod vmbram quoque non volitare, ſed leuatis tardiſſime veſtigiis procedere, obſeruabam. Neque hoc fugit naſutum ſenem, qui adridens: *miraris*, inquit, *inceſſum paullo, quam huius ſaeculi mores ferunt, tardiorem.* *Sed*

(*h*) *A puluere & radio excitatus*) adagium e mathematicorum ſcholis deſumtum, quo vtimur, quum aliquem ad ſublimiora ſtudia excitatum dicimus. Pueri enim ſtudia ab arena & radio auſpicabantur.

(*i*) *Cynici pus atque venenum*) hemiſtichium HORATII *Serm. I, 7. princ.* Vid. §. 36. *p.* 105. *ſequ.*

(*k*) *Trahant retrahantque*) eſt & hoc e poeta expreſſum. Vid. §. 36. *p.* 105. *ſeq.*

(*l*) *La-*

Sed ſcias velim, inuenes nos ſolidioribus immorantes ſtudiis omnem feſtinandi pruritum exuiſſe. Hodie vt quiſque vidit academiam, & tres annos in auditoriis lapis lapidi inſedit (l), viua quaedam ac ſpirans ſibi bibliotheca (m) videtur, cornicumque oculos configere (n) parat. Ita abſoluiſſe dicitur ſtudia, quem ne ſummae quidem ignorantiae ſuſpicione abſolueres (o). Adeo vere feſtinantibus vobis, & canum inſtar e Nilo bibentibus ſimul, ſimulque fugientibus, (p), pedes ad concitatiores greſſus formari non miror. Ego vero, qui in Diogenis contubernio non triennium vixi, ſed conſenui; paullo tardius progreſſus maius confeci ſpacium, quam veſtrum quiſquam hodie feſtinando conficiet. Non auſus ſum ego irritare illud ſilicernium. Quamuis enim ſatis vrbanus videretur Menippus meus: in alieno tamen regno etiam tuta omnia metui (q). Deprecatus itaque ſuſpicionem, ad alia inflexi ſermonem, conſpicatuſque procul flumen, quale illud ſit, interrogaui. Aſt ſenex Stygium illud eſſe, monuit. Eius ad ripas

(l) *Lapis lapidi*) antanaclaſis. Vid. §. 32. *num.I. p.* 98. *ſeq.*

(m) *Viua quaedam ac ſpirans bibliotheca*) elegans elogium viri eruditi, quod LONGINO datum nouimus.

(n) *Cornicum oculos configere*) adagium HORATII.

(o) *Abſolueres*) antanaclaſis.

(p) *Canis e Nilo*) adagium apud MACROB. *Saturn. II,* 2.

(q) *Tuta omnia metui*) adluſio ad ſententiam. Vid. §. 35. *p.* 104.

(r) Sa-

ripas adſtantem vidi Charonta, ſqualidum illum portitorem, qui a Menippo iuſſus ſtatim expediuit cymbam, noſque in alteram ripam tranſmiſit, vbi ingens vmbrarum turba vectorem exſpectabat. Obſtupui, vbi ſingulos fata ſua narrantes audiui. Hunc amicae dolus; illum inimici furor; iſtum luxuria & laſciuia abſtulerat, & quum percontaretur Menippus, qui ac vnde eſſent, plerique ſe e Germaniae academiis aduenire fatebantur. Eos tantum, non omnes faceſſere iuſſit Charon, nec ego cum Menippo progreſſus, quo peruenerint, ſatis animaduerti. Menippus vero pleroſque luxuria ſua occubuiſſe intelligens: *ehem*, inquit, *quanta hodie eſt ſtudiorum intemperantia? omnes ſtudioſi, vt audio, Catones facti ſunt. Ad academias enim confluunt, tamquam diuturnam ſitim explere cupientes. Mirum ni imbibiſſe litteras dicantur, qui per tot annos plus vini, quam olei, conſumunt.* Interea dum de ea re confabulamur, vrbem non adeo procul conſpicimus, ſatis, vt videbatur, populoſam, cui propiores facti in turbam armatam incidimus, tanto fremitu per vias publicas diſcurrentem, vt furerentne, an Hannibalem ante portas exſpectarent, addubitarem (r).

EXEM-

(r) Satis adparet, beneuole lector, ſatiram hanc eſſe Menippeam. Eam iuuenis confeci, notaturus academiarum corruptionem, moreſque ſtudioſorum parum compoſitos. Verum quum non ſatirae exemplum, ſed pra-

IIII.

EXEMPLVM STILI ATTICI

ad part. I. cap. 2. §. 39.

QVomodo te vetus bibliotheca tua? quomodo ſupplementum nouum? placentne libri, poſtquam tui facti ſunt? Solet id quidem. Numquam enim libelli aeque nobis cari ſunt precario, ac iure poſſidentibus. Me libraria ſupellex raro poſſidet: delectat tamen, vt mea: alioqui longa deſidia oblangui. Habet hunc finem diuturnum otium, vt ab otio deſiſtere pigeat. Vale (*a*).

V.

EXEMPLVM STILI ASIATICI

ad part. I. cap. 2. §. 40.

ETſi ſatis audacter parumque verecunde facere videor, VIR DOCTISSIME, quum te tot grauiſſimis obrutum negotiis, litteris meis

praxin regularum de ornata oratione, dare conſtituerim, nec omnes facile ferant acriora eiuſmodi remedia: licebit nobis hic filum orationis abrumpere, & partem poſteriorem ſupprimere, maxime quum fontes ornatae orationis tantum, non omnes prior haec pars oſtendat.

(*a*) Epiſtola breuis, expreſſa ex PLINII *epiſt. II,* 15.

(*b*) *Prae-*

meis nec Latine ſatis ſcriptis, & ab omni elegantia ac ſuauitate deſtitutis, interpello; quoniam tamen poſt tam diuturnam ſterilitatem proximis his menſibus libellum hunc enixum eſt ingenium meum, exiſtimaui, me contra officium facturum, niſi eumdem ad te mitterem, tuumque ei nomen praeſcriberem (*b*). Etenim quum codex, ex quo auctorem hunc maxime reſtitui, antiquus pariter atque emendatiſſimus ex bibliotheca tua mecum ſit communicatus, ſine eo autem nihil ego, quod operae ſit pretium, fuiſſem profligaturus: nemini potius hoc, quidquid eſt, muneri mitti debuerat, quam TIBI, cuius iam antea χρήσει καὶ κτήσει fuit (*c*). Accipe ergo hunc libellum ea fronte, qua ſoles omnia, quae ab amicis proficiſcuntur, & quum iam dudum humanitate omnes non modo tuae ſortis, ſed omnium omnino ordinum homines longo poſt te reliqueris interuallo, fac quaeſo, vt me nunc etiam ſpe de te concepta minus excidiſſe iure poſſim laetari (*d*). Quod ſi a te fuero conſequutus,

VIR

(*b*) *Praeſcriberem*) Tota haec ampliſſima periodus pauciſſimas continet ideas: *etſi litteris te interpellare ſubdubitem: libellum tamen hunc tibi dedicandum putaui.*

(*c*) *Κτήσει fuit*) Haec quoque copioſa periodus his paucis verbis exprimi poteſt: *communicaſti enim mecum codicem MSC.*

(*d*) *Poſſim laetari*) Tot verba has ideas complectunt: *beneuole ergo pro humanitate tua hunc libellum accipe.*

(*e*) *Diſ-*

VIR DOCTISSIME, facile omnium non modo iniqua, verum etiam peruerſa iudicia contemnam, omnibuſque illis gloriam illam anteponam, quod TIBI, tanto viro, tamque adcurato ingeniorum cenſori, induſtria mea & ſummum bene de re litteraria merendi ſtudium haud diſplicuerit (*e*). VALE.

VI.

EXEMPLVM STILI RHODII.

ad part. I. cap. 2. §. 41. (*a*)

ETſi ſatis audacter facere videor, VIR DOCTISSIME, quum te litteris meis parum Latinis interpello: quoniam tamen proximis menſibus libellum hunc edidi, putaui, pro amicitia noſtra me illum TIBI nuncupare debere. Quum enim codex MSC. quo in recenſendo hoc auctore maxime vſus ſum, e bibliotheca tua mecum ſit communicatus: exiſtimaui id munus potiore iure deberi nemini, quam TIBI, cuius iam antea id fuit. Accipe ergo hunc libellum ea, qua ſoles, humanitate, nec patere, vt me ſpe mea excidiſſe exiſtimare poſſim. Quod ſi fuero

(*e*) *Diſplicuerit*) Tota haec periodus pauciſſimas continet ideas: *dedicatione mea humaniter accepta, mihi maximam gloriam conſequutus videbor.*

(*a*) *Cap.* 2. §. 41.) ſtudio eamdem epiſtolam coarctaui, vt ſtili Aſiatici & Rhodii diſcrimen tanto luculentius perſpiciatur.

fuero conſequutus: non modo aliorum iudicia facile contemnam, verum etiam ſummam laudem gloriamque mihi adſequutus videbor. VALE.

VII.

EXEMPLVM STILI TENVIS

ad part. I. cap. 2. §. 44. (*a*)

SI id nobis contigiſſet, auditores, vt luctus, in quem incidimus, publicus, ſignis ſaltem quibuſdam nobis oſtenderetur: magno quidem moerore animi ad dicendum adgrederemur, ſed nobis tamen paullo minus videremur infelices. Verum eheu! praeter opinionem nobis accidit haec calamitas, priusque nos oppreſſit, quam id metuere poſſe videremur. Tanto ergo nos exiſtimamus infeliciores, quanto minus doloris noſtri cauſſam atque originem perſpicimus. Amiſimus eheu! REGEM, optimum non modo noſtrae aetatis, verum omnium ſuperiorum ſaeculorum principem, idque eo tempore, quo nihil ſubeſſe periculi credebamus. Bone Deus, quanta erat ciuium omnium per tot prouincias laetitia, quum meliuſcule habere REGEM increbeſceret! Aſt o vanas hominum ſpes! o incerta gaudia! In publica illa laetitia ingens nos dolor ac luctus

(*a*) Hic quoque vnum idemque exemplum tribus dicendi characteribus exprimemus. Eſt vero exordium orationis parentalis in laudem Friderici, regis Boruſſiae.

(*a*) The-

ctus incredibilis oppreſſit, intercepto rege, quem ſaluum atque incolumem eſſe, laetabundi acceperamus. Etiamſi itaque in hoc acerbiſſimo funere ipſi veluti exanimati adſtare videamur: continebimus tamen, quoad fieri poterit, lacrumas, & vel in laudibus principis noſtri non dicam praedicandis, ſed recenſendis, ſolatium quaeremus. Intereſt ſane reipublicae, intereſt poſteritatis, ne tanta principis noſtri merita vel ingrati diſſimulare, vel iuſto verecundiores ſilentio praetermiſiſſe dicamur. Quare vos auditores, vt dicturum de laudibus attento beneuoloque animo audiatis, non quod de voluntate veſtra addubitem, ſed quia mos eſt ita rogandi, rogo.

VIII.

EXEMPLVM STILI MEDIOCRIS
ad part. I. cap. 2. §. 45.

SI vel in eo nobis peperciſſet fortuna, auditores, vt triſtem illam, quae nos nihil tale cogitantes oppreſſit, tempeſtatem vel ſignificatio quaedam antecederet: maximo quidem dolore hoc parentandi officio defungeremur, ſed videremur tamen nobis, in ſumma quamlibet infelicitate, paullo feliciores. Sed iam eheu! inexſpectata in nos procella deſaeuiit, omneſque fortunas noſtras, ac propemodum ſpes ipſas, triſtiſſimo ictu turbauit. Quid ergo nobis poteſt eſſe infelicius, quorum dolori hic veluti acceſſit cumulus, vt ipſa etiam celeritate haec calamitas duplo redderetur in-

tolerabilior? Vixit enim (o triſte ac lamentabile verbum!) vixit eheu, ſaeculi noſtri delicium, ciuium amor, quo nemo vel pietate religioſior, vel iuſtitia ſanctior, vel prudentia conſultior, virtutibuſque omnibus ornatior admirabiliorque fuit: & quod maxime mens attonita luget, eo ipſo tempore viuere deſiit, quo iam conualuiſſe illum iucundo initio at poſtea triſtiſſimo errore credebamus! Bone deus, quanta tunc erat omnium laetitia, quanta congratulatio, quantus votorum per templa, curias, palatia ac priuatorum concentus, quando reuixiſſe credebamus optimum principem. Quocumque nuncius tam laetus penetrabat, omnes laetitia ſumma, optimaque ſpe implebantur, ſeque ſaluo, ipſos quoque ſaluos exiſtimabant. Aſt o vanas hominum ſpes! o incerta gaudia! Eamne infelicitatem experiri nos oportuit, vt laetantes exultanteſque tantus luctus opprimeret? Eamne ob cauſſam nos fortuna breui hac perfrui voluptate voluit, vt ea intercepta tanto acerbius adfligeremur? Ita eſt profecto, auditores: immo ita eſſe, nemo niſi rerum omnium ignarus dubitauit. Enimuero tametſi nos ipſos amiſiſſe videamur: ſuperabimus tamen, quoad fieri poterit, moerorem, & vel in meritorum eius virtutumque contemplatione quaeremus ſolatium. Hoc vnum enim exigere nobis videtur diuina anima, poſtquam ad coeleſtes illas ſempiternae felicitatis ſedes euolauit, vt ne merita illa, quae in nos exſtant, innumera vel diſſimulemus, quod ingratorum; vel tacite

prae-

praetermittamus, quod iuſto verecundiorum foret. Quum vero eius virtuti nulla vmquam par inueniri poſſit oratio: ego quidem infantiae, quam animi parum grati ſuſpicionem ſubire malui, ſtatuique, id quod veſtra pace facere liceat, breui oratione tot maximi principis merita complecti, geographorum imitaturus ſollertiam, qui maximas prouincias tabulis ſatis anguſtis ſolent delineare. Quod dum facio, quamuis ipſa, quae in animis veſtris adhuc calet, pietas ſatis magnam mihi audientiam factura videatur: tamen magis conſuetudine, quam quod id neceſſarium iudicem, a vobis etiam atque etiam peto ac contendo, vt orationi meae in eminentiſſimas maximi principis laudes excurrenti, exigui temporis attentionem ne denegetis.

VIIII.

EXEMPLVM STILI SVBLIMIS
ad part. I. cap. 2. §. 46.

SI vel hoc malo noſtro nobiſcum tranſegiſſet fortuna, vt triſtiſſima, quae nos oppreſſit, procella ſaltem ſignis quibuſdam ac ſignificationibus nobis oſtenderetur: maximo quidem cum dolore illaetabili huic parentandi officio accingeremur, at videremur tamen nobis, in ſumma quamlibet infelicitate, paullo feliciores. Verum iam eheu! inexſpectata in nos tempeſtas deſaeuiit, ceciditque fulmen, non ante praeuiſum, quam omnia quaqua verſum vno ictu

terreret, concuteret, proſterneret. Ecquid proinde nobis poteſt eſſe infelicius, quorum infelicitati hic veluti cumulus acceſſit, vt velocitate fatalis nuncii attoniti vix ſenſui noſtro ac dolori credamus? Amiſimus enim, (heu triſte ac illaetabile verbum!) amiſimus, inquam, REGEM, aeui noſtri Traianum, omnibus ſaeculis lugendum principem, qui nihil in vita, niſi laudandum, aut fecit, aut dixit, aut cogitauit, ac eo quidem tempore grande hoc coeli depoſitum amiſimus, quo iam laetitiae publicae ſenſum ex renunciata eius ſalute nobis praecipere videbamur. Bone deus, quanta erat omnium congratulatio! quam effuſa cunctorum laetitia, quum prouincias peruagaretur rumor, defunctum eſſe incomparabilem principem fatali periculo, remiſiſſe morbi pertinaciam, & melius habere eum, cuius ſalute omnium ſalus continebatur. Quocumque nuncius tam fauſtus penetrabat, tantos vbique excitabat plauſus, vt non tam REX, quam populus e diuturno morbo conualuiſſe videretur. Verum o vanas hominum ſpes! o triſtes rerum humanarum viciſſitudines! Laetantes atque ouantes tantus ſubito nos oppreſſit dolor, vt etiamnum, quid nobis acciderit, non ſine ſtupore miremur. Proditum memoriae eſt, fama mendace de Germanici ſanitate Romam perlata, auditas vbique eſſe gratulantium ac inter ſe concinentium voces: SALVAM ROMAM, SALVAM PATRIAM, SALVVM GERMANICVM: eodem vero paullo poſt morte intercepto, eum confeſtim inſequutum eſſe lu-

luctum publicum, qui nec ſolatiis vllis, nec edictis, potuerit inhiberi: lapidata tum templa, ſubuerſas deorum aras, Lares familiares in publicum abiectos, quin & partus expoſitos, tamquam infelices futuros, ſi tanto funeri ſuperſtites viuerent. Enimuero deſiderium iſtud, cum furore magis quam ratione coniunctum, non tam inuſitatus quidam, qui in defuncto Germanico enituerat, virtutum ſplendor, non tam meritorum aut praeſtitorum humano generi beneficiorum magnitudo excitauerat; quam atrocitas temporum, & Tiberii, peſſimi principis, ſaeuitia, quam Germanici reuerentia ac metu adhuc aliquantulum repreſſam eſſe Romani exiſtimabant. Nobis aliae ſunt, ac longe aequiores deſiderii rationes. Interceptus nobis eſt princeps, quo ne voto quidem aut cogitatione meliorem fingere quiſquam potuiſſet, quo nemo erat pietate religioſior, iuſtitia ſanctior, prudentia conſultior, belli paciſque artibus maior atque illuſtrior. Quem vnum in primis ſuſpiciebat Europa, quem vnum obſeruabant principes, timebant hoſtes, peregrini vero non minus ac ciues incitatiſſima pietate colebant. Talis fuit Auguſtus noſter, auditores: talis fuit publicae ſalutis ac felicitatis cuſtos, cuius ſepulcrum, nulli mortalium indefletum, piis atque adſiduis lacrumis adſpergimus, cuiuſque nominis non ſine dolore quodam vmquam poſſumus recordari. Vt paucis dicam, quae ſentio, eum lugemus principem, qui erat immortalitate, conſentientibus omnium iudiciis, digniſſi-

mus, ſi aliud patuiſſet iter ad beatam illam, ad quam omnia referebat, aeternitatem. Tametſi igitur in hoc acerbiſſimo funere non tam REGEM, quam nos ipſos efferre: non tam PRINCIPI, quam nobis exſequias ire iuſtaque facere videamur: continebimus tamen, quoad eius fieri poterit, lacrumas, & vel in meritorum EIVS virtutumque eminentiſſimarum contemplatione dolori noſtro adleuamentum quaeremus, miſerum iſtud quidem, ac luctuoſum, ſed tamen adleuamentum futurum. Id vnum enim exigere a nobis videtur ſanctiſſima anima, poſtquam relicta hac rerum humanarum caligine ad coeleſtes ſedes, vnde terris data erat, reuertit, vt diuina, quae culpare nefas, decreta religioſe veneremur, eique non muliebribus lamentis, ſed pia excelſarum virtutum ipſius memoria parentemus. Vtinam vero ſupremus felicitati eius cumulus nunc accederet, diſertus laudator. Vtinam, vt Achilli Homerus, Traiano Plinius, ſic Regi noſtro magnum ſuperſtes eſſet ingenium, quod eius imaginem ac ſimulacrum, tamquam Phidiae aliquod ſignum, aeternitati conſecraret. Verum illud praeſtare eximie, atque ita laudare REGEM, vt ſimul praeclaram ingenii laudem referas, excellentiſſimi ingenii ac conſummatiſſimae facundiae eſſet, hoc eſt, noſtrarum minime virium labor. At me, quem eloquentia non commendabit, excuſabit pietas, cui quomodocumque dicere, quam tanti principis virtutem ac ſumma in genus humanum merita tacere, aequius excuſatiuſque viſum eſt. Vos vero, auditores,

res, vt incomparabilem regem omni pietate eſtis proſequuti, ita mihi de gloria patriae deque ſaeculi noſtri miraculo verba facienti non lingua modo, ſed & animis auribuſque, fauete.

X.

LOCVS COMMVNIS

ad part. I. cap. 3. §. 11. 12.

EST ea praeclara ac laudanda principis feminae moderatio, vt non magis principem ſe eſſe, quam ſubeſſe principi, in tantoque faſtigio poſita, parum a priuatis abeſſe, exiſtimet. Hoc animo praemunita non erit caſtrorum ſocia, non irrumpet in curiam, nec figendi refigendiue leges ſibi vindicabit licentiam, a quibus omnibus eam ipſa gynaecei penetralia, ipſe ſexus pudor ſegregat (*a*). Equidem Theodoram, Iuſtiniano non tori modo, ſed & imperii conſiliorumque ſociam fuiſſe accepimus. Nec Liuiam ab Auguſti latere vmquam ſe diuelli paſſam eſſe, veteres canunt annales. Verum quam parum ſibi laudis vtraque ea ſollertia peperit, vel inde intelligas, quod facti infamia in ipſos maritos redundarit. Et ſane quis in mulieribus illis non dicam laude, ſed excuſatione dignam iudicaret impotentem

(*a*) Theſis: *principes feminae non debent ſeſe ingerere ſanctioribus maritorum conſiliis.*

tem illam dominandi libidinem? Inſidiabantur virorum adfectibus, leges ac imperii fata non publica vtilitate, ſed ſua libidine, metiebantur, modo liberis, modo adulteris, modo viliſſimis eunuchis ac gnathonibus conſultare, omnia habebant venalia. Vt paucis me expediam, ſanctioribus maritorum conſiliis, maiore fama, quam laude ſua ſeſe ingerebant (*b*). Quanto vero prudentius res ſuas compoſuit Plotina, digna Traiano coniux, digna ſaeculo illo femina, quae non alia ratione principem ſe probauit, quam quod caſtitate, modeſtia, ſanctitateque morum omnibus ſaeculi ſui feminis eminentiorem ſeſe probaret (*c*)? Ita ſcilicet eſt natura comparatum, vt feminae, ingenio variae, animoque molles, ad obſequium magis, quam imperium factae, nec tam conſiliis atque auctoritate, quam precibus ſanctiſque votis maritis prodeſſe poſſe videantur (*d*). Quare illae demum ſapiunt maxime, quae maiori ſibi gloriae ducunt, maritum habere principem, quam principi veluti demiſſo ad ſeruile obſequium cubiculario imperare (*e*).

SYL-

(*b*) Illuſtratio ab exemplo contrario Theodorae & Liuiae.

(*c*) Noua illuſtratio ab exemplo Plotinae.

(*d*) Aetiologia duplex. I. *Mulieres ad obſequium magis quam imperium factae*. II. *Principes feminae precibus potius, quam conſiliis, bene de re publica merentur*.

(*e*) Concluſio ſeu repetitio theſeos.

(*f*) Ma-

XI.

SYLLOGISMVS ORATORIVS

ad part. I. cap. 3. §. 13. ſeq.

NIſi luctus & lacrumarum ſqualor omnem nobis aciem mentis praeſtringeret, neque homines, praeſentium curioſi omnes rerum futurarum cogitationes temere abiicerent: illud profecto ſtatuendum videretur, quod qui ex miſera hac rerum humanarum caligine ad ſempiternam beatitudinem migrarint, non tam luctu, quam congratulationibus ſint a nobis proſequendi (*f*). Quum enim ita ſit natura comparatum, vt illaetabile iſtud lacrumarum officium iis demum praeſtandum ſit, quorum infelici caſu non minus, ac noſtro, adficimur: conſequens profecto eſt, vt qui ad meliora tranſierunt, non lugendos, ſed cum gratulatione dimittendos iudicemus (*g*). Ecquis quaeſo vmquam eorum conditioni illacrumauit, qui nondum in lucem prodierunt? Vel eo enim nomine luctus iſte nobis videretur ridiculus, quod qui nondum ſunt, ne miſeri quidem eſſe poſſint. Siccine vero eos, qui miſeri nondum ſunt, non lu-

(*f*) Maior propoſitio: *quicumque ex hac miſeria ad meliora euolarunt, ii non ſunt lugendi.*

(*g*) Aetiologia maioris propoſitionis prima: *luctus tantum debetur miſeris.*

lugendos, hos vero, qui miſeri eſſe deſierunt, & felicitate numquam interitura fruuntur, deflendos gemituque proſequendos iudicabimus (*h*)? Silenum ſaepe aiunt dicere ſolitum, non naſci optimum ſibi videri, proximumque, citiſſime mori (*i*); eamdemque Thracum fuiſſe ſententiam accepimus, qui natales ſuorum lacrumis atque eiulatu, funera tripudio laetitiiſque omnibus proſequebantur, mortuiſque triumphum magis decernebant, quam exſequias. Quod ſi gentes, ab omni humanitate alienae, ſuorum iacturam animo tam intrepido pertulerunt, quibus non niſi vana quaedam immortalitatis ſpes illuſit: quid nobis faciendum exiſtimabimus, quibus certiora diuinum numen pollicetur (*k*)? Nonne gratulabimur noſtris, qui hoc vitae mortalis momentum cum aeternitate, & breuem lucis vſuram cum beata illa ac ſempiterna luce commutarunt (*l*)? Quicumque ſane ex hac vita pie diſcedunt, procul ab hac rerum humanarum miſeria conſtituti, perpetuo Dei conſpectu perfruuntur. Non eos bellorum furor, non peſtilens aliquod ſidus, non

(*h*) Aetiologia ſecunda: *ſi eos non lugemus, qui nondum ſunt, qua iure lugebimus eos, qui miſeri eſſe deſierunt.*

(*i*) Illuſtratio maioris ab apophthegmate Sileni.

(*k*) Illuſtratio eius noua a conſuetudine Thracum.

(*l*) Minor propoſitio: *atqui mortui ex hac miſeria ad meliora euolarunt.*

(*m*) Ae-

non vlla alia, quae nobis incumbit, terret calamitas (*m*). Heu, quam iucunda erit illa patria! quam exoptata mutatio! ſane quum Vlyſſes Ithacae ſuae ſaxum omnibus aliarum regionum deliciis antehabuerit: quid illos putatis facturos, qui poſt diuturnos errores veluti ad portum ſempiternae felicitatis fauſto ſidere adpulerunt (*n*)? Quare, ſi ſapimus, non illacrumandum demortuorum ſorti, ſed felicitati illorum gratulandum putabimus, noſque ita potius comparabimus, vt eo, quo quemque deus iuſſerit, ordine, laeti ſequamur (*o*).

XII.

EPISTOLA FAMILIARIS

ad part. II. cap. I.

ROgaſti me ſententiam, cui potiſſimum academiae nomen a filio TVO dari velim. Verum cum non parere iniquum, tum parere ac ſententiam dicere, temerarium videtur. Quemadmodum enim de pictoribus, ſculptoribus ac poetis non niſi artifices iudicant: ita non niſi ſapientum, hoc eſt, non mei ordinis hominum, eſt, perſpicere

fa-

(*m*) Aetiologia minoris per deſcriptionem ſempiternae beatitudinis: *Dei conſpectu fruuntur, nullamque calamitatem ſentiunt.*

(*n*) Illuſtratio minoris ab exemplo Vlyſſis, & ſimilitudine a nauigantibus deſumta.

(*o*) Concluſio. *Ergo mortui non ſunt lugendi.*

ſapientes. Quantum tamen video, Fridericiana academia vel eo nomine filio debebit eſſe commendatiſſima, quod in ea iuris prudentiae ſtudium tanta cura ac induſtria excolitur, vt in ea vel Berytum vel Bononiam, ſed feliciore ſidere, renatam dixeris. Et quid diligentius quaeſo tractari debet hoc aeuo, quo ita vbique feruent lites, vt murices optent cordatiores, quibus fora & curiae ſternantur? Nulli ſane homines beatiores hodie videntur, quam qui vel maxime vacant litibus. Teſtis eſſe poteſt conſobrinus tuus, qui quum annis, vt noſti, abhinc tribus cauſſas agere in vicinia noſtra coeperit, tantam ſubito rem, tantumque corpus fecit, vt eum nuper obuium vix agnoſcerem. Quod ſi hac via perrexerit: mox eum habebimus non capite cenſum aut proletarium, ſed primi cenſus aduocatum, egregium, confidentem, loquacem, & qui vel nutu ac renutu, non ſecus ac oraculum Ammonium, omnia ciuium ſuorum fata temperabit. O egregium ac lautum in primis hominem! Vtinam vero & Quincto meo liceret eſſe aeque felici. Is ex quo pertaeſus rei ruſticae, medicinam in vrbe noſtra facere coepit, numquam Aeſculapium habuit propitium. Omnes enim vel mori, quam eius opera vti malunt. Niſi mature ſignum receptui dederit, ilicet, actum eſt, Quinctum ego meum in Quincto ipſo amiſi. Principem iuuentutis fatis triſtiſſimis nuper interceptum eſſe, iam ex ipſa fama omniumque ſermonibus intellexeris. Eam nobis iacturam nuper fecit ſereniſſimae principis ſoc-

foecunditas, enixae filium tam lepidum, tam formoſum, tam patri celſiſſimo ſimilem, vt nihil ſupra. Noua iam tenes omnia, reliqua paene vetera ſunt. Adderem equidem, me TE amare, ipſiſque oculis habere cariorem, niſi & id vetus eſset. Solum forſan illud nouum ac tantum non inuſitatum TIBI videbitur, quod ad TE propediem excurrere decreui. Inuitat me ſudum, inuitat tui amor, quo nihil mihi vmquam erit antiquius. Tu fac, vt cellas habeas pleniſſimas. Integram enim famem non ad oua tantum, ſed ad mala ipſa adferam. Ne vero mihi ſpes illa intercipiatur, cura quaeſo vt valeas *(p)*.

XIII.

EPISTOLA ELABORATIOR
ad part. II. cap. 1.

Qvum de futura arboris proceritate ex ipſa frutice liceat augurari: ſane ego te iam inde a TVA puertia ſuſpexi, praedixique multis, talem TE futurum, qualem cognitum, ducto ex praeclara indole argumen-

(p) Habes hic epiſtolam miſcellaneam. En propoſitiones:

I. *Suadeo, vt filium Halam mittas.*

II. *Conſobrinus tuus cauſſas cum plauſu agit.*

III. *Quinctius infeliciter artem medicam facit.*

IIII. *Princeps iuuentutis deceſſit, einſque in locum alius natus.*

V. *Mox ad te venturus ſum.*

(q) Eſt

mento, iudicaueram. Id vero augurium TE meum exitu nunc comprobatum video, poſtquam conſentientibus celſiſſimorum nutritorum ſuffragiis docendi TIBI munus in florentiſſima academia -- demandatum eſt (q). Quare non poſſum non vtrique noſtrum iure gratulari: TIBI, qui ſpartam nactus es, praeclara illa virtute TVA, ac parta tot vigiliis doctrina digniſſimam: mihi vero, qui de futura felicitate dignitateque TVA tam vere conieci (r). Profeſsor es, optabile ac honorificum! Quaenam enim praeclariores, quaenam TE digniores curae eſſe poſſent, quam perpolire ingenia, exponere eruditionis theſauros, & quotidie expromere aliquid atque effingere, quod ad ornanda honeſtarum artium ſtudia pertineat? Quid praeſtantius illo munere, quo cum laude atque ex fide functus non vni alicui ciuitati, id quod in ſe honorificum eſt, ſed toti prouinciae atque vniuerſae Germaniae nouas ſubinde doctiſſimorum iuuenum colonias ſubmittes? Habes profecto nunc, ALBERTE, campum, in quo TVA virtus atque inuſitata eruditio excurrat. Pietatem praecipue colere, exemploque oſtendere id, quod doces, poſſe fieri: excubare animo pro ſalute ac dignitate celeberrimae academiae:

(q) Eſt hoc exordium proprium, ab ipſa ſcribendi occaſione deſumtum. Vid. *part. II. cap.* I.

(r) Propoſitio primaria, quae per totam regnat epiſtolam. Vid. *part. II. c.* I.

(ſ) Ar-

miae: docendo diſputandoque iuuenes quotidie reddere doctiores: nihil omnino facere, nihil ſcribere, nihil cogitare, in quo ſtatim decus non eluceat, hoc demum erit, mihi crede, TVVM officium, hic labor, hae illae praeclarae cogitationes, quae in eam, quam ſuſtines, Spartam ita cadunt, vt ſine ſummo dedecore ab illa ſeiungi haud poſſint (ſ). Magna haec quidem ſunt ac laborioſa, fateor, verum etiam tanto praeclariora, ſempiternaque cum gloria coniuncta. Erit enim aliquando tempus, quo mille tibi decretas ſtatuas non ſine voluptate intelliges. Quotcumque enim TVIS auſpiciis ad veram ſapientiam ac doctrinam peruenerint, totidem TIBI ipſe viua ac ſpirantia gloriae TVAE ſimulacra conſecrabis. Atqui haec etiam tunc immortalem TE praeſtabunt, quum vitae huius perfunctus munere cum beatiſſimo illo coeleſtium animorum coetu coniungeris. (t) Quapropter macte hac virtute, macte hoc animi impetu, TVIque etiam in hoc vitae genere eſto quam ſimillimus. Ego id vnum exopto, vt qui TE in hac ſtatione collocauit, (collocauit autem ſummus rerum arbiter, deus,) idem faueat porro muneribus ſuis, nouoque iſti honori addat perpetuitatem (v). VALE.

AD

(ſ) Argumentum I. *a muneris profeſſorii praeſtantia.*

(t) Argumentum II. *a gloria, e munere iſto expectanda.*

(v) Concluſio *ſuaſoria & votiva.*

XIV.

AD

PERILLVSTREM IVVENEM

CAROLVM SIGEFRID DE PLESSE

EPISTOLA

QVA

PART. II. CAP. I. PRAXIS

OSTENDITVR.

SI meo res ageretur arbitrio, haberentque vota, quo caderent: iam TECUM ipſe eſsem, perilluſtris iuuenis, TE, dulce decus meum, amplecterer, TVAM illam praeclaram facundiam, quae ſe iam veluti in publico quodam theatro profert, coram mirarer, denique mixtus adplaudentium turbae, fructum auribus oculiſque caperem multo vberrimum. Sane iam vaſa conclamaueram, iam iter meditabar, geſtiebatque animus, & TE exoſculari, & eximium iſtud Lipſiae TVAE ornamentum IOANNEM IACOBVM MASCOVIVM, coram venerari, & ipſam almam phyluream, in qua ante hos triginta quinque annos prima honeſtioris doctrinae veluti rudimenta poſueram, cum incredibili voluptate, quam iam animo praecipere mihi videbar, aliquando reuiſere. Sed ita ſe habent res mortalium, vt multa praeter opinionem eueniant, & quam

quam te felicitatem preſſis veluti manibus tenere putes, ea momento elabatur, & quanto maiore antea ſpe animum impleuerat, tanto triſtius atque acerbius ſui deſiderium relinquat. Id equidem mihi iam accidit, perilluſtris iuuenis. Dum enim diem, quo cathedram conſcendere decreueris, conſtitutum mihi iri ſpero, interea adpetit tempus, quo ſcholae apud nos inſtaurandae, nouaeque praelectiones hibernae auſſpicandae ſunt, quo ita diſtringi ſolemus, quotquot Halae docendi munere fungimur, vt nulla nobis indulgeatur induciaria quies, ſed dies noctesque prope modum de ornanda hac Sparta ſit cogitandum. Quod itaque vnum reſtabat ſpe illa deiecto ſolatium, vt publicis his litteris TE abſentem compellarem: id mihi iam praetermittendum haud putaui. Vnde vero initium capiam, perilluſtris A PLESSE, & quae verba ſatis idonea reperiam, ad incredibilem laetitiam, qua iam TVI cauſſa perfundor, non dicam exprimendam, ſed quodam modo ſaltim ſignificandam? Equidem quum quarto ab hinc anno in Viadrinam ad me audiendum profectus, non modo contubernio; ſed & conuictu meo vtereris: fieri non potuit, quin ſtatim exoſcularer ingenium rectum ac docile, animum virtutis ſtudioſiſſimum, mores denique ſub fauſtis illuſtriſſimi patris penetralibus ita formatos, vt nihil TIBI, niſi quod cum vera laude coniunctum eſſet, expetendum exiſtimares. Hinc iam eo tempore TE, tamquam Viadrinae decus, non ſolum amare, ſed & di-

li-

ligere, aliiſque TVI ordinis adoleſcentibus, tamquam abſolutiſſimum aliquod eius virtutis, quae in illam aetatem cadit, exemplar proponere coepimus omnes, qui tum in academia illa regia docebamus. At ego potiſſimum, qui TE potiore veluti iure poſſidebam, & cui intra penates quotidiana erat in indolem iſtam TVAM penitius introſpiciendi occaſio, non ſolum TE incredibili amore complectebar, ſed & ſaepe augurabar, ac praedicebam multis, talem TE futurum, qualem iam pridem cognitum iudicaram. Quamuis vero non adeo diuturna eſſet conſuetudo noſtra, & me Halam iuſſu potentiſſimi regis migrante, TEque Lipſiam eodem tempore profecto, praeter ſpem atque exſpectationem diuelleremur: non tamen aliquid de ſpe, quam ſemel de TE conceperam, deminutum eſt, maxime, quum & praeclara omnia de incredibili diligentia TVA nunciaret fama, & TE duce vti ſcirem amiciſſimo mihi BVCHHOLZIO, quem, qua religione munere ſuo fungitur, nihil reliqui facturum noueram, vt praeclarum illum, quem naturae TVAE debes, ad quaeuis laudanda impetum nouis quotidie veluti igniculis inflammaret, & currenti, quod in prouerbio eſt, calcar adderet. Hoc vero augurium meum exitu iam quodam modo comprobante, non poſſum profecto, quin incredibilem capiam voluptatem, laetuſque laetitiis omnibus veluti triumphem. Solet patribusfamilias vix vllum eſſe ſpectaculum iucundius, quam ſi arbuſculam, ſua manu conſitam, primo flo-

re

re conueſtiri videant, quamuis haec nondum fundat fructus, ſed eos ſola ſpe, ex ipſo laetiore flore concepta, tantum praecipiat. Et mihi perinde, qui olim in TE formando aliquam operam conſumſi, nihil iucundius accidere poteſt, quam praeclarum iſtud ſtudiorum ſpecimen, quod edidiſti, ex quo tanta ad ſpem de TE iam pridem conceptam acceſſio facta eſt, vt vel ex eo flore de fructuum futurorum praeſtantia augurer, & iam non ſperem, ſed confidam, TE, vti adhuc alios TVI ſimiles, ita in poſterum TE ipſum ſuperaturum. Quare facere non poſſum, quin has ingenii ac diligentiae academicae primitias, & inclytae patriae, & illuſtriſſimo parenti, & ſplendidiſſimae familiae, & denique TIBI mihique ex animo gratuler. Patriae TVAE, Daniae, niſi me non obſtrictiſſimum faterer, nae ego eſſem hominum ingratiſſimus. Sunt mihi ibi amici, quibus olim in hac academia familiariſſime vſus ſum; ſunt cum in illuſtriſſimo regii conſilii conſeſſu, tum extra illum patroni, qui mei cauſſa omnia volunt; quin, quod praefiſcini dixerim, ipſe rex potentiſſimus, quam inuſitata clementia in me hominem peregrinum feratur, ante hoc triennium argumento fere ſtupendo oſtendit, dum me lautiſſimis, & ſplendidioribus, quam vlli alii mei ordinis homini oblatas memini, conditionibus in regnum atque academiam ſuam euocarit. Et quamuis tum ita res diſponeret deus O. M. vt fructum ex inuſitata illa regis incomparabilis clementia capere mihi non liceret: adeo

tamen ex eo tempore animo meo inſedit Daniae amor, vt eam veluti alteram patriam habuerim, & ſaepe ibi habitarit animus, quo me corpore venire prohibuit vis illa fatorum, qua rerum humanarum ordo ſeritur. Quum vero patriam quiſque ſuam, ciuitatemque, in qua vel penates ac domicilium conſtituit, vel maioribus auctus eſt beneficiis, quam feliciſſimam eſſe optet: non poſſum profecto, quin Daniam beatam praedicem, cuius futurae quoque felicitati tot erectiora ingenia, quae in ſpem poſteritatis quotidie adoleſcunt, praeludere veluti videntur. Non ſane tam opum ac potentiae magnitudo florentes ac beatas reddit res publicas, quam virorum regendi parendique arte bene atque adcurate inſtitutorum copia. Haec vera ſunt regum praeſidia, haec rerum publicarum columina, haec pignora felicitatis publicae, quibus ſublatis, non poteſt non rerum omnium conſequi perturbatio. Periiſſe Troiam aiunt, quum ea dii exceſſiſſent: at nos, qui Chriſtiana pietate imbuti ſumus, vanam illam fiduciam, a miſeris hominibus in ſimulacris ſenſu carentibus collocatam, merito iudicamus, & primum quidem deum o. m. rerum publicarum praeſidem, ac felicitatis omnis ſtatorem, ab his proximos principes bonos & rei publicae amantes, denique iuxta hos maxime viros praeclaros, & cum regnatrice illa ſapientia, longoque rerum vſu, tum virtute ac pietate eximios rei publicae ornamento ac praeſidio eſſe, contendimus, atque ideo inde merito augurium

capimus futurae felicitatis, ſi & horum ſuppetat copia, & in eorum locum adoleſcentes eminentioris fortunae atque indolis feliciter quotidie ſuccreſcant. Itaque iure meritoque Daniae TVAE TE, talem ciuem, gratulor, non modo in id omni ſtudio atque induſtria incumbentem, vt aliquando de tam inclyta patria, prout occaſio fuerit, bene mereri poſſis, ſed etiam praeſidia illa, quae ad beatitudinem rerum publicarum tuendam amplificandamque pertinere videntur, iam aliqua ex parte conſequutum. Quam incredibili porro laetitia nunc Illuſtriſſimum patrem TVVM perfundi credibile eſt, quum iam votis perfrui, & inſignis illius curae ac ſollicitudinis, qua egregiam filiorum trigam educauit, fructum capere coeperit? Nonne opinabile eſt, eum hac filii optimi virtute magnopere delectari, ſeque ſibi veluti poſteritati intereſſe videri? Quare & huic, quippe de me optime merito, talem filium vehementer etiam atque etiam gratulor, deumque veneror, vt faueat porro muneribus ſuis, tantoque bono & incrementa addat, &, quod vel maxime ad ſolidam felicitatem pertinet, perpetuitatem. Quid vero dicam de ſplendida familia TVA? Eſt ea ex flore iſto delibato nobilitatis Germanicae, qui ſe longe lateque diffudit per Europam, viroſque protulit pace belloque magnos, & qui meritis in rem publicam immortalem ſibi gloriam apud poſteros pepererunt. Memoriae proditum eſt, Q. Maximum, P. Scipionem, & alios ciuitatis Romanae praeclaros vi-

ros,

ros, ſolitos ita dicere, quum maiorum imagines intuerentur, vehementiſſime ſibi animum ad virtutem accendi. Scilicet non ceram illam, neque figuram, tantam vim in ſe habere putabant, ſed memoria rerum geſtarum eam flammam egregiis viris in pectore creſcere, neque prius ſedari, quam virtus eorum famam atque gloriam adaequarit. Scio TIBI, per illuſtris A PLESSE, has maiorum imagines non minus ſaepe ſomnum excuſſiſſe, quam Themiſtocli trophaea Miltiadis: neque dubito, quin identidem cogitaueris, non eſſe eam veram nobilitatem, quam quis a maioribus iure hereditario acceperit, ſed cui accedat maiorum exemplis excitata virtus, quaeque decus illud iiſdem artibus ac facinoribus, quibus primum partum eſt, tueatur. Et ſane quid reſpondebunt illi maioribus ſuis, qui nobilitatem ſuam opeſque, maiorum virtute partas, incitamento ſibi eſſe patiuntur ad luxum & inertiam? qui turpi otio tranſigunt vitam, veluti pecora, numerus tantum, & fruges conſumere nati? qui denique tantum ignominiae reddunt maioribus, quantum ab his dignitatis veluti per manus traditum acceperunt? Noluiſti autem TV, perilluſtris A PLESSE, iis TE ſimilem praeſtare, ſed maiorum tuorum, ac domeſtico maxime illuſtriſſimi patris & patrui TVI exemplo excitatus, id egiſti omni animi contentione, vt per eorum veſtigia pleno gradu incederes, TEque dignum tam ſplendida familia, dignum illis maioribus, quos iam pridem fama veluti conſecrauit,

prae-

praeſtares. Quam ob rem vti mactum TE hac virtute eſſe iubeo, perilluſtris iuuenis: ita & genti PLESSIAE hoc nouum decus etiam atque etiam gratulor, & vt ei in poſterum maximo ornamento ſis, & opto, & fretus praeclara TVA indole, id futurum auguror. Non miraberis, tam tarde me ad praecipuum officium TIBI ipſi gratulandi, accingi. Non enim noſtra ſunt, quae nobis vel fortunae beneficio, vel ſtudio noſtro obtigerunt, bona: ſed ſibi praecipue ea cum Deus, bonorum omnium largitor, tum maxime patria, parentes, cognati, atque amici vindicant, niſi quis forte, in Epicuri hortulis inſtitutus, omnia ad ſe referat, nihilque ſe, niſi ſui cauſſa, facere debere exiſtimet. Itaque prius illis gratulandum fuit, ad quos fructus vigiliarum TVARVM in poſterum vel maxime pertinebit, nec eſſet, quod gratularer TIBI, ſi nihil vtilitatis ex bonis TVIS ad quemquam mortalium pertingeret. Dixiſſe olim aiunt philoſophum, ſe, ſi a deo id beneficii impetraret, vt coeleſtia illa corpora, eorumque motum concentumque ſuauiſſimum coram intueretur, parum tamen inde capturum eſſe voluptatis, ſi in haec inferiora remiſſus, neminem, quem harum rerum participem facere poſſet, reperiret. Perinde TIBI ipſi, qui non TIBI ſoli, ſed patriae TVISque TE natum eſſe intelligis, parum iucunda futura eſſent omnia, quae TIBI tot vigiliis peperiſti, decora, niſi aliis perinde, ac TIBI ipſi, ſalutaria atque vtilia eſſent. Quae quum ita ſint, TIBI ego non tam doctri-

nam, quamuis & illa ſit omni laude digniſſima, gratulor, quam eam mentem, qua omnia refers ad ſalutem rei publicae, nihilque diſcere vel infigere animo cupis, niſi quod patriae aliquando emolumento ornamentoque ſit futurum. Faueat vero Deus & huic conſilio TVO, occaſionemque TIBI oſtendat quam primum, praeclaras illas animi dotes litterarumque ſeueriorum praeſidia in vſum publicum proferendi. Denique & mihi gratularer, cui breuis illa opera, quam formando ingenio TVO impendi, tam feliciter ceſſit, niſi verendum eſſet, ne, quidquid de me dixero, paullo iactantius dixiſſe videar. Itaque hic abrumpam potius filum orationis, quam vt quidquam, quod cum mea laude coniunctum ſit, attexam. Prius quam tamen id fiat, deum O. M. precor veneror que, vt TE, confecto ſtudiorum curſu, ſaluum ac ſoſpitem patriae ac illuſtriſſimi patris amplexibus reſtituat, meque eum diem videre patiatur, quo TE, illuſtri loco poſitum, colant amentque boni omnes, ciuem patria ſua digniſſimum, illuſtriſſimi parentis delicium, gentis PLESSIAE ornamentum, denique, ſi & hoc addere liceat, praeſidium & dulce decus meum. Vale. Hal. XI. Kalend. Nouembris cIↃ IↃCCXXXV.

INDEX I.

CAPITVM.

Prooemium. pag. 1
PARS I. De generalioribus terſae Latinitatis fundamentis. 7
Cap. I. De fundamentis ſtili grammatici. 7
Cap. II. De fundamentis ſtili rhetorici. 49
Cap. III. De fundamentis ſtili philoſophici. 173
PARS II. Specialis de variis ſcriptoribus in ſoluta oratione vſitatis. 191
Cap. I. De epiſtolis. 191
Cap. II. De orationibus conſcribendis. 208
Cap. III. De panegyricis. 228
Cap. IIII. De dialogis. 238
Cap. V. De inſcriptionibus. 248
PARS III. De variis cultioris ſtili facultatem adſequendi ſubſidiis. 264
Cap. I. De auctorum lectione. 264
Cap. II. De imitatione. 305
Cap. III. De variis ſtili exercitiis. 328
SYLLOGE exemplorum praecepta ſuperiora illuſtrantium. 339
Praefatio. *ibid.*
I. Epiſtola qua praxis cap. I. oſtenditur. 340
II. Praxis doctrinae de periodis. 347
III. Praxis doctrinae de ornata oratione. 349
IIII. Exemplum ſtili Attici. 359
V. - - Aſiatici. 359
VI. - - Rhodii. 361
VII. - - tenuis. 362
VIII. - - mediocris. 363
VIIII. - - ſublimis. 365

X. Locus communis. 369
XI. Syllogiſmus oratorius. 371
XII. Epiſtola familiaris. 373
XIII. - - - elaboratior. 375
XIIII. Epiſtola ad perilluſtrem Carolum Sigfrid de Pleſſe, qua part. II. cap. I. praxis oſtenditur. 378

I N-

INDEX II.
AVCTORVM.

A

AEliani variae hiſtoriae. 111
Aelii Spartiani Peſcennius Niger. 230
Aeſchines ſcholam rhetoricam Rhodi inſtituit. 115. humili ſtilo vtitur. 152. dialogos ſcripſit. 239
Alberti de Albertis theſaurus eloquentiae ſacrae & profanae. 169
Albini introductio in Platonis dialogos. 242
Allatius (*Leo*) de erroribus magnorum virorum in dicendo. 275
Ammianus Marcellinus vid. Marcellinus.
Andreae (*Io. Val.*) quo loco ſales eius habendi. 146
Anglerii (*Petr. Mart.*) epiſtolae. 194
Aphthonii progymnaſmata. 182
Appianus de bello ciuili. 115
Apuleius, eius Latinitas. 288. ineptit in epitherorum vſu. 127. καλλωπισμὸν infeliciter adfectauit. 137. proprietatem tamen orationis Latinae ſeruat. 288. de eo Melanchthonis iudicium. 288
Aquinas (*Thomas*) vid. Thomas Aquinas.
Ariſtophanis Nubes. 214
Ariſtotelis libri rhetoricorum 70. de arte rhetorica. 190
Aringii (*Henr.*) medulla variarum, earumque in orationibus vſitatiſſimarum connexionum. 192
Arriani diſſertationes Epicteticae. 145
Artemonius Ariſtotelis epiſtolas exſcripſit. 163
Aſchami (*Rogerii*) epiſtolae. 197

Digitized by Google

Aſconius Pedianus ad Ciceronis diuinationem. 20
Athenaei deipnoſophiſtae. 147
Auguſtini (*Aurel.*) epiſtolae. 194. de ciuitate Dei. 281
Aurelius Victor de viris illuſtribus. 115
Auſonii Griphus. 117. epiſtolae. 206

B.

Baldus obſcure ſcripſit. 144
Baldi (*Bernardin.*) epiſtolae. 193
Barclaii (*Io.*) ſtilus qualis. 137
Barlaeus (*Caſp.*) in eius orationibus quid deſiderandum. 227
Barthii (*Caſp.*) aduerſaria. 303
Bartolus obſcure ſcripſit. 144
Baudius (*Dom.*) eius ſtilus. 105. epiſtolae. 197. in eius orationibus quid deſiderandum. 227
Becmanni (*Io. Chriſtoph.*) praecognita mors. 148
Bembus (*Petr.*) formulas iurandi profanas adhibuit. 98. eius epiſtolae. 196
Bergerus (*Io. Guil.*) eius de naturali pulcritudine orationis liber commentarius. 137. panegyrico dicendi genere celebris eſt. 235
Berneggerus (*Matth.*) eius & Io. Kepleri epiſtolae mutae. 194. eius & Guil. Schickardi epiſtolae. 194
Boecleri (*Io. Henr.*) orationes panegyricae. 232. muſeum. 249. de characteribus politicis Velleianis. 282
Boehmerus (*Iuſt. Chriſtoph.*) panegyrico dicendi genere laudem ſibi peperit. 233
Bouillii (*Conr.*) epiſtolae. 193
Boxhornius (*M. Zuer.*) in eius orationibus quid deſiderandum. 227
Brerevvood (*Eduard.*) ſcrutinium linguarum. 265
Briſſonius (*Barnab.*) de formulis & ſollemnibus populi Romani verbis. 101. terſa ac pura ora-

oratione iuris prudentiam tractauit. 144. eius liber parergon. 301
Britanni (*Robert.*) ratio conſcribendarum epiſtolarum. 192
Bruyere *de la* characteres. 335
Buchnerus (*Auguſt.*) de commutata ratione dicendi. 42. eius epiſtolae. 197. eius orationes commendantur. 228. eius panegyrici laudati. 232
de Buri (*Rich.*) epiſtolae. 194
Burmannus (*Petr.*) pigritiam laudauit. 214. eius panegyrici laudem merentur. 233. eius ſylloge variarum epiſtolarum doctorum virorum. 194
Busbequii (*Aug. Giſl.*) epiſtolae. *ibid.*
van Bynkershoek (*Cornel.*) obſeruationes. 65

C

Caelii Rhodigini lectiones antiquae. 229
Caeſar (*C. Iul.*) ſtilo Rhodio vſus. 114. an tenui. 119. perſpicuus eſt. *ibid.* eius lectio commendatur. 274
Caius ICtus. 61
Calcagnini (*Cael.*) epiſtolae. 194
Camerarii (*Ioach.*) epiſtolae 197
Capella (*Marcian.*) eius Latinitas. 289
Capitolinus (*Iul.*) hiſtoriae Auguſtae ſcriptor. 284.
Carteſius ſ. des Cartes (*Renat.*) dilucide ſcripſit. 145. eius epiſtolae. 193
Caſa (*Io.*) eius orationes commendantur. 228
Caſauboni (*Iſaac.*) epiſtolae. 194
Caſelii (*Io.*) epiſtolae. 194. eius orationes commendantur. 228
Caſſiodorus ſtilum ſublimem frigide adfectauit. 124.
Caſtellio (*Seb.*) myſteria chriſtiana vocibus pro-

ſauis expoſuit. 64. iudicium de eius verſione bibliorum ſacrorum. 64
Catonis de re ruſtica liber qualis. 281
Catulli Carminum libri. 58
Cauſſinus (*Nicol.*) de eloquentia ſacra & profana. 85
Cellarius (*Chriſtoph.*) eius ortographia Latina commendata. 12. antibarbarus. 22. curae poſteriores. 23. diſſ. de origine linguae Italicae. 55. 264. praefatio ad panegyricos veteres. 230. auctores duodecim panegyricorum edidit. 231. panegyrico dicendi genere laudem ſibi adquiſiuit. 233
Celſus (*Cornel.*) de arte medica. 143. in ea ὑπομνηματικὸν dicendi genus elucet. 143. eius ſtilus. 144. 288
Celtes (*Conrad.*) de conſcribendis epiſtolis. 192
Cenſorinus de die natali. 64. 288
Chryſoſtomus (*Dio*) eius ſtilus. 106. orationes. 110. exſilium laudauit. 214
Cicero (*Marcus Tullius*) eius ſtilus Aſiaticus. 113. vtitur nonnumquam in epiſtolis ad diuerſos ſtilo tenui. 119. dialogi eius an imitandi. 151. quo ſtilo conſcripti. 160. *ſeq.* eius epiſtola ad Quinctum fratrem I. omnium aliarum regina. 164. in dialogis ſcribendis excelluit. 239. an ſolus legendus. 266. eius epiſtolae quaenam elegantiſſimae. 271. eius Cato Maior & Laelius commendantur. 273. eius libri philoſophici quo ordine legendi. 273. eius orationes ſelectae. 275
Claudianus (*Claud.*) eius ſtilus. 294
Clerici (*Ioan.*) ars critica. 75
Coerberus (*Caſp.*) panegyrico dicendi genere laudem meruit. 234
Columella, eius Latinitas & ſtilus. 145. 282
Comminaeus, eius ſtilus grauis. 149
Conringii (*Herm.*) cenſura diplomatis Linda-

uien-

tienſis 14. epiſtolae. 194
Coraſii (*Io.*) epiſtolae. 194
Cornel. Nepos ſtilo Rhodio vſus. 114. diffuſior aliquando eſt. 149. perſpicuus. 149. cur legendus. 269
Cornutus ſcholiaſtes aenigma quoddam Perſii ſoluit. 130
Cortius Salluſtium edidit. 18
Cragius (*Nic.*) de republ. Lacedaemoniorum. 109
Craſſus. 5
Cuiacius terſa ac pura oratione iuris prudentiam tractauit. 144
Cunaei (*Petr.*) ſatira Menippea Sardi venales. 107
Cunaei epiſtolae. 196. eius orationes commendantur. 228
Curtius (*Q. Rufus*) an auctor venuſtus eſſe videatur. 149. eius Latinitas. 149. & 277. vtitur hyperbolis. 150. poeticis loquutionibus. 151. acuto ſtilo. 168. eius deſcriptiones quales. 337

D

Dannhauerus (*Io. Conr.*) in eius orationibus quid deſiderandum. 227
Dauſqueii (*Claud.*) orthographia commendata. 8
Dedekenni (*Io.*) obſeruationes poeticae. 166
Demetrius Phalereus de eloquutione. 86
Demoſthenis orationes. 211
Deſpauterii (*Io.*) ars epiſtolica. 192
Diogenes Cynicus cur Socrates furens dictus. 146
Dionyſius Halicarnaſſeus. 163
Dionyſii *Longini* liber de ſublimi obſcurior. 108
Dodvvellus (*Henr.*) eius praelectiones Cambdenianae. 284
Donati ſcholia in Terentium. 271
Douſa (*Ian.*) in Petronium. 68

Druſii (*Ian.*) epiſtolae. 194
Dukeri (*Car. Andr.*) opuſcula de Latinitate veterum ICtorum. 19

E

Eginhardus in vita Caroli M. Suetonium exſcripſit. 310
Emporius de ethopoeia. 117
Ennodius notatur ob allegorias nimias. 95
Epicharmus iocoſo dicendi genere vſus. 159. ob ſententiarum grauitatem commendatur. 180
Epicurus nulla translatione vſus eſt. 130. 144
Eraſmus (*Deſiderius Roterodam.*) multa pro adagiis habuit quae hoc nomen non merentur 103. *ſeq.* eius ſtilus. 152. 161. eius colloquia laudantur. 152. epiſtolae. 197. eius panegyricus. 332
Eremita (*Dan.*) eius panegyrici laudati. 233
Erythraeus (*Ian. Nic.*) vero nomine *Io. Vict.* Roſcius epiſtolae. 196. Pinacotheca. 228. eius dialogi venuſti. 239
Eumenii panegyricus qualis. 231
Euripidis ſententiae e media philoſophia depromtae. 180
Eutropii Latinitas. 269
Eutyches. 20

F

Fabri (*Honorati*) epiſtolae. 195
Fabri (*Tanaqu.*) epiſtolae. 194. methodus legendi auctores, qua in filio inſtituendo vſus eſt. 266
Fabii inſtitutiones oratoriae. 131
Fabretus (*Raph.*) inſcriptiones collegit. 248
Fabricii Bibliotheca Graeca. 242

Far-

Farneſius (*Henr.*) de imitatione Ciceronis, ſeu de ſcribendarum epiſtolarum ratione. 192
Ferrarius (*Octau.*) eius panegyrici. 232. inſcriptionibus delectatus eſt. 249
Ferretius (*Io. Bapt.*) inſcriptionum collector. 248.
Feſtus. 9
Ficini (*Marſil.*) epiſtolae. 193
Flaminii (*M. Ant.*) epiſtolae. 194
Florus, eius Latinitas. 283. ſaepe vtitur hyperbolis. 93. 124. 151. nec non ſtilo poetico. 142. exclamationibus. 150. & poeticis loquutionibus. 151
Fontanini vindiciae diplomatum. 11
Freinshemii (*Io.*) orationes. 195
du Freſne (*Car.*) Gloſſarium mediae & infimae Latinitatis. 55. diſſertatio huic praemiſſa. 264
Friſchlinus (*Nicod.*) paraphraſtes poetarum feliciſſimus. 332
Frontini (*Sext. Iul.*) ſcripta. 287

G

Galilaeus a Galilaeis librum de ſyſtemate mundi cur dialogiſtica methodo conſcripſerit. 239
Gallicanus (*Vulcatius*) hiſtoriae Auguſtae ſcriptor. 284
Gaſſendus (*Petr.*) de vita & moribus Epicuri. 129
Gellius (*A.*) a quibuſdam Agellius vocatur. 287. eius noctes Atticae. *ibid.* non eſt inter elegantiſſimos ſcriptores. 47
Giſanii (*Obert.*) praefatio in Lucretium. 19. obſeruationes ſingulares in linguam Latinam. 53
Goldaſti (*Melch.*) epiſtolae. 194

Golzii (*Hubert.*) index litterarum ſingularium, quae integras voces deſignant, ex numis. 17
Gorgias (*Leontinus*) ob ſimilitudinem periodorum reprehenſus eſt. 89. eius oratio ſophiſtica. 137
Graeuius (*Io. Georg.*) eius epiſtolae. 197. panegyricis ſcribendis laudem ſibi adquiſiuit. 233. eius theſaurus antiquitatum Romanarum. 260
Gregorii Nazianzeni epiſtola ſingularis de epiſtolis conſcribendis cum Ad. Theod. Siberi commentario. 191
Gronouius (*Io. Frid.*) ad Liuium 26. in Senecam. 66. in Ouidium. 167
Grotii (*Hugonis*) epiſtolae. 194
Gruteri (*Ian.*) theſaurus inſcriptionum. 16. 248. epiſtolae. 194. fax critica. 303
Gudius (*Marquard.*) eius noua collectio inſcriptionum. 249. multas inſcriptiones in exemplari ſuo Gruteriano ex ipſis marmoribus emendauit. 258
Gundlingius (*Nic. Hier.*) bene de opuſculis Io. Caſae meritus. 228. eius panegyrici quales. 233
Guntheri Latinitas reſtituta. 52
Gutherius (*Iac.*) de iure manium. 255

H

Hadrianus, Cardinalis, de ſermone Latino. 52
Hauerus (*Dan.*) eius ſtilus. 106
Heineccii (*Chriſt. Gottl.*) ſyntagma antiquitatum Romanarum, iuriſprudentiam illuſtrantium. 101
Helmontius obſcure ſcripſit. 145
Heraclitus ſcriptor obſcurus. 145
Hermogenes περὶ ἰδεῶν, ſiue de ideis. 127.

cur

cur ξυςὴρ ſcalptor adpellatus. 129
Heumanni iudicium de Lipſii ſtilo. 69
Hieronymus aduerſus Iouinianum. 53. eius epiſtolae. 194
Horatius (*Q. Flaccus*) notatus. 94. eius ſtilus qualis. 292
Horſtii (*Iac.*) epiſtolae. 194
Hotomannus terſa ac pura oratione iuriſprudentiam tractauit. 144
Hyginii (*Iul.*) fabulae. 59

I

Iamblichus de myſteriis Aegyptiorum. 145
Ienſii collectanea purae & impurae Latinitatis. 52
Iſaeus rhetor ſtilum Atticum corrupit. 111
Iſocrates rhetor ob ſimilitudinem periodorum reprehenſus eſt. 89
Iunii (*Melch.*) methodus eloquentiae. 4. ſcholae rhetoricae de contexendarum epiſtolarum ratione. 192
Iuſtinianus. 61
Iuſtinus, Trogi epitomator, eius Latinitas. 284
Iuuenalis ſatirae. 95

K

Kappius (*Io. Erhard.*) Ienſii collectanea purae & impurae Latinitatis edidit. 52. item Vauaſſoris lib. de vi & vſu verborum, & de dictione ludicra. 22
Keplerus (*Io.*) eius & Matth. Berneggeri epiſtolae mutuae. 194
Ker (*Io.*) obſeruationes linguae Latinae. 52
Krebſii (*Io. Aug.*) diſſertatio de ſtilo Lactantii Firmiani. 289

Digitized by Google

Golzii (*Hubert.*) index litterarum ſingularium, quae integras voces deſignant, ex numis. 17
Gorgias (*Leontinus*) ob ſimilitudinem periodorum reprehenſus eſt. 89. eius oratio ſophiſtica. 137
Graeuius (*Io. Georg.*) eius epiſtolae. 197. panegyricis ſcribendis laudem ſibi adquiſiuit. 233. eius theſaurus antiquitatum Romanarum. 260
Gregorii Nazianzeni epiſtola ſingularis de epiſtolis conſcribendis cum Ad. Theod. Siberi commentario. 191
Gronouius (*Io. Frid.*) ad Liuium 26. in Senecam. 66. in Ouidium. 167
Grotii (*Hugonis*) epiſtolae. 194
Gruteri (*Ian.*) theſaurus inſcriptionum. 16. 248. epiſtolae. 194. fax critica. 303
Gudius (*Marquard.*) eius noua collectio inſcriptionum. 249. multas inſcriptiones in exemplari ſuo Gruteriano ex ipſis marmoribus emendauit. 258
Gundlingius (*Nic. Hier.*) bene de opuſculis Io. Caſae meritus. 228. eius panegyrici quales. 233
Guntheri Latinitas reſtituta. 52
Gutherius (*Iac.*) de iure manium. 253

H

Hadrianus, Cardinalis, de ſermone Latino. 52
Hauerus (*Dan.*) eius ſtilus. 106
Heineccii (*Chriſt. Gottl.*) ſyntagma antiquitatum Romanarum, iuriſprudentiam illuſtrantium. 101
Helmontius obſcure ſcripſit. 145
Heraclitus ſcriptor obſcurus. 145
Hermogenes περὶ ἰδεῶν, ſiue de ideis. 127.

cur

cur ξυςὴρ ſcalptor adpellatus. 129
Heumanni iudicium de Lipſii ſtilo. 69
Hieronymus aduerſus Iouinianum. 53. eius epiſtolae. 194
Horatius (*Q. Flaccus*) notatus. 94. eius ſtilus qualis. 292
Horſtii (*Iac.*) epiſtolae. 194
Hotomannus terſa ac pura oratione iuriſprudentiam tractauit. 144
Hyginii (*Iul.*) fabulae. 59

I

Iamblichus de myſteriis Aegyptiorum. 145
Ienſii collectanea purae & impurae Latinitatis, 52
Iſaeus rhetor ſtilum Atticum corrupit. 113
Iſocrates rhetor ob ſimilitudinem periodorum reprehenſus eſt. 89
Iunii (*Melch.*) methodus eloquentiae. 4. ſcholae rhetoricae de contexendarum epiſtolarum ratione. 192
Iuſtinianus. 61
Iuſtinus, Trogi epitomator, eius Latinitas. 284
Iuuenalis ſatirae. 93

K

Kappius (*Io. Erhard.*) Ienſii collectanea purae & impurae Latinitatis edidit. 52. item Vaſſoris lib. de vi & vſu verborum, & de dictione ludicra. 22
Keplerus (*Io.*) eius & Matth. Berneggeri epiſtolae mutuae. 194
Ker (*Io.*) obſeruationes linguae Latinae. 52
Krebſii (*Io. Aug.*) diſſertatio de ſtilo Lactantii Firmiani. 279

Krie-

Kriegkii (*Ge. Nic.*) diſſertatio de ſophiſtarum veterum eloquentia. 2

L

Lactantii inſtitutiones diuinae. 47. eius ſtilus. 143. 279. eius liber de mortibus perſequutorum. 279
Laertius. 129
Lampridius (*Ael.*) hiſtoriae Auguſtae ſcriptor. 284.
Langueti (*Huberti*) epiſtolae. 194
Latinii (*Latini*) epiſtolae. 196
Launoii (*Io.*) epiſtolae. 194
Laurentius (*Caſp.*) Hermogenem περὶ ἰδεῶν, ſiue de ideis, Graece & Latine edidit. 128
Liceti (*Fortunii*) epiſtolae. 194
Lipſius (*Iuſtus*) eius ſtilus qualis. 69. 106. 308. rhetoricatur, vel comicum agit. 142. eius orationes elegantiſſimae. 287. orationes octo Ienae recuſae. 69. inſtitutio epiſtolica. 192. epiſtolae. 194. 197. eius dialogi venuſti. 239
Liuius (*Tit.*) eius ſtilus. 276
Longinus (*Dionyſ.*) eius liber περὶ ὕψους ſiue de ſublimitate eſt obſcurior. 108
Lubinus (*Eilhard.*) paraphraſtes poetarum. 332
Lucanus (*Annaeus*) eius ſtilus. 293
Luciani dialogi. 138. elegantiſſimi. 161. 239. laudantur. 153. muſcam & podagram laudauit. 214. eius apologia ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. 231.
Lucretius (*T. Carus*) eius ſtilus. 292. ei limam admouit Cicero. *ibid.* eum imitatus eſt Virgilius. 311
Lullius obſcure ſcripſit. 145
Lyſias ſtilum Atticum corrupit. 112

Ma-

M

Mabillonius de re diplomatica. 11. eius ſupplementum libri de re diplomatica. 13
Macrobius (*Aurel. Theodoſ.*) Athenaei imitator in dialogis ſcribendis. 239. eius lectio cur commendanda. 289
Maffei (*Scip.*) praefatio Hilarii operibus praemiſſa. 15. Galliae antiquitates quaedam ſelectae atque in plures epiſtolas diſtributae. 195. in quibus inſcriptiones collegit. 249
Magno de notis. 16
Maianſii (*Greg.*) epiſtolarum libri VI. 194. in quibus inſcriptiones occurrunt. 249
Maioragius (*M. Ant.*) lutum laudauit. 214. eius orationes commendantur. 228. eius dialogi venuſti. 239
Malagonellus (*Ant.*) eius panegyrici quales. 233.
Malebranche de inquiſitione veritatis. 147
Maluaſia (*Car. Caeſ.*) inſcriptiones collegit. 249.
Manutii (*Aldi*) quaeſita per epiſtolas. 194. orthographia. 20. quo ſtilo eius epiſtolae ſcriptae. 164. notatur ob adhibitas iurandi formulas profanas. 98
Manutii (*Paull.*) epiſtolae. 196. de eis iudicium Scioppii. 195. noſtrum. 196
Marcellinus (*Ammian.*) notatur ob nimias translationes. 95. eius Latinitas. 285
Marcianus. *Vid.* Capella.
Mareſii (*Roland.*) epiſtolae. 69. 194
Maſenii (*Iac.*) argutiae familiares. 153. palaeſtra. 166. ars argutiarum. 169
Mela (*Pompon.*) *Vid.* Pomponius Mela.
Melanchthon (*Philippus*) purius ſcribere docuit philoſophos. 144

Menagii (*Aegid.*) amoenitates iuris ciuilis. 9
Menagiana. 147
Menander. 180
Menckenii (*Io. Burchard.*) Charlataneria eruditorum laudata. 214
Meurſii (*Ioan.*) miſcellanea Laconica. 110. de Rhodo. 115. Areopagus. 210
Micraelius de copia verborum. 42
Minucius Felix dialogum egregium pro chriſtiana religione conſcripſit. 239. eius Latinitas. 274. eius dialogus in mythologia nos inſtruit. *ibid.*
Molierius iocorum *burleſque* dictorum artifex. 160.
Montaltii (*Lud.*) epiſtolae. 194
Morhoſius (*Ge. Dan.*) de pura dictione, cum not. *Io. Laur.* Mosheuii. 52. de Patauinitate Liuii. 268. diſſert. de ἐνθυσιασμῷ vel furore poetico. 68. collegium epiſtolicum. 192. polyhiſtor. 164. idea lexici poetici inſerta polyhiſtori. 165. diſciplina argutiarum. 169. Dedekenni obſeruationes poeticas cum praefatione iterum edidit. 166
Morus (*Henr.*) obſcure ſcripſit. 145
Moſaei (*Hannardi Gamerii*) auctoritates Ciceronis. 192
Mureti (*M. Ant.*) orationes. 82. laudatae. 228. variae Lectiones. 92. epiſtolae laudatae. 196. Aſiatico vtitur ſtilo. 114

N

Natalis Comes, eius mythologia. 274
Naudei (*Gabr.*) epiſtolae. 196
Nazarii panegyricus qualis. 231
Nazianzenus. *Vid.* Gregorius Nazianzenus.
Neandri (*Mich.*) epiſtolarum familiarium formulae. 192

Nepos. *Vid.* Cornelius Nepos.
Nicolai (*Io.*) commentarium de ſiglis veterum. 260.
Nizolius (*Marius*) epitheta Ciceroniana collegit. 302
Nonius de proprietate ſermonis. 170
Noriſii (*Henr.*) cenotaphium Piſanum. 13. 250.

O

Obſequens (*Iul.*) eius ſtilus. 288
Ottonis (*Euerard.*) Papinianus. 65
Ouidius (*P. Naſo*) eius ſtilus. 292

P

Pacati (*Latini*) panegyricus qualis. 231
Palatius (*Io.*) inſcriptionibus delectatus eſt. 249
Pallauicini (*Sforc.*) epiſtolae. 194
Panuinius (*Onuphr.*) inſcriptiones collegit. 248
Paraei (*Phil.*) Lexicon Plautinum. 279
Parrhaſii (*Ian.*) quaeſita per epiſtolas. 194
Parthenius de vocabulis hiſtoricorum. 148. 149
Paſcalis (*Claud.*) characteres. 335
Paſchii (*Georg.*) diatriba de vſitata veterum exemplo ratione tradendi per dialogos. 240
Paſſeratii liber de ridiculis. 153
Paterculus. *Vid.* Velleius.
Patricius (*Fr.*) 162
Pericles orator laudatiſſimus in Graecia. 226
Perizonius (*Iac.*) ad Sanctii Mineruam. 24. eius animaduerſiones hiſtoricae. 252. Q. Curtius Rufus reſtitutus in integrum & vindicatus. 278
Perpinianus (*Petr. Io.*) eius orationes commendantur. 228

Perſius, eius obſcuritas. 132. 133
Petauius (*Dionyſ.*) eius orationes commendantur. 228. nec non rationarium temporum. 295
Petronius (*Arbiter*) mirus in epithetis artifex. 127. eius Latinitas. 286. totum ſatiricon an exſtet. *ibid.* fragmentum Tragurianum. 287. an totum illius opus ſit genuinum. *ibid.*
Pfeifferi antiquitates Graeciae. 210
Phaedri fabulae. 267. vtitur ſtilo tenui. 119. 267. an ſtilus eius Thraciſmum ſapiat. 268
Phalereus vid. Demetrius.
Philoxeni gloſſae. 18
Pighii (*Steph. Vin.*) annales Romani. 295
Pignorius (*Laur.*) inſcriptionibus delectatus eſt. 249
Placcius (*Vinc.*) de Pſeudonymis. 227. de excerpendi arte. 300
Planeri epiſtolae enthymematicae. 202
Plato, eius dialogi an imitandi. 151. ſtilus an dialogicus. 160
Plautus rationem perſonarum in ſtilo habuit. 152. iocoſo dicendi genere vſus. 160. eius Latinitas. 278. quibus cautionibus legendus. *ibid.* vſus eſt dictione ludicra. 160
Plexiaci Lexicon Philoſophicum. 67
Plinius (*Secundus* ſiue *Maior*) eius hiſtoria naturalis. 283
Plinii (*C. Caecilii* ſiue *Minoris*) epiſtolae. 27. 195. panegyricus. 231. eius Latinitas. 277. eius ſtilus argutus. 168. ob ſententiarum grauitatem commendatur. 180
Plutarchus de decem oratoribus. 115
Politiani (*Angeli*) epiſtolae. 197
Pollio (*Trebellius*) hiſtoriae Auguſtae ſcriptor. 284
Pollucis (*Iul.*) onomaſticon. 210
Polybii grauis ſtilus. 149
Pom-

Pomponius Mela qualis auctor. 268. cur legendus. *ibid.*
Pontani (*Iac.*) centuria epiſtolicarum formularum. 192
Prateoli (*Gabr.*) flores & ſententiae ſcribendique formulae illuſtriores ex Cicerone. 192
Probus (*Valer.*) de notis. 16
Prudentius. 66. 95
Puteanus (*Erycius*) in eius orationibus quid deſiderandum. 227

Q

Quinctilianus (*M. Fab.*) eius ſcripta. 286. eius declamationes an genuinae. 286

R

Reineſii (*Thom.*) inſcriptiones. 16. 248. epiſtolae ad Hoffmannum, Rupertum, Daumium, Boſium. 194. varia. 305
Reinhardi iniuria ac maledicentia in auctorem huius libri retunditur. 108
Relandi faſti conſulares. 15
Reyheri (*Andr.*) florilegium epiſtolicum. 192
Riccoboni (*Anton.*) commentarius ad Ariſtotelis libros de arte rhetorica. 186
Robortellus (*Fr.*) de artificio dicendi. 166

S

Sagittarius de lectione & imitatione Ciceronis. 65
Salianus (*Iac.*) inſcriptionibus delectatus eſt. 249
Salluſtius (*C. Criſp.*) eius obſcuritas. 149. Thucydidis imitator. 149. 275. eius Latinitas. 275

Sal-

Salmaſius (*Claud.*) eius epiſtolae. 194. quo ordine legerit auctores. 266. eius exercitationes Plinianae. 283
Sanctii Minerua. 23
Saneuremontius, eius Saneuremontiana. 147
Sarbieuii liber de acuto. 169
Sarrauii (*Claud.*) epiſtolae. 194
Scaliger (*Ioſ.*) eius excerpta Puteanorum. 228. de cauſſis linguae Latinae. 20. de arte poetica. 228. indices Gruteri inſcriptionibus addidit. 258
Scaligerorum (*Iul. Caeſ.* & *Ioſephi*) epiſtolae. 194
Schefferus (*Io.*) de ſtilo. 147. eius gymnaſium ſtili. 329
Schickardus (*Guil.*) eius & Matthiae Berneggeri epiſtolae. 194
Schori (*Ant.*) phraſes linguae Latinae. 52
Schraderus (*Chriſt.*) de rhetoricae Ariſtotelis ſenſu & vſu. 90
Schultens (*Albert.*) oratio pro ſtudiis humanitatis. 2
Schuppii (*Balth.*) ſales quo loco habendi. 146
Schurzfleiſchii (*Conr. Sam.*) epiſtolae. 197. eius orthographia commendata. 8. panegyrico dicendi genere floruit. 233
Schvvarzii (*Chriſt. Gottl.*) diſſ. de oratione concinna. 70. miſcellanea politioris humanitatis. 141. panegyrico dicendi genere excellit. 233
Schvvarzii (*Io. Conr.*) editio Turſellini. 25
Scioppii (*Gaſp.*) iudicium de ſtilo hiſtorico. 23. 147. obſeruationes linguae Latinae. 52. de exercitationis rhetoricae generibus. 275. de Thraciſmo Phaedri iudicium. 268
Seneca (*L. Annaeus*) eius ſtilus & Latinitas qualis. 143. 146. 168. 280. eius epiſtolae quales. 164. 193. 280. ob ſententiarum grauitatem commendatur. 180

Se-

Seneca (*M. Annaeus*) eius ſtilus qualis. 285
Seruius ad Virgilium. 18
Siberi (*Ad Theod.*) commentarius in epiſt. ſing. Gregorii Nazianzeni de conſcribendis epiſtolis. 191
Sidonius (*Sollius Apollinaris*) notatur ob nimis frequentes translationes. 95. ſtilum ſublimen & frigidum adfectauit. 124. 294
Sigonius (*Car.*) de nominibus propriis Romanorum. 16. de republica Athenienſium. 211. eius tractatus de dialogis. 240
Silius Italicus. 165
Spanhemius (*Ezech.*) de vſu & praeſtantia numiſmatum. 10. eius panegyrici. 232
Spanhemius (*Frid.*) eius ſtilus. 106
Spartianus (*Aelius*) hiſtoriae Auguſtae ſcriptor. 284
Sponius, eius miſcellanea prud. antiquit. 20. inſcriptiones collegit. 248. multos in iis errores correxit. 258
Starkii (*Io.*) theſaurus epiſtolaris locorum & formularum epiſtolicarum. 192
Statius (*Papinian.*) eius ſtilus tumidus. 293
Stephanus (*Henr.*) de abuſu Graecae linguae. 17. eius diſſert. de habendo delectu ſententiarum, quae γνῶμαι a Graecis dicuntur. 180. diſſert. de vario epiſt. Ciceron. genere. 195
Strabo. 11
Strebaeus (*Iac. Lodoic.*) de electione & collocatione verborum. 31
Sturmius (*Io.*) in libris 4. de vniuerſa ratione eloquutionis rhetoricae Hermogenem περὶ ἰδεῶν illuſtrauit. 128
Suetonius (*C. Tranquill.*) eius ſtilus. 276. ſtilum tenuem ſectatur. 119
Suidae Lexicon. 210
Syluius (*Aeneas*) in hiſtoria Europae Curtium exſcripſit. 310

Symmachus ſtilum ſublimen adfectauit. 124
Syneſius caluitium laudauit. 214
Syrus (*Publ.*) eius ſententiae laudatae. 94. acutae. 171

T

Tacitus (*Corn.*) eius Latinitas 277. ſtilo graui vtitur. 133. preſſus eſſe ſtudet, diffuſior tamen aliquando eſt. 149. eius obſcuritas. 149. Thucydidis imitator, *ibid.* eius ſtilus grauis. 149. acutus. 168. eius dialogus de cauſſis corruptae eloquentiae. 239
Terentius, eius ſtilus. 161. 270
Tertullianus, eius liber de pallio. 124. frigido vtitur ſtilo. 124. item obſcuro. 133. perſpicuitatem negligit. 142
Themiſtii orationes edit. Hard. 160
Theon ethopoeias ſcripſit. 337
Theophraſti characteres morum. 335
Theſaurus (*Eman.*) eius idea argutae dictionis. 169. inſcriptionibus delectatus eſt. 249. eius inſcriptio elogium Iobi continens. 260
Thilonis (*Valent.*) rudimenta rhetoricae. 137
Thomaſii (*Iac.*) diſſ. de ſtili ethnieiſmo. 98. erotemata rhetorica. 300
Thuanus, eius ſtilus grauis. 149
Thucydides eius ſtilus Atticus. 111. obſcurus eſt. 149
Tomaſinus (*Iac. Phil.*) inſcriptiones collegit. 248.
Turnebi aduerſaria. 92
a Turre (*Phil.*) inſcriptiones collegit. 248
Turſellinus (*Horat.*) de particulis Latinae linguae, auctus a Iac. Thomaſio & Io. Conr. Schvvarzio. 25

V

Valerii (*Maximi*) Latinitas. 282. eius excerpta tantum ad nos peruenerunt. *ibid*,
Valla (*Laurent.*) 9
Varro (*M. Terentius*) eius ſtilus. 281
Vauaſſor (*Franc.*) de vi & vſu quorumdam verborum, cum ſimplicium, tum coniunctorum, & de ludicra dictione. 22. eius orationes commendantur. 228
Vegetii (*Flau.*) ſcripta. 288
Velleius Paterculus, eius Latinitas. 150. 282. in laudando eſt nimius. 335
Velſerus (*Marc.*) inſcriptiones collegit. 248
Verburg (*Iſaac.*) nouae Ciceronis editioni ex *Nizolii* theſauro praefecit indicem loquutionum philoſophicarum a Cicerone elegantius expreſſarum. 67
Victor. *Vid.* Aurelius Victor.
Vignolius (*Io.*) inſcriptiones collegit. 249
Vinetus (*El.*) ad Auſonium. 206
Virgilius (*P. Maro*) eius ſtilus elegans. 291. eſt in deſcriptionibus feliciſſimus. 336. imitatus eſt Lucretium. 311
Viruli (*Carol.*) formulae epiſtolarum. 192
Vitruuii Latinitas. 281
Viues (*Io. Ludou.*) de conſcribendis epiſtolis. 192.
Vlpianus. 9
Vopiſcus (*Fl.*) hiſtoriae Auguſtae ſcriptor. 284
Vorſtius (*Io.*) de Latinitate falſo meritoque ſuſpecta. 52
Voſſius (*Ger. Io.*) de vitiis ſermonis. 52. de arte hiſtorica. 146. de arte poetica. 168. de hiſtoricis Latinis. 277. de natura & conſtitutione hiſtoriae. 209
Voſſius (*Iſaac.*) ad Catullum. 18

Vl-

Vrſatus (*Sertor.*) eius index litterarum ſingularium, quae integras voces deſignant, ex lapidibus. 16. 260. inſcriptiones collegit. 248

VV

VVehrenſels (*Sam.*) diatribe de meteoris orationis & de logomachiis eruditorum. 124
VVolle (*Chriſtoph.*) diſſert. crit. de eo quod pulcrum eſt in verſione Caſtellionis. 64
VVovverii (*Io.*) epiſtolae. 194

X

Xenophon, eius ſtilus Atticus quam maxime 111. humili ſtilo vtitur. 152. eius dialog nitidiſſimi. 161. 239. in eius oeconomicis ὑπεκμωνικὸν dicendi genus. 143. nec non perſpicuum. 145

Z

Zaluskii (*Andr. Chryſoſt.*) epiſtolae. 194. 195

IN-

INDEX III.
VERBORVM.

A

Abante, praepoſitio in ſolis inſcriptionibus obuia. 258
Abdicare patrem acute dictum. 170
Abominatio, vox eccleſiaſtica. 61
Abominabilis, vox barbara. 60
Abſoluere, vox eccleſiaſtica. 61
Abſque illo eſset, formula comica. 68
Abyſsus, vox Graeca in Latinitate non adhibenda. 57
Accerſo, falſo dicitur, pro *arceſſo*. 18
Acinaces, vox Perſica. 56
Ad cumulum aedificare conſtructio in marmoribus obuia non imitanda. 259
Adhuc, & *hactenus*, quomodo differant? 25
Adquieſcere cui, conſtructio in marmoribus obuia non imitanda. 259
Aduocare pro *cauſsas agere*, vox iuridica. 66
Aedepol, an hac formula iurandi vti liceat. 98
Aemilius, non *Aemylius* ſcribendum. 18
Aequanimiter, vox barbara. 55
Aequipollere, vox philoſophica & barbara. 67
Aeternalis, vox barbara. 61
in ſolis inſcriptionibus obuia. 258
Aeternaliter, vox barbara. 60
Affectuoſus, vox barbara. 56
Affirmatiuus, vox philoſ. & barbara. 67
Agon, vox Graeca in Latinitate non adhibenda. 57
Ahenobarbus non *Aenobarbus* ſcribendum. 17
Albedo vox barbara. 69
Aliqualiter, vox barbara. ibid.
Aluci, aues nocturnae. 18
Alucinari non *hallucinari* ſcribendum. 18

Amabo additur interrogationibus. 41
Amat pro *ſolet*, poeticum. 68
Ambo, accuſatiuus maſc. 24
Ambubaia, vocabulum Syriacum. 57
Amicabilis, Plauti auctoritate vult defendi. 60
Amicabiliter, vox barbara. 55. 60
An in dubitatiua ſententia non repetendum. 29
Ancora non *Anchora* ſcribendum. 18
Anticato quale vocabulum? 54
Apanagiatus, vocabulum iuridicum. 65
Apoſtata, vox eccleſiaſtica. 61
Appropriare, vox barbara. 56
Approximare, vox barbara. 56
Aqua luſtralis an dicendus ſit baptiſmus? 64
Aquai pro *aquae* archaiſmus. 69
Arceſſo non *accerſo* ſcribendum. 18
Archidapifer non eſt Latinum. 53
Archidux, licet vox hibrida, tutius retinetur. 54.
Archimarſchallus, licet vox hibrida, tutius retinetur. 54
Archipincerna non eſt Latinum. 53
Aſſiſtentia, vox barbara. 56
Auctor non *author* ſcribendum. 18
Auricomus, epitheton poeticum. 68
Αὐτόχειρ quid ſignificet? 57
Autochiria, vocabulum nouum & falſa ſignificatione inſignitum. *ibid.*

B

Ballatio) *Ballematio*) pro *ſaltatione*, voces in ſolis inſcriptionibus obuiae. 258
Baptiſmus, vox eccleſiaſtica. 61
Bene de ſe merenti, formula lapidaris. 255
Benna, vehiculi genus, vox Celtica. 56
Beſtialis, vox barbara. 60

Beſtialitas, vox barbara. 56
Biclinium, vox hibrida, ſed ferenda. 54
Bigamus, vox hibrida. 53
Blaſphemare, vox eccleſiaſtica. 61
Blaſphemia, vox Graeca in Latinitate non adhibenda. 57. 61
Bracca, vox Celtica. 56
Brundiſium non *Brunduſium* ſcribendum. 17
Bulga, vox Celtica. 56
Burgus, vox barbara. *ibid.*

C

Cacata charta, translatio qualis. 94
Caelebs non *coelebs* ſcribendum. 19
Caeli pro *caelo* poeticum. 68
Caeli fornices, qualis translatio. 95
Caerimonia, non *ceremonia* ſcribendum. 19
Calculo pro *calculator* vox Cicer. rarior. 300
Camara, non *camera* ſcribendum. 19
Cambium, vox iureconſultorum recentior. 66
Canonizare, vox eccleſiaſtica barbara. 62
Capitaneus, vox barbara. 56
Capitularis pro *ſervo arcario*, in ſolis inſcriptionibus adhibetur. 258
Carthaginienſis non *Carthaginenſis* ſcribendum. 17
Caſtrata reſpublica. 94
Caſualiter, vox barbara. 60
Caſus pro *ſpecies* vocabulum iuridicum. 65
Cauſſari vel *produci*, vox philoſophica. 67
Ceterum fides eius rei penes auctores erit, formula hiſtoricis familiaris. 148
Clueo vel *cluo* poeticum. 68
Coequalis, vox proba. 60
Collateralis, vox barbara. *ibid.*
Comiſſari non *commeſſari* ſcribendum. 19
Comitari cum aliquo, loquutio in marmoribus occurrens, non imitanda. 259

Commenſalis vox barbara. 60
Communicare cum quo, non *alicui*. 28
Communiter non idem ac vulgo. 25
Comparatum eſt, quomodo conſtruendum. 30
Complacentia, vox barbara. 56
Complices, vox iuridica. 66
Conciliare alicui, non cum quo. 28. 29
Condeſcendere, vox barbara. 56
Conditionaliter, vox barbara, & cadentis Latinitatis. 60. 61
Condolentia, vox barbara. 56
Confortare, vox barbara. 56
Conlega pro *collega* non ſcribendum. 8
Conruit pro *corruit* non ſcribendum. 8
Conſcientia bona, *mala*, non ſatis Latina. 62
Conſtituere ſenſu iuridico vocabulum probum. 66.
Contra ea, non *e contra* dicendum. 23. 55
Contradictorius, vocabulum philoſophicum. 67
Contritio, vocabulum eccleſiaſticum. 62
Conuicium cur ſcribendum, non conuitium. 9
Correſpondere, vox barbara. 56
Cottidie, pro *quotidie* non ſcribendum. 8
Couinus, vocabulum Britannicum. 57
Creatura, vox eccleſiaſtica. 62
Cruci affigere, - *ſuffigere*, recte dicitur. ibid.
In crucem agere, *tollere*, recte dicitur. ibid.
Crucifigere, vox eccleſiaſtica. ibid.
Cruſtulum ſanctificum an ſacra euchariſtia dicenda. 64
Crux pro *calamitate*, vox eccleſiaſtica. 62
Cum ferarum Libycarum, conſtructio in marmoribus obuia non imitanda. 258
Curabilis, vox barbara. 60
Curare parui, an recte dicatur. 28

Da-

D

Damnare, *damnatio*, *damnati*, voces eccleſiaſticae. 62
Deante, vocabulum in ſolis lapidibus obuium. 258.
Dentes lippiunt, phraſis Plautina. 93
Deteriorare, vocabulum iureconſultorum barbarum. 66
Deuotus numini maieſtatique eius, de hac formula quid ſentiendum. 252
Dextella pro *dextra* ioci cauſſa a Cicerone dicitur. 301
Dico ſequente non mutatur in *nego*. 47
Dis manibus ſacrum, de hac formula lapidari quid ſentiendum. 253
Diſcurrere, *diſcurſus*, quid ſignificent. 67
Diſpenſare pro *legibus ſoluere*, iuridicum. 66
Diſtrictus pro *regione*, vocabulum barbarum. 56.
Duo, accuſat. maſc. 24
Duplicarius pro *eo qui vtrique parti fauet*, in ſolis inſcriptionibus occurrit. 258

E

E contra vox barbara. 22. 55
E contraria parte / *E contrario* } recte dicitur. 23. 55
Ego vero quando dicatur. 38
Elagabalus non *Heliogabalus* ſcribendum. 17
Eleemoſyna, vox eccleſiaſtica. 62
Eo aduerbium quomodo eleganter mutetur. 47
Epirrhedium qualis vox. 54
Epitogium qualis vox. 54
Eremus, vox Graeca, in Latina oratione non adhibenda. 57

Eſſedum, vox antiqua Gallica, ciuitate Romana donata. 56
Eſſe videatur, clauſula periodorum Ciceroni familiariſſima. 91
Eſt pro *licet* poeticum. 68
Ethnicus, vox eccleſiaſtica. 62
Euadere quomodo conſtruatur. 28
Ex paruo creuit, loquutio in marmoribus occurrens, non imitanda. 259
Exaudire preces, phraſis eccleſiaſtica. 62
Excommunicare, vocabulum eccleſiaſticum. *ibid.*
Exotericus, vocabulum Graecum, in Latina oratione non adhibendum. 57
Exſilium cur ſcribendum, non *exilium*. 15
Extemporalis, vox proba. 60
Extemporaneus, vox non ſatis Latina. *ibid.*
Extrinſece, vox barbara. 25
Extrinſecus adiect. vox barbara. *ibid.* 55
Extrinſecus, aduerbium probum. *ibid.*

F

Fauorabiliter, vox proba. 60
pro felice aliquem adſpicere, non eſt Germaniſmus. 362
Femina non *foemina* ſcribendum. 19
Feſtus dies, proba loquutio. 62
Feſtum, ſubſtant. vocabulum eccleſiaſticum & poeticum. 62. 68
Feudum, vox origine Germ. 56
Filialis, vox barbara. 60
Finalis, vox barbara. *ibid.*
Finaliter, vox barbara. *ibid.*
Flammiger, epitheton poeticum. 68
Flauedo, vox barbara. 60
Fore additur verbis ſpem vel opinionem denotantibus. 39
Fornicari pro *ſcortari*, vocabulum eccleſiaſt. 62

For-

Fornices caeli, qualis tranſlatio. 93
Fortalitium, vox barbara. 56
Forte fortuna, quomodo varietur? 48
Foſſa ponti, tranſlatio Prudentii. 93
Framea, vox Germanica. 56. 57
Frunitus pro *fruitus*, in ſolis inſcriptionibus adhibetur. 258
Futurum eſſe additur verbis ſpem vel opinionem denotantibus. 38

G

Gaza, vocabulum Perſicum. 56
Genitor pro *patre*, poeticum. 68
Genitrix pro *matre*, poeticum. *ibid.*
Genius pro *angelo* num poſſit dici. 64
Gentilis, vocabulum eccleſiaſticum. 63
Geſa, vox Celtica. 56
Gnatus pro *filio*, comicum vocabulum. 68
Grates agere, poeticum. 68
Greges ulmorum, tranſlatio Plautina. 93

H

Hactenus & *adhuc* quomodo differant. 25
Hadrianus non *Adrianus* ſcribendum. 17
Hallucinari falſo ſcribitur pro *alucinari*. 18
Hannibal, non *Annibal* ſcribendum. 17
Heic pro *hic* non ſcribendum. 8
Heres magis placet eruditis, quam *haeres*. 10
vnde deſcendat. *ibid.*
Heros an vocari poſſit Chriſtus θεῖαἄνθρωπος. 64
Hibridae quid ſint? 53
Hilarem ſe facere non eſt Germaniſmus. 302
Hoc monimentum heredes ſequitur, formula lapidaris. 253
Humane loqui opponitur τῷ poetice loqui. 68
Humilis, *humilitas* pro *modeſto* & *modeſtia* vocabula eccleſiaſtica. 63

Hypocriſis vox Graeca, in Latina oratione non adhibenda. 57
Hypocrita, quid ſignificet. 57

I

Id quod pro *quod*. 40
Ieiunare, vox eccleſiaſtica. 63
Ilicet actum eſt, formula in funeribus adhibita. 101.
Implere legem, phraſis eccleſiaſtica. 63
Impoenitens, vocabulum eccleſiaſticum. 63
Importantia, vocabulum barbarum. 56
Impoſſibile, vox barbara. 67
In dies, non *indies*. 19
In praeſentiarum, quid de hac voce ſentiendum. 23. 55
In primis non *imprimis*. 19
In poſterum non *impoſterum*. ibid.
Inanilogus, vox hibrida Plauti. 53
Incerta viae, conſtructio hiſtoricis familiaris. 148.
Inceſſabilis } vocabula barbara. 60
Inceſſabiliter }
Increbeſcere, non *increbreſcere* ſcribendum. 19
Incumbere, quomodo conſtruatur. 29
Incurabilis, vox barbara. 60
Incurvicervum pecus, loquutio poetica. 68
Infernalis, vocabulum barbarum. 60
Inferre pro *colligere* vox barbara. 67
Inquit quo loco ponendum. 36
Inſanire pro *immodicos ſumtus facere*. 301
Interiecto tempore, formula hiſtoricis ſollemnis. 148.
Intrinſece, vox barbara, 23
Intrinſecus, adiect. barbarum. 23. 55
Intrinſecus, aduerbium probum. ibid.
Inuiolabiliter, vocabulum barbarum. 60

Irrationabilis } *Irrationalis* } vocabula proba. 60
Irreconciliabilis, vocabulum barbarum. 56. 60
Irregularis, vocabulum barbarum. 56
Iſque, emphaſeos cauſſa addi ſolet. 40
Iubeo, quomodo conſtruatur. 29
Iuramentum, vocabulum non ſatis Latinum. 66
Iuxta, quid ſignificet. 26

L

Lacrima & *lacruma* ſcribunt veteres, raro *lacryma*. 19
Lacrimas exſpuere, phraſis Plautina. 93
Lancea, vocabulum Hiſpanicum. 57
Lapicidina non *lapidicina* ſcribendum. 20
Legaliter, vox barbara. 60
Legem implere, phraſis eccleſiaſtica. 63
Leno pro *legato* apud Iuſtinum. 300
Letum, poeticum. 68
Liga pro *foedere* vox barbara. 56
Lippiunt dentes, phraſis Plauti. 93
Littera non *litera*, ſcribendum. 20
Litus non *littus* ſcribendum. *ibid.*
Locus frequenter omittitur. 42
Longanimitas, vox eccleſiaſtica. 63
Lubens lugenſque, formula lapidaris. 255
Lubricitas, vox barbara. 56

M

Maecenas non *Moecenas* vel *Mecaenas* ſcribendum. 17
Maeniana, non *moeniana* ſcribendum. 20
Magnum ſe facere non eſt Germaniſmus, 302
Malum interiectio iram denotat. 41
Mappa, vocabulum Punicum. 57
Matricula, vocabulum iuridicum. 66

Mauricius non *Mauritius* ſcribendum. 17
Maxima pro *regula* vocabulum barbarum. 56
Mecaſtor, an ea formula iurandi vti liceat. 98
Mehercle, an ea formula iurandi vti liceat. *ibid.*
Meliorare, vox iuridica. 66
Meridionalis, vox barbara. 60
Miniſterium, vox eccleſiaſtica. 63
Miraculoſus, vox barbara. 56
Modernus, vox barbara. *ibid.*
Moecha, *moechus* & *moechari*, vocabula Graeca in Latinitate non adhibenda. 57
in quantum Latinitate donata ſint. 58
Moleſtari alicui, loquutio in marmoribus obuia, non imitanda. 259
Momentaliter, vox barbara. 60
Monere taurobolium, loquutio in marmoribus occurrens, non imitanda. 259
Monialis, vocabulum eccleſiaſticum. 63
Monoculus, vox hibrida. 53
Multiſſimus, an vocabulum Ciceronianum. 301
cur eo Bembus Ciceronianus vſus ſit. 300
Mundus pro *colluuie impiorum* vel *rebus humanis*, notio eccleſiaſtica. 63

N

Natus pro *filio*, poeticum. 68
Ne omittitur. 41
Nego, id eſt, dico, non. 47
Neotericus, vox Graeca in Latinitate non adhibenda. 57
Neutralis, vocabulum barbarum. 56. 60
Nicator non *Nicanor* ſcribendum. 17
Nigredo, vox barbara. 60
Nihil vt eleganter ponitur. 36
eleganter reperitur. 44
Niſi eleganter poſtponitur. 36
Non modo, *ſed etiam* quomodo variari poſſit. 47

No-

Notorium, *notoriae*, vocabula iuridica. 66
Nubere uxori acute dictum. 170

O

Obliuia pro *obliuione* poeticum. 68
Obſcoenus non *obſcenus* ſcribendum. 20
Obſecro additur interrogationibus. 41
Occaſio frequenter omittitur. 42
Oculariter, vocabulum barbarum. 60
Olli pro *illi* archaiſmus. 69
Opera bona, loquutio eccleſiaſtica. 63
Operam abutitur ſuam, archaiſmus. 69
Oportet, quomodo poſſit variari. 48
Opponere abſolute poſitum, barbarum. 67
Orphanus, vocabulum Graecum, in Latinitate non adhibendum. 57

P

Paene non *pene* ſcribendum. 20
Paradiſus, vox Perſica. 56
Paraſanga, vocabulum Perſicum. 56
Partialis, vox barbara. 56. 60
Patricius, non *patritius* ſcribendum. 20
Paullus, non *Paulus* ſcribendum. 17
Peccata remittere, phraſis eccleſiaſtica. 63
Peoritum, vox Celtica. 56
Perpendiculariter, vox barbara. 60
Phalanx undarum, qualis translatio. 93
Pientiſſimus, an hic ſuperlatiuus probus ſit. 23.
Pietaticultrix, vox poetica. 68
Ploſtrum pro *plauſtrum* non ſcribendum. 8
Poenitentia pro *μετανοία* notio eccleſiaſtica. 63
Pompoſus, vox barbara. 56
Ponti foſſa, apud Prudentium qualis translatio. 93.

Por pro *puer* } voces in ſolis inſcriptionibus
Pora pro *puella* }
obuiae. 258
Poſtulare pro *cauſſam agere*, vocabulum probum. 66
Poſtumus non *poſthumus* ſcribendum. 20
Potis vel *pote eſt* poeticum. 68
Praeſupponere, vox barbara. 67
Praxis, vox Graeca in Latinitate puriore non adhibenda. 57
Primordialis, vocabulum barbarum. 60
Prioritas, vocabulum barbarum. 56
Profunda maris, phraſis hiſtorica. 148
Prophetare, vocabulum eccleſiaſticum. 63
Proportionalis, vocabulum barbarum. 60
Protectio, vocabulum barbarum. 56
Proximus, notio eccleſiaſtica. 63
Ptolemaeus non *Ptolomaeus* ſcribendum. 17

Q

Quaeſo additur interrogationibus. 41
Quamuis quid ſignificet. 26
Quandoque idem ac *quandocumque*. ibid. 27
Quanto quomodo eleganter mutetur. 47
Quid eſt, quod pro *quid* vel *cur*. 39. 40
Quidam nominibus propriis additum quid ſignificet. 40
exprimitur per *neſcio quis*. 48
Quidem, quando modeſtiae cauſſa addatur. 38
Quis poſt *ſi* vel *ne* requirit declinationem τῶ aliquis. 25
Quiſque ſuperlatiuis adiicitur. 38
Quiſquis eris, noſter eris, verba imperatorum. 101.
Quo quomodo eleganter mutetur. 47
Quo factum eſt, formula hiſtoricis familiaris. 148.

Quod & *ut* quomodo differant. 27
Quod niſi pro *niſi*. 40
Quod ſi pro *ſi*. 40

R

Ratificare, vocabulum barbarum. 56
Recommendare, vocabulum barbarum. 56
Recompenſare, vocabulum barbarum. 56
Redundare ad fructum, phraſis Ciceroniana. 94
Replicare, vocabulum iuridicum. 65
Reſipiſcentia plane non Latinum eſt. 63
Reſiſtentia, vocabulum barbarum. 56
Reuerti praeteritum *a reuertor*. 25
Reuiſio, vocabulum barbarum. 56
Reuolutio, vocabulum barbarum. 56
Rheda, vox Celtica. 56
Rigoroſus, vocabulum barbarum. 56

S

Saecularis, notio eccleſiaſtica. 64
Saeculum non *ſeculum* ſcribendum. 21
Saluifico, vocabulum eccleſiaſticum. 64
Saluus conductus, vocabulum iuridicum. 66
Salutari pro *vocari* poeticum. 68
Sapo, vox Celtica ſiue Germanica. 56
Satrapa, vox Perſica. 56
Scabinus, vox Germanica. 56
Scaevola non *Schaeuola* ſcribendum. 17
Scandalizare, vocabulum eccleſiaſticum. 64
Scandalum, vocabulum eccleſiaſticum. 64
Schola ollarum pro *receptaculo vrnarum*, in ſolis marmoribus occurrit. 258
Scopulus patrimonii. 93
Scrupulus conſcientiae non reperitur apud veteres. 62

Commenſalis vox barbara. 60
Communicare cum quo, non *alicui*. 28
Communiter non idem ac vulgo. 25
Comparatum eſt, quomodo conſtruendum. 30
Complacentia, vox barbara. 56
Complices, vox iuridica. 66
Conciliare alicui, non cum quo. 28. 29
Condeſcendere, vox barbara. 56
Conditionaliter, vox barbara, & cadentis Latinitatis. 60. 61
Condolentia, vox barbara. 56
Confortare, vox barbara. 56
Conlega pro *collega* non ſcribendum. 8
Conruit pro *corruit* non ſcribendum. 8
Conſcientia bona, *mala*, non ſatis Latina. 62
Conſtituere ſenſu iuridico vocabulum probum. 66.
Contra ea, non *e contra* dicendum. 23. 55
Contradictorius, vocabulum philoſophicum. 67
Contritio, vocabulum eccleſiaſticum. 62
Conuicium cur ſcribendum, non conuitium. 9
Correſpondere, vox barbara. 56
Cottidie, pro *quotidie* non ſcribendum. 8
Couinus, vocabulum Britannicum. 57
Creatura, vox eccleſiaſtica. 62
Cruci affigere, / *- ſuffigere*, } recte dicitur. *ibid.*
In crucem agere, *tollere*, recte dicitur. *ibid.*
Crucifigere, vox eccleſiaſtica. *ibid.*
Cruſtulum ſanctificum an ſacra euchariſtia dicenda. 64
Crux pro *calamitate*, vox eccleſiaſtica. 62
Cum ferarum Libycarum, conſtructio in marmoribus obuia non imitanda. 258
Curabilis, vox barbara. 60
Curare parui, an recte dicatur. 28

Da-

D

Damnare, *damnatio*, *damnati*, voces eccleſiaſticae. 62
Deante, vocabulum in ſolis lapidibus obuium. 258.
Dentes lippiunt, phraſis Plautina. 93
Deteriorare, vocabulum iureconſultorum barbarum. 66
Deuotus numini maieſtatique eius, de hac formula quid ſentiendum. 252
Dextella pro *dextra* ioci cauſſa a Cicerone dicitur. 301
Dico ſequente non mutatur in *nego*. 47
Dis manibus ſacrum, de hac formula lapidari quid ſentiendum. 253
Diſcurrere, *diſcurſus*, quid ſignificent. 67
Diſpenſare pro *legibus ſoluere*, iuridicum. 66
Diſtrictus pro *regione*, vocabulum barbarum. 56.
Duo, accuſat. maſc. 24
Duplicarius pro *eo qui vtrique parti fauet*, in ſolis inſcriptionibus occurrit. 258

E

E contra vox barbara. 22. 55
E contraria parte / *E contrario* } recte dicitur. 23. 55
Ego vero quando dicatur. 38
Elagabalus non *Heliogabalus* ſcribendum. 17
Eleemoſyna, vox eccleſiaſtica. 62
Eo aduerbium quomodo eleganter mutetur. 47
Epirrhedium qualis vox. 54
Epitogium qualis vox. 54
Eremus, vox Graeca, in Latina oratione non adhibenda. 57

Eſſedum, vox antiqua Gallica, ciuitate Romana donata. 56
Eſſe videatur, clauſula periodorum Ciceroni familiariſſima. 91
Eſt pro *licet* poeticum. 68
Ethnicus, vox eccleſiaſtica. 62
Euadere quomodo conſtruatur. 28
Ex paruo creuit, loquutio in marmoribus occurrens, non imitanda. 259
Exaudire preces, phraſis eccleſiaſtica. 62
Excommunicare, vocabulum eccleſiaſticum. *ibid.*
Exotericus, vocabulum Graecum, in Latina oratione non adhibendum. 57
Exſilium cur ſcribendum, non *exilium*. 15
Extemporalis, vox proba. 60
Extemporaneus, vox non ſatis Latina. *ibid.*
Extrinſece, vox barbara. 25
Extrinſecus adiect. vox barbara. *ibid.* 55
Extrinſecus, aduerbium probum. *ibid.*

F

Fauorabiliter, vox proba. 60
pro felice aliquem adſpicere, non eſt Germaniſmus. 302
Femina non *foemina* ſcribendum. 19
Feſtus dies, proba loquutio. 62
Feſtum, ſubſtant. vocabulum eccleſiaſticum & poeticum. 62. 68
Feudum, vox origine Germ. 56
Filialis, vox barbara. 60
Finalis, vox barbara. *ibid.*
Finaliter, vox barbara. *ibid.*
Flammiger, epitheton poeticum. 68
Flauedo, vox barbara. 60
Fore additur verbis ſpem vel opinionem denotantibus. 39
Fornicari pro *ſcortari*, vocabulum eccleſiaſt. 62

Fornices caeli, qualis translatio. 93
Fortalitium, vox barbara. 56
Forte fortuna, quomodo varietur? 48
Foſſa ponti, translatio Prudentii. 93
Framea, vox Germanica. 56. 57
Frunitus pro *fruitus*, in ſolis inſcriptionibus adhibetur. 258
Futurum eſſe additur verbis ſpem vel opinionem denotantibus. 38

G

Gaza, vocabulum Perſicum. 56
Genitor pro *patre*, poeticum. 68
Genitrix pro *matre*, poeticum. *ibid.*
Genius pro *angelo* num poſſit dici. 64
Gentilis, vocabulum eccleſiaſticum. 63
Geſa, vox Celtica. 56
Gnatus pro *filio*, comicum vocabulum. 68
Grates agere, poeticum. 68
Greges vlmorum, translatio Plautina. 93

H

Hactenus & *adhuc* quomodo differant. 25
Hadrianus non *Adrianus* ſcribendum. 17
Hallucinari falſo ſcribitur pro *alucinari*. 18
Hannibal, non *Annibal* ſcribendum. 17
Heic pro *hic* non ſcribendum. 8
Heres magis placet eruditis, quam *haeres*. 10 vnde deſcendat. *ibid.*
Heros an vocari poſſit Chriſtus θεάνθρωπος. 64
Hibridae quid ſint? 53
Hilarem ſe facere non eſt Germaniſmus. 302
Hoc monimentum heredes ſequitur, formula lapidaris. 255
Humane loqui opponitur τῷ poetice loqui. 68
Humilis, *humilitas* pro *modeſto* & *modeſtia* vocabula eccleſiaſtica. 63

Hypocriſis vox Graeca, in Latina oratione non adhibenda. 57
Hypocrita, quid ſignificet. 57

I

Id quod pro *quod*. 40
Ieiunare, vox eccleſiaſtica. 63
Ilicet actum eſt, formula in funeribus adhibita. 101.
Implere legem, phraſis eccleſiaſtica. 63
Impoenitens, vocabulum eccleſiaſticum. 63
Importantia, vocabulum barbarum. 56
Impoſſibile, vox barbara. 67
In dies, non *indies*. 19
In praeſentiarum, quid de hac voce ſentiendum. 23. 55
In primis non *imprimis*. 19
In poſterum non *impoſterum*. ibid.
Inanilogus, vox hibrida Plauti. 53
Incerta viae, conſtructio hiſtoricis familiaris. 148.
Inceſſabilis / *Inceſſabiliter* } vocabula barbara. 60
Increbeſcere, non *increbreſcere* ſcribendum. 19
Incumbere, quomodo conſtruatur. 29
Incurabilis, vox barbara. 60
Incurvicervum pecus, loquutio poetica. 68
Infernalis, vocabulum barbarum. 60
Inferre pro *colligere* vox barbara. 67
Inquit quo loco ponendum. 36
Inſanire pro *immodicos ſumtus facere*. 301
Interiecto tempore, formula hiſtoricis ſollemnis. 148.
Intrinſece, vox barbara, 23
Intrinſecus, adiect. barbarum. 23. 55
Intrinſecus, aduerbium probum. ibid.
Inuiolabiliter, vocabulum barbarum. 60

Ir-

Irrationabilis) vocabula proba. 60
Irrationalis)
Irreconciliabilis, vocabulum barbarum. 56. 60
Irregularis, vocabulum barbarum. 56
Iſque, emphaſeos cauſſa addi ſolet. 40
Iubeo, quomodo conſtruatur. 29
Iuramentum, vocabulum non ſatis Latinum. 66
Iuxta, quid ſignificet. 26

L

Lacrima & *lacruma* ſcribunt veteres, raro *lacryma*. 19
Lacrimas exſpuere, phraſis Plautina. 93
Lancea, vocabulum Hiſpanicum. 57
Lapicidina non *lapidicina* ſcribendum. 20
Legaliter, vox barbara. 60
Legem implere, phraſis eccleſiaſtica. 63
Leno pro *legato* apud Iuſtinum. 300
Letum, poeticum. 68
Liga pro *foedere* vox barbara. 56
Lippiunt dentes, phraſis Plauti. 93
Littera non *litera*, ſcribendum. 20
Litus non *littus* ſcribendum. ibid.
Locus frequenter omittitur. 42
Longanimitas, vox eccleſiaſtica. 63
Lubens lugenſque, formula lapidaris. 255
Lubricitas, vox barbara. 56

M

Maecenas non *Moecenas* vel *Mecaenas* ſcribendum. 17
Maeniana, non *moeniana* ſcribendum. 20
Magnum ſe facere non eſt Germaniſmus, 302
Malum interiectio iram denotat. 41
Mappa, vocabulum Punicum. 57
Matricula, vocabulum iuridicum. 66

Mauricius non *Mauritius* ſcribendum. 17
Maxima pro *regula* vocabulum barbarum. 56
Mecaſtor, an ea formula iurandi vti liceat. 98
Mehercle, an ea formula iurandi vti liceat. *ibid.*
Meliorare, vox iuridica. 66
Meridionalis, vox barbara. 60
Miniſterium, vox eccleſiaſtica. 63
Miraculoſus, vox barbara. 56
Modernus, vox barbara. *ibid.*
Moecha, *moechus* & *moechari*, vocabula Graeca in Latinitate non adhibenda. 57
in quantum Latinitate donata ſint. 58
Moleſtari alicui, loquutio in marmoribus obuia, non imitanda. 259
Momentaliter, vox barbara. 60
Monere taurobolium, loquutio in marmoribus occurrens, non imitanda. 259
Monialis, vocabulum eccleſiaſticum. 63
Monoculus, vox hibrida. 53
Multiſſimus, an vocabulum Ciceronianum. 301
cur eo Bembus Ciceronianus vſus ſit. 300
Mundus pro *colluuie impiorum* vel *rebus humanis*, notio eccleſiaſtica. 63

N

Natus pro *filio*, poeticum. 68
Ne omittitur. 41
Nego, id eſt, dico, non. 47
Neotericus, vox Graeca in Latinitate non adhibenda. 57
Neutralis, vocabulum barbarum. 56. 60
Nicator non *Nicanor* ſcribendum. 17
Nigredo, vox barbara. 60
Nihil vt eleganter ponitur. 36
eleganter repetitur. 44
Niſi eleganter poſtponitur. 36
Non modo, *ſed etiam* quomodo variari poſſit. 47

Notorium, *notoriae*, vocabula iuridica. 66
Nubere uxori acute dictum. 170

O

Obliuia pro *obliuione* poeticum. 68
Obſcoenus non *obſcenus* ſcribendum. 20
Obſecro additur interrogationibus. 41
Occaſio frequenter omittitur. 42
Ocnlariter, vocabulum barbarum. 60
Olli pro *illi* archaiſmus. 69
Opera bona, loquutio eccleſiaſtica. 63
Operam abutitur ſuam, archaiſmus. 69
Oportet, quomodo poſſit variari. 48
Opponere abſolute poſitum, barbarum. 67
Orphanus, vocabulum Graecum, in Latinitate non adhibendum. 57

P

Paene non *pene* ſcribendum. 20
Paradiſus, vox Perſica. 56
Paraſanga, vocabulum Perſicum. 56
Partialis, vox barbara. 56. 60
Patricius, non *patritius* ſcribendum. 20
Paullus, non *Paulus* ſcribendum. 17
Peccata remittere, phraſis eccleſiaſtica. 63
Peoritum, vox Celtica. 56
Perpendiculariter, vox barbara. 60
Phalanx undarum, qualis translatio. 93
Pientiſſimus, an hic ſuperlatiuus probus ſit. 23.
Pietaticultrix, vox poetica. 68
Ploſtrum pro *plauſtrum* non ſcribendum. 8
Poenitentia pro *μετανοία* notio eccleſiaſtica. 63
Pompoſus, vox barbara. 56
Ponti foſſa, apud Prudentium qualis translatio. 93.

Quod & *vt* quomodo differant. 27
Quod niſi pro *niſi*. 40
Quod ſi pro *ſi*. 40

R

Ratificare, vocabulum barbarum. 56
Recommendare, vocabulum barbarum. 56
Recompenſare, vocabulum barbarum. 56
Redundare ad fructum, phraſis Ciceroniana. 94
Replicare, vocabulum iuridicum. 65
Reſipiſcentia plane non Latinum eſt. 63
Reſiſtentia, vocabulum barbarum. 56
Reuerti praeteritum *a reuertor*. 25
Reuiſio, vocabulum barbarum. 56
Reuolutio, vocabulum barbarum. 56
Rheda, vox Celtica. 56
Rigoroſus, vocabulum barbarum. 56

S

Saecularis, notio eccleſiaſtica. 64
Saeculum non *ſeculum* ſcribendum. 21
Saluifico, vocabulum eccleſiaſticum. 64
Saluus conductus, vocabulum iuridicum. 66
Salutari pro *vocari* poeticum. 68
Sapo, vox Celtica ſiue Germanica. 56
Satrapa, vox Perſica. 56
Scabinus, vox Germanica. 56
Scaevola non *Schaeuola* ſcribendum. 17
Scandalizare, vocabulum eccleſiaſticum. 64
Scandalum, vocabulum eccleſiaſticum. 64
Schola ollarum pro *receptaculo vrnarum*, in ſolis marmoribus occurrit. 258
Scopulus patrimonii. 93
Scrupulus conſcientiae non reperitur apud veteres. 62

Sculteus, vocabulum Germ. 56
Seine pro *ſine* non ſcribendum. 8
Seorſum non *ſeorſim* ſcribendum. 21
Serioſus, vox barbara. 56
Si eleganter poſtponitur. 36
Situatio / *Situari* } voces barbarae. 56
Sollemnis non *ſolemnis* aut *ſolennis* ſcribendum. 21
Sollers non *ſolers* ſcribendum. 21
Sollicitus non *ſolicitus*. 21
Strategema non *ſtratagema* ſcribendum. 21
Subalternus, vocabulum barbarum. 56
Succurſus, vocabulum barbarum. 56
Superioritas, vocabulum barbarum. 56
Supplicium pro *ſupplicatione*, notio Salluſtii. 301
Supponere, vox barbara. 67

T

Tantum abeſt, huius formulae vſus. 47
Tata, vox non niſi in marmoribus obuia. 258
Tempus frequenter omittitur. 42
Tortura, vocabulum iuridicum. 66
Torus non *thorus* ſcribendum. 21
Totaliter, vox barbara. 60
Totus quomodo varietur. 48
Traditio breui & longa manu, phraſis iuridica proba. 66
Triceſimus non *trigeſimus* ſcribendum. 21

V

Vacantia, vox barbara. 56
Vacuefacere, verbum rarius apud Corneſium Nepotem. 300
Vallatio pro *ſaltatione*, vox in foſſis inſcriptionibus obuia. 258

Vaſallus, vox origine Germanica. 56
Vehiculis pedibus, phraſis oratoria. 148
Velox pedes, phraſis poetica. 148
pedibus, phraſis hiſtorica. 148
Venire pro *eſſe*, poeticum. 68
Vernalis pro *vernus*, barbarum. 60
Verſari quomodo conſtruatur. 30
idem aliquando eſt ac *circumagi*, *vexari*, *agi*. 30
Veſtis bene ſedet, non eſt Germaniſmus. 302
Viator, cur haec vox in epitaphiis tam frequens. 254
Viceſimus non *vigeſimus* ſcribendum. 21
Virginia coniux, *Virginius compar*, *Virginius vir*: voces non niſi in inſcriptionibus comparentes. 258
Virtuoſus, vocabulum barbarum. 56
Vlmorum greges, translatio Plauti. 93
Vndarum phalanx, translatio qualis. 93
Vomere verba, qualis translatio. 94
Vorago bonorum. 93. 94
Vſurpatio pro *interrupta vſucapione*, vocabulum iuridicum probum. 66
Vt & *quod* quomodo differant. 27
Vt eleganter poſtponitur. 36
omittitur. 42
Vt ne pro *ne*. 40
Vt quiſque, ita pro *quo*, *eo*. 47
Vterque alter pro *fratre* in ſolis inſcriptionibus occurrit. 259
Vxoratus, vocabulum barbarum. 23. 55

Z

Zelus, vox Graeca in elegantiore Latinitate non adhibenda. 57. 58
Zythus, vocabulum Aegyptiacum. 57

INDEX IIII.

RERVM.

A

Abreuiationes vocum caute & raro adhibendae. 16

Abiectia vocum de ea regulae. 41

Accentus male e lingua Graeca eliminantur & in Latinam inducuntur. 9

Acumina frigida. 125
- eorum fontes. 169
- non negligunt philoſophi. 145
- ſunt ſophiſmata. 172
- ad rariora auctorum reſpiciendum. 297

Acutus ſtilus. 168
- an laude dignus. 168
- de eo qui ſcripſerint. 169

Adagia quid. 102. 103
- quando adhibenda. 102
- quae non ſint. 103
- multa ab Eraſmo collecta hoc nomen non merentur. 103. *ſeq.*

Additio vocum, de ea regulae. 38

Adiectiua cum infinitiuis non temere ſunt iungenda. 29
- ſubſtantiuis & praeponuntur & poſtponuntur. 35
- inter illa & ſubſtantiua interponunt aliquid Latini. 35
- in ſubſtantiua mutantur. 43
- pro aduerbiis a poetis ponuntur. 167
- in *oſus* pleraque ſunt barbara. 56
- in *alis* vel *abilis* pleraque ſuſpecta. 60

Adiuncta rerum philoſophia docet. 178
- eorum vſus in periodis conſtruendis. *ibid.*

Adloquutiones epitaphiis additae. 254

Ad-

Adluſiones ad fabulas & hiſtorias ignotas obſcuram reddunt orationem. 129
Adoleſcentes qui ſtilus deceat. 116
Aduerbia in *aliter* vel *abiliter* pleraque ſuſpecta. 60
Aduerſariorum liber quomodo conficiendus. 304
Adulator inter eum & laudatorem diſcrimen. 230
Aedificiorum pulcritudo in tribus conſiſtit. 3.4
Aeſtimandi verba genitiuum adſciſcunt. 28
Aliquis, *aliquando*, *alicubi* quando ſyllabam *ali* amittant. 41
Aliquis poſt *qui* totum omittitur. 42
Allegoria quid. 94
  eius nimium ſtudium taxatur. 94
Ambitus in periodis quid. 71
Amplificatio, exercitatio ſtili vtiliſſima. 333
  eius fontes. 136. 333. *ſeq.*
Analogia in ſcribendis vocabulis non eſt fingenda. 9
Analyſis fundamentum imitationis. 321. *ſeq.*
  quomodo inſtituenda. 322. *ſeq.*
Anaphora figura rhetorica. 99
Antanaclaſis figura rhetorica. 99
Ἀντιμετάθεσις figura rhetorica. 100
Antiquae formulae ornant orationem. 100. 101
Antiquitates, ad eas adluſio ornat orationem. 101
Antiſpaſtus. 91
Ἀντίθετον figura rhetorica. 100
Apte dicere quid. 108
Archaiſmi in oratione cauendi. 69
Areopagiticum iudicium. 210
Argumenta e philoſophia petenda. 177
  in declamationibus quomodo inuenienda, diſponenda & elaboranda. 216. *ſeq.*
  in panegyricis vnde deſumenda. 235
  quomodo elaboranda. 217
  eorum diſpoſitio adcuratior perſpicuam reddit orationem. 133
Argutus ſtilus vid. *Acutus* ſtilus.
Aſiaticus ſtilus quis. 112. 113

eius

eius hiſtoria. 113
Aſper ſtilus quis. 134
Atticus ſtilus quis. 111
a Lyſia & Iſaeo corruptus. 112
eius virtutes. 111
Auctores claſſici, ex iis lingua Latina addiſcenda. 265
quo ordine legendi. 266
quatuor curſibus euolui poſſunt. 267. *ſeqq.*
in eorum lectione quid notandum. 294. *ſeq.*
Graeci cum Latinis, & hi inter ſe comparandi. 315. *ſeq.*
Α'ξίωμα, qualis ſtili idea. 138

B

Barbarorum irruptio in prouincias Romanorum quantum nocuerit Latinae linguae. 55
Breuitas periodorum & membrorum modo perſpicuitatis, modo obſcuritatis cauſſa. 131. 132
Burleſque qualis dictio haec ludicra. 153. 160
Plauto etiam fuit familiaris. 160

C

Caluitium a quo laudatum. 214
Captatio beneuolentiae an neceſſaria. 224
Carminis ſolutio exercitatio ſtili vtiliſſima. 331
Caſus obliqui nominatiuo praemittuntur. 33
Cauſſas rerum philoſophia docet. 177
quomodo ex iis periodi naſcantur. 178
Cenotaphium quid. 250
Druſi Moguntinum. 250
Piſanum ab Henr. Noriſio illuſtratum. 251
Character, exercitatio ſtili vtilis. 336
ſtili, de eo rhetores obſcurius differunt. 108
Chriſtianorum monimenta vitioſiſſima quoad ortographiam. 11
Chriſtus an recte vocetur *heros*. 64
Ciceroniani, quid de iis ſentiendum. 266

Cir-

Circumductio periodica. 88
Circumſtantiarum ſubſidio quomodo themata inuenienda. 215. 216
Ciuilis ſtilus. 162
Ciuitas Latina an hodie extrui poſſit. 265
Coarctatio exercitatio ſtili vtilis. 332
Codices manu ſcripti veteres optimi. 11
Colon periodi quid. 72
Colorum nomina in *edo* pleraque barbara. 60
Comici in ſtilo multum ſibi indulſerunt. 68
eorum ſtilus proſaicus potius, quam poeticus. 289. 290.
Comparatiui in fine periodorum eleganter ponuntur. 35
iis adduntur ablatiui *iuſto*, *ſolito*, *dicto*, *ſpe*, *opinione*. 39
Concinnitas orationis in quo conſiſtat. 69. 70
Concionatorius ſtilus. 146
Concitatus ſtilus qualis & vbi eius vſus. 139. 140
Concluſiones declamationum quales eſſe debeant. 225. 226
panegyricorum. 238
epiſtolarum. 205
Conditiones rerum e philoſophia petendae. 179
earum vſus in periodis. 180
Coniugatio periphraſtica vbi adhibenda. 29
Connectendi particulae in periodis compoſitis. 78
Conſecratio epitaphiis praemitti ſolita. 253
Conſtructiones Graecae Latinis ſubſtitutae. 59
ſingulares in marmoribus occurrunt. 258
Contraria e philoſophia petenda. 179. 180
eorum vſus in periodis. *ibid.*
Conuentus Graecorum celebriores. 210
in iis habitae orationes. 210

D

Declamatio quid. 211. 212
an ad tria cauſſarum genera referri poſſit. 211

quomodo elaboranda. 211. 212
earum pleraeque ſunt generis didaſcalici. 212
Definitio fundamentum ſtili philoſophicum. 174
eius quis vſus in periodo. 174
quotuplex ſit apud rhetores. 175
Δεινότης qualis dicendi idea. 142
Deſcriptio exercitatio ſtili vtilis. 336
Dialogus quid ſit. 240
quotuplex. 241
Dialogus hiſtoricus. 242
comicus. *ibid.* 247
perſonae in eo eligendae. *ibid.*
partes eius. 243
παρασκευὴ. *ibid.*
prologus. 244
narratio. *ibid.* ἀγὼν. 245. epilogus. 246
ſtilus eius qualis. 151. 247
tales qui ſcripſerint. 239
an hodie eiuſmodi ſcriptio ſit vtilis. 238. 239
an in dialogis liceat fingere. 240. 241
de quibus rebus ſcribantur. 241
Dicendi vis, qualis orationis idea. 142
Dichoreus. 91
Didaſcalicum dicendi genus cur inuentum. 212
qui de eo commentati ſint. 212
Differentia ſtili exemplo demonſtrata. 115
Dignitas, qualis orationis idea. 138
Dimenſa oratio quid. 70
Diſpoſitio perturbata obſcuram reddit orationem. 132
Diſſerere in vtramque partem an liceat. 214
Diuiſio vocum quomodo fiat. 16. 17
fundamentum ſtili philoſophicum. 176. 177
eius in periodorum conſtructione vſus. *ibid.*
Docentes qualis ſtilus deceat. 144
Σεμνότης genus dicendi. 168
Druſi monimentum vel cenotaphium Moguntinum. 250

Eccle-

E

Eccleſiaſtica vocabula an adhibenda. 61
quomodo Latinius reddenda. 61. *ſeq.*
Editiones auctorum claſſicorum optimae ſingulorum auctorum deſcriptioni ſubiectae ſunt. 266. *ſeqq.*
Effectus rerum philoſophia docet. 178
eorum in periodis conſtruendis vſus. *ibid.*
Eichelſtein monimentum Druſi Moguntinum. 250
Εἰρωμένη oratio quae. 270
Ἐκκλησίαι Athenienſium quid. 210
in iis habitae orationes. 210. 211
Elegantiora verba non negligunt philoſophi. 145
Ellipſe parcius adhibendae. 41
Elogia in epitaphiis qua ratione componenda. 253
Eloquentes iidem fuere olim qui *ſapientes.* 5
Eloquentia a ſapientia ſciſſa. 5
Eloquutio rhetorica ad quot capita referatur? 49
Enallage hiſtoricis frequens. 148
Ἐναντιοφανὲς iocorum fons. 159
Enthymema oratorium quid. 190
Epanalepſis ſchema poeticum. 168
Epanodos figura rhetorica. 99
Ἐπανόρθωσις figura rhetorica. 100
Epiſodia cauenda. 159
Ἐπιτηδευμένος ſtilus qualis. 143
Epiſtolae quotuplices. 193. 197
elaboratiores. 201
quae in iis vitanda. 207
familiares & miſcellaneae. 197
quomodo elaborandae & connectendae. 198
in iis non diſputamus. 163. 164
an in iis locum habeant illuſtrationes. 203. *ſeq.*
de iis conſcribendis quinam commentati ſint. 191
quomodo inſcribendae. 206
Epiſtolicus ſtilus qualis. 163
Epiſtolicas inſtitutiones qui ſcripſerint. 191

quomodo elaboranda. 211. 212
earum pleraeque ſunt generis didaſcalici. 212
Definitio fundamentum ſtili philoſophicum. 174
eius quis vſus in periodo. 174
quotuplex ſit apud rhetores. 175
Δεινότης qualis dicendi idea. 142
Deſcriptio exercitatio ſtili vtilis. 336.
Dialogus quid ſit. 240
quotuplex. 241
Dialogus hiſtoricus. 242
comicus. *ibid.* 247
perſonae in eo eligendae. *ibid.*
partes eius. 243
παρασκευὴ. *ibid.*
prologus. 244
narratio. *ibid.* ἀγὼν. 245. epilogus. 246
ſtilus eius qualis. 151. 247
tales qui ſcripſerint. 239
an hodie eiuſmodi ſcriptio ſit vtilis. 238. 239
an in dialogis liceat fingere. 240. 241
de quibus rebus ſcribantur. 241
Dicendi vis, qualis orationis idea. 142
Dichoreus. 91
Didaſcalicum dicendi genus cur inuentum. 212
qui de eo commentati ſint. 212
Differentia ſtili exemplo demonſtrata. 115
Dignitas, qualis orationis idea. 138
Dimenſa oratio quid. 70
Diſpoſitio perturbata obſcuram reddit orationem. 132
Diſſerere in vtramque partem an liceat. 214
Diuiſio vocum quomodo fiat. 16. 17
fundamentum ſtili philoſophicum. 176. 177
eius in periodorum conſtructione vſus. *ibid.*
Docentes qualis ſtilus deceat. 144
Δριμύτης genus dicendi. 168
Druſi monimentum vel cenotaphium Moguntinum. 250

Ecclo-

E

Eccleſiaſtica vocabula an adhibenda. 61
quomodo Latinius reddenda. 61. *ſeq.*
Editiones auctorum claſſicorum optimae ſingulorum auctorum deſcriptioni ſubiectae ſunt. 266. *ſeqq.*
Effectus rerum philoſophia docet. 178
eorum in periodis conſtruendis vſus. *ibid.*
Eichelſtein monimentum Druſi Moguntinum. 250
Εἰρομένη oratio quae. 270
Ἐκκλησίαι Athenienſium quid. 210
in iis habitae orationes. 210. 211
Elegantiora verba non negligunt philoſophi. 145
Ellipſe parcius adhibendae. 41
Elogia in epitaphiis qua ratione componenda. 253
Eloquentes iidem fuere olim qui *ſapientes.* 5
Eloquentia a ſapientia ſciſſa. 5
Eloquutio rhetorica ad quot capita referatur? 49
Enallage hiſtoricis frequens. 148
Ἐναντιοφανὲς iocorum fons. 159
Enthymema oratorium quid. 190
Epanalepſis ſchema poeticum. 168
Epanodos figura rhetorica. 99
Ἐπανόρθωσις figura rhetorica. 100
Epiſodia cauenda. 159
Ἐπιστημονικὸς ſtilus qualis. 143
Epiſtolae quotuplices. 193. 197
elaboratiores. 201
quae in iis vitanda. 207
familiares & miſcellaneae. 197
quomodo elaborandae & connectendae. 198
in iis non diſputamus. 163. 164
an in iis locum habeant illuſtrationes. 203. *ſeq.*
de iis conſcribendis quinam commentati ſint. 191
quomodo inſcribendae. 206
Epiſtolicus ſtilus qualis. 163
Epiſtolicas inſtitutiones qui ſcripſerint. 191

an

an eae vtiles. *ibid.*
formulas qui collegerint. 192
an eae vtiles. 193
Ἐπισύναψις periodi quid. 74
Epitaphia, quid ſint. 250. 251
quomodo componenda. 252. *ſeq.*
Epitheta frigida quaenam. 126. 127
poetica. 68. 127. 165. 291
eorum vſus quis ſit. 126
a Nizolio collecta. 302
Ethniciſmus ſtili. 98
Ethopoeia exercitatio ſtili. 337
tales ſcripſit Theon. *ibid.*
Ἦθος, qualis dicendi idea. 139
Etymologiae habenda eſt ratio. 9. 10
Euphonia non eſt negligenda in ſcribendo. 8
Excerpta an ſint neceſſaria. 299
eorum methodus expeditiſſima. *ibid.*
lexicographica. 300
rerum quomodo fieri debeant. 304
Exclamationes in ſtilo hiſtorico frigidae. 150
iis ſaepe vtitur Florus. *ibid.*
Exercitationes ſtili neceſſariae. 4. 330
earum variae ſpecies veluti,
verſio. 329
variatio. 329
carminis ſolutio. 331
coarctatio. 332
amplificatio. 333
character. 335
deſcriptio. 336
ethopoeia. 337
Exordia epiſtolarum. 204
inexſpectata in epiſtolis optima. 205
declamationum generalia & ſpecialia. 220. 221
panegyricorum. 238
quomodo diſponenda. 222
Exſilium a quonam laudatum. 214

Ex-

Extrema in ſtilo cauenda. 1
in ortographia cauenda. 8
in numero oratorio cauenda. 90. 91

F

Figurae ſelectiores, quae orationem ornant. 98
poeſis propriae. 168
orationi ſublimi conuenientes. 123
Floridus ſtilus qualis. 138
Formulae, quae eleganter orationi quaſi per parentheſin inſeruntur. 34
eventum vel conſequentiam indicantes. 39. 40
ad antiquas adluſiones elegantiam conciliant orationi. 100. 101
ſalutandi, bene precandi, petendi cet. veterum. 152
in inſcriptionibus notandae. 259
Frigidus ſtilus. 124
Fundamenta ſtili quotuplicia. 4
grammatica. 7
rhetorica. 49. *ſeq.*
philoſophica. 173. *ſeq.*
quae argumentis inſeruiunt. 180
Fuſa oratio qualis. 70

G

Genera cauſſarum tria. 210
eorum origo. 211
an hodie vſum habeant. 212
Geneſis fundamentum imitationis. 324. *ſeq.*
Genus dicendi *didaſcalicum* cur inuentum. 212
Germaniſmi adparentes. 302
Gerundia mutantur in participium in dus. 46
τὸ γλαφυρὸν qualis orationis idea. 138
Gloſſatores omnem orationis cultum eierarunt. 1
multa finxerunt vocabula. 22

Γοργότης qualis orationis idea. 139

Graeca vocabula Latina ciuitate donata. 57
 quae non adhibenda. *ibid.*
 in diſciplinis & libris didacticis poſſunt adhiberi. 58
 parum emphatica ridicule vſurpantur. 58
 adagia & ſententiae inter eruditos gratiam aliquam habent. 58

Graeci cur tanto ſtudio ſeſe eloquentiae dederint. 209

Graeciſmi in puriore Latinitate cauendi. 59

Grammatica iuſtam verborum compoſitionem docet. 5

Grammaticorum quorumdam faſtus notatus. 2

Grauis ſtilus qualis. 133

H

Hemiſtichia an proſae immiſcenda. 105

Hibridae voces cauendae. 53
 quando iis vtendum. 54

Hiſtoria in panegyricis quomodo tractanda. 236. 237.

Hiſtoriae an recte inſerantur orationes fictae. 162
 eiuſmodi orationum character. *ibid.*
 Auguſtae ſcriptores, eorumque ſtilus. 284

Hiſtoricus ſtilus, qualis. 147
 poeſi proximus eſt. 148
 propria habet vocabula propriaſque phraſes. 148

Hyperbolae ineptae frigidam reddunt orationem. 92. 93. 124.
 non ferendae in hiſtoria. 150

I

Ignauus ſtilus qualis. 141

Imago, figura rhetorica. 99

Imitatio quid ſit. 305
 cuius auctoris tentanda. 307
 extrema in ea euitanda. 307

an

an plane omittenda. 308
ſeruilis. 307
puerilis. 309. 312
maſcula. 310. 314. ea imitatur inuentionem. 314.
diſpoſitionem. 316. adfectus. 315. mores. *ibid.*
eloquutionem. 319
eius fundamenta, analyſis & geneſis. 321
Inciſim dicere quid. 88. 89
Infinitiuus pro gerundiis, participiis, coniunctiuis poſitus, Graeciſmus eſt parum laudabilis. 59.
pro imperfecto ab hiſtoricis poni ſolet. 148
Ingenium requiritur ad ſtilum. 4
Inſcriptio vetus, in qua litterae minores maiuſculis mixtae. 13. 14
muris Veronenſibus addita. 251
Inſcriptiones, in iis qualis orthographia. 10. 11
earum collectores. 248
ſtilo lapidari quomodo elaborentur. 251
Inſcriptiones nouae qua occaſione inuentae. 248
quid de iis ſentiendum. 249
quomodo hae elaborandae. 252. 253. 260
tales qui ediderint. 248
priuatorum ſtatuis ſubiectae vnde. 252
Interpunctiones neceſſariae. 75
Interpungendi regulae. 74
Inuentio thematum in declamationibus vnde petenda. 215
Ioci quinani illiberales. 159
eorum fontes & modi. 153. *ſeq.*
iis an etiam in docendo vti liceat. 145
in dialogis qua ratione adhibendi. 153
Itali cur Latine rarius loquantur. 266
inuentores inſcriptionum nouarum. 248
Iureconſultorum Latinitas qualis. 65
vocabula cauenda. *ibid.*

K

τὸ Κάλλος. 137
Καλλωπισμὸς orationis idea. *ibid.*
Κατεστραμμένη oratio quae. 70

L

Lacedemonii ἄμουσοι. 110. 111
Laconicus ſtilus qualis. 109
Λαμπρότης quaenam orationis idea. 135
Lapidaris ſtilus qualis. 258
Latina lingua eſt lingua demortua. 264
an ciuitas Latina exſtrui poſſit, in qua vſu addiſcatur haec lingua. 265
ex auctoribus addiſcenda. *ibid.*
cur raro loquantur Itali. 266
an ſolo vſu addiſci poſſit. 265
an ſola ſcriptione addiſcatur. 266
Latine dicere quid. 51. *ſeq.*
Laudare quando ſeipſum liceat. 135
an liceat res vituperandas. 214
Laudator, inter eum & adulatorem diſcrimen. 230.
Lentus ſtilus quis & qualis. 141
Litterae origine Graecae quando locum inueniant. 15
minuſculae ſaeculo iam quarto adparent. 13
de iis regulae orthographicae. 13. 14
maiuſculae ſolae olim Romanis notae. 11. 12
de maiuſculis & minuſculis regulae orthographicae. 12. *ſeq.*
Locus communis quid. 181
moralis. 181. politicus. *ibid.* 216
in panegyricis neceſſarius. 181
oratorius a progymnaſmatico diuerſus. 182
quomodo elaborandus. *ibid.*

Ma-

M

Magnitudo qualis orationis idea. 133
Manu ſcripti codices veteres recentioribus ſunt praeſtantiores. 10
Marmora vitioſam ſcribendi rationem ſaepe exhibent. *ibid.*
nec non vocabula & phraſes reliquis auctoribus ignotas. 258
τὸ Μέγεθος qualis orationis idea. 133
Membratim dicere quid. 71. 89
Membrum periodi quid. 72
Μετάληψις poetis vſitata. 165
Metaphora. Vid. Translatio.
Meteora orationis quid. 124
Methodus paraenetica. 146
Metonymia an ornet orationem. 96. 97
Monimenta veterum diuerſa ſunt diſtinguenda. 10.
publica quomodo diſponenda. 256
Moratus ſtilus qualis. 139
Muſca à quo laudata. 214
Myſteria Chriſtianae religionis an formulis profanis explicanda. 64

N

Negligentia in orthographia non eſt laudanda. 9
Nemo, huius caſus obliqui periodum eleganter claudunt. 35
Nomen mutatur in verbum. 44
Nomina propria perperam ſcribi ſolita. 17
Nota verba perſpicuam reddunt orationem. 130
Noua vocabula obſcura ſunt. 130
Numerus oratorius, de eo quid ſentiendum. 90
Nummi Romani, qualis in iis orthographia. 10
praeferendi ſunt lapidibus. *ibid.*

O

Obliqui caſus periodum inchoant. 33
Obſcurus ſtilus qualis. 130. 145
ſuſpectus. 145
Obſoleta vocabula cauenda. 68. 69
obſcuram reddunt orationem. 130
Ὁμοιοτέλευτα cauenda. 37
iis delectatus eſt Auguſtinus. *ibid.*
Ὁρμισμὸς qualis orationis idea. 137
Oratio breuis decet imperantes. 118
concinna. 70
dimenſa. *ibid.* fuſa. *ibid.* κατεστραμμένη. *ibid.*
εἰρομένη. *ibid.* verſa & fuſa miſcenda. 89
Orationes Graecorum, quibus occaſionibus habitae. 208. 209
hodiernae quotuplices. 212
hiſtoricis inſertae, quid de iis ſentiendum. 162
Oratoria, an eius finis ſit perſuadere. 209
Oratorius ſtilus. 161
Ordo verborum perturbatus obſcuram reddit orationem. 130
an apud Latinos obſeruandus. 30. 31
Ornatus linguae Latinae, de eo regulae. 32. *ſeq.*
orationis, de eo regulae. 91. *ſeq.*
Orthographia, in ea quid cauendum. 8
de ea qui ſcripſerint. *ibid.*
adfectata quaenam. 8. regulae de ea. 11
Orthographia veterum monimentorum qualis. 9
eius negligentia non eſt laudanda. 9
an in inſcriptionibus obuia imitanda. 258. 259
Ὀξύμωρον, figura rhetorica. 100

P

Paderbonenſia monimenta Ferdinandi epiſcopi laudantur. 250

Paeon tertius. 91
Panegyres Athenienſium quid. 228. 229
Πανηγυρικὸν idem quod magnificum. 229
Panegyricus quid. 212. 213
quotuplex. 233
an panegyricos ſcribere liceat. 229
quinam ſibi ſcribi vetuerint. 230
qui e veteribus ſcripſerint. 231
qui e recentioribus. 231. 232. 233
collectiones panegyricorum. 232
eorum ſtilus. 237
vnde in iis argumenta petenda. 235
Paradiaſtole, figura rhetorica. 99. 100
Paraenetica methodus. 146
Parentheſes prolixae obſcuram reddunt orationem. 131
Parenthyrſus quid. 141
Paronomaſia figura rhetorica. 99
Partes periodorum compoſitarum differunt a colis. 73
Participiorum vſus, de eo regulae. 44. *ſeq.*
Participium verbo iungitur, tamquam conſequenti antecedens. 40
Particularum vſus. 25
Peregrina verba obſcurā reddunt orationē. 129. 130
Περιβεβλημένον, Περιεννοημένον quae dicendi ideae. 136
Periodus quid. 70
quotuplex. 71
ſimplex vel μονόκωλος. *ibid.*
compoſita quotuplex. 72
Periodus bimembris vel δίκωλος. 75. 76
trimembris vel τρίκωλος. 79
quadrimembris vel τετράκωλος. 81
cauſſalis, conditionalis, contraria, comparatiua, conceſſiua, diſiunctiua, copulatiua. 77. 78. 79
ψιαζομένη. 83. rotunda aliaeque. 92
an tota oratio periodis conſtrui debeat. 89

eius protaſis & apodoſis. 72
eius cola. 72. non debent eſſe nimis inaequalia. 85
eius leges. 71. aequales, & inaequales. 85
ἰσόπλευροι, ἰσοσκελεῖς, μείουροι, μακροκώλοι. 85. 86
vbi ſingula periodorum genera adhibenda. 89
non debent pluribus quam quatuor membris conſtare. 86
Periodica circumductio. 88
Περιοδικὸν quid. 87
Periphraſis, figura rhetorica. 100
Perſica vocabula ciuitate Latina donata. 56
Perſpicuus ſtilus quis. 128. 129
Philoſophia ſuppeditat orationi ſententias neceſſarias. 5
ex ea res & ſententiae depromendae. 173
Philoſophica ſtili fundamenta qualia. *ibid.*
vocabula. 66. 67
Philoſophicus ſtilus qualis eſſe debeat. 143. *ſeqq.*
Phraſes diuerſae unde petendae. 280
elegantiores ex auctoribus claſſicis addiſcendae. 294
Pigritia a quo laudata. 214
Pluraliter de ſe loquebantur Latini modeſtiae cauſſa. 97
Pneuma quid. 86. 87
Podagram quis laudarit. 214
Poetae humano ſermone non vti dicebantur. 68
etiam oratores imitati. 331
eos an in proſa imitari liceat. 289
eorum lectio cur vtilis. *ibid.* 290
Poeticus ſtilus. 165
Poetica epitheta. *ibid.* phraſis. 166. conſtructio. 167. connexio. 167. figura. 168. vocabula cauenda. 68
Politicus ſtilus. 162
Praepoſitiones rite ſunt adhibendae ad exemplum veterum. 30

Principum tituli ſtilo lapidari expreſſi. 253. 256.
Pronomina complura eleganter coniunguntur. 35
poſſeſſiua quomodo ponantur. 37. 38
Propoſitiones incidentes vbi ponendae. 33
comparatiuae eleganter comparatiuo praeponuntur. 33. 34
conditionales orationi veluti per παρένθεσιν inſeruntur. 34
Proprietas vocabulorum perſpicuam orationem reddit. 129. 130
eam ſectatus Apuleius. *Vid.* Apuleius.
eam amauit Epicurus. *Vid.* Epicurus.
Prouerbia. *Vid.* Adagia.
Pulchritudo ſtili quotuplex. 137
Puritas orationis. 52. de ea regulae. 53

Q

Quaeſtiones quid, cur, quomodo augeantur? 39. 40.

R

Rara in auctoribus an imitanda. 301
Rationes veritatum e philoſophia depromendae. 177.
Rei ruſticae ſcriptores. 281
Res in auctorum lectione praecipue attendendae. 297. 298
Rhetores Graeci artem data opera difficiliorem reddebant. 129
Rhetorica de quibus praecipiat. 49
diſponit & exornat orationem. 4. *ſeq.*
vetus an hodie vſum habeat. 208. 209
eius origo. *ibid.*
Rhetorica ſtili fundamenta. 49. *ſeq.*
Rhodius ſtilus quis. 114
qui eo vſi ſint. 114
Ritus antiqui, ad illos adluſiones elegantem reddunt orationem. 102

S

Sales etiam in ſtilo philoſophico laudantur. 146
Σαφήνεια, qualis orationis idea. 128
Sapientes & *eloquentes* iidem fuere olim. 5
Sapientia ab *eloquentia* ſciſſa. 5
Schemata vid. *Figurae*.
Schoenotenes quid. 88
Schola Rhetorica Rhodii qui illam frequentauerint. 115
Scholaſtici veteres omnem orationis cultum eierarunt. 1
multa finxerunt vocabula. 22
Scholiaſtae veteres diligenter legendi. 303
Scriptionum genera varia. 6
Seiugatio, ſchema poeticum. 167
Σεμνότης qualis orationis idea. 133
Sententiae, quando iis vtendum. 104
earum virtutes. 104
iis frequentiſſime vtitur vulgus. 104
auctorum aliis verbis exprimendae. 313
quae deceant ſtilum ſublimem. 122
e philoſophia depromendae. 180
Sententioſus ſtilus, quid de eo ſentiendum. 104
Siglae in inſcriptionibus obuiae. 260
de iis qui ſcripſerint. 260
Signa diſtinctionum quomodo in periodis aptanda. 74
Significationes vocum falſae vitandae. 21
Similitudines quae conueniant ſtilo ſublimi. 123
Socratici ſales. 145
Sophiſmata in acuminibus latent. 172
Sophiſtarum veterum eloquentia calamiſtrata. 1
Sophiſticus ſtilus qualis. 2. 137
de eo diſſertatio *Kriegkii* laudata. 2. 137
Σφοδρότης quaenam orationis idea. 135
Stilus eſt eruditionis ornamentum, non ipſa eruditio. 2

vere

vere elegans quis ſit 1
eius barbaries reprehendenda. 2
an poſſit doceri. 3
ad eum qui apti. 4
eius fundamenta quotuplicia. 4
Stilus, eius characteres obſcurius vulgo deſcribuntur. 108. 117
rebus debet eſſe proportionatus. 127
quis cuique excolendus. 115. 116
eius diuiſio diuerſa quoad qualitatem. 117
Acutus & *Argutus*. 168
Aſiaticus. 113
magis decet iuuenes, quam viros. 310
Aſper. 134
Atticus. 111
corruptus a *Lyſia*, & *Iſaeo*. 111
Ciuilis. 162
Circumductus. 136
Concionatorius. 146
Concitatus. 139
quando eo vtendum. 140
Declamationum qualis. 227
Dialogicus. 247
Epiſtolicus. 163. 206
Exaggeratus. 136
Floridus. 138
Frigidus. 124
Grauis. 133
Hiſtoricus. 147
Ignauus. 141
Inaequalis. 120
Inconſtans. 120
Laconicus. 109
an laude dignus. 110
Lapidaris. 158
Lentus. 141
Magnificus. 121
Mediocris. 119

Moratus. 139
Obſcurus. 130. 145
Oratorius. 161
Panegyricorum qualis. 237
Perſpicuus. 129
Philoſophicus. 143
Poeticus. 165
Politicus. 162
Pulcher. 137
Rhodius. 114
Sententioſus. 104. *ſeq.*
Siccus. 118. *ſeq.*
Sophiſticus. 2. 137
Splendidus. 135
Sublimis. 121
Tenuis. 118
Vehemens. 135
Statuarum inſcriptiones vnde. 253
Sublimem quid reddat orationem. 121
Subſcriptio epitaphiorum. 255
Subſtantiua in *udo*, circa eorum vſum magna cautio adhibenda. 61
Subſtantiuum in *adiectiuum* mutatur. 43
Superlatiui in fine orationis eleganter ponuntur. 35
mutantur in comparatiuos. 44
iis additur, *quam*, *longe*, *multo*, it. *quiſque*. 38
quomodo circumſcribi poſſint. 44. 46
Syllogiſmus oratorius quid. 185. eius vſus. 186
quomodo elaboretur. 187. 188
Synecdoche an elegantiam conciliet orationi. 96
Syntaxis ornata. 30. *ſeq*
vitioſa cauenda. 27

T

Taſis quid. 88
Technica vocabula, ab iis abſtinendum. 67

Tem-

Tempora coniugationum ex participiis & verbo ſubſtantiuo compoſita eleganter diuelluntur. 334. 335
Themata declamationum quomodo inuenienda. 213
Tituli ſtilo lapidari expreſſi. 253
quales in epiſtolis vſurpandi. 206
Τεχνῦ τις qualis orationis idea. 135
Translatio ornat orationem. 91
quid ſit. 91. 92
qualis eſſe debeat. 92. 93
non nimis frequentanda. 95
Tranſpoſitio ſyntactica, regulae de ea. 32. *ſeq.*
Tropi plerique ad pallianda auctorum vitia inuenti. 96
de iis adhibendis regulae. 98

V

V & *u*, quomodo differant. 13. 14
Variatio, exercitatio ſtili vtilis. 329
quotuplex. 42. 43
grammatica, de ea regulae. 42. 43
per caſus. 43. 330
per phraſes. 43. 330
adiectiui per ſubſtantiuum. 43
nominis per verbum. 44
ſuperlatiui. 44
per participia. 44
ſpecialis, de ea regulae. 46
particularum. 47
per figuras. 330
Vehemens ſtilus. 135
Verba aliena quomodo in oratione recenſeantur. 36
Verba duo, quorum alterum ab altero regitur, eleganter ſeiunguntur. 34
qualia ſtilo ſublimi conueniant. 121

ſine

ſine ſententiis loquentiam potius arguunt quam eloquentiam. 5
ſpem vel opinionem denotantia quomodo conſtruantur. 39
Verſio qualis vtiliſſima. 329
Verſus in proſa oratione caſu nati. 37. 38
an proſae immiſcendi. 105
poſſunt ſtilo ſoluto exprimi. 105. 331
quando ſint retinendi. 106
iis vtendum rarius. 107
Viros qui ſtilus deceat. 116
Vis dicendi qualis orationis idea. 142
Vituperare res laudandas an liceat. 213
Vocabula barbarae originis vitanda. 55
e ſacris profanis petita religionis Chriſtianae ritibus non adplicanda. 64
eccleſiaſtica. 61
flectenda rite. 24
hiſtoricis propria. 148
iuridica. 65
obſoleta. 68. 69
perperam ſcribi ſolita. 17. 18
philoſophica. 66. 67
poetica. 68
analogiae repugnantia. 22
pura a ſuſpectis quomodo diſcernenda. 52
Vocatiui, vbi ponendi. 32
ad adfectum exprimendum primum locum occupant, & bis terue repetuntur. 33
Voces analogiae repugnantes vel barbarae, vel ſuſpectae ſunt. 54. *ſeq.*
Vulgatus interpres, eius Latinitas inquinata. 268

F I N I S.

MAG 4838

Digitized by Google